

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SUÇ OLGUSU, SUÇ TEORİLERİ VE KADIN SUÇLULUĞU:
KAYSERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İrfan AKPINAR

Niğde
Haziran, 2018

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SUÇ OLGUSU, SUÇ TEORİLERİ VE KADIN SUÇLULUĞU:
KAYSERİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İrfan AKPINAR

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT

Üye : Doç. Dr. Bülent KARA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem ALTUNSU SÖNMEZ

Niğde

Haziran, 2018

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Suç Olgusu, Suç Teorileri ve Kadın Suçluluğu: Kayseri Örneği” başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

İrfan AKPINAR

ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT danışmanlığında **İrfan AKPINAR** tarafından hazırlanan "**suç olgusu, suç teorileri ve kadın suçluluğu: kayseri örneği**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **Sosyoloji** Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 20/06/2018

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT

Üye : Doç. Dr. Bülent KARA

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özlem ALTUNSU SÖNMEZ

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Yrd. Doç. Dr. Hünkar GÜLER
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tarihsel süreç içerisinde suç, erkeğe ait bir davranış biçimi olarak görülmüş, ceza ve adalet sistemi de bu algıya bağlı olarak dizayn edilmiştir. Bu nedenle, kadınların suçlu davranışları erkeklere oranla daha az incelenmiştir. Çünkü kadınlar, gerçekten de erkeklere göre çok daha az sayıda suç işlemekte ve özellikle şiddet içerikli suçları özel alanlarda gerçekleştirmektedir.

Son yıllarda, kadınların sosyal ve ekonomik hayata aktif katılımı, birçok ülkede olduğu gibi Ülkemizde de önemli ölçüde artmış ve erkeklerin katılım oranlarına yaklaşmıştır. Buna bağlı olarak, toplumsal cinsiyet rollerinde de yakınlaşmalar görülmektedir. Tüm bunlara rağmen, toplumsal cinsiyet yakınlaşmasına yönelik benzer bir hareket, suç oranlarında görülmemektedir. Bu durum, kanaatimizce kadın suçluluğunun farklı dinamikleri olduğunun önemli göstergelerinden biridir. Kadınların suç işlemelerine neden olan faktörleri doğru şekilde ortaya koyabilmek ise, bu dinamiklerin iyi anlaşılmasına bağlıdır. Zira kadınların suçlu davranışları aynı zamanda sapmanın kadına has görünümünü de ortaya koyar.

Ancak, kadınlar arasında suç işleyenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır. Teknolojik ilerlemeler, hızlı kentleşme ve toplumsal cinsiyet rollerindeki değişimler, kadınları evden çıkararak toplumsal hayata katılımlarını artırmıştır. Kadın, eş ve anne olmanın yanında artık işgücü piyasasında daha çok görülür olmuştur. Suç ise, sadece erkeklerin işi olmaktan, erkeklere has bir davranış şekli gibi görünmekten çıkmış, suçtaki cinsiyet algısı değişmiştir. Bu nedenle, kadın suçluluğu halen çok düşük oranlarda olsa bile, kadınlar tarafından işlenen suçların gittikçe artmasına yol açan faktörlerin tespit edilmesi oldukça önemlidir. Zira suç oranlarını azaltmak için verilen reçeteler ve geliştirilen politikalar, kadınlar için farklı olmalıdır.

Tezimizde, kadınların suç işlemelerine neden olan faktörler ve erkek suçluluğundan farklı olan dinamikleri sorgulanarak; bu dinamiklerin sosyo-ekonomik ve kültürel altyapısı, suç teorileri ve resmi istatistiklerin ışığında ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Yüksek lisans eğitimim, tez araştırmam ve hazırlık süreci boyunca yardımını, desteğini ve hoşgörüsünü benden esirgemeyen, öğrencisi olmaktan onur duyduğum kıymetli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Mina FURAT'a, eğitimim boyunca akademik çalışma anlamında kendisinden çok şey öğrendiğim ve her konuda kıymetli katkılarını benden esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Bülent KARA'ya, iyi bir eğitim almamızı sağlayan ve öğrencilerine her konuda destek olan Sosyoloji Bölüm Başkanı Sayın Doç. Dr. Bayram Ünal'a ve Doç. Dr. Yücel CAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2018

İrfan AKPINAR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SUÇ OLGUSU, SUÇ TEORİLERİ VE KADIN SUÇLULUĞU: KAYSERİ ÖRNEĞİ

AKPINAR, İrfan

Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mina FURAT

Haziran, 2018, 301 sayfa

Günümüzün en önemli toplumsal sorunlarından biri de hiç kuşkusuz suçtur. Dünyada olduğu gibi, Ülkemizde de toplumsal yapı üzerinde olumsuz etkileri bulunan suç olgusuyla mücadele edilebilmesi, her şeyden önce suçu oluşturan dinamiklerin iyi bilinmesini gerektirir. Suçun ortaya çıkmasında, hem bireysel özellikler, hem de toplumsal yapıya ait özellikler etkili olmaktadır. Bu yapısal özellikler, suçun oluşumunda olduğu gibi, toplumların suç algılayış biçimlerini de etkilemektedir. Diğer bir deyişle, toplumların sahip olduğu norm ve değerler ile bunlara bağlı olarak gelişen toplumsal ilişkiler bütünü, suçun tanımlanmasında ve toplumun suça bakış açısında belirleyici olmaktadır. Toplumsal düzenin sağlanmasında ise, yine bu belirleyici kurallar ölçüt kabul edilmektedir. Bu nedenle, çalışmamızda suç ve suçluluk kavramlarıyla birlikte, toplumsal kuralların kaynağını oluşturan değer, norm, sapma gibi kavramlar da açıklanmaya çalışılmıştır. Sonrasında, suç teorileri ayrıntılı olarak incelenmiş; suç ve kadın suçluluğunu açıklayabilme potansiyelleri değerlendirilmiştir. Dünyada ve Türkiye’deki kadın suçluluğunun genel görünümünü istatistiki veriler ışığında irdelediğimiz bu çalışmada, Kayseri örneğindeki kadın suçluluğu, eski hükümlü kadınlar, cezaevi uzmanları ve sosyal çevre araştırması kapsamında yapılan görüşmelerle ele alınmıştır.

Bu çalışmanın amacı, suç teorileri, resmi istatistikler ve yapılan görüşmeler yordamıyla, suç olgusunun ve kadın suçluluğunun Kayseri’deki profilini ortaya koymak ve bu alandaki literatüre katkı sağlamaktır.

Çalışmamızda, suç kavramı, sosyal bir olgu olarak kabul edildiğinden; kadın suçluluğunun, sosyo-ekonomik ve kültürel nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Demografik yapı, aile, eğitim durumu, altkültürel mensubiyet, sosyalleşme süreçleri, yetiştirilme tarzı, ekonomik koşullar ve kültürel yapı gibi dinamiklerin kadın suçluluğu üzerindeki etkileri irdelenerek, Kayseri'deki kadın suçluluğunun nedenleri sorgulanmıştır. Çalışmamızın sonucunda, Kayseri'de kadınlar tarafından hayata karşı ve vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlarda, aile içi şiddete maruz kalma ve namusunu koruma gibi nedenlerin; malvarlığına karşı işlenen suçlarda ise daha çok kültürel faktörlerin etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suç Teorileri, Kadın Suçluluğu, Türkiye, Kayseri, Sosyo-ekonomik ve Kültürel Faktörler.

ABSTRACT

MASTER THESIS

CRIME FACT, CRIME THEORIES AND WOMEN CRIMINALITY: EXAMPLE KAYSERİ

AKPINAR, İrfan

Department of Sociology

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mina FURAT

June, 2018, 301 Pages

One of the most important social problems of our day is undoubtedly a criminal. Just as it is in the world, our country can be struggled with the crime which has negative effects on the social structure requires that the dynamics that constitute the crime are well known before all else. In the outbreak of crime, both individual characteristics and characteristics belonging to the social structure are effective. These structural features, as well as the formation of the crime, are affect the way in which the society perceives the crime. In other words, the norms and values that societies possess and the social relations that develop depending on them are determinative in defining the crime and in the society's view of crime. In ensuring social order, however, these decisive rules are considered as criteria. For this reason, we have tried to explain concepts such as value, norm, deviation which constitute the source of social rules together with crime and guilt concepts in our work. Later, crime theories were examined in detail; the potential for explaining the crime and the criminality of the woman has been assessed. In this study which we have examined in the light of the statistics of the general appearance of women accused in the world and in Turkey, the criminality of women is handled over Kayseri example.

The aim of this study is to reveal the profile of crime and the criminality of women in Kayseri by means of crime theories, official statistics and interviews conducted, and to contribute to the literature in this area.

In our work, socio-economic and cultural reasons of female criminality have been tried to be determined, since the concept of crime has been accepted as a social phenomenon. The causes of female criminality in Kayseri were questioned by examining the effects of dynamics such as demographic structure, family, educational status, subcultural affiliation, socialization processes, breeding style, economic conditions and cultural structure on female criminality. As a result of our work, in Kayseri, crimes committed by women against life and body immunity; like domestic violence exposure and honor protection; whereas crimes against property were more likely to be influenced by cultural factors.

Key Words: Crime, Crime Theories, Women's Guilt, Turkey, Kayseri, Socio-economic and Cultural Factors.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
EKLER LİSTESİ	xvi

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	6
1.2. Araştırmanın Amacı	7
1.3. Araştırmanın Önemi	7
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.5. Varsayımlar	10
1.6. Tanımlar	11

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇLULUK KAVRAMLARI

2.1. Değer	13
2.2. Norm.....	14
2.3. Toplumsal Düzen	15

2.4. Toplumsal Kontrol	16
2.5. Sapma.....	16
2. 6. Suç Olgusu	18
2.7. Suç Sosyolojisi	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KRİMİNOLOJİK DÜŞÜNCE OKULLARI VE SUÇ TEORİLERİ

3.1. Bireysel Teoriler.....	28
3.1.1. Klasik Okul.....	28
3.1.2. Neo-Klasikler.....	31
3.1.3. Pozitivist Ekol.....	32
3.1.4. Coğrafi Ekol	34
3.2. Biyolojik Teoriler.....	35
3.2.1. Beden Yapısındaki Farklılıklara Göre Teoriler	37
3.2.2. Genetik (Çağdaş Biyolojik) Yaklaşımlar	39
3.3. Psikolojik Teoriler.....	40
3.3.1. Psikanalitik Yaklaşım.....	41
3.3.2. Genel Kişilik Özellikleri ve Suç.....	44
3.3.3. Zekâ ve Suç	47
3.3.4. Ahlaki Gelişim ve Suç.....	48
3.3.5. Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanımı	49
3.4. Sosyolojik Teoriler.....	50
3.4.1. Sosyal Yapı Teorileri.....	52
3.4.1.1. Yapısalcı Fonksiyonalist Teoriler	52
3.4.1.2. Gerilim Teorileri	55
3.4.1.3. AltKültür Teorileri.....	58

3.4.1.4. Sosyal Ekoloji/Sosyal Organizasyonsuzluk Teorileri (Chicago Okulu)	61
3.4.2. Sosyal Süreç Teorileri	63
3.4.2.1. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri	64
3.4.2.2. Kontrol Teorileri	70
3.4.2.3. Etiketleme (Damgalama) Teorileri	72
3.4.3. Sosyal Çatışma Teorileri	76
3.4.3.1. Marxist Düşünce ve Çatışma Teorisi	76
3.4.4. Feminist Teoriler	80

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ

4.1. Yöntem	83
4.2. Araştırma Modeli	83
4.3. Çalışma Grubu	84
4.4. Verileri Toplama Teknikleri	84
4.5. Verilerin Analizi	85

BEŞİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SUC

5.1.Kadın Suçluluğunu Açıklayan Görüşler	91
5.1.1. Geleneksel Teoriler	92
5.1.1.1. Biyolojik Teoriler	97
5.1.1.2. Psikolojik Teoriler	99
5.1.1.3. Sosyal Yapı Teorileri	101
5.1.1.4. Sosyal Süreç Teorileri	101

5.1.2.Feminist Teoriler	103
5.1.2.1. Özgürleşme Teorileri	105
5.1.2.2. Ataerkillik ve Suç	109
5.1.2.3. Centilmenlik Teorisi	109
5.1.2.4. Kontrol Teorisi	112
5.1.2.5. Güç-Kontrol Teorisi	113
5.1.2.6. Ekonomik Teoriler	115
5.2. Dünyada ve Türkiye'de Kadın Suçluluğu	118
5.2.1. Türkiye’de İstatistiklerle Kadın Suçluluğunun Genel Görünümü	125
5.2.1.1. Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	125
5.2.1.2. Tutuklu/Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	127
5.2.1.3. Tutuklu/Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	129
5.2.1.4. Tutuklu/Hükümlülerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	129
5.2.1.5. Tutuklu/Hükümlülerin İş Durumuna Göre Dağılımı	130
5.2.1.6. Tutuklu/Hükümlülerin Suç Türü ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı ...	132
5.3. Kayseri Örneği ve Kadın Suçluluğu	134
5.3.1. Nüfus	135
5.3.2. Kayseri İlinde Hükümlü/Tutuklu Sayısı	136
5.3.3. Kayseri İlinde Hükümlü/Tutukluların Yaş Dağılımı	139
5.3.4.Eğitim	139
5.3.5. Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durum	142

ALTINCI BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

KAYSERİ’DE KADIN SUÇLULUĞU: SEBEPLER, SÜREÇLER VE

SONUÇLAR

6.1. Kadın Suçluluğun Farklı Boyutlarına ve Kayseri’de Suça Genel Bir Bakış...	148
--	-----

6.2. Hükümlü Kadınlara Dair Bazı Veriler:	149
6.2.1. Yaş Grubu.....	149
6.2.2. Medeni Durum.....	150
6.2.3. Eğitim Durumu.....	152
6.2.4. İş Gücüne Katılım.....	155
6.2.5. Suç İşleme Yaşı.....	157
6.2.6. Yerleşim Yeri	162
6.2.7. Kadınların Uğradığı Fiziksel, Cinsel ve Duygusal Şiddet.....	167
6.2.8. Kadınların Uyuşturucu Kullanımı	170
6.3. İşlenen Suçlar:	176
6.4. Hüküm Giyme Sebepleri:.....	179
6.4.1. Kadınların Hüküm Giyme Sebeplerini Açıklamaları:	179
6.4.2. Uzmanların Suç Sebeplerine Dair Değerlendirmeleri:	181
6.4.3. Türkiye Genelindeki ve Kayseri'deki Kadın Suçluluğunun Sebeplerinin Karşılaştırılması:.....	188
6.5. Suçu İşledikten Sonra Ailenin Tepkisi.....	197
6.6. Hükümlü Kadınların Suç ve Aldıkları Cezalara İlişkin Bilgiler	217
6.7. İnfaz Sürecinde ve Tahliye Sonrasındaki Yaşantılarına Ait Bilgiler	230
6.8. Erkeklerin İşlediği Suçlar ve Kadınların İşlediği Suçlar:.....	236
6.9. Kadın Suçluluğunu Genel Bir Değerlendirme: Kadın Suçluların Genel Özellikleri, Suç İşleme Süreçleri, Sebepleri ve Sonuçları	241

YEDİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Araştıma Sonuçları ve Öneriler	255
KAYNAKÇA.....	265
EKLER.....	297

EK 1. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ.....	297
EK 2. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ.....	299
ÖZGEÇMİŞ.....	301

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 1998-2013 Yılları Arasındaki Hükümlü ve Tutuklu Sayısı.....	126
Tablo 2: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı	127
Tablo 3: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	127
Tablo 4: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı	129
Tablo 5: Tutuklu ve Hükümlülerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı	130
Tablo 6: Tutuklu ve Hükümlülerin İş Durumuna Göre Dağılımı	131
Tablo 7: İl Geneli Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları	140
Tablo 8: Kadınların İşlediği Suç Türü ve Aldıkları Ceza Miktarı	217

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik 1: Kayseri İlinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü /Tutuklu Sayısı (2008-2012)</u>	136
<u>Grafik 2: Kayseri İlinde Hükümlü /Tutukluların Cinsiyete Göre Dağılımı (2000-2008)</u>	137
<u>Grafik 3: Kayseri İlinde Kadın Suçluların Suç Türü, Eğitim Durumu ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı(2006-2008)</u>	141

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
akt.	: Aktaran
BWS	: Battered Wife Syndrome (Hırpalanmış Eş Sendromu)
CTE	: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DNA	: Deoksiribonükleik Asit
IQ	: Intelligence Quotient (Zekâ Katsayısı)
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğer

EKLER LİSTESİ

EK-1 <u>Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ceza İnfaz Kurumu Uzmanları ve Emekli Personel İçin)</u>	297
EK-2 <u>Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Eski Hükümlü Kadınlar İçin)</u>	299

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan suç kavramının oluşumunu, toplumsal hayatın ilk başlangıç noktasına kadar götürmemiz mümkündür. Çünkü toplumsal bir varlık olan insanın, ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için daima bir başkasının varlığına gereksinimi vardır. İnsanların bu birliktelik sürecinde gerek temel gerekse toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurdukları ilişkilerde ise zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Yaşanılan bu sorunların çözümü için belirli kurallar oluşturulmuş ve toplumsal yaşam bu kurallar çerçevesinde düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu kurallarla toplumsal düzeni bozan davranışlar yasaklanarak bu davranışları yapanlara belirli yaptırımlar uygulanmıştır. Dolayısıyla, suç kavramının oluşmasında, yasaklanan bir davranış, bu yasağın çiğnenmesi ve karşılığında bir yaptırımla karşılaşılması gibi olguların birlikteliği mevcuttur. Yaşamsal varoluş süresinde, suçu oluşturan bu temel unsurların değişmeden günümüze kadar geldiğini müşahade etmekteyiz. Yalnızca, yasağı koyan otoritenin ve yasağın içeriğini oluşturan kaynakların değişikliğinden bahsetmemiz mümkün olabilir. Bu içerik sadece ilahi metinlerden yani din kaynaklı olabileceği gibi toplum temelli ya da her ikisinin birleşiminden oluşan karma bir bütün şeklinde de olabilmektedir. Suçu ve suçlu davranışın ne olduğunu, suç olgusunun nasıl tanımlayacağını, hangi davranışların suç olgusu içerisinde değerlendirileceğini ve sonuç olarak suçlu davranışa nasıl bir yaptırımın uygulanacağı gibi konuları, bu kaynakların oluşturduğu kurallar belirlemektedir.

Tarih boyunca, toplum hayatında yaşanan sorunların; dini, ahlaki, hukuki vb. normlar çerçevesinde çözülmeye çalışıldığını görmekteyiz. Aradan binlerce yıl geçmesine rağmen toplumların, mekânların, ilişki biçimlerinin, yaşanan sorunların nitelik ve niceliğinin, kuralların veya kanunların değişmiş olmasına karşın, insanların birbirleriyle yaşadıkları sorunların ya da “insan insanın kurdudur” gerçeğinin ve birlikte yaşamının ancak belirli yaptırımlar kapsamında sağlanabilirliğini ifade eden “nerede toplum varsa orada hukuk vardır” kuralının değişmediğini söyleyebiliriz.

İnsanlık tarihinde hangi kural ya da kanunlar uygulanırsa uygulansın, birinin ya da birilerinin, temel ihtiyaçlarına, kişisel çıkarlarına veya toplumsal amaçlarına ulaşabilmek için bu normları zaman zaman ihlal ettiğini görmekteyiz. İnsanlık ise, suç

olarak adlandırılan bu olguya ilk sosyal ilişkisini kurduğu günden itibaren sürekli şahitlik etmiştir. Bu nedenle, suç olgusu, kriminoloji, hukuk, din, sosyoloji, psikoloji, psikiyatri, antropoloji, biyoloji vb. birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir.

İnsanın doğası gereği suç işlemeye yatkın oluşu ve insan doğasının bir parçası olarak suç olgusu ile yalnızca bugünün hukukçuları, sosyologları, psikologları, psikiyatristleri, bilim adamları ve düşünürleri değil, pek çok antik dönem ve eski çağ toplumlarının din adamları, aristokratları, düşünürleri ve yöneticileri de yakından ilgilenmiştir. Konuyla ilgili olarak tarihsel süreçte çeşitli suçları, miras, mülkiyet, kölelik gibi adli ve medeni hukuk kapsamına giren hükümleri içeren Hammurabi Kanunlarını, Roma Hukukunu aynı zamanda hem bireysel hem de toplumsal yaşamı düzene koyan İslam Hukuku, Museviliğe ait Halaha ve Talmud gibi Tevrat'ta belirtilen uygulamaları ve Hristiyan Kanon veya Kilise Hukuku gibi dini kaynaklı hukuk kurallarını sayabiliriz.

İnsanların gruplar halinde yaşamaya başlamalarından itibaren, oluşturduğu sosyal hayat içinde, temel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için, diğerleri ile daima karşılıklı ilişkileri olmaktadır. Bu ilişkilerde olumlu etkileşimler olabileceği gibi, insanın ve sosyal hayatın tabiatı gereği bazen de olumsuz etkileşimler meydana gelmektedir. Yaşanılan olumsuzlukların bireye ve topluma zarar vermesi, beraberinde toplumdaki düşünür ve yöneticilerin konuya eğilmelerine ve çözüm arayışına girmelerine sebep olmuştur. Sorunlara yaklaşımlar ise toplumsal değer, ahlak, din, siyaset, hukuk gibi alanların perspektifinden olmuştur.

Suçu oluşturan davranışların kriminolog ve sosyologların ilgi odağı haline gelişi 18. yüzyılın ortalarına yani günümüzden yaklaşık 250 yıl öncesine denk gelmektedir. İlk başlarda konuyla ilgili teoriler, suçun oluşumunu tek bir sebebe bağlayarak izah ederken (örneğin, genetik anormallikler, atipik vücut yapısı, fiziksel anormallikler, akıl hastalığı gibi), sonrasında geliştirilen teoriler ise, suçun oluşumunu birden fazla faktöre dayandırarak (arkadaş gurubunun etkisi, fakirlik, ailevi sorunlar ve okuldaki problemler gibi) izah etmeye çalışmışlardır.

Suç teorileri, suçlu davranışı açıklayabilmek için farklı bakış açıları ile suç olgusunu ele almaktadır. Her biri, bir diğerinin eksiklerini tamamlayıcı özellikte olan bu teoriler sırası ile: Bireysel, Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik Kuramlar'dır.

Suç; ortaya çıkma nedeni, neticeleri ve sosyal yaşam üzerinde oluşturduğu etkileri bakımından, sosyal bir olgudur. Bundan dolayı, sosyoloji bilimi suç olgusunun incelenmesinde ayrı bir yere ve öneme haizdir. Çünkü suçun meydana gelmesinde, sosyal bir ortamda, sosyal düzeni sağlayan bir kurala aykırı olan bir davranışın varlığı söz konusudur. Bu bağlamda, toplumsal yapı, kültürel değerler ve normatif kuralların oluşumu gibi birçok faktör, suç olgusunun sosyolojik olarak değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken önemli etkenlerdir. Bu nedenle, suç olgusunun açıklanması, sosyolojik bir perspektifi zorunlu kılmaktadır.

Durkheim, ani sosyal değişimler nedeniyle toplumsal yapının çok daha karmaşık bir duruma geldiğini ve bu durumun da ortak şuuru zayıflattığını ileri sürmektedir. Ortak şuurun birleştirici gücünün zedelenmesi, toplumsal değerler üzerindeki mutabakatın da çökmesi anlamına gelmektedir. Bu durumda da, toplumsal ayrışma ve anomi ortaya çıkmaktadır. Durkheim, anominin, sapma ve suçun temel nedenini oluşturduğunu savunur (Kızmaz, 2013:232).

Günümüz dünyasında, her şey baş döndüren bir hızla değişmektedir. Bilimsel, teknolojik, hukuksal ve ekonomik alanların öncülüğünde gerçekleşen bu değişimler, sosyal hayatta bireylerin düşünce, tutum ve davranışlarını olumlu ya da olumsuz yönlere şekillendirebilmektedir. Olumlu etkilemeler, sosyal adaptasyonu pekiştirirken, olumsuz etkilemelerse uyumsuz, kural dışı veya suç davranışlarının oluşmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu tarz davranışların günümüzde en dikkat çekenlerinden biri de, kadınlar tarafından gerçekleştirilen bu sebeple de 'kadın suçluluğu' olarak ifade edilen türüdür.

Kadınların sosyal, siyasi ve ekonomik hayatta gittikçe artan bir şekilde yer almaya başlamasıyla beraber kadın suçluluğunda da bariz bir yükseliş gözlemlenmiştir. Bunun yanında sosyal ve ekonomik yapıda hızla meydana gelen değişimler, genelde suç olgusunun özelde de kadınların işlemiş olduğu suçların belirgin bir şekilde artışını da beraberinde getirmiştir. Ancak, kadınların işlemiş olduğu suçlardaki artışı yalnızca sosyal, siyasal, hukuksal ve ekonomik yapıdaki değişimlere bağlayarak açıklamaya çalışmak ve konuya ilişkin genel teoriler oluşturmak kadın suçluluğunu açıklamada yetersiz kalacaktır. Bir başka deyişle, çok sayıda etken suç oranlarının ve kadın suçluluğu olgusunun artışı hususunda önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle kadın suçluluğu açısından Türkiye'nin kendine özgü koşulları olduğunu söyleyebiliriz.

Günümüzün en önemli sorunlarından biri olan suç, tüm dünyada olduğu gibi Ülkemizde de ciddi bir problemdir. Sanayileşme, kentleşme, küreselleşme, göç, bireysellik, sosyal denetimin zayıflaması, geleneklerden kopma gibi modernleşme süreçleri geleneksel değerleri zayıflatarak toplumda sapma ve suç davranışlarının artmasına neden olmakta, buna paralel olarak artan işsizlik, yoksulluk, gelir dağılımındaki eşitsizlikler, demografik yapı ve kadınların toplumsal konumlarındaki değişimler de suç olgusu üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca, altkültürel gruplara mensup olma, etnik köken, sosyal dışlanmışlık, yerleşim yeri, akran grupları gibi unsurlar da suçluluk üzerinde belirleyici olan diğer değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu değişkenlere bağlı olarak suç çeşitlerinin artması suçun anlaşılmasını daha da karmaşık hale getirmiştir (Çelik, 2008: 1).

Bu tezde ana tartışma konusu: aile yapısı, yaşam standardı, gelir, eğitim gibi sosyo-ekonomik faktörler ile altkültürel gruplara mensup olma ve suç davranışları arasında doğrudan bir ilişkinin var olmasıdır. Böylece, suç öğrenilebilir ve taklit edilebilir bir olgu olarak da karşımıza çıkmaktadır. Üstelik suç işlemeyi korkusuzluk hissiyle gerçekleştiren insanların ekonomik koşullarla ilişkisi vardır. Onlar, bir şeylerini kaybetmek hissinden yoksun oldukları için, sosyal ve ekonomik olarak da sıkıntı içinde olmaları ve kaybedecek bir şeylerinin de olmaması, bu insanların suç işlemesini kolaylaştırmaktadır. Bu yüzden, sosyal kontrol mekanizması, yoksul insanlar arasında daha zayıf kalmaktadır. Olumsuz gruplarda hem erkekler hem de çocuklar ve kadınlar, kolaylıkla suç işleme davranışı içine girebilmektedir. Çünkü onlar, sosyal koşullardan daha çabuk etkilenmekte ve çevrenin müdahalesine karşı daha açıktırlar. Bu nedenle, özellikle toplumsal değişmelerden en fazla etkilenen kesimin kadın ve çocuklar olduğu düşünüldüğünde, bu çalışmada suç olgusu ve kadın suçluluğu ağırlıklı olarak sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda ele alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Ülkemizde meydana gelen değişim ve dönüşümler nedeniyle, toplum yapısında, gelir adaletsizliği, işsizlik ve toplumsal güç dengelerindeki düzensizlik de artış göstermiştir. Teknoloji ve telekomünikasyon alanındaki gelişmelere bağlı olarak, küresel değişim ve dönüşümlerin de artık çok hızlı hissedildiği günümüzde, dünyada meydana gelen değişim ve dönüşümler de toplumsal yapıyı hızlı bir şekilde etkilemektedir. Bu durumdan özellikle yoksul ve göçmenler gibi toplum içindeki bazı gruplar olumsuz etkilenmektedir. Bu gruplar, diğer insanlardan çok daha fazla suç

işlemeye yatkındırlar. Kaçakçılık, hırsızlık, yağma suçlarının nüfusun yoksul kesimindeki insanlar tarafından gerçekleştirilmesi şaşırılacak bir durum değildir. Ayrıca, kadın ve çocuklar çok daha fazla risk altındadırlar, çünkü kadın ve çocuklar toplumda dış etkenlere karşı daha duyarlıdırlar. Bu durum, bu çalışmanın amacı olan, genelde kadın suçluluğunu, özelde ise Kayseri İlindeki kadın suçluluğu olgusunu incelemenin önemini ortaya koymaktadır.

Suçun oluşumunda yoksulluğun ya da sosyal faktörlerin tek başına etkili olduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Çalışmamızda da suç, sosyal, kültürel ve ekonomik pek çok faktörün kombine bir ilişkisi şeklinde ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çünkü hiçbir toplumsal olay tek bir nedene bağlı olarak açıklanmayacağı gibi, sosyal bir olgu olan suç da tek bir nedene bağlı olarak açıklanamaz. Böylesi bir açıklama, toplumsal bir sorun olan suç problemini basite indirgeyeceği gibi çalışmamızda hata yapma riskimizi de artıracaktır. Ayrıca, Türkiye'nin altkültürlerinin farklılığı ve insanların hayat tarzları üzerinde bahsedilen altkültürün etkileri düşünüldüğünde, suça neden olan faktörlerin sosyal yapı içindeki bu etkilerini anlaması, bireyin içinde yaşadığı toplumsal yapı açısından suçu anlamlandırmasında çok önemli görünecektir. Suç olgusu, dünyada ve Türkiye'de her geçen gün daha önemli bir problem haline gelmektedir. Suç oranlarındaki hızlı artış, hızlı sanayileşme ve kentleşme gibi olgularla açıklanabilir olsa da, suç olgusu teknolojik gelişmelere paralel olarak kendi içinde bir dönüşüm yaşamış ve tek nedenli açıklamalar suçu açıklamada yetersiz olmaya başlamıştır. Bu nedenle, disiplinler bir dizi yeni suç teorileri ve tartışmalar yaratılması yoluyla suç sorununa ışık tutacak seviyeye gelmiştir. Ancak, kuşkusuz yeni teorilerin anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliği ile konu hakkında yapılan önceki teoriler ve çalışmaların değerlendirilmesi, bütüncül bir anlayışa bağlıdır.

Bu anlayışa bağlı olarak, kadınların iş hayatına aktif katılımı ve kazanılan diğer haklarla birlikte, kadının serbestleşmesi ve kadın suçluluğu arasındaki bağlantı araştırılmaya başlanmıştır. Kadın suçluluğunu ilk başlarda biyolojik ve fizyolojik olarak açıklamaya çalışan teorilere, sosyal yönden yaklaşarak açıklamaya çalışan teoriler eklenmiş ve kadın suçluluğunun nedenleri farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmeye başlanmıştır. Çalışmamızda suç ve kadın suçluluğuna ilişkin literatür gözden geçirilmiş ve suçun sosyo-ekonomik ve kültürel nedenlerini

belirlemek ve genelde Türkiye’de özelde ise Kayseri’de kadın suçlularla ilgili bir profil oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tezimizde, araştırmamızın metodolojisi ortaya konulduktan sonra, ikinci bölümde sosyolojik açıdan suç ve suçluluk kavramları ele alınacak, toplumsal kuralların kaynağını oluşturan değer, norm, sapma gibi kavramlar açıklanmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde çalışmamızın kuramsal çerçevesini oluşturan suç teorileri üzerinde durulacaktır. Dördüncü bölümde araştırmamızın yöntemine ilişkin bilgilere yer verildikten sonra, beşinci bölümde kadın suçluluğunun kuramsal çerçevesini oluşturan görüşler çeşitli bakış açılarıyla ele alınacak; kadın suçluluğu, Dünyada, Türkiye’de, ayrıca Kayseri ili özelinde, istatistiki verilerle irdelenecektir. Altıncı bölümde eski hükümlü kadınlar, cezaevi uzmanları ve sosyal çevre araştırması kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda elde ettiğimiz bulgulara yer verilecektir. Tezimizin sonunda, Kayseri İlindeki kadın suçluluğuna ilişkin yorum ve tespitlere yer verilmiştir. Kadın suçluluğu konusunda yapılan araştırmaların azlığı ve bu konudaki literatürün oldukça sınırlı olması, ayrıca alanda çalışma yapmak isteyenler için karşılaşılan bürokratik engeller, bu alanda çalışacak olan sosyal bilimciler için oldukça önemli güçlükler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Kadın suçluluğu alanında yapılan çalışmalar bugüne kadar kriminolojinin bir alt dalı olarak kadının fizyolojik ve biyolojik özelliklerinden kaynaklanan bir davranış bozukluğu olarak görüldüğünden; bu alanda kapsamlı bir araştırma yapılmamıştır. Kadının sosyal hayata aktif katılımı ile birlikte, bu alandaki çalışmalarda, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörleri de işin içine katarak kadın suçluluğuna açıklamalar getirilmeye çalışılmıştır. Ancak, bu alanda yapılan çalışmalar oldukça sınırlı sayıda olduğundan alana ilişkin literatür de kısıtlı kalmıştır.

Kadın suçluluğundan kastedilen suçun failinin bizzat kadın olması gerektiğidir. Cinsiyet faktörü, kadın suçluluğu araştırmalarında önemli bir etken olarak görülmüştür. Bu çalışmalarda, kadın suçluluğu, teorik çerçevede ele alınıp incelendiği gibi, belirlenen örneklem üzerinden alan araştırması yapılarak da ele alınmıştır. Araştırmalarda bir diğer ortak noktanın, ileri sürülen hipotezlerin istatistiksel verilerle desteklenmesi olduğunu söyleyebiliriz. Bu araştırmalarda, kadın

suçluluğu toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınarak; kadınların neden daha az sayıda suç işledikleri ve suç işlemelerindeki temel nedenler açıklanmaya çalışılmıştır.

Kadın suçluluğu üzerine yapılan çalışmalarda, tarihsel süreç içerisinde, fizyolojik ve biyolojik açıklamalardan sıyrılarak, toplumsal yönü daha ağır basan açıklamalara doğru dönüşüm olmuştur. Geçekten de, bu konuda yapılan niceliksel araştırmaların yanında konuya ilişkin niteliksel araştırmaların artması, kadın suçluluğunun demografik yapı, eğitim, aile yapısı, toplumsallaşma süreci, ekonomik ve kültürel faktörlerin etkisi gibi çok yönlü ele alınması, problemin daha iyi anlaşılmasına ve soruna ilişkin çözüm önerilerinin isabetli olmasında fayda sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın iki temel amacı bulunmaktadır: İlki, Türkiye'deki kadın suçluluğunun sosyo-ekonomik ve kültürel altyapılarını incelemek; ikincisi ise, Kayseri'deki kadın suçluluğunun temel dinamiklerini sorgulamak ve genel görünümünü ortaya koymaktır. Ayrıca, kadınların suç işlemeleri üzerinde hangi faktörlerin daha çok etkili olduğunu saptamak amaçlanmıştır.

Bu araştırmada:

- i. “Kadın suçluların demografik özellikleri nelerdir?”
- ii. “Kadınlar genellikle ne tür suçlar işlemektedir?”
- iii. “Kadın suçluluğunda yerleşim yeri, aile yapısı, yaş, eğitim, sosyalleşme süreci, gelir durumu gibi dinamiklerin etkisi nedir?”
- iv. “En çok hangi faktörler kadın suçluluğu üzerinde etkilidir?”
- v. “Türkiye’de ve Kayseri’deki kadın suçluların genel profili nasıldır?” sorularına yanıt aranmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Herşeyden önce, kadın suçluluğu alanında yapılan çalışmaların azlığı ve bu alandaki literatürün sınırlı olması, bu çalışmayı önemli hale getirmektedir. Suçun

erkeklerle özgü bir davranış olarak görülmesi ve kadınların gerçekten de çok az sayıda suç işliyor olmaları, bu alandaki çalışmaların az olmasının önemli nedenleri arasında sayılabilir. Ancak, özellikle ikinci dalga kadın hareketleriyle birlikte, kadınların sosyal hayata daha aktif katılımı, kadınlar arasındaki suç oranlarını da arttırmıştır. Artan suç oranları kriminologların dikkatini bu yöne doğru çekse de, halen genel suçluluk içinde çok az bir paya sahip olan kadın suçluluğu, tüm boyutlarıyla ele alınamamıştır. Zaman içerisinde nitel araştırmaların sayısı artsa da henüz istenilen düzeyde olduğunu söylememiz mümkün değildir. Bu nedenle, kadın suçluluğunun anlaşılabilmesi, bu alandaki çalışmaların artmasına bağlıdır. Gerçekten de, suç türü aynı olsa da kadınlar ve erkekler farklı nedenlerden dolayı suç işlemektedir. Örneğin, bir yaralama ya da öldürme suçunu, erkek tamamen gücünü ispatlamak, otoritesini sağlamak gibi basit bir nedenle işleyebiliyorken; kadın, çocuğunu veya namusunu koruma saikiyle bu suçları işleyebilmektedir. Dolayısıyla, kadını ve erkeği suça iten nedenler çok büyük farklılıklar gösterebilmektedir.

Demirbaş'ın (2001) belirttiği gibi, suç olgusunda cinsiyet unsuru önemli bir faktördür. Erkek ve kadın suçluluğu oranları arasında çok büyük farklar vardır ve kriminoloji bilimi kadın suçluluğunu kendine özgü özellikleri olan bir alan olarak daha yakından incelemelidir. Hakikaten, kadın suçluluğu, dünyadaki farklı örnekleri gibi, Türkiye'de de farklı dinamiklere sahiptir. Bu farklılıklar bölgeler arasında da görülmektedir. Kadın suçluluğunun yerel ve geneldeki farklı nedenlerinin doğru şekilde ortaya konulması, bu alanda geliştirilecek olan politikalar açısından da büyük önem arz etmektedir.

Kadınların suç işlemelerinde hangi nedenlerin etkili olduğunun bilinmesi, adalet sisteminin buna uygun hale getirilmesinde oldukça önemlidir. Yukarıda belirttiğimiz gibi çocuğunu ve namusunu koruma, uğradığı fiziksel şiddetten kaçınma gibi nedenlerle işlenen fiillerde ceza indirimine gidilmesi, suça neden olan faktörlerin doğru saptanmasına bağlıdır. Bu alandaki çalışmaların bir sonucu olarak, hamilelik ve yeni doğum yapmış olmak gibi kadının özel durumlarında cezanın ertelenmesi, hukuk sistemimize entegre edilmiştir. Yine, bu alanda yapılan çalışmaların bir neticesi olarak infaz sürecinde de kadın lehine düzenlemeler yapıldığını görmekteyiz. Kadın hükümlülerin yanlarında 0-6 yaş arası çocuklarını bulundurabilmeleri gibi yasal düzenlemeler, kadın suçluluğu alanında yapılan çalışmaların bir neticesi olarak, kadınların infaz sürecinde duyduğu hizmetlerin neler

olduğunu ortaya koyan ve kadının annelik gibi özel durumlarını ceza infaz sistemine adapte eden bir anlayışın sonucudur. Ceza ve adalet sistemindeki bu ve buna benzer yeniliklerin geliştirilmesi, bu alandaki çalışmaların artmasına ve sorun alanlarının doğru tespitine bağlıdır. Bu açıdan kadın suçluluğu araştırmaları oldukça önemlidir. Bu alandaki literatüre bir katkı sağlamayı amaçlayan çalışmamız bu yönleriyle önem taşımaktadır.

Ayrıca, kadın suçluluğu alanındaki araştırmalar, kadınlar tarafından işlenen suçların azaltılmasında da büyük öneme sahiptir. Zira suça neden olan faktörlerin doğru tespit edilip, bu faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik alınacak tedbirler, suçluluğu da azaltacaktır. Bu açıdan sahip olduğu kültürel yapıya bağlı olarak yöresel farklılıklar gösteren kadın suçluluğunun yerelde incelenerek, diğer bölgelerden farklı dinamiklerini ortaya koyabilmek bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gereklilik, Kayseri örneğini içeren çalışmamızı da önemli hale getirmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmamızın evrenini Türkiye'deki 18 yaş üzeri kadın suçlu nüfusu oluşturmaktadır. Bunun yanında, soruşturma aşamasında veya tutuksuz olarak yargılaması devam eden, şüpheli ya da sanık sıfatı taşıyan ve hakkında denetimli serbestlik tedbiri uygulanan kadınlar, kapsam dışında tutulmuştur. Araştırmamızda, kadın suçlular ifadesinden, halen ceza infaz kurumlarında tutuklu ya da hükümlü olarak bulunan ve ceza infaz kurumlarından ceza süresi sona erdikten sonra tahliye olan kadınlar kastedilmektedir. Yine araştırmamızda, adli suçlar kapsam dâhilinde tutulurken; Kayseri'de terör suçlularının kaldığı bir ceza infaz kurumu bulunmaması, kadınların terör suçlarına olan eğilimlerinin altında yatan faktörlerin tespiti gibi konular tamamen farklı bir araştırma konusu olacağından, terör suçları kapsam dışında tutulmuştur. Çalışmamızda kadın suçluluğu olgusu bu sınırlılıklar içerisinde ele alınmıştır.

Araştırma evreni çok geniş olduğu için Türkiye'deki kadın suçluluğu olgusu resmi istatistikler üzerinden ve konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırma verilerinden faydalanılarak incelenmiştir. Araştırmamızda, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Adalet Bakanlığı ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu en güncel istatistiki veriler kullanılmıştır. Önceki araştırma verileri, güncel

istatistiki veriler ışığında yeniden yorumlanarak aradaki benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

Araştırmamızda, genelde Türkiye’de özelde ise Kayseri’de kadın suçluluğunun boyutlarını incelemek hedeflenmiş; ancak, çok geniş bir alan olduğu için alt hedef olarak Kayseri İli belirlenmiştir. Araştırmanın örneğini Kayseri’deki kadın suçlular oluşturmaktadır.

Araştırmamızda, Adalet Bakanlığında gerekli izinler alınmadığı için, Kayseri Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda kalmakta olan tutuklu ve hükümlü kadınlarla görüşme ve anket uygulaması yapma imkânı sağlanamamıştır. Ancak, resmi istatistikler, daha önce yapılan çalışmaların verileri, eski hükümlü kadınlarla yaptığımız görüşmeler, suçun yoğun olarak işlendiği semtlerde gerçekleştirdiğimiz sosyal çevre araştırmaları, adli personeller, cezaevlerinde çalışan idareciler, uzmanlar ve emekli cezaevi çalışanları ile yaptığımız görüşmeler sonucunda elde ettiğimiz veriler, çalışmamıza ışık tutmuştur.

1.5. Varsayımlar

Çalışmamızın temel amacı, genel varsayımlar oluşturmak ya da belirli varsayımlar üzerinden kadın suçluluğunu incelemek değil, var olanı olduğu gibi ortaya koyabilmektir. Zira toplumdaki topluma, hatta aynı toplum içerisindeki değişik altkültürler arasında bile farklı nedenleri olan kadın suçluluğunu, varsayımların oluşturulması ve bu varsayımların denenerek somut çıktılar elde edilmesi şeklinde bir yöntemle açıklamaya çalışmak, doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Çalışmamızda, Türkiye’de ve Kayseri İlinde kadın suçluluğunun genel görünümünü olduğu gibi ortaya koyabilmek ve Kayseri’de kadınlar tarafından işlenen suçların temel nedenlerini tespit edebilmek, amaçlanmıştır. Bu yönüyle, tezimiz, Kayseri İlinde kadın suçluluğuna neden olan faktörlerin belirlenmesi noktasında, sonuç kısmında ulaştığımız kanaatlere göre kendi varsayımını oluşturacaktır diyebiliriz. Sonuçta, niteliksel araştırmalar kesin neticelere ulaşmaktan daha çok, varsayımlar oluşturmak amacıyla da kullanılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Araştırmamızda sıklıkla kullandığımız kadın suçluluğu kavramının doğru anlaşılabilmesi için, kadın suçluluğundan neyi kastettiğimizi ve kapsamını açıklamakta fayda olacağı düşünülmüştür.

Kadın Suçluluğu: Çalışmamızda, bu kavram sadece kadınlar tarafından işlenen, yani failinin kadın olduğu suçları ifade eder. Sadece, ceza infaz kurumlarında tutuklu/hükümlü olarak bulunan ya da tahliye edilmiş, 18 yaş üzeri kadınları kapsamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SUÇ VE SUÇLULUK KAVRAMLARI

Suç ve suçluluk, insanoğlunun var olduğu günden beri karşılaştığı en önemli toplumsal sorunlardan birisi olarak, pek çok bilim dalının ilgilendiği bir alan olmuştur. Sosyolojik bir olgu olan suç, tüm toplumlarda görülmektedir. Suçun oluşmadığı bir toplum olamayacağı gibi sosyal hayattan suçu tamamen soyutlayarak çıkarmanın da bir olanağı bulunmamaktadır. Fakat sosyolojik anlamda suç ve suçluluk kavramları farklı toplumsal yapılarda değişiklikler gösterebilir. Öyle ki; bir davranış bir toplumda suç sayılırken; bir başka toplumda suç olarak kabul edilmeyebilir. Bu bağlamda, göreceli olan suç ve suçluluk kavramları, sosyolojik bir bakış açısını gerekli kılmaktadır.

Suç, hukuki terminoloji içerisinde, kanunlarla açıkça tanımı yapılarak yasaklanmış olan ve karşılığında bir ceza ve yaptırımı öngören her türlü davranış ve eylemler olarak tanımlanamaz mümkündür. Sosyolojik anlamda ise, suç; insanların sosyal yaşamları içerisinde etkileşimleri neticesinde doğal olarak vardır ve aile, siyaset, ekonomi, değerler, normlar gibi birçok faktörle ilişkilidir.

Suç ve suçluluğun çok çeşitli tanımlamaları yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımda suç: “1.Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış. 2. Yasalara aykırı davranış, cürüm” ve toplumbilimleri terimlerine göre ise “1. Bir toplumda haksız sayılıp, yazılı-yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırımlara bağlanan davranış ve eylem. 2. Devletçe yasalarla tanımlanıp yaptırımı bağlanmış olan kurallara aykırı davranış”; Suçluluk ise; “Herhangi bir toplumsal görevi yapma ya da bir yasağa uymada bireyin başarısız kalması, toplumsal bir yükümlülüğe aykırı davranması durumu” (tdk.gov.tr, agis,2016) şeklinde tanımlanmıştır.

Bazı kriminologlar ise; suçu, dört tanımsal bakış açısı ile ele almıştır, bunlar:

1. Siyasal Bakış Açısı: Suç, kanunlara güç sahibi gruplar tarafından konulan, sonrasında davranışların onaylanmayan biçimlerini yasadışı kabul eden bir kriterin neticesidir.

2. Yasal Bakış Açısı: İnsan davranışlarından ceza kanunlarını ihlal edenleri suçtur.
3. Psikolojik Bakış Açısı: Sosyal uyumsuzluğun ya da kötü uyumun bir şekli olarak suç oluşur. Bu anlamda suç bir davranış sorunudur.
4. Sosyolojik Bakış Açısı: Suç, toplumsal sistemin korunması amacıyla bastırılması gereken ya da gerekli olan antisosyal bir davranıştır (Günşen İçli, 2013).

Suç kavramı (Latince crimen), suçlu eylem ve ihmali davranışları ifade eder; suçluluktan ise, belli bir zamanda ve belli bir mekândaki bütün suçların tamamı anlaşılır. Ceza hukukuna uygun tanıma göre suç, ceza kanunu vasıtasıyla yasaklanan davranıştır (Demirbaş, 2005:41).

Hukukçular açısından suç, yasalara aykırı olan ve bir yaptırım gerektiren eylemdir. Kriminologlar suçu çok sayıda nedenin etkisi ve insan iradesinin bir sonucu olarak görmektedir. Sosyologlar ise, suçu toplumsal nedenlere bağlı olarak normlarda sapan davranış olarak ele almaktadır (Evcim, 2011).

Suç olgusu zaman, mekân ve toplumlara göre değişik manalar taşıyabilmektedir. Belli bir zamanda suç sayılmayan bir davranış, başka bir zamanda suç şeklinde tanımlanabilmektedir ya da bir toplumda suç sayılmayan bir eylem de bir başka mekânda ve toplumda suç sayılabilmektedir. Suç olgusu, zaman, mekân ve toplumlara göre değişebildiğinden; genel geçer olarak kabul edilebilecek bir suçlu davranışı bulmak zordur (Burkay, 2008).

2.1. Değer

Toplumların tarihsel gelişim sürecinde oluşan, insan davranışlarında hangisinin iyi, hangisinin yararlı ve doğru olduğunu belirten, beğeni, ahlak ve inançlara dayanan; ölçütler, kurallar ve kanaatlerin bütünü “değer” olarak tanımlayabiliriz.

Ozankaya'ya göre, toplumsal değerler toplumsal bir grupta veya bir toplumda insanların olumlu tepkiler gösterdiği fikirler, kurallar, uygulamalar, özdeksel objeler vb. dir (Ozankaya, 1980:180).

Değerler, davranışlarımızı ve amaçlarımızı belirlerken bize neyin yanlış, neyin doğru olduğunu gösteren ölçütler ya da toplum olarak istediğimiz şeylerle ilgili olarak paylaşılmakta olan soyut düşüncelerdir. Neticede, değerler bizlere güzel, çirkin, iyi, kötü, ahlaki, gayri ahlaki ya da istenilen ve istenilmeyen şeyler hakkında kriterler sunmaktadır (Bozkurt, 2004:93).

Rokeach değeri, “Bazı amaç ve davranışları başka amaç ve davranışlardan veya kişisel veya toplumsal olarak çok daha önemli sayan ve tercih edilebilir bulan, devamlılığı olan inançlardır” şeklinde tanımlar (Milton, 1973:5).

Toplumsal yaşamda, değerlere ilişkin inançlar ve genel kabuller, bireylerin toplumda nasıl davranması gerektiği noktasında belirleyicidir ve bu değerlerin somut davranışlara dönüşmesi neticesinde de normlar meydana gelir. Başka bir ifade ile normlar, toplumsal değerlerin kesin bir hale bürünmesidir.

2.2. Norm

Normlar, insan davranışlarının toplumsal değerlere göre ölçüldüğü, değerlendirildiği, beğenildiği veya kınandığı, toplum tarafından uyulması beklenen kurallardır.

Sosyoloji sözlüğünde norm;

“... kültürel yönden uygun olarak değerlendirilen ve arzu edilir davranışları hatırlatan müşterek bir davranış beklentisidir. Emredici olma özellikleri ile normlar, düzenlemelere ve kurallara benzerler, ancak normlarda kuralların resmi statüsü bulunmaz. Doğru eylem, kimi zaman normatif olarak değerlendirilen eylemden farklılık gösterebilir ve bu eylem eğer mevcut normlara göre muhakeme edilirse sapkın kabul edilebilir”(Marshall, 2005:533). şeklinde tanımlanmıştır.

Norm kavramının felsefe sözlüğündeki tanımı ise, “bir toplumsal grubun kendisine prensip edindiği ve gruptaki üyelerin davranışlarına yön veren kurallar bütünü, ahlaki alanda iyi davranışı tayin eden ilke, münasip davranışlar için ölçüt, eylemlere dayanak oluşturan davranış kuralı, değeri yargılamada veya değer biçmede kullanılan standart” biçiminde tanımlanmıştır (Cevizci, 2000:668).

Psikolojik tanımına göre ise norm, “Bir gruba mensup olanların, belirli bir halde en fazla göstereceği (en karakteristik) eylem, insanlara değişik ortamlarda

yapmaları veya yapmamaları gereken şeyleri önceden gösteren öğrenilmiş, sosyal bir ilke; beklenen inanç ve davranış standardıdır.” (Budak, 2005: 534).

Normları resmi ve resmi olmayan olarak iki ana grupta inceleyebiliriz. Resmi normlar, uyulması zorunlu olan yazılı hukuk kurallarını (kanun, tüzük, yönetmelik gibi) içerirken; resmi olmayan normlar, toplumsal ilişkileri düzenleyen, gelenek ve göreneklerle, aykırı davranışları kınama, ayıplama, dışlama gibi yaptırımlarla düzenleyen yazılı olmayan kurallar bütünüdür.

2.3. Toplumsal Düzen

İnsanlar toplumsal bir ortamda yaşarlar ve bu sosyal ortam bir düzenin varlığını gerekli kılar. Bu düzenin oluşmasında, hukuk kurallarının, din ve ahlak kuralları ile görgü kurallarının, toplumsal değer ve normların büyük bir etkisi mevcuttur.

Toplum, sosyal hayatı düzenlemek ve kültürel yapıyı korumak amacıyla bir hukuk sistemi oluşturur ve bu hukuk sistemi içerisinde toplumsal düzeni korumak ve düzenin devamını sağlamak amacıyla tedbirler alır. Bu bağlamda, normlar ve yasalar toplumsal düzenin korunmasını ve devamını sağlamaktadır.

Durkheim, bu konuda, toplumsal bütünlüğü sağlayabilmek için müşterek değer ve normların ne kadar önemli role sahip olduğu üzerinde durmuştur. Sanayi öncesi toplumlarda, dayanışma, ortak bilince yerleşen müşterek değer ve inançlar üstüne kurulmuştu. Endüstri toplumuna geçişle birlikte değerler de farklılaşmaya başladı. Durkheim'a göre, organik dayanışma ortak şuurun farklılaşmış bir biçimiydi. Ona göre, değer ve normların günümüz toplumlarında içselleştirilmesiyle toplumsal düzenin temeli oluşturabilir. Marx'a göre ise, toplumsal düzen daima zor bela korunabilmektedir. Toplumsal çatışmalar sürekli güçlülerle zayıflar arasında var olan çekişmeden kaynaklanmaktadır. Marxistler, proletaryanın sistemle bütünleşmesini toplumdaki hâkim görüşle açıklamış ve toplumsal düzene ilişkin kültürel yorumları benimsemişlerdir (Marshall, 2005: 742-743).

2.4. Toplumsal Kontrol

Toplumun düzeni ve devamlılığını sağlamak amacıyla, kaynağını toplumsal yaşamın kurallarını belirleyen norm ve değerlerden alan, toplum içerisindeki aykırı davranışları denetim altına alan ve onları normlara uymaya zorlayan denetim mekanizmalarını toplumsal kontrol olarak tarif edebiliriz.

Sosyoloji Sözlüğünde ise toplumsal kontrol, “Sosyolojik açıdan toplumsal denetim, bireyler ile grupların davranışlarını düzenleyen toplumsal süreçleri anlatmak için kullanılan bir kavramdır” (Marshall, 2005:742) şeklinde tanımlanmaktadır.

Kriminolojide, insanların niçin suç işlediği sorusuna yanıt aranırken, toplumsal kontrol kuramları da insanların niçin suç işlemediği sorusuna yanıt aramak gerektiğini söylemektedir. Toplumsal kontrol teorilerine göre, insanın fırsatını yakaladığı zaman veya toplumsal kontrolün gücü azaldığı zaman kişinin suç işleme ihtimali de yükselmektedir. Bu yüzden, gerçek hedef, bireye otokontrol kazandırılması ve etkili harici denetim mekanizmalarının kurulması olmalıdır (Dolu, 2010: 264).

Toplumlar, varlıklarını ve güvenliklerini devam ettirebilmek amacıyla, daima bazı tedbirleri almak mecburiyetinde kalırlar. Bu tedbirler, onaylanmayan davranışların yapılmasına mani olma ve onaylanan davranışların yapılmasına özendirme biçiminde olmaktadır. Onaylanmayan davranışların önlenmesi, çoğunlukla yasaklar, zorunluluklar ve yasal yaptırımlarla sağlanmak istenirken; onaylanan davranışlara özendirme ise, basın yayın organları ve sivil toplum kuruluşları yoluyla kamuoyunu yönlendirme çabalarının sonucunda olmaktadır. Bu engelleme ve özendirme, yani toplumsal kontrol, güç ve iktidar ilişkisi bağlamında olmaktadır (Dolgun, 2008: 22-23).

2.5. Sapma

Bir toplumda, kültürün belirlemiş olduğu gelenek, görenek, örf, âdet ve hukuka uygun olmayan eylemler sapmış olarak nitelenirler. Ancak; toplum tarafından kabul edilen normlara, davranış kurallarına uymamakla hukuki kurallara uymamak aynı biçimde ve aynı ölçüde toplumsal etkiyle karşılanmaz. Kanunlara aykırı bir

davranışın yaptırımını kanunlarda belirlenmiş iken, örf, adet, gelenek ve göreneklere uymamanın sapma olarak değerlendirilmesi durumu görecelidir (İçli, 2004:1).

Yani, bir toplumdaki hâkim olan değer ve normlara aykırı davranmayı sapma olarak tanımlayabiliriz. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, her sapma davranışının suç olarak kabul edilemeyeceğidir. Çünkü her ikisinin dayanak noktası, kaynağını oluşturan referansları farklıdır. Suç kavramı hukuk kurallarına bağlı iken; sapma, daha çok kültürel değerlere ve normlara aykırı davranma, bir norm ihlali olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumların karmaşıklığı arttıkça, normlar da resmi olmayandan resmi olan süreçlere doğru dönüşürler. Belli normlar, kanunlarda da yer alır ve devlet, suçu belirleme ve cezaların tespit edilmesi görevini üstlenir. Böylelikle, sapma, normların ihlal edilmesine, suç da yalnızca kanunlarda yasaklanan eylemlere uygulanmış olur (İçli, 2007:22).

Bu kapsamda Dolu'ya göre, “Suç, yasalarda açıkça yasaklanmış olan ve gerçekleşmesi halinde karşılığında cezai bir müeyyide öngörülen her çeşit eylem, şeklinde tanımlanırken; sapma ise toplumsal normlar kapsamında katlanılabilir, razı olunabilir, kabul edilebilir sınırların dışına çıkan her çeşit eylem biçiminde tanımlanmıştır” (Dolu, 2011:32).

Sapma sosyolojisi, kuralları kimler hangi sebeplerden dolayı ihlal etmektedir sorusuna odaklanmıştır. Sapmayı incelemek, bireylerin kurallara niçin riayet ettiğini anlamada en kestirme yoldur. Bu açıdan sapma ve suçu incelemek oldukça önem arz eder. Zira bu, toplumsal işleyişi anlayabilmemiz ve toplumsal sorunları çözebilmemiz için bize yol gösterecek olan sosyal politikaların geliştirilmesini sağlar (İçli, 2007:22).

Sapma; bireyler, sosyal gruplar, toplum ve zaman açısından görelidir. Hangi davranışın sapma olduğunu söyleyebilmek için pek çok değişken birlikte değerlendirilmelidir. Giddens’in ifade ettiği gibi, sapma davranışı değerlendirilirken, bireylerin kuralların hangilerine uyduğuna ve hangilerini ihlal ettiklerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Hiç kimse kuralların hepsini çiğnemez, bununla birlikte hiç kimse de kuralların hepsine riayet etmez. Profesyonelce hırsızlık yapanlar, çeteler, mafya tarzı örgütler, organize suçlular, bilişim suçluları gibi suçluların toplumdaki diğer gruplar açısından sapkın davranışlar gösterdiği kabul edilmesine karşın, bu

grupların davranışları, üyesi oldukları grubun normları bakımından sapma olarak değerlendirilmez (Bal, 2008: 179-180).

Şayet, yasalarda tanımı yapılmamışsa; eylem, anormal olsa bile suç kabul edilemez. Tüm suçlar, aynı anda anormal bir davranıştır; ama her anormal davranış aynı anda suç sayılmayabilir. Mesela, birine şiddet uygulama, hem anormal bir davranış hem de suçtur. Dışarda pijamayla gezmek suç olmamasına rağmen anormal bir davranıştır. Suç olsun olmasın tüm anormal davranışlar normlardan sapmadır (Soyaslan, 2003: 32).

Öyleyse sosyolojik ifadeyle, pek çok suç, davranışların sapkın bir halidir, başka bir deyişle bunlar bir biçimde anormal eylemlerdir (İçli,2007:22).

2. 6. Suç Olgusu

Suç, insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır ve sosyoloji sözlüğünde şöyle tanımlanmaktadır: “Bireysel alanı aşarak kamusal alana giren ve yapılması yasaklanan kuralları veya kanunları çiğneyen, bunlara bağlantılı olarak yasal yaptırım ve cezaların uygulandığı ve bir kamu otoritesinin müdahalesini gerekli kılan eylemler, suç kabul edilmektedir”(Marshall, 2005:702).

Durkheim, kamu vicdanını rahatsız edici tüm davranışların suç sayılacağını belirtmektedir. Ancak, bu tanım net bir içeriğe sahip değildir. Zira hangi davranışların kamu vicdanını rahatsız ettiği ve kamu vicdanının muhtevası kolayca tayin edilememektedir. Durkheim’in yaptığı başka bir tanıma göreyse suç, kamunun sağlığı için bir faktördür. Suç, insanlar için ve daha çok çocuklar açısından doğal olmakla beraber suç işlemek de normaldir. Zira insan, bilhassa tamahkarlık ve cinsiyet olmak üzere iki köklü güdüye bağlıdır. Yasalar, bu güdülerini yok edememiştir. (Soyaslan, 1998: 12).

Durkheim'e göre suç, olağan sosyolojik olguların arkasında bulunan, bütün toplumlar açısından tabii bir durumdur. Durkheim, meleklerin oluşturduğu bir toplumda bile, insanları suçun rahatsız ettiği ölçüde rahatsız edebilecek davranışların olabileceğini; cihanşümul biçimde aynılığın mümkün olamayacağını ve insanların ortak tiplerinin az ya da çok farklılık gösterdiği toplumlarda, değişik tiplerden

bazılarının suçlu kişilikte olmasının kaçınılmaz olması karşısında suçu gerekli görmektedir (Dönmezer, 1994: 45).

Soyaslan, suçun ceza normları tarafından belirlendiğini söylemektedir. Ona göre “norm yoksa suç da yoktur” ilkesi hukukun ana prensiplerindedir. Yaygın anlamıyla suç, cezai yaptırımı olan yasalarca yapılması yasaklanan müspet veya menfi bir eylemdir (Soyaslan, 2003: 32).

Suçun önemli olan bir diğer özelliği ise görelidir. Suçu ortaya çıkaran davranışlar zamana ve mekâna göre değişir. Günümüzde ağır suçlardan saydığımız davranışlar, önceden bazı durumlarda vatansızlığın alametiydi. Günümüzde suç olarak görülmeyen birtakım davranışlar da eskiden en ahlaksız hareketlerden sayılmaktaydı (Dönmezer, 1994: 49).

Bazı suç türleri de sapma gibi toplumdan topluma veya aynı toplumda zaman süreci içinde görelilik özelliği göstermekle birlikte bazı davranışlar (adam öldürme) hemen hemen bütün toplumlarda suç olarak tanımlanmıştır. Suçun görelidir olması ile birlikte, toplumlara göre çeşitlilik göstermesi, işleniş sıklığı da değişmektedir. Ayrıca, bir fiilin suç sayılabilmesi için, bu eylemin kanunlarda (ceza hukuku) belirtilen tarifine uygun bir müeyyideye bağlı olması gerekmektedir (Urhal, 2009:224).

Durkheim'a göre suç normal bir sosyolojik olaydır ve ortak bilince zarar veren davranışlardan ortaya çıkmaktadır. Durkheim, suçun normal, zaruri ve faydalı olduğunu belirtir. Normal olması, tüm toplumlarda suçun her halükarda işlenmesine; zaruriyeti, suça neden olan hislerin tüm insanların vicdanlarında var olmasına; faydalı olmasını da toplumu durağanlıktan kurtarıyor olmasına bağlamıştır. Mesela, siyasi suçlar toplumsal gelişme açısından faydalıdır (Dönmezer, 1994: 50).

Foucault, suçun, hata ve günahla ilişkili bir şey olmadığını; toplum nezdinde yapılmış bir haksızlık olduğunu; topluma ilişkin bir zarar, karışıklık ve toplumun tamamı açısından bir sorun olduğunu belirtir (Foucault, 2005: 219).

Suç olayına, (yani bazı davranışların yasak kabul edilmeleriyle ve bu yasakları çiğneyenlerin birtakım tepkilere maruz kalmalarına) devlet teşkilatının ortaya çıkışından çok öncelerinde bile rastlanılmıştır. Yani, henüz toplumsal bir sözleşme ile devlet müessesesi oluşmadan önce suç kavramı oluşmuştu. Tarihte toplumların tamamında, belli davranışlar yasaklanmış ve bunun karşılığında cezai müeyyide var

olmuştur. Suçlar, toplumların toplumsal, manevi ve ekonomik koşullarına göre şekil kazanmıştır (Dönmezer, 1994:55).

Suç, sapmaya göre daha genel ve evrensel bir kavram olarak tarihin ilk çağlarından beri vardır ve her zaman da var olacaktır. Suçun olmadığı bir toplum sadece hayalden ibarettir. Suç, başka bir yönüyle, bazı insanların tutum ve davranışlarıyla bu kişilerin içinde yaşadığı grubun yerleşik davranış modelleri arasında ortaya çıkan çelişkilerdir (Öğün'den akt. Tunç, 2008).

İnsanlar ilk çağlarda her şeyin bir ruhu ve canlılığı olduğuna inanmış ve belli eylemlerin yapılmasıyla ilgili buyrukları, tabuların buyruğu olarak kabul etmişlerdir. Zarar verici eylemleri yapan ya da kötülük yapan insanları cezalandırmayanların, bahsedilen güçler, tabular tarafından şiddetli bir şekilde cezalandırılacaklarına, başlarına felaketlerin geleceğine inanmışlardır. Ama bazı durumlarda tanrıların tabulara uymayanları derhal cezalandırmadığı görüldüğü için, toplumsal müdahaleyle kuralları çiğneyenlerin cezalandırılması gerekli görülmüş ve böylelikle toplumun belalardan, yokluklardan ve felaketlerden korunabileceği fikri benimsenmiştir. Sonrasında suç, dinsel öğelerle tanımlanarak; toplumu zedeleyen eylem ve davranışların aynı anda bir günah olduğu ve Allah'ın emirlerine aykırı olduğu görüşü benimsenmiştir. Zaman geçtikçe suç düşüncesi git gide laikleşmeye başlamış ve suçun kötü kişiyle toplum arasındaki münasebetleri ilgilendirdiği anlayışına ulaşılmıştır (Dönmezer,1994:55).

Antik çağın Yunanlı düşünürlerinden Platon “Kanunlar” isimli yapıtında suçun ruhsal bir hastalık olduğunu düşünmüştür. Ona göre suç; bilgisizlikten, haz arama alışkanlığından ve tutkularından kaynaklanmaktadır. Başka bir Yunanlı düşünür olan Aristoteles ise, suçun nedenlerinin devrim ve yoksulluk gibi sosyal koşullar olduğunu söylemiştir. Bundan dolayı kimi yazarlarca, Aristoteles, suç sosyolojisinin kurucusu ve öncüsü olarak sayılmak istenmiştir (Öğün'den akt. Tunç, 2008).

Tıp biliminin kurucusu olarak anılan Hipokrat, özellikle vücut tipleriyle kişilik yapısı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Aristoteles ise, tüm suçların kesinlikle cezalandırılması gerektiğini öne süren fikirleriyle dikkat çekmektedir. Aristoteles'e göre maddi sorunlar ve yoksulluk suçun nedenleridir. Suç, Eski Yunan'da özellikle fizyolojik ve teolojik açılardan tartışılmıştır (Polat, 2004:33).

Suçun tarihsel süreç içinde yapılmış olan tarifleri A. Comte'un geliştirdiği insanlık tarihindeki (Teolojik, Metafizik ve Pozitivist Çağ) üç aşamaya göre biçimlenmiştir. Teolojik dönemde suç, şeytanca bir eylem niteliğinde değerlendirilmiştir ve bu anlayış tüm Ortaçağ boyunca sürmüştür. Metafizik dönemde suç, akli ve iradesi olan bireyin, sağlayacağı faydayı ve alabileceği cezaları değerlendirmesi sonucunda yaptığı tercih olarak görülmüştür. Bu görüş günümüzdeki ceza hukukuna temel teşkil etmektedir. Pozitivist dönemde suç, deney ya da gözlem yönteminden yararlanılmak suretiyle, mevcut koşulların sonucundaki tabii bir hadise olarak açıklanmıştır. Bu yöntem 19.yüzyıldan beri uygulanmaktadır (Soyaslan, 2003:35).

Suç düşüncesinin rasyonel hale gelmesinin gerçek manası, öncelikle devletin tek yetkili olarak suçları belirlemesi ve cezalandırma hakkını kendi tekelinde bulundurması, daha doğru bir ifadeyle yönetimini üstlenmesidir. Bu gelişmelerin çok uzun yıllar boyunca süregelen zalimce ve barbarca uygulamaların sonucunda meydana geldiğini de tarih göstermiştir (Dönmezer,1994:55).

Suçun insanlık tarihiyle beraber başladığını söyleyebiliriz. Adem ve Havva'nın çocuklarından Kabil'in kardeşi Habil'i öldürmesi ilk cinayet suçu olarak bilinmektedir (Polat, 2004:31).

Hristiyan inancında suç aynı anda günah sayılmaktaydı. Suçlunun Tanrı'dan affedilmesini istemesi bağışlanmasını sağlayabilirdi. Hz. İsa çarmıha gerilirken, çevresindekilere öbür suçluları işaret ederek, onlara yardımcı olmalarını istemesi, Hristiyanlığın suçlulara karşı tutumu ve özgürlüğü tehdit eden cezaların gelişimi açısından önemli görülmektedir. İslamiyet'e göre de suç günah sayılmaktadır. Bununla birlikte failin de cezalandırılması gerekmektedir. Fuhuş, soygun, yaralama ve cinayet gibi birtakım suçların direkt olarak hadis ve ayetler tarafından düzenlendiği görülmektedir (Soyaslan, 2003:36).

Hukukçulara göre suç, kanunlarda suç olarak görülen ve karşılığında bir müeyyideyi gerektiren davranıştır. Kriminologlara göre suç, birçok sebebin etkisi ve bireysel iradenin bir sonucudur. Sosyologlara göre ise suç, sosyal sebeplerle ilişkili olarak normlardan sapma davranışdır. Durkheim'in, suçu, müşterek vicdanın güçlü ve belirgin tutumlarına uymayan eylemler olarak ele alması, önemli bir başlangıç noktası oluşturmaktadır (Bal, 2008: 203).

18.yüzyılda suç fikrinin laikleşmeye başlamasıyla birlikte, suç, topluma zararı dokunan insanla toplum arasındaki münasebetlerde aranmaya başlanmıştır. Bazı yazarlar, bu gelişmeyi, suçun rasyonelleşmeye başlaması biçiminde ifade etmiştir (Dönmezer, 1994:55). Bu yüzyılın sonlarına doğru etkili olmaya başlayan klasik okul, toplumsal sözleşmeyi dayanak almaktadır. Toplumun yararını, korunması zorunlu olan başlıca ve en mühim değer olarak gören klasik okul temsilcileri, suçu; davranışsal değil hukuksal bir olgu olarak tarif ederler. Suç hali, bireyin eylemiyle hukuk arasında ortaya çıkan çelişkilerden doğmaktadır (Soyaslan, 2003:176).

Tarihsel süreçte suç, 19. yüzyılın sonlarına kadar kanuna aykırı bir eylem şeklinde, suçluysa, kanunu bilinçli olarak kendi isteğiyle çiğneyen birisi olarak değerlendirilmiştir. Bununla birlikte, suçluların, karşılık olarak bir zarara uğratılması ve suç işlemeyi düşünen insanlara da örnek teşkil etmesi bakımından kesinlikle cezalandırılmaları gerektiği fikri kabul görmüştür (Soyaslan, 2003:36).

19. yüzyılın sonlarına doğru kendini gösteren pozitivist okul, suçlu bireyin iradi serbestliğini reddeder, bu anlamda determinist bir anlayışı benimser. Bundan dolayı suç işlemiş insanın manevi mesuliyeti söz konusu değildir, ama topluma zararı dokunan bir eylemde bulunduğundan dolayı, hukuki, diğer bir ifadeyle toplumsal mesuliyeti vardır (Taner, 1953:50).

20. yüzyılın başlarından itibaren öne çıkan fikirler, suça nedensel açıklamalar getirmeye yöneliktir. Bir kesime göre suç, bireyin ruh yapısında meydana gelen gerginliklerin ifadesi olarak; başka bir kesim de kişinin içinde yaşamış olduğu çevrenin neticesi olarak kabul etmiştir. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından ise, tüm dünya, fakat özellikle Amerikan sosyologları, suça odaklanmış, suçu, kişinin sosyalleşmeye başladığı ortama ya da bilfiil etkin olduğu sosyal çevreye bağlamışlardır. Böylelikle, aile yapısı, suç gruplarının etkisi, kültürel değerlerin üstlendiği rol, suç yapılanmaları gibi hususlar önem kazanmıştır. 1960'lı yılların ardından suç sosyolojisinin yerini büyük oranda sapma sosyolojisi almıştır (Dönmezer, 1994:5-6).

Suç tanımlanırken gelişmiş olan iki ana ilke, tarihsel süreci boyunca, ceza hukukunda etkili olmuştur. Bu ilkelerden biçimsel kanunilik ilkesi; gerçekleştiği zamanda, yürürlükte olan kanunların açık bir şekilde suç saymadığı bir eylemi cezalandırmanın ve kanunlarca açık bir şekilde tanımlanmayan bir cezayla

cezalandırmanın yasak olduğunu belirtir. Öze ilişkin kanunilik ilkesine göre; kanunlarda açık bir şekilde suç sayılması da, toplum düzenini bozan, toplumsal açıdan tehlikeli olan davranışlar suç sayılarak böyle davranışlara amacına uyan cezalar verilmesi gerekir (Toroslu, 1994:14). Suç kavramının anlamına ilişkin ortaya çıkan fikir farklılıkları, esasında suçun özünü ilgili tartışmalar ve ihtilaflardır. Başka bir ifadeyle, öze ilişkin kanunilik ilkesinde öz kavramının taşıdığı anlama, suçu ortaya çıkaran eylemin sosyal düzeni bozma niteliğinin nerden kaynaklandığıyla ilgili fikir ayrılıklarıdır. Günümüzdeki ceza hukukçuları biçimsel kanunilik ilkesini esas almaktadır. Buna göre suç, hukuk düzeninde cezaya dayanan bir kuralın ihlal edilmesidir (Toroslu, 1994:36)

Bu anlamda suç, referansını aldığı hukuk kurallarına bağlı olarak, yasaklanan ve ortaya çıkması halinde cezai bir müeyyideyle sonuçlanan davranışlar olarak tanımlanamaz mümkündür. Suç, ortaya çıkış nedenleri, etkileri ve sonuçları itibarıyla sosyal hayatın bir parçası ve tüm toplumu ilgilendiren sosyal bir problem olması nedeniyle sosyolojinin ilgi alanına giren bir olgudur.

2.7. Suç Sosyolojisi

Suç, sosyal bir olgudur ve bu nedenle sosyolojinin ilgi alanına girmektedir. Sosyal bir olgu olan suçu anlamaya ve açıklamaya çalışan suç sosyolojisi suç olgusu ile siyaset, ekonomi, eğitim gibi diğer olgular arasında ilişkiler kurar ve toplumsal yapı bağlamında konuyu değerlendirir.

Suç sosyolojisi ile ilgili görüşler, Ferri ve Garofalo tarafından ortaya atılmıştır. Bu hukukçular, sosyal yapının da suçluluk üzerinde etkili olduğunu iddia etmişlerdir. Ferri ve Garofalo'ya göre, suçluluk hayatın değişmeyen şartları içinde hep aynı düzeyde ve devamlılıktadır. Belli şartlar belli suçları doğurmaktadır. Onun için suç davranışı kaçınılmaz olarak meydana gelir. O halde, toplumu suçludan koruyacak önlemler almak gerekmektedir. Bu önlemler, ceza tedbirleri olmayıp; suçlunun bünyesi ve toplumsal savunmanın gerektirdiği güvenlik önlemleridir. Mesela, cinsellikle ilgili suçlar karanlık sokaklarda yapılıyorsa bu sokakların aydınlatılması yoluyla suçlulukla mücadele edilebilir (Soyaslan, 1998:17).

Suç olgusu, bugün çok farklı çeşitleriyle toplumsal yapıları etkilemektedir. Bu nedenle, bireylerin ve toplumsal düzenin korunabilmesi için çok daha fazla gayret gösterilmesi gerekmektedir. Suç olgusu, yalnızca gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerde temel bir sorun değil, aynı zamanda gelişmiş ve üstelik süper güçlü devletlerin de ciddi problemlerinden birisi halini almıştır. Bu hususta, bir taraftan toplumun suçtan arındırılması, suç olaylarını önleyici tedbirler alınması ve buna çözümler geliştirilmesine artan ilgi kadar; öbür taraftan suçlu davranışlarla bu davranışların doğasını anlamamızın da bir ihtiyaca dönüştüğünü görmekteyiz. Suç ve suçluluk günümüz toplumlarının çözümünü beklediği önemli sorunlarından. Bu sorunlara, 19. yüzyılın ilk yıllarına kadar önemli oranda biyolojik, fizyolojik ve psikolojik açıklamalar getirilerek çözülmeye çalışılmıştır. Suç ve suçlulukla ilgili, sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik etkenlere dayalı olarak getirilen sosyolojik açıklamalar, 1930'lardan başlayarak yoğunluk kazanmıştır. Bu yıllardan sonra, sosyoloji biliminde, suç konusuyla ilgili çok sayıda kaynak oluşmuştur. Suça yönelik araştırmalarda, suçun sebepleri, işlenme şekilleri, suçluların sosyolojik ve demografik özellikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Yapılan araştırmalarda, özellikle gelişmiş ülkelerdeki suç olaylarının, az gelişmiş ve gelişmemiş ülkelere oranla daha fazla olduğu ortaya konulmuştur. Suç ve suçluluk gelişmiş ülkelerde daha büyük ve önemli bir sosyal problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumların sahip olduğu sosyo-kültürel yapı da suçluluk üzerinde önemli etkisi olan konulardan biridir. Suç olgusu, sosyal yapı içinde gerçekleştiğinden; toplumların sosyo-kültürel yapısı, suçun nicelik ve nitelik görünüşünü veren baskın bir etken olarak görünmektedir (Yıldırım, 2014).

Bu bağlamda, sapma ve suç sosyolojisi, suç olgusunu sosyal ve kültürel faktörlerle ilişkilendirerek incelemeye çalışan; suçun nedenlerini, ortaya çıkış biçimini ve sonuçlarını sosyolojik olarak çözümlenmeye amaçlayan; sosyal normlar ve ceza kanunlarının zorlayıcılığı ve bozulması hakkında çalışmalar yapan; suç ve sapma davranışını açıklamak için suçluluk teorileri geliştiren; gözlem ve testler yaparak suçu geliştiren etmenleri, suçun bileşenlerini, kanunların oluşumu ve zorlayıcılığı ile cezalandırma sistemini de ortaya koyarak bunları anlamayı amaçlayan bir alandır, diyebiliriz. Aynı zamanda suç ve sapma sosyolojisinin, suçun nedenleri nedir?, bazı insanlar niçin suç işler?, hem suçlular hem de suçun mağdurları için neler yapılmalıdır?, kanunları niçin yapıyoruz ve nasıl uyguluyoruz?, suç ve sapma üzerine

var olan deneysel araştırmalar nelerdir? gibi sorulara yanıt aradığını da söylememiz mümkündür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KRİMİNOLOJİK DÜŞÜNCE OKULLARI VE SUÇ TEORİLERİ

Suç ve suçluluğu açıklamak için birçok suç teorisi geliştirilmiştir. Bu teorilerin fazlalığının sebebi olarak birçok suç türünün olmasını, suç olgusunun karmaşık yapısını ve suç işleyenler arasındaki bireysel farklılıkları gösterebiliriz. Suçun meydana gelmesinde, eğitim, ekonomik durum, sosyal çevre, kültür, göç, alkol ve uyuşturucu kullanma, yerleşim yeri gibi birçok neden rol oynamaktadır. Bu nedenle, suç olgusunu açıklamak için farklı paradigmlar ortaya çıkmış ve bu paradigmlara bağlı olarak farklı teoriler geliştirilmiştir.

Kriminoloji bilimi suçun sebepleriyle ilgili görüşleri temelde üç paradigmda birleştirmektedir. Bu paradigmlardan her biri suçun sebeplerini farklı bakış açılarıyla açıklamaya çalışmıştır. Alternatif izahatlar getirmeye çalışan bu okullar (1) Klasik Okul, (2) Pozitivist Okul ve (3) Eleştirel Perspektiftir (Dolu ve diğerleri, 2012).

Kriminolojide, suçun kaynağı, suçun tanımı ve suçun ne şekilde anlaşılması gerektiği ile ilgili oluşan düşünce okulları bulunmaktadır. Bu okullar, suça farklı bir bakış açısından yaklaşmış ve suçun sebepleriyle suçların nasıl önlenebileceğine ilişkin değişik kuramlar ileri sürmüşlerdir. Klasik Okul bu düşünce okullarının ilkidir. İnsanı hür istenci olan, akılcı, hedonist ve bencil bir varlık olarak görmekte olan bu yaklaşımdaki anlayışa göre suçlar, tıpkı diğer davranışlarında olduğu gibi insanların isteyerek ve bilerek yaptıkları davranışlardır. Klasik Okul' un benimsediği anlayışa göre, bir kişinin suç oluşturan bir davranışı gerçekleştirmesi için suçun getirisinin ve failine sağlayacağı faydanın çok olması, meydana getireceği risklerin sebep olacağı zararların ve cezasının da az olması ya da failin öyle değerlendirmesi gereklidir. Pozitivist Okul, suçların oluşumunu bireylerin hür istenciyle yaptıkları davranışlar olarak değil, aksine insan iradesi dışında ortaya çıkan psikolojik, sosyolojik ve biyolojik birtakım etmenler sonucunda oluşan olaylar şeklinde değerlendirir. Eleştirel Kriminoloji' de suçun tanımları en başından başlanarak sorgulanır. Eleştirel perspektif, suçun sebeplerini açıklama gayreti içine girmektense, hem toplumun hem

de ceza ve adalet sisteminin kime ve ne için müeyyide uyguladığının sorgulanması gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda düşünce okullarının her biri, suçun sebeplerine dair seçenek modeller sunmakta ve suç olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla gereksinim duyacağımız farklı bakış açılarını tanınmamıza yardımcı olmaktadır (Dolu ve diğerleri, 2012).

Suçluların davranışlarının doğru bir şekilde ölçülebilmesi; suça neden olan faktörlerin, suçun kökeninin belirlenebilmesinin temeli ve kriminoloji çalışmalarının en mühim araçlarından birisidir. Kriminoloji dalındaki çalışmalarıyla tanınan Larry J. Siegel, kriminolojideki araştırmaların amacını üç temel maddede toplamıştır:

1. İnsanların suç işleme nedenlerinin belirlenmesi,
2. Elde edilen bu bilgileri suç davranışının tahmin edilmesinde kullanmak,
3. Ceza ve adalet sisteminin tüm aşamalarında karar verme süreçlerini kolaylaştırmak (Günşen İçli, 2013).

Suçun oldukça karmaşık bir sosyal olgu olması nedeniyle, suçun sebeplerine dair son iki yüz elli yılda kriminolojik kaynaklarda yüzlerce suç teorisinin geliştirilmiş olduğunu görüyoruz. Bu süreçte bireyin hür iradesi, psikolojik faktörler, biyolojik faktörler, sosyolojik faktörler, politik ve ekonomik faktörlerin neredeyse tamamının değişik kuramsal açıklamalarla suçu izah eden modeller geliştirdiği görülmektedir. Ancak, bu faktörlerden hiçbirisi suçu oluşturan sebepleri tek başına açıklayamamıştır. Suç, büyük bir pastaya benzetilecek olursa, suç teorilerinden her biri ancak bu pastanın bir dilimini bir bölümünü açıklayabilecektir. Bu sebeple, suça neden olan faktörlerin ve suç olgusunun doğru bir biçimde anlaşılabilmesi, çok alanlı bir bakış açısına sahip olmayı gerektirir (Dolu ve diğerleri, 2012).

Suç davranışını açıklamak amacıyla geliştirilen suç teorileri bireysel teoriler, biyolojik teoriler, psikolojik teoriler ve sosyolojik teoriler olarak dört ana başlıkta değerlendirilmiştir. İlk teoriler ele alındığında çoğunlukla suç davranışının genetik ve fiziksel anormallikler, akıl hastalıkları gibi yalnızca bir tek faktörün etkisiyle açıklanmaya çalışıldığı görülürken; geliştirilen yeni teorilerde ise suç davranışının birçok değişkenle birlikte açıklandığı görülür (Burkay, 2008:3).

3.1. Bireysel Teoriler

Suçta neden olan etmenler ve suçun önlenmesine ilişkin ortaya atılan fikirler çok eski tarihlere dayanmaktadır. Modern suç bilimi, geçmişteki bu bilgi birikiminin üzerine inşa edilmiştir. Konuya ilişkin ilk teoriler genel olarak suçu tek bir nedene bağlı olarak; örneğin, genetik anormallikler, atipik vücut yapısı, fiziksel anormallikler, akıl hastalığı ve yoksullukla izah etmeye çalışırken, sonrasında geliştirilen teorilerde ise suç, birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkan sosyal bir olgu olarak tanımlanmıştır (İçli, 2007:63).

Suçta tek bir nedene bağlı olarak açıklamaya çalışan bireysel teoriler aynı zamanda bu alanda ortaya atılan ilk teorilerdir. Bireysel teorilerin ilkleri, Klasik ekol, Neo klasik ekol, Pozitif ekol ve Coğrafi ekol olarak bilinmektedir.

3.1.1. Klasik Okul

Avrupa'da, rönesans ve reform hareketlerinin ve Protestanlığın itici gücü ile ortaya çıkan Aydınlanma Çağı ile birlikte, yaşamın ve dünyada olup bitenlerin sorgulandığı, olaylar arasında sebep sonuç ilişkilerinin kurulduğu yeni bir dönem başlıyordu. Bu, toplumun büyük bir kesimini içine alan topyekûn büyük bir değişim hareketiydi. Avrupalılar tüm alanlarda büyük fikri değişimler yaşamaya başlamıştı. Bu fikri değişimlerin yaşanması ceza ve adalet alanlarındaki anlayışların da kökten değişimine neden olacaktı (Dolu ve diğerleri, 2012).

T. Hobbes'un eserleri, kriminolojinin kurucusu olarak adlandırılan Beccari'yi oldukça etkilemiştir. Hobbes, 1651'de yayınlanan Leviathan adlı eserinde; toplumdaki tüm bireylerin eşit olduğunu ve hükümdarların otoritesinin tanrısal bir kaynağa dayandırılması biçimindeki düşüncelerin rasyonel olmadığını öne sürmüştür. Fakat, bununla birlikte toplumsal düzenin sağlanabilmesi için bir otoritenin varlığının da zorunlu olduğunu belirtmiştir (Dolu ve diğerleri, 2012).

18. yüzyılda, Avrupa'da, başta Rousseau, Montesquieu, Bentham olmak üzere bazı düşünürler, İlk ve Orta Çağlar boyunca siyasal ve dinsel baskıların bir sonucu olarak, insan onurunu görmezden gelen çok sert cezalandırmalara ve monarşinin keyfi ceza uygulamalarına itiraz etmişlerdir. Bu düşünürler, rasyonalite ve akılcılık fikirleri

üzerine kurulan ve suçun rasyonel bir tercih olduğu anlayışına dayanan etkili bir düşünce akımının doğmasına yol açmışlardır (Aksoy Retornaz, 2014: 94).

Rousseau, Hobbes ve Locke gibi düşünürler toplumun birlikte düzenli ve sorunsuz olarak yaşayabilmesi için tüm bireylerin eşitliğinin sağlandığı bir sistemde, herkesin uyması zorunlu bir sistemin olmasını ve bu sistemin de toplumsal bir anlaşmaya dayanması gerektiğine inanmaktaydılar. Bu toplumsal sözleşme, iktidarı elinde bulunduranlarla yani devletle bireyler arasında gerçekleşecek bir anlaşma olmak zorundaydı. Bireyler, toplumda huzurlu ve güvenli bir şekilde yaşayabilmek için birtakım haklarını, bazı durumlarda, başkalarının haklarının korunabilmesi için kısıtlanması noktasındaki karar verme yetkisini legal bir siyasi iradeye devredeceklerdi. Yani, devlet için birey değil, birey için devlet anlayışı olacaktı. Bu şekliyle, devlet, insanların bir arada yaşamasını, toplumsal birlikteliğin gereği olarak bir “toplum sözleşmesi” ile sağlamış olacaktı. Toplumsal sözleşmenin ihlal edilmesi durumunda ise meşru siyasi irade yine kamu adına hesabını soracaktı. Klasik düşünürler olarak isimlendirilen bu düşünürler, suçun; toplumsal sözleşmenin ihlali anlamına geldiğini ve ihlal edenlerin de cezalandırılması gerektiğini savunmuştur. Beccaria ve Bentham bu temel yaklaşımın kriminolojide klasik okul haline gelmesini sağlayan iki önemli düşünürdür. Beccaria'ya göre, bir sistem meselesi olarak suçun tanımlanması ve ceza verme ilkeleri belirlenirken suç ve cezanın geniş bir bakış açısıyla ele alınması gerekir. Bentham ise, toplumun mutluluğunu temel amaç olarak görmüş, topluma zarar veren suçluların caydırılması, suçun önlenmesi ya da azaltılmasının nasıl olması gerektiğine bakarak, suç ve cezaya insani merkezde açıklamalar getirmiştir. Beccaria ve Bentham suç ve cezalandırma sistemine ilişkin fikirler öne sürerek, kendilerine göre ideal olanı ortaya koymuşlardır (Dolu ve diğerleri, 2012).

Beccaria, kanunların kaynağına, kanunları oluşturma tekniğine, adli sisteme, cezalar ve cezaların amaçlarına dair, yeni bir anlayış geliştirmiştir (Dönmezer, 1997:52). Ceza hukuku, artık; temelini, hükümdar veya kutsalla olan ilişkiden değil, toplum sözleşmesinden almaktadır (Demirbaş, 2013:62).

Cezalandırmanın gerçek ölçütü suçlunun amacı veya günahının büyük olması değil, topluma ne ölçüde zarar verdiğidir. Modern adalet, siyasetle toplumsal sözleşmenin bileşimi sonucunda oluşmuştur. Cezalandırma hakkının temeli, bireylerin

güvenliğinin sağlanması toplumun huzur ve mutluluğunun korunmasıdır (Selçuk, 2004:266).

Böyle bir anlayıştan doğan klasik kriminoloji, 1789 Fransız İhtilalinden önceki mevcut ceza adaleti ve hukuk sistemine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır ve Aydınlanma Çağı'nda ortaya çıkan bu düşüncelere kadar Avrupa'da gerçek bir ceza adaleti yoktur (İçli, 2007:63).

Bu döneme kadar suçlara verilecek cezaların miktarı belirlenmiş olmadığı gibi yazılı bir ceza kanunu da yoktu. Suçun önlenmesi adına, insani olmayan muameleler ve korkunç işkenceler uygulanmasına karşın halen daha çok sayıda suçun işleniyor olması, sorunun cezaların yetersiz oluşu hususunda olmadığını gösteriyordu. 18. yüzyılın ortalarına doğru, toplumsal reform taraftarları suça ve cezalara ilişkin daha insani ve akılcı yaklaşımlar önermişlerdir (İçli, 2004:43).

Zaman içinde pek çok düşünür, cezalandırma yöntemlerine karşı tepkilerini dillendirerek daha rasyonel bakış açılarının geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Bu düşünürlerden biri olan Cesare Beccaria'ye göre, suçlara ilişkin cezalar yalnızca kanunlarca belirlenmelidir. Toplumsal sözleşmeyle bir araya gelen toplumu temsilen kanun koyucu meşru yönetimin kaynağını teşkil eder. Böylelikle yargıçların hiçbirisi kanunların dışına çıkıp bir cezayı değiştiremez ya da kanunlarda öngörülmeleyen bir cezayı uygulayamaz (Beccaria, 2004:31).

Modern hukukta da yer alan bu düşünce “Kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi diğer adıyla kanunilik ilkesi olarak bilinir. Hangi davranışların suç olarak tanımlanacağı bu ilke çerçevesinde belirlenir. Bir davranış eğer kanunlarda suç olarak tanımlanmamışsa bu davranışın suç olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Beccaria'ye göre, suç ve ceza arasında hakkaniyetli bir oran olması gerekmektedir. Cezaların suça uygun olarak verilmesi gerektiğini belirten Beccaria, şayet toplumsal düzenin bozulmasına aynı ölçüde etkisi olmayan suçlara aynı cezalar uygulanırsa; yani toplum düzenini az ve çok bozan suçlar arasında bir ayırım yapılmaz ve bu iki farklı suça da aynı ceza verilirse, insanların bu suçlardan en ağırını işlemekten kaçınmayacaklarını söylemektedir. Bununla birlikte, Ona göre bir suçla yüksek bir menfaat birleştiğinde, insanlar suç işleme kararını daha kolay alacaklardır (Beccaria, 2004:48).

Beccaria ve Bentham tarafından ortaya konulan görüşler incelendiğinde suçun anlamıyla ilgili çok önemli açıklamalar yaptıkları görülmektedir. Günümüz ceza adalet sisteminde klasik ekolü temsil eden düşünürlerin dile getirdiği fikirler hukuk açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu anlamda klasik ekolün günümüzdeki ceza hukukunu ciddi manada etkilediğini ve ceza hukuk sisteminde yeni bir dönemin başlangıcı olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.2. Neo-Klasikler

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlangıcında cezanın suça uygun olması prensibi evrensel kabul görmekteydi. Ancak, yine de klasik ekolün zayıf olduğu noktalar bulunmaktaydı. Cezanın suçu işleyene değil suça uygunluğu görüşü hakim olan anlayıştı. Klasik ekole göre, insanlar, iyi ve kötüyü kendi hür iradeleriyle tercih edebilme yetisine sahiptirler. Klasik ekol, psikoloji ve sosyoloji bilimlerinden etkilenen bazı kriminologlarca, özellikle bireylerin seçimlerinde hür iradelerini kullandıkları anlayışını ve uygulanan cezaların oldukça sert oluşu konularında eleştirilmiştir (İçli, 2007:65-66).

Klasik Ekol, 1970-1980 yılları arasında başta caydırıcılık teorisi olmak üzere tekrar canlanmıştır. Suçluların rehabilitasyonu eksenindeki anlayışın yerini bu dönemde yeniden suçun rasyonel bir eylem olduğu düşüncesi almış, ceza miktarları arttırılarak tekrar ceza eksenli bir anlayış benimsenmiştir. Ancak, yine de Neo Klasikler, bireyin suç işlerken rasyonel tercihe ve ideal özgür iradeye sahip olmadığı fikri yönüyle Klasik Ekol' den ayrılmaktadır. Bu fikir (haksız tahrik, yaş küçüklüğü, zihinsel rahatsızlıklar) adalet sistemimizde de vardır ve ceza indrimi sebeplerinden sayılmaktadır. Haksız tahrik unsurları, zihinsel rahatsızlıklar ve yaş küçüklüğü gibi bireyin ideal manada özgürce tercihler yapamaması düşüncesinin etkisiyle ilk önce ABD ve Avrupa'nın bazı ülkeleri olmak üzere çocuk suçları ile ilgilenen ayrıca bir ceza adalet sistemi kurularak yasalarda cezai indirimler öngörülmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır (Dolu, 2010:93).

Neo Klasik Ekol, suç işlemiş kişilerin psikolojik ve sosyal durumu ön planda tutularak cezaların suça göre değil, suçu işleyen kişilere göre olması gereğini vurgulamıştır. Bu ekol günümüzde bilimsel bir ekol olarak sayılmamakla beraber suçun sebepleriyle ilgilenmektedir (İçli, 2004:47).

3.1.3. Pozitivist Ekol

Suç davranışının bilimsel yönden ele alınması 19.yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Cesera Lombroso, Garofalo ve Enrico Ferri gibi düşünürler bilimsel açıdan suçun ele alınıp incelenmesinde etkili olan isimlerdir. Pozitif ekolde; suçun sebepleri pozitivist bir bakış açısıyla araştırılmıştır. Pozitivist ekol, klasik ve neoklasik ekolün tersine suç davranışının insanların kontrolü haricindeki güçlerce belirlendiğini bu güçlerin de ölçülebilir ve test edilebilir olduğunu savunmaktadır (İçli, 2004:47-48).

Pozitivist okula göre insan davranışları psikolojik, sosyolojik ve biyolojik bazı faktörlerden etkilenmektedir. Bununla birlikte, pozitivist ekol, duyu organlarımızca test edilebilecek şeylerin gerçeklik olarak kabul edilebileceğini test edilemeyecek şeylerin ise bilimsel realite olarak kabul edilemeyeceğini söylemektedir (Dolu ve diğerleri, 2012:27).

Klasik ekole göre suç, hukuk alanına ait bir olgu olduğundan hukuki deyimler kullanılarak açıklanmıştır. Pozitif ekole göre ise suç psikolojik bir olgudur. Bu nedenle pozitif ekol, suçun hukuki deyimler kullanılarak yapılan tanımını kabul etmemektedir. Klasik ekol bireyin özgür iradesini esas alırken, pozitivist ekolde ise suç, sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde temellendirilir. Klasik ekol cezaların önleyiciliği konusuna konsantre olurken, pozitif ekolde ise toplumun korunması amacıyla suçların ve cezaların bilimsel rolüne vurgu yapılmıştır (Yücel, 2004:47).

Pozitivist ekolün öncülerinden olan Lombroso suçun antropolojik yönlerini araştırmıştır. Mahpusların üzerinde yapmış olduğu çalışmada pek çok mahpusu gözlemleyerek düşüncelerini, mizaç ve davranışlarını, yaşayışlarını ve geçmişlerini araştırmış; ayrıca, ölen mahpusların kadvralarında yapmış olduğu otopsiler neticesinde birtakım sonuçlar elde etmiştir. Lombroso'ya göre bazı insanlar suçlu olarak doğmaktadır. Ona göre suç organizmanın bir ürünüdür ve aynen bazı hayvanların yırtıcı, vahşi, bitkilerden bazılarının da parazit olarak doğduğu gibi insanlar da suçlu olarak doğmaktadır. Böylelikle, insanlardan bazılarının “doğuştan suçlu” olduğu kanısına ulaşır. Lombroso “doğuştan suçlu” insanların bedensel yapılarındaki birtakım etiketler, farklılıklar ya da anormallikler yönünden diğer insanlardan ayrıldıklarını söyler. “Doğuştan suçlu” bireylerin bedenlerindeki bu

farklılıklar onları istek ve iradelerinin dışında suçlu davranışa yöneltir (Dönmezer, 1994:85).

Lombroso, suçluların genellikle büyük bir çeneye ve güçlü köpek dişlerine sahip olduğunu söyler. Lombroso'ya göre, suçluların özellikleri işlenen suçun çeşidine göre farklılıklar göstermektedir (Adler, Mueller ve Laufer, 1991:64).

Lombroso'ya göre suç, normal bireylerle suçlular arasındaki biyolojik farklılıkların neticesi olarak oluşmaktadır. Darwin'in teorisinden ilham alarak suçlu insanların normal insanlar gibi evrimleşmediklerini savunmuştur. Lombroso'ya göre suç işleyen insanları suça yönelten sebeplerin kaynağı, onlarda bulunan ilkel veya vahşi durumlardır (Öğün'den akt. Tunç, 2008).

Pozitivist ekolün önemli temsilcilerinden bir diğeri de Enrico Ferri'dir. Ferri, bireylerin özgür iradeleriyle suç işledikleri anlayışını reddetmiştir. Onun sosyalizmle ilgileniyor oluşu, suç olgusu üzerinde ekonomik, sosyal ve politik faktörlerin belirleyiciliğini fark etmesine vesile olmuştur (İçli, 2007:69).

Pozitivist ekolün kriminologlarından birisi de Raffaele Garofalo'dur. O da, klasik ekol tarafından benimsenen özgür irade düşüncesini kabul etmemiştir. Ona göre suç, ancak; suçun bilimsel bir şekilde ele alınıp incelenmesi yoluyla anlaşılabilir. Garofalo, suçluların bedensel özelliklerinin yerine onların psikolojik noksanlıklarını yerleştirmiştir ki bunlar ise ahlaki ve manevi anormalliklerdir. Doğal suçların tüm insan topluluklarında bulunduğunu ve medeni toplumların hiçbirinin onları gözardı edemeyeceğini savunmuştur (Adler ve diğerleri, 1991:67).

Lombroso'nun takipçileri olarak görebileceğimiz Ferri ve Garofalo'nun görüşlerinin Lombroso'nun teorisine sosyal bir boyut kazandırdığını söyleyebiliriz.

Pozitivist ekolün kriminolojiye katkılarını özetleyecek olursak; bu ekol, deneysel araştırmaları önemsemiştir. Cezanın suça uygunluğu değil suçluya uygun olması prensibi doğrultusunda, suçta ilk defa suçlunun bilimsel açıdan ele alınmasını gündeme taşımışlardır. Ayrıca, suçu önleyici birtakım tedbirlerin de alınması gerektiğini savunmuşlardır. Neticede şunu da söyleyebiliriz, pozitivistlerin etkisiyle yürürlükteki bazı yasalar, suçun faillerini belli "tip" lere ayırmıştır ve her tipe ilgili farklılaşan yaptırımlar kabul etmiştir. Bu şekilde, kriminolojik manada bir suçlu tipi, yasal sonuçlar oluşturan hukuksal bir kavram olarak mevzuattaki yerini almıştır

(Dönmezer ve Erman, 1997:421). Bir başka deyişle, ceza hukukuna suç kavramının yanında suçlu kavramının da girmesine vesile olmuştur.

3.1.4. Coğrafi Ekol

Coğrafi Ekol, bireysel teoriler başlığı altında bulunan diğer bir yaklaşımdır. Coğrafi ekolün en önemli temsilcileri olarak; Adolphe Quetelet, Guerry ve Montesquieu sayılabilir. Coğrafi ekol; iklim özellikleri ve coğrafi durumun suç üzerinde etkili olduğu ve kriminolojide istatistiksel teknikleri yaygın bir şekilde kullanmaya başlaması açısından dikkat çekici olmuştur. İklim, rüzgâr, ısı gibi tabii olayların organizma üzerindeki etkilerine yönelik incelemeler yapılmış ve bu etmenlerin suçu ve suçlu davranışını açıklayan konular olarak incelenmesi gerektiği öne sürülmüştür. Sonraki zamanlarda iklimin, suç üzerinde mutlak bir etkiye sahip olmadığı görüşü benimsenerek; iklim yalnızca suçun oluşumuna olanak sağlayan bir etken olarak kabul edilmiştir (Dönmezer, 1994:158-160).

Kriminolojik alanda ilk kez sistemli bir şekilde ekolojik çalışmaları Belçika'da Quetelet ve Fransa'da ise Guerry tarafından yapılmıştır (Reid,1982:90).

Modern manada ilk kez suç istatistikleri, 1827 yılında Fransa'da yayınlanmıştır. Bu verileri kullanan Guerry, sosyal etkenlere bağlı olarak suçun farklılık gösterdiğini kanıtlamıştır. Guerry, çağdaş sosyologlara öncülük eden biri olarak eğitimin suçlu davranışı önleyeceğini, nüfus yoğunluğunun suç artışına neden olacağı şeklinde meseleyi basite indirgeyici açıklamaları kabul etmemektedir (Adler ve diğerleri, 1991:71).

Quetelet de Guerry ile birlikte kriminoloji alanında önemli bir figür olarak coğrafi ekolün oluşturulmasına katkı sağlamıştır. Bu sosyal kriminologların istatistikî teknik ve analizleri yaygın bir şekilde kullanmaları suçla diğer sosyal faktörler arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu bulgular arasında yaş ve suç arasındaki ilişkilerin yanı sıra cinsiyetle suç arasında da güçlü ilişkiler olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer önemli faktörler ise iklim, yoksulluk, eğitim ve alkol kullanımı gibi etkenlerin suç eğilimini artırdığı, araştırma bulguları arasında yer almıştır (Beirne, 1987).

Montesquieu'ya göre, kutuplara doğru yaklaşıldıkça alkollü içkilerin kullanım oranı artmakta ve ekvatora doğru yaklaşıldıkça ise suçluluk oranlarında bir artış olmaktadır. Quetelet ise, kişiye karşı işlenen suçların sıcak mevsimlerde ve güneye doğru gidildikçe arttığını, bunun karşılığında soğuk mevsimlerde ve kuzeye doğru gidildikçe ise mülkiyet ve mala karşı işlenen suçlarda sayıların artış gösterdiğini ifade etmiştir. Bu durumu da yasa haline dönüştürerek “suçluluk hakkındaki ısı kanunu” olarak isimlendirmiştir (Dönmezer, 1994:158-160).

Coğrafi ekolün temel uğraş konusu; iklimle, işlenen suçlar ve karşılığında verilen cezaların ilişkisidir. Toprak verimliliğine, sıcaklık ve soğukluk değerlerine, yağın yağmur miktarına, tabii kaynakların çokluğuna ve çeşitliliğine vb. coğrafi nedenlerle suçu izah etmeye çalışmışlardır. Bu düşünürler, coğrafi faktörlerin insan davranışları üzerinde çok önemli etkiler yaptığını ileri sürmektedir (Gürkan, 1994:119).

3.2. Biyolojik Teoriler

Biyolojik suç teorilerine göre suçun oluşumuna sebebiyet veren şey, insan biyolojisinde meydana gelen çeşitli patolojik durumlardır. Tarihi gelişim sürecinde değerlendirildiğinde, başlangıçta biyolojik teoriler suça sebebiyet veren anormalliği insanların dış görünüşlerine bakarak anlamaya çalışmıştır (Dolu ve diğerleri, 2012:43).

Ortaçağ kanunları, suçun şüphelileri arasında en çirkin olanını aynı zamanda suçlu olma ihtimali en yüksek kişi olarak belirtiyordu. Tarihsel süreç içinde birtakım şekil bozuklukları ve fiziksel özelliklerin kişinin “şeytani” niteliklerini gösterdiğine inanılmaktaydı (İçli, 2004:60).

Suçluların dış görünüşlerinin öteki insanların dış görünüşlerinden farklılık gösterdiğini savunan bu teoriler, suç işlemiş insanların suç işlemeyen insanlara oranla biyolojik olarak daha geri olduklarını ileri sürmüştür. Bu düşünceler, sonralarda, “Evrim Teorisi” ile birleşmiş ve bilhassa Lombroso ile doruk noktasına ulaşmıştır. Bu anlayış kapsamında suç işlemiş insanlar evrimini tamamlayamamış “insanımsı hayvanlar” olarak görülmüştür. Bu bakış açısı ile suçlular, evrimleşme sürecinde varmaları gereken seviyeye ulaşamamış, “doğuştan suçlu” olarak görülmüş ve “atavistik adam”lar olarak değerlendirilmiştir. Daha sonrasında suça sebebiyet veren

şeylerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı fikri ağırlık kazanmıştır. Böylelikle aileler araştırılmaya başlanmış ve suçun ileriki kuşaklara aktarılıp aktarılmadığı alan araştırmalarıyla ölçülmüştür. Suçun genetik bir nitelik olduğu düşüncesi gen çalışmalarıyla çok daha güçlenerek, DNA yapısının bulunması ile suç ve kalıtım ilişkisini inceleyen çalışmalar daha da ilgi çekici bir hal almıştır. Aileler üzerinde yapılan çalışmaları evlatlıklar üzerindeki çalışmalar takip etmiş, sonrasında ise ikizler üzerine çalışmalar yapılmıştır. Suçun sebeplerini insan genlerinde bulmaya çalışan araştırmaları insan beynine ilişkin yapılan araştırmalar takip etmiştir (Dolu ve diğerleri, 2012:43).

Bilim insanları, 1950'li yıllara kadar, bedensel özelliklerin insan davranışlarını belirlediği varsayımıyla, farklı karakterlerin tasnifini yapmıştır. Beden yapısıyla karakter özellikleri arasındaki ilişkileri sistemleştirerek ele alan prenoloji (kafatası bilimi), bunların içinde en sistematik olanıdır. Franz Gall tarafından prenolojinin bilimselliğine yönelik mahkûmlar ve akıl hastaları üzerinde araştırmalar yapılarak onların kafatası şekilleri ile kişilikleri arasında ilişkiler kurmaya çalışılmıştır. Gall'e göre kişiliğe ilişkin birtakım fonksiyon ve özelliklerin insan beyninde belli merkezleri bulunmaktadır ve bu merkezlerin gelişmişliği, bu fonksiyon ve özelliklerin de güçlü olması biçiminde anlaşılmaktadır. Beyindeki bu merkezler kafatasını etkileyerek kafatasında girinti ve çıkıntılara yol açmıştır. Bu girinti ve çıkıntılar incelenerek karakter yapısıyla ilgili bilgi sahibi olmak mümkün olabilir. Buna göre kafatasının arkasındaki çıkıntılar maddi zevklere düşkünlüğe, alnın üst kısmının çıkıntılı olması ise servet ve mülkiyet düşkünlüğüne işaret etmektedir. Gall'e göre:

- 1) Düşüncenin merkezi beyindir,
- 2) Beynin değişik bölgeleri farklı davranışları yönlendirmektedir,
- 3) Beynin göreceli daha önemli bölümleri diğer kısımlarından daha büyük bir yapıdadır,
- 4) Kafatası beyin dış yüzeyini kaplamakta ve aynı zamanda kafatasında anlamlı çıkıntılar oluşmaktadır (İçli, 2007:77).

Suçta sebebiyet veren şeyi, insan beyninde oluşan çeşitli patolojilerle ilişkilendiren bu araştırmalar, beyinde ortaya çıkması olası fiziksel bozuklukların davranışlarımızda önemli etkiler oluşturacağını söylemektedir. Bu konuda yapılan saha çalışmaları da beyin hasarlarıyla saldırganlık ve şiddet içerikli davranışlar

arasında dikkate değer bir ilişki bulunduğunu ortaya koymaktadır (Dolu ve diğerleri, 2012:43).

İlerleyen zamanlarda beyin kimyasıyla ilgili çalışmalar yapılmış ve hormonal durumların da beyindeki fiziki zedelenmeler kadar davranışlarımızı etkilediği görülmüştür. Dopamin, serotonin ve testosteron benzeri birtakım hormonların birey davranışı üstündeki tesirlerine ilişkin testler yapılmış ve bunların etkileri araştırılmıştır. Dopamin hormonunun artışı insanların daha tahammülsüz olmasına sebep olurken; serotonin hormonu eksikliği depresyona ve anksiyete bozukluğuna yol açabilmektedir, testosteron hormonundaki artışının ise insanları daha saldırgan yaptığı tespit edilmiştir. (Dolu ve diğerleri, 2012:43).

3.2.1 Beden Yapısındaki Farklılıklara Göre Teoriler

Beden yapısındaki farklılıkları esas alan çalışmalar ilk olarak 16. yüzyılın ilk yıllarında başlamıştır. İlk pozitivistler arasında sayılan Lombroso, Ferri ve Garafalo tarafından benimsenen bu yaklaşımda suçlu kişi bedensel niteliklerine göre tanımlanmaktadır. Söz konusu düşünürler kalın kaşlar ve yassı burun, kalıtıma bağlı olarak görülen geniş elmacık kemikleri biçimindeki fiziki anormallikleri suça meyilli olmanın bir göstergesi olarak değerlendirmişlerdir (Burkay, 2008:7).

Cesare Lombroso, biyolojik suç teorileri denildiğinde ilk akla gelen isimlerden biridir. Lombroso, İtalyan bir doktordur ve literatürde kriminal antropoloji diye bilinen okulun en etkili savunucusudur. Lombroso, üç bin asker ve mahkûm üstünde yapmış olduğu araştırmasında, insanların organlarının ölçülerini almış ve değişik organlar arasındaki oranları ölçmesi sonucunda suçlularla öteki insanlar arasında dış görünüm ve fiziksel yapı olarak farklılıklar olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre suçlu kişilerin öteki insanlara nazaran oldukça ilkel bir görünüşleri vardı. Vücutlarının tüylü oluşu çene kemiklerinin geniş olması, kıvrık burun, kuvvetli köpek dişleri, çıkıntılı elmacık kemikleri ve uzun kollar suçluların diğerlerinden ayrılmasını sağlayan temel niteliklerdi (Dolu ve diğerleri, 2012:36).

Lombroso, hırsızlık ya da mükerrer soygun ve ciddi suçlarla bağlantılı suçları işleyenlerin suçlu olarak doğduklarını, onların suçlu bir hayata itilmesine neden olan fiziksel anormalliklere ise, genetiksel olarak sahip oldukları neticesine varmıştır (İçli, 2007:77). Lombroso'ya göre, “doğuştan suçlu” olarak nitelediği bu insanların

bedenlerindeki birtakım bozukluklar onları iradeleri dışında suça yöneltmektedir. Bu insanların en temel özelliği basit suçlarla işe başlamaktansa direkt olarak ciddi suçlara karışmaları ve ahlaki duygularının olmayışıdır (Dönmezer, 1994:85).

Lombroso, yaptığı çalışmasında birtakım insanların sadece dış görünüşünde farklılıklar olduğunu değil, bununla birlikte zekâ seviyesi bakımından da geride bulduklarını fark etmişti. Lombroso, tüm bu özelliklerin bir araya gelmesiyle, suçluların sanki evrim teorisinde var oldukları savunulan ilkel insanları andırdığını ileri sürdü. “Atavistik Adam” olarak belirttiği bu insanlar, evrimsel süreçte insana dönüşme düzeyine erişememiş, maymun olan atalarına benzeyen gelişmemiş varlıklardı. Aslında Lombroso, evrimsel süreci tamamlayıp insan olma vasıflarını kazananların suça yönelmeleri için herhangi bir neden olmadığını savunmaktaydı. Bu fikirlerle Lombroso, atavistik olarak tanımladığı suçluların vahşi hayvanlar gibi toplumdaki uzaklaştırılmalarını ve çok uzun bir süre kapatılarak toplumdaki tecrit edilmeleri gerektiğini savunmaktadır. Ancak enteresan bir şekilde, evrimsel süreci tamamlayamadıklarını düşündüğü halde bu kişilerin rehabilite edilerek düzelebileceğine de inanmıştır. Zaman içinde, görüşlerinin eleştirilmesi neticesinde, çevre, iklim, alkolizm, epilepsi, sağırılık ve frengi gibi durumların da suç davranışı üzerinde etkilerinin bulunabileceğini kabullenen Lombroso, o zamana kadar fen bilimlerinin kullandığı bilimsel ve istatistiksel teknikleri kriminoloji çalışmalarında kullanarak Pozitivist Kriminolojinin kuruluşuna öncülük etmiştir (Dolu ve diğerleri, 2012:36).

Lombroso'nun düşüncelerine yönelik en önemli eleştiriler Goring tarafından yapılmıştır. Goring üç bin kişiden oluşan bir örneklem grubuyla beraber bununla birlikte bir kontrol grubunun da oluşturularak yaptığı araştırmasında Lombroso'nun tanımladığı “fiziksel suçlu” tipiyle karşılaşmamış ve çalışmasının neticesinde suçun babadan oğula genetik yollarla geçmiş olabileceği düşüncesine kapılmıştır (McCaghy, 1976:15).

Lombroso'dan sonraki süreçte, iki İtalyan hukukçu olan Rafael Garafalo ve Enrico Ferri de aynı yönde araştırmalar yaparak Lombroso'nun fikirlerine toplumsal boyut kazandırmışlardır. Bu İtalyan düşünürlerin art arda yapmış oldukları bu çalışmalarının tümü literatürde İtalyan Ekolü olarak adlandırılmış ve 1940'lı yıllara gelinceye kadar etkileri sürmüştür (Dolu ve diğerleri, 2012:36).

İtalyan ekolüyle birlikte, Amerika ve Avrupa'dan bilim adamları da anormal ve suçlu davranışların sebeplerini fiziksel özelliklerle izah etmeye çalışmışlardır. Alman psikiyatrist Ernst Kretschmer fiziksel yapı ve karakter özellikleri arasında bir bağın olduğuna inanmaktaydı. Almanya'nın Swabia şehrindeki 260 akıl hastasıyla yapmış olduğu çalışmasında deneklerini beden tiplerine göre; astenik (zayıf), piknik (şişman), atletik (kaslı) ve karma tip olarak dört kategoride sınıflayan Kretschmer, atletik yapıdakilerin şiddet içerikli suçları, şişman yapıdakilerin daha çok hırsızlık, zayıfların ise daha çok cinsel ve ihtiras suçlarını, karma tiplerin ise değişik türlerdeki suçları işleme eğiliminde olduklarını savunmuştur (Lilly ve diğerleri, 1989:35). Buna paralel olarak, Amerikalı bir psikolog olan W. H. Sheldon da, Boston'da bulunan bir rehabilitasyon merkezindeki iki yüz erkek çocukla yapmış olduğu çalışmasında suç ile beden tipleri arasında bariz bir ilişkinin bulunduğunu iddia etmiştir. Kretschmer'in tasnifiyle benzerlik taşıyan bir beden sınıflama modeli oluşturan Sheldon, geliştirdiği sistemdeki değişik beden yapılarını "ektomorfik" (zayıf), "mezomorfik" (atletik) ve "endomorfik" (şişman) olarak isimlendirmiştir. Sheldon çalışmasının sonucunda, suç işlemiş çocukların genellikle atletik yapıda olanlardan çıkmış olduğunu gözlemiştir (Shoemaker, 2000:23-24).

3.2.2. Genetik (Çağdaş Biyolojik) Yaklaşımlar

Genetik teorilerin yaklaşımı genellikle, kromozomlardaki genler aracılığıyla aynen ebeveyn niteliklerinin ve birtakım hastalıkların çocuca geçmesindeki gibi, biyo-psikolojik ya da gen yapısına dayalı suçlu davranışın sebebinin de genetik niteliklerden kaynaklandığı yönündedir (Soyaslan, 1998:48). Yani suçun sebebi olarak genetik yapı gösterilmektedir.

Çağdaş biyolojik yaklaşımla ilgili araştırmalar incelendiğinde, yapılan çalışmaların genellikle aileler üstünde yoğunlaşmış olduğunu görmekteyiz. Araştırmanın konusunu oluşturan aileler incelendiğinde suç görünümleri ortaya konularak biyolojik manada açıklandığını görmekteyiz. Ayrıca, genetik teorilerin suçlu davranışı açıklamaya çalışırken dikkat çekici olan bir başka husus ise tek ve çift yumurta ikizleri üzerindeki araştırmaları olmuştur. Bu husustaki çalışmaları; davranış ve kişilik üzerinde ortam ve kalıtımın etkilerini açıklama çabasıdır. Bu alanda yapılan çalışmalarda, suç geninin var olduğu, artık kabul edilmektedir. Walsh ve Ellis,

insanların suç işlemesini elverişli kılan, onları suç işlemek için uygun hale getiren, insanda birtakım genetik niteliklerin var olduğunu ve bu genetik niteliklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığını savunmaktadır (Dolu, 2010:163).

“XYY ya da Süper Erkek Sendromu” : Bilindiği gibi insanlarda 23 çift kromozom bulunur. Bu kromozomlardan ikisi cinsiyeti belirleyen kromozomlardır. Bunlara bakılarak bir insanın erkek veya dişi olup olmadığı anlaşılabilir. X dişi, Y de erkek olanı simgeler. Dişiliğin oluşması için 2 adet X'in birlikte olması gerekliken (XX), erkeklik içinse X ve Y kromozomlarından birer tanesinin yan yana gelmesi gereklidir (XY). Kısaca, kadınlarda 44+XX, erkeklerdeyse 44+XY kromozom bulunur. Ancak, kimi zaman beklenmeyen durumlar oluşabilir ve erkekliği belirleyen kromozomlarda 44+XYY biçiminde bir anormallik gözlenebilir. İşte, bu iki adet Y kromozomu aynı anda bir insanda bulunuyorsa bu durum “Süper Erkek Sendromu” olarak adlandırılır. İsminden de anlaşıldığı gibi gerçekte böylesi bir durumun oluşması bir çeşit genetik rahatsızlıktır. Buna rağmen, literatürde Y kromozomunun fazlalığı durumunda bu insanların başka kişilere bakarak daha agresif olacağı ve suç işleme eğilimlerinin daha yüksek olacağına ilişkin bir inanç oluşmuştur. Bu konuyla ilgili çalışmaların yapıldığı dönemlerde mahkûmlarla gerçekleştirilen bazı araştırmalar, gerçekten de inanıldığı gibi süper erkek sendromuna sahip suçlularda öteki suçlulara nazaran istatistiki bakımdan anlamlı bir biçimde şiddet suçu işleyenlerin oldukça yüksek bir oranda olduğu tespit edilmiştir. Ancak, zaman içinde daha planlı bir şekilde yapılan araştırmalar ve daha duyarlı yöntemlerin kullanıldığı çalışmalarla birlikte, varlığı savunulan bu bağın kuvveti gittikçe azalmıştır. Bununla birlikte, geçmiş çalışmalarda alınan örneklemelerin sadece cezaevlerinden alınması, sahip olunan verilerin nüfusun geneline yayılarak genelleme yapılamayacağı neticesini ortaya koymuştur (Einstadter ve Henry, 1995).

3.3. Psikolojik Teoriler

Psikolojik teorilerin, suç ve suçlu üzerine yaptığı açıklamalarda, bireyi esas alan bir yaklaşımla, birey üstünde yoğunlaşan ve bireyi eyleme yöneltten güdüleyicilerle birlikte kişisel ve kişilerarası dinamiklere odaklandığı görülmektedir. Kişi, bilhassa önemseydiği kişilerle ve yakın çevresindeki yaşantılarının neticesinde oluşan psikopatolojilerin bir sonucu olarak suç işlemektedir. Psikolojik teorilerin

bireyin suç işlemesine ilişkin değişik görüşleri olsa da, tümünün suçlu profilini açıklarken psikopatolojik bulguların varlığını kabul ettiği görülmektedir. Bu teoriler, suçluların patolojik ve uyumsuz kişiler olduklarını ve bu yüzden suç davranışını gerçekleştirdiklerini savunmaktadır (Kaner, 1992:477).

Kaner, psikolojik teorilerin, temel olarak insanların karakter özelliklerine yoğunlaşmakla beraber biyolojik, sosyolojik, çevresel ve kültürel etkenlerin insan davranışı üzerindeki etkilerini yadsımadığını; fakat bu dış faktörlerin etkilerini bireydeki yerleşik yapıların içinde ele aldıklarını ifade etmektedir (Kaner, 1992:477).

Psikoloji biliminin kriminolojiye çok fazla katkısı olmuştur. Suçun nedenlerini 20. yüzyılın başlarından beri bulmaya çalışanlar, insan bedeninden ruha doğru yönelmeye başlamışlardır. Bu dönemlerde suç ve zekâ arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Zekâ geriliğinin bireyin suçlu davranışı gerçekleştirmesinde belirleyici bir faktör olduğu iddia edilmiştir. Birtakım ruhsal rahatsızlıkların suç davranışında etkili oldukları ileri sürülmüştür. Psikoloji ve psikiyatri organik akıl hastalıkları ile kişinin suçlu davranışları arasındaki ilişkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Örneğin; menenjit, sara, frengi şeklindeki bozukluk ya da enfeksiyonlar, insanların davranışları üzerinde ciddi etkiler oluşturabilmektedir (Sokullu Akıncı, 1999:166-167).

20. yüzyılın ilk yıllarına gelinceye kadar, insan bedenine yönelik araştırmalar yaparak, suçun nedenlerini açıklamaya çalışan suç teorilerinin, bu yıllardan itibaren ruha yönelik araştırmalar yapmaya başladıkları ve insanın psikolojik yapısının suç üzerindeki etkilerini açıklamaya çalıştıklarını görmekteyiz. Bu bağlamda, psikolojik suç teorileri, suçu, insanın psikolojik yapısında ortaya çıkan birtakım rahatsızlıklara bağlamış ve normal dışı davranışın ya da suçun meydana gelmesinde, kişilik bozuklukları, zekâ geriliği ve ahlaki gelişim düzeyinin düşüklüğü gibi bazı bireysel niteliklerin etkileri üzerinde yoğunlaşmıştır.

3.3.1 Psikanalitik Yaklaşım

Psikoloji bilimi üzerinde, özellikle 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyılın yarısına kadar devam eden süreçte, psikanalitik ekolü oldukça etkili olmuştur. Sigmund Freud'un kurduğu bu ekole göre, insan aklı kendi içerisinde farklı parçalara ve tabakalara ayrılabilir bir yapıdadır. Freud, aklın bu yapısını kullanarak bireyin iç

dünyasında aydınlatılamayan kısımlara ışık tutmak için çalışmıştır. Freud'un geliştirmiş olduğu modele göre insanlar; id, ego ve süperego olmak üzere üç parçadan oluşan bir zihni yapıya sahiptir. Freud'un daha önceden tasarladığı altbenlik, benlik ve üstbenlik kavramlarını andıran bir yapıda olan bu kavramlar, davranışların anlamlandırılmasında pek çok fayda sağlayacak bir mantıksal alan sunmaktadır (Dolu ve diğerleri, 2012:39).

Freud, suçlu davranışı, insanın kişilik özelliklerini oluşturduğunu iddia ettiği üç unsurun (id, ego ve süperego) özellikleriyle izah etmektedir. Ona göre id, güçlü, dinamik ve agresiftir, arzularının çabucak gerçekleştirilmesini istemektedir. Ego, insanın gerçek dünyayla bağ kurmasını sağlamaktadır. İd'in arzularını kısıtlayarak onun toplumla uyumlu bir şekilde yaşaması için yardım eder; id ile süperego arasında denge oluşturmaya çabalar. Süperego ise, anne-baba başta olmak üzere, çocuğa çevresinden aktarılmış ve ceza-ödül uygulamaları ile pekiştirilmiş geleneksel değerleri temsil eder. Gücsüz bir ego, İd'in tüm arzularını yaparak suçun oluşumuna sebep olur. Bunun yanında, İd'i çok fazla engelleyecek güçlü bir süperego olması durumunda da suçlu davranışlar meydana gelecektir (Geçtan, 2003).

İnsanın biyolojik, psikolojik ve toplumsal yönlerini temsil eden bu kavramların çoğu kez birbiriyle çatışma halinde olmasına rağmen, sağlıklı bir kişiliğin oluşabilmesi için bu üç ögenin uyumluluğu oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda, insanın id'den yani ilkel benliğinden gelen istekleriyle, toplumsal ve ahlaki değer yargıları, bir anlamda insanın vicdanı olarak tanımlayabileceğimiz süperegonun, dürtüleri bastırma ve kusursuz olma gibi isteklerini dengeleyebilecek güçlü bir ego'ya sahip olmasının bireyde sağlıklı bir kişilik yapısının oluşabilmesi açısından oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Avusturyalı ünlü bir psikolog olan August Aichorn, 1925 yılında yayınlanan "Dikbaşı Gençlik" adlı yapıtıyla psikanaliz ilkelerini kullanarak suç davranışını araştıran ilk bilim adamıdır. Aichorn, insanların doğuştan asosyal olduklarını söyler ve gün geçtikçe çevresiyle olan etkileşim ve iletişimleri neticesinde sosyalleşme sürecini tamamlayacaklarını belirtmektedir. Asosyallik, kişinin dış dünyayla ilgili kurallar hakkında hiçbir bilgisinin bulunmadığı bir durumdur ve bu evrede kişi "haz evresinde" yaşar. Sosyalleşmenin başlamasıyla beraber bu evreden "gerçeklik evresi"ne geçiş olur. Yani kişi, kendi dilek ve arzularına göre her şeyin olamayacağını anlamaya başlar, üyesi olduğu toplumdaki öteki insanların da benzer dilek ve arzuları

olabileceğini, toplumsal yaşamın belirli bir düzen içerisinde varlığını sürdürebilmesi için toplumun tüm fertlerinin kendilerine ait dilek ve arzularından vazgeçebilmesi gerektiğinin farkına varmaktadır. Bu anlamda, haz döneminden gerçeklik dönemine geçme, gerçekte id'in tam manasıyla egemen olduğu asosyal dönemden, ego'nun id ile süperego arasında tam olarak dengeyi sağladığı ve sosyalleşmenin tamamlandığı bir evreye geçme manasına gelmektedir. Ancak, Aichorn tüm bireylerin haz evresinden gerçeklik evresine başarılı bir şekilde geçemeyeceğini, bu durumun neticesinde de anti-sosyal ve suçlu davranışların oluşacağını söyler. Bu durumda bazıları doğrudan suç işleyerek "açık suçlu" haline gelirken, bazılarıysa suç işlemek için uygun bir fırsat karşılına çıkıncaya kadar "gizli suçlu" olarak kalmayı sürdürürler (Dolu ve diğerleri, 2012:39-40).

Aichorn'a göre, suçlu davranış tek başına incelenmeye ve açıklanmaya değecek bir konu değildir, çünkü suçun ancak bireyin derinlerinde yatan psikolojik bir probleminin olduğunu gösteren bir belirti olabileceğini ileri sürmektedir. Bu manada Aichorn, suç fırsatları, kötü arkadaş çevresi vb. diğer etkenlerin de direkt olarak suçla sebep olamayacağını, ancak "provokatör" rolünü üstlenen etkenler olabileceklerini belirtmektedir (Dolu ve diğerleri, 2012:40).

Psikanalitik yaklaşımın bir diğer temsilcisi ise, E. Erikson'dur. Erikson, Freud'un beşli bir sınıflamaya tabi tuttuğu psiko-sosyal gelişim dönemlerini, yaşlılık evresine kadar genişleterek sekiz evreye ayırmıştır (Aydın, 2001:85). Böylelikle kişilik özelliklerinin hayat boyunca sürdüğünü ileri sürerek, Freud'un teorisinde göz ardı ettiği tarihsel, kültürel ve toplumsal faktörlerin etkisine vurgu yapmıştır (Schultz ve Schultz, 2002:570).

Psikanalitik kuramcılardan bir diğeri de kuramsal görüşleriyle Freud'dan kesin çizgilerle ayrılan Alfred Adler'dir. Freud, kişiliğin ayrı parçalara bölündüğünü, davranışın ise önceki yaşantılardan etkilendiğini belirtirken, Adler ise, kişiliğin birliği üzerinde önemle durarak; davranış konusunda ise geleceğe yönelmiş ve toplumsal bir çizgi üzerinde kendi bireysel psikoloji sistemini geliştirmiştir (Schultz ve Schultz, 2002:570).

Adler, suçu çocukluktan itibaren gelişmekte olan toplumsal ilginin yetersiz gelişmesine bağlamaktadır. Böylelikle suçun sadece çevre ve beden şartlarından meydana gelmediğini, suçun aşağılık kompleksinden kaynaklı olduğunu ifade etmiştir

(Demirbaş, 2001:114). Adler'e göre aşağılık kompleksi; fiziksel, zihinsel veya toplumsal kaynaklı olabilir, bu duygu bireyleri başarılı olmaları için güdüleyici olduğu kadar, aynı anda kişileri özellikle ailedeki ana-baba yaklaşımlarından kaynaklı sebepler nedeniyle de suçlu davranışlara yöneltmektedir.

Psikanalistler, suçun genel geçer bir tanımını yapmalarına karşın, suç türlerinin izahında zorlanmaktadır. Bununla birlikte psikanalistler, akıl hastalıklarıyla suçun ilgili olduğunu belirtmiş; nevroz, psikoz, sara, organik beyin hastalığı, alkol ve uyuşturucu madde kullanımının suçun oluşumunda etkili faktörler olduklarını savunmuşlardır (Yücel, 1973:27). Psikanalistlerin bu görüşlerini, şiddet suçu işleyen birçok kişinin psikolojik bozuklukları olduğunu ispat eden araştırma bulguları da desteklemektedir (İçli, 2007:76).

Ancak, psikanalitikler bazı yönleriyle eleştirilmişlerdir. Bu yaklaşımın suç davranışına ilişkin kapsamlı açıklamalar yaptığı kabul görmeye birlikte tutarsız ya da normal dışı davranışlarla sapkın ya da suçlu davranışlar arasında mutlak bir sebep-sonuç bağı kurması nedeniyle psikanalitiklerin eleştirildiğini görmekteyiz. Bunun yanında, bireysel gelişimle id, ego ve süperego gelişiminin arasında kurmuş olduğu ilişkiye göre, çocukluk çağında suç işleyen bir kişinin yetişkinlik dönemlerinde de suçlu bir kişi olarak hayatını devam ettirmesi gerekmektedir, ancak; yapılan gözlem ve araştırmalara bakıldığında durumun bu şekilde olmadığı görülmektedir.

Psikanalitik kurama yönelik yapılan en önemli eleştiri bilimsel test ve ölçme problemleridir. Psikanalitik teorinin öne sürdüğü bilinçaltı çatışmaları, id, ego ve süperego gibi kavramların temel varsayımlarının test edilebilmesi ve ölçülebilmesi olanaklı değildir. Bunların yalnızca var oldukları kabullenilmektedir. Bu kurama yapılan diğer bir eleştiri ise, psikanalitik yaklaşımın psikolojik problemleri bulunan az sayıdaki suçluya tatbik edilmiş oluşudur (Dolu, 2010:180).

3.3.2.Genel Kişilik Özellikleri ve Suç

Psikolojik suç teorilerinde suçun sebepleri arasında gösterilen bir diğer önemli etken de kişilik özellikleridir. Kimi insanların başkalarına göre daha agresif ve saldırgan oluşu, şiddete daha fazla başvurması ve diğerlerinden daha çok suçlu eylemlerde bulunmasının sebebi olarak bu kişilerin sorunlu kişilik yapıları

gösterilmiştir. Bu hususta ani ve tepkisel hareket etme, kişilik özellikleri, negatif duygusallık ve psikopati ön plana çıkmaktadır (Dolu ve diğerleri, 2012:40).

Psikiyatride gerçek akıl hastalıkları psikozlardır. Karakter anormallikleri ise, psikopatlar, nevrozlar şeklinde gruplandırılmaktadır (Demirbaş, 2005:118). Psikozlar ile nevrozlar arasında “gerçeklerle olan ilişkiler” yönünde farklılıklar vardır; nevrozlu hastalarda gerçeklerle ilişkiler tam olarak kopmamıştır. Nevroz hastası olan bir kişi; geçmiş, şimdiki durumu ve geleceği konusunda gerçeklerle ilişkilidir. Bunun karşılığında psikozlu bir hastanın ise, gerçeklerle olan ilişkisi büyük oranda azalmış ve kopmuştur. Yani, bir hayal dünyasında ve gerçeklerden uzak bir şekilde yaşarlar; mesela, psikozlu bir hasta, hastalığından önce ne iş yaptığını doğru bir biçimde cevaplasa da, sonrasında “komutan” ya da “peygamber” olduğunu iddia etmekte tereddüt yaşamaz (Demirbaş, 2001:112).

Ani ve Tepkisel Hareket Etme, Deneysel kriminolojiye göre suçlu davranışların en önemli psikolojik belirleyicileri arasında ani ve tepkisel hareket etme bulunmaktadır. İnsanlar normalde, yapmayı istedikleri bir davranıştan önce arzu ve isteklerini düşünerek ve değerlendirmelerden geçirerek, sonucunda ortaya çıkması olası neticeleri hesaplayarak eylemde bulunurlar. Ancak, ani ve tepkisel davranan kişiler, normal kimselerden değişik bir tarzda, içlerindeki istek ve arzularını davranışa dökmeden önce sağlıklı bir şekilde bilişsel değerlendirme süzgecinden geçirilmeden hareket ederler. Yani, girdi ve çıktılarının merkezinde bulunması gereken zihinsel değerlendirme aşamaları bu kimselerde oldukça kısa sürmekte veya hiç bulunmamaktadır. Bu sebeple de yapacakları olası hata ve riskleri hesaplayamadıkları gibi, eylemleri sonucunda asla tahmin edemeyecekleri hatta kendilerinin bile şaşıracağı neticelerle de karşılaşabilmektedirler. Tam olarak burada sapma ve suç oluşturan eylemler, çoğunlukla bireyin isteyerek ve bilerek yaptığı kasti davranışlar biçiminde değil, bundan ziyade gelişmiş ve kontrolsüz davranışının doğal bir neticesi olarak meydana gelmektedir (Jones ve Lynam, 2009).

Negatif Duygusallık, Deneysel suç biliminde suçun diğer önemli psikolojik belirleyicilerinden birisi olarak değerlendirilen negatif duygusallığı: İnsanın devamlı olarak dünyaya olumsuz tavırlarla, öfkeyle ve kırgınlıkla yaklaşması şeklinde tanımlayabiliriz. Araştırmacılar, şiddet ortamında ve ailesinde huzursuzlukların ve sorunların sıklıkla yaşandığı bir ortamda yetişen bireylerde sıklıkla karşılaşılan bu halin, bireyin yaşamış olduğu bu kötü deneyimler sonucunda zaman içinde insanın

beyin kimyasında bozulmalara neden olarak serotonin seviyesinin düşmesine sebep olduğunu iddia etmektedirler (Caspi ve diğerleri, 1994). Serotonin, kişinin ruh halini, sosyal ve cinsel davranışlarını düzenlemesine etki etmekle birlikte bu hormon düzeyinin düşüklüğü ise anksiyete, depresyon ve birtakım kişilik bozuklukları gibi durumlara neden olmaktadır.

Psikopati, Gündelik hayatımızdaki konuşma dilimize kadar yerleşmiş bir kavramdır. Psikopati, suçluluk hissetmeme ve empati yoksunluğu gibi özellikleri ile öne çıkan ben-merkezci ve narsist bir kişilik yapısıdır. İçerisinde bulunmuş oldukları durumları manipüle ederek insanları devamlı bir şekilde kandırabilme yeteneği olan bu kişiler patolojik birer yalancıdır. Kendilerine hiçbir şekilde güven duyulmayacak bir tarzda, devamlı olarak, toplumsal kuralları canlarının istediği şekilde çiğneme ve beklentileri boşa çıkartma eğilimleri vardır. Sevme yetenekleri olmayan bu kişiler duygusal derinlikten de yoksundurlar (Cleckley, 1988). Kanadalı ünlü bir Psikolog olan Robert Hare, “Vicdansız: Aramızdaki Psikopatların Rahatsız Edici Dünyası” adlı ünlü eserinde, bu kişilerin sadece suçlu insanlar içinde bulunmadığını, aramızda yaşadıklarını ve her zaman karşılaşılabileceğimizi belirtmektedir (Hare, 1999).

Psikopatların soğukkanlı, endişeye kapılmayan ve tehlikeyi seven bir kişilik yapıları vardır. Psikolojik uyarılma eşiklerinin bir hayli yüksek olması nedeniyle diğer insanların paniklediği veya korktuğu risk taşıyan durumlarda hiçbir ürkeklik göstermezler. Tam aksine böylesi durumlar onlar için heyecan vericidir. Bu nedenle, her anlarında bir heyecan ve macera arayışında olan psikopatlar, ani ve tepkisel davranmaları sebebiyle, düşüncesiz davranışlarda bulunurlar. Sadece kendilerini düşünmeleri sebebiyle de başkalarının çektiği acı ve sıkıntıların onlara göre hiçbir değeri yoktur. Bu kişiler, önceki deneyimlerden öğrenme becerileri en az olan kişilerdir; cezayla caydırılmaları da olanaksızdır. Bu sebeple de, tüm riskleri çekinmeden alırlar. Bu özellikleriyle psikopatlar, hem suç öncesinde suça mani olma, hem suç sonrasında cezayla durdurabilme, hem de iyileştirme programları ile değiştirilebilme ihtimali en düşük seviyedeki kimselerdir (Cima ve diğerleri, 2010).

Psikopatların uyarıcılar karşısında öteki insanlardan daha duyarsız olmaları nedeniyle bu tipteki kişilerin bir hususta dikkatlerini çekilebilmek için daha çok uyarıcının varlığına ihtiyaç vardır. Psikopatiye neden olan etkenlerin başında, anne ve babanın olmamasını veya ebeveynleri tarafından istenilmeyen kişiler olmalarını sayabiliriz. Psikopati güç de olsa kimi durumlarda iyileştirilebilmektedir. Psikopat bir

kişilik bütün suçların açıklanması için yeterince açıklayıcı değildir. Yalnızca suçlular içinde küçük bir grup psikopatik kişiliktir (Sokullu Akıncı, 1999:173).

Hem psikopatinin çeşitli tanımlamaları, hem de farklı araştırma ve incelemelerden elde edilen oranların farklılığı, suçluluğun açıklanmasında psikopatik kişiliğin yeterli olmadığını, bu nedenle psikopat kişiliğin suçlular içerisinde yalnızca küçük bir bölümü oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Nevroz, Bu türden kişilerde; iç gerilimler, çözüme kavuşmamış ihtilaflar ve ruhi karışıklıkların temelinde, kişinin kendinden uzaklaştırdığı doğal arzuları ve içgüdüleri yatmaktadır. Nevrotik hastalar rahatsızlığının farkındadır ve bu hastalığın tedavisi için bir şeyler yapamıyor olmanın sıkıntısını yaşamaktadırlar (Dönmezer, 1994:152). Nevroz hastaları korku hastalıklarına ve histeri krizlerine sahiptirler ve iftira, yalan şahitlik, suç üstlenme, kendi kendini itham gibi suçları işlemektedirler (Soyaslan, 1998:58).

3.3.3. Zekâ ve Suç

Son iki yüzyıldır, zekâ konusu, birçok kriminolojik araştırmaya konu olmuştur. Zekâ ile suç arasında bir ilişki olduğunu savunanlar, zekâ seviyesinin düşüklüğü ile birlikte suç işleme ihtimalinin yükseleceğini ileri sürmüşlerdir. Bu görüşün test edildiği pek çok çalışmada, öne sürüldüğü gibi, zekâ ve suç arasında negatif yönde bir bağ bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak, bu araştırmalara yapılan eleştirilerle birlikte sonuçların güvenilirliği sorgulanmaya başlamıştır (Dolu, 2011:190-194).

Goddard'a göre, zekâ geriliği olan kişilerde; ahlaki ve toplumsal normlara yaraşır bir tarzda davranabilmeyi gerekli kılan doğru ve yanlış birbirinden ayırabilme yetisi, heves ve isteklerini kontrol edebilme özelliği bulunmamaktadır. Bu türden kişilerin suçlu olup olmamalarını belirleyen kişilik ve çevreleridir. Bu tür kişiler eğer yumuşak huylu ise, bunlara sahip çıkılarak temel ihtiyaçları karşılanırsa suça karışma olasılıkları azdır. Zekâ geriliği olanların ihtiyaçları karşılanmadığı ve onlara sahip çıkan birileri olmadığı takdirde, bunun yanında tepkisel bir kişilikleri de varsa; bu insanlar başka kişilerce kullanılabilir ve bazı eylem tarzlarına yönlenebilirler. Hindelang ve Hirschi'nin "Zekâ ve Suç" adlı çalışmalarında zekâ ve suç arasında okul

çağında olan çocukların dışında başkaca bir doğru orantı ya da ilişkinin bulunmadığını tespit etmişlerdir. Suç işleyen çocukların öteki çocuklara oranla IQ seviyelerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu durumun sebebinin de okul başarısındaki yetersizlikle meydana geldiği ifade edilmektedir (Dolu, 2010:187-188). Zira, zeka testleri okul ortamındaki başarıyı ölçtüğünden, üst sınıftaki ailelerin çocuklarını daha iyi okullarda okutması ve alt sınıftaki çocukların iyi bir eğitim alamaması nedeniyle üst gelir grubuna ait çocuklar bu testlerde daha başarılı olmaktadır. Bu nedenle de, suçluların alt sınıftan geldikleri yoksulların zenginlere oranla suça meyilli oldukları tezi ortaya atılmıştır. Ancak, kimi suçluların düşük zekâyâ sahip oldukları doğru olsa da, suçun oluşumunu salt zekâ ile açıklamak olanaksızdır. Çünkü şiddet içerikli suçları işleyenlerin düşük bir zekâyâ sahip oldukları kısmen doğru kabul edilse bile; ekonomik, siyasi ve bilişim gibi alanlarda nitelikli suçlar işleyenlerin tam aksine zekâ seviyeleri oldukça yüksektir.

Zaman içinde, daha gelişmiş istatistiksel teknikler ve araştırma metotlarıyla birlikte kimi kriminologlar bu çalışmalarda kullanılan metotları eleştirerek, örneklemelerin genellikle cezaevlerinden alındığını, bu sebeple de araştırmalarda kontrol grubu kullanılmadığından ortaya çıkan neticelerin genellenebilir özellikte olmadığını ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte zekâ seviyesi düşük olanların suç işlerken oldukça fazla hata yapmaları neticesinde kolaylıkla yakalandıkları, bu sebeple de cezaevindeki oranın toplam nüfus içerisindeki orandan oldukça yüksek çıkacağı yönünde de eleştiriler yapılmıştır (Einstadter ve Henry, 1995). Dahası, kimi eleştirmenlere göre zekâ düzeyindeki azalmanın daha çok sayıda suça sebep olacağı iddiası yanlıştır. Çünkü bu eleştirmenlere göre, birtakım suçları (örneğin bilişim ve beyaz yaka suçları gibi) işleyebilmek ve sonrasında yakalanmamak yüksek bir zekâyâ gerektirmektedir (Dolu ve diğerleri, 2012:41).

3.3.4. Ahlaki Gelişim ve Suç

Ahlaki gelişimle suç arasında ilişki kuran bu yaklaşım, bazı insanların diğer insanlara nispeten daha çok suç işlemesinin sebebi olarak, bu kişilerin ahlaki yönden oldukça düşük bir gelişime sahip olmalarını göstermektedir. Açıklayıcı değişken olarak Kohlberg'in ahlaki gelişim modelini kullanan bu görüşe göre, insanlar ahlaki gelişim aşamalarında ne kadar üst seviyelere çıkarsa o derecede de suç işleme

olasılıkları azalacaktır. Ahlak gelişimi, bireyin bütün yaşamı süresince devam eder. Toplamda altı kademedan meydana gelen Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramında sırayla (1) ceza ve itaat eğilimi, (2) bireysellik, karşılıklılık ve çıkar (3) kişiler arası uyum, (4) kanun ve düzen eğilimi, (5) toplumsal anlaşma ve (6) evrensel ahlaki prensip ve ilkeler aşamalarından oluşmaktadır. Alt seviyelerde menfaatçi ve ben-merkezli bir bakış açısında olan kişi, daha üst basamaklara doğru ilerledikçe başta toplumsal bir dünya görüşü edinmekte, üst düzeylerde ise daha ziyade değer merkezli bir perspektifle, evrensel ahlaki ilkeler, demokratik değerler ve prensipleri yaşamına rehber etmektedir. Böylelikle, ahlaki gelişim yönünden alt düzeyde kalan bireyler kendilerini daha çok düşünen, başkalarının ihtiyaç ve düşüncelerine değer vermeyen kişiler olacaklarından bu insanların daha fazla suç işleyeceklerini, üst seviyelerdeki kişilerin ise bencillikten kurtularak empati oluşturabilme becerisi gelişmiş, diğerleri için kendisinden vazgeçebilme seviyesine erişebilmiş bireyler olarak suç işleme ihtimallerinin oldukça az olacağını savunmuşlardır (Dolu, 2011).

3.3.5. Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanımı

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı, bireyi suça iten ve sosyal bir uyumsuzluğun kişisel sebeplerdendir. Alkol kullanmak kişinin isteğine bağlıdır ancak; alkol bağımlılarının alkolü bırakması kolay değildir. Alkol bireyin iradesini, muhakemesini ve değerlendirme kabiliyeti ile işitme, görme, algılama gücünü azaltır. Bunun neticesinde bireye kendi dürtüleri egemen olur. Bu dürtüler; sinirlilik, kıskançlık, isyan, açgözlülük, cinsellik gibi itici hislerdir. Birey, bu dürtüleri doğrultusunda eylemlerde bulunacağı için şiddet içerikli suçlar, mala karşı ya da seksüel suçlar işleyecektir (Soyaslan, 1998:87-88). Alkol kullanma sebepleriyle uyuşturucu madde kullanma sebepleri hemen hemen aynı sebeplere bağlıdır. En önemli sebep ise, bireydeki boşluk hissidir ve bu çözümlenemeyen bir problemdir. Cinayet suçlarında alkollü olmanın etkisi yapılan araştırmalarla çok açık bir şekilde saptanmıştır (Dönmezer, 1994:335).

Alkol ve uyuşturucu madde kullanımı kriminolojinin de ilgi alanına girmektedir. Zira alkol ve uyuşturucunun birey ve toplum üzerinde ciddi zararları söz konusudur. Eldeki bulgu ve bilgilere göre alkol ve uyuşturucu madde kullanımına ait vakalar tam olarak öngörülememektedir. Ülkemiz için de aynı durum geçerlidir

(Dönmezer 1994:302). Uyuşturucu bağımlılarının işledikleri suçlarsa; maddeyi satmak, maddeyi elde etmek için hırsızlık ve kadınlar da fuhuş yapmaktır (Dönmezer, 1994:308).

Psikolojik kuramlar genel olarak değerlendirildiğinde özet olarak, bu teoriler kişisel nitelikler üzerinde durarak anormal ya da suçlu davranışı izah etmeye çalışmışlardır. Ne var ki, insan tabiatı dikkate alındığında, insan davranışlarının temelinde biyolojik ve fizyolojik niteliklerin yanında onun sosyal ve kültürel niteliklerinin de varlığı görülmektedir. Bu nedenle, kimi öğeleri dışarda bırakarak bireyin eylemlerini izah etmeye çalışmanın eksik bir yaklaşım olacağını söyleyebiliriz. Bunun yanında, ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu olarak kalanlar üzerine yapılmış birçok araştırma neticesinde, bu kişilerden çok azında psikiyatrik ya da psikolojik bir rahatsızlığın bulunduğu ortaya konulmuştur. Dahası, suçlu olmayanlarla suçlular arasında biyolojik, fizyolojik ve psikolojik yönlerden çok fazla farklılığın bulunmadığı dikkate alındığında, psikolojik teorilerin yapmış olduğu genellemelerden yola çıkarak suçluluğa ilişkin kesin kanaatlere ulaşmaya çalışmak bu alanda çalışacakları hatalı ya da eksik neticelere götürebilir.

3.4. Sosyolojik Teoriler

Suçun meydana gelmesinde çevresel faktörlerin kişisel faktörlerden daha çok etkili olduğunu savunan yaklaşımlar, bilhassa 19. ve 20. yüzyıllarda önemli nüfus hareketlerinin yaşandığı dönemlerde, bir hayli öne çıkmıştır. Suçun yalnızca kişisel sebeplerle izah edilemeyeceği, kişisel niteliklerin etkisi olmakla birlikte sapmaya ve suça götüren sosyal sebeplerin de suçun oluşumunu etkilediği biçiminde özetlenebilecek bu yaklaşımlar, genellikle toplumda yaşanan ekonomik bunalım, göç, doğal afet, savaş ve benzeri biçimindeki sosyal değişmelerin, toplumu oluşturan fertleri birbirine bağlayan sosyal ilişkileri azaltarak suç oranlarının artışına sebebiyet vereceğini iddia etmektedirler. Mesela, bu alanın öncülerinden biri olan Durkheim, suçun oluşumu üzerinde kişisel nitelik ve hazların etki ve gücünün yadsınamayacağını, fakat öbür yönden de, bu heves ve arzular üzerinde sosyal yapının bir denetim oluşturduğunu ve böylesi bir sistemle heves ve arzuların düzenlediğini savunmaktadır. Durkheim, hızlı nüfus hareketleri, büyük felaketler, savaşlar gibi alışılmadık dışındaki durumlar sebebiyle güçsüzleşen sosyal yapının bu kontrol edici

görevini yerine getirememesi durumunda insanların ruhsal kaynakları ve iradeleriyle baş başa kalacaklarını ve böylesi bir halin suç oranlarının yükselmesine neden olabileceğini söylemektedir. Durkheim, “anomi” olarak tarif ettiği bu kuralsızlık ve normsuzluk halinde, sosyal yapının gereklilikleri ve talepleri ile kişisel talep ve arzular arasında, olağan durumlarda var olan uyum ve dengenin bozulduğunu ve ortaya çıkan bu düzensizlik ortamının kişisel heves ve arzuları ve bencilliği öne çıkararak suç oranlarının artmasına neden olacağını iddia etmektedir (Başbüyük ve Karakuş, 2010).

20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde, kimi bilim insanları suç davranışının sosyolojik yönlerini araştırmaya başlayarak; suçun kalıtımsal olmadığını, çevre tarafından şekillendirilebildiğini ve öğrenilebilir bir davranış olduğunu tartışmışlardır. Suç, diğerleri gibi bir eylem olduğu için, yalnızca suçun sebepleri ya da nitelikleri üzerinde yoğunlaşmış hiçbir kuram suçu tam anlamıyla izah edemez. Suç, bir davranış türü değil, bir tanımdır. Bir davranışla ilgili olan suç etiketidir (İçli, 2007:87).

Özetle, bu yaklaşımlar, sapmanın ve suçun açıklanmasında; biyolojik, fizyolojik, bireysel ve psikolojik yaklaşımların yalnız başlarına yeterli olmadıklarını iddia etmektedir. Bu yaklaşım, mesela, yaygın olarak suç işlenen bir kenar veya gecekondü mahallesinde doğup büyüyen bir çocuğun aslında suçlu olarak dünyaya gelmediğini ve bu bireyin içinde bulunduğu sosyal ortam ve çevrenin o kişiyi suça sürükleyen sebeplerini dikkate almadan yalnızca birtakım bireysel nitelikleri sebebiyle suç işlediğini söylemenin yanlış bir varsayım olacağını savunmaktadır.

Sosyolojik teoriler, suçu değişik bakış açılarıyla inceleyerek değerlendirmişlerdir. Sosyolojik yaklaşımlar; sosyal yapı, sosyal yapıdaki değişimler, değerler, normlar ve sapan davranışlara yönelerek çocukların ve yetişkinlerin işlemiş olduğu suçlara ilişkin en sistemli yaklaşımı getirmişlerdir. Sosyolojik yaklaşımlara göre suçlu davranışın ortaya çıkmasına yol açan toplumdur. Bu nedenle problemi kişisel yönleriyle değil toplumsal yönleriyle incelemişlerdir. Farklı şekillerde sınıflandırılan sosyolojik teorileri, biz, Siegel'in yapmış olduğu sınıflamayı dikkate alarak açıklamaya çalışacağız.

Siegel tarafından yapılan sosyolojik kuramlar sınıflaması dört temel başlık ve bunların alt başlıklarından oluşur; (1) Yapısal Teoriler; yapısalçı fonksiyonalist kuram, gerilim kuramı, altkültür teorileri, sosyal ekoloji/organizasyonsuzluk teorileri

(2) Sosyal süreç teorileri; sosyal davranış ve öğrenme teorileri, kontrol teorileri, etiketleme teorisi (3) Çatışma teorileri; çatışma teorisi, Marksist düşünce ve suç (4) Feminist kuramlar (İçli, 2004:77).

3.4.1. Sosyal Yapı Teorileri

Sosyolojik yaklaşım, insan davranışlarının dinamik yönleri ve aynı zamanda sosyal değişme ile alakadar olduğundan açıklayıcı bir bakış açısı sunar. Suçun çevresel dağılımı, suçun etkileşimci doğası ve sosyalizasyon, modern kriminolojinin kurulmasında sosyolojiyi öncü kılmıştır (İçli, 2007:90).

Sosyal yapı teorileri; toplum düzeni ve sosyal yapı ile suç olgusu arasındaki bağlantı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu kategorideki teoriler suçu sosyal yapının bir neticesi olarak görmekte, sosyal yapının değişmesi ile suçun da değişeceğini, suçun toplumsal sistemle ne şekilde ilişkili olduğunu ve bu sosyal yapının niteliklerinin neler olduğunu genel olarak açıklayan teorilerdir.

Sosyal Yapı Teorilerinin içinde; yapısalcı fonksiyonalist teorileri, gerilim teorilerini, altkültür teorilerini ve sosyal ekoloji teorilerini alt başlıklar halinde ele alacağız.

3.4.1.1. Yapısalcı Fonksiyonalist Teoriler

Durkheim'ın "Suçun Yapısal Fonksiyonel Sınırlanması Teorisi" sosyolojik manada ilk suçluluk teorisi olarak kabul edilmektedir. 1895 yılında Durkheim tarafından geliştirilen bu teoride, o yıllarda bir hayli ilgi görmekte olan patolojik kuramların aksine Durkheim, suçun bütün toplumlarda ve her çeşitte görülebilir olduğunu ileri sürmüştür (Demirbaş, 2001:126).

Durkheim'e göre suç, sosyal davranış için gerekli, fonksiyonel ve normaldir. Suç, her sosyal ve ekonomik durumda her yaşta vardır ve kaçınılmazdır. Suç, bireyle değil grupla ve organizasyonla açıklanabilir. Toplumda var olan farklılıklar suçu teşvik etmektedir. Suç, kimi zamanlarda toplum için faydalı da olabilir. Suç, toplumu oluşturan bireylere paylaştıkları değerleri hatırlatarak, suçun varlığı, sosyal değişim yolunun açık olduğunu gösterir. (Bal, 2003:189-190).

Durkheim, suçun, toplum kültürünün bir parçası ve evrensel bir olgu olduğunu söyler. Ona göre, suç, fonksiyoneldir, aynı zamanda toplumdaki mevcut normların bir parçasıdır ve toplumun değişmesinde etkilidir. Suç oranlarının bir toplumda yükselmesi, oradaki sosyal değişme gereksiniminin bir işaretidir. Suç, fonksiyonelliğinin yanında, disfonksiyonel yani işlevsiz olma niteliğine de sahiptir, mala karşı verilen zararlar, maddi zararlar ve sosyal kopmalar suçun disfonksiyonel durumlarının ispatıdır (Vito ve Holmes, 1994:161).

Durkheim'a göre, insanlar birbirlerinden çok farklı özelliklere sahip olduğundan, ihtiyaçlarını ve arzularını karşılayabilmek amacıyla da farklı davranış biçimleri ve metotlar kullanmaktadırlar. Bu davranış biçimleri ve metotlardan bazılarının ise suçu oluşturduğunu veya kolektif şuur tarafından suç şeklinde görüldüğünü vurgulamıştır (İçli, 1993:159). Yani, insanlar, biyolojik, psikolojik ve sosyal yönleriyle birbirlerinden değişik niteliklere sahip olduklarından; toplumdaki ortak değerlere de aynı ölçüde uyum sağlayabilmeleri oldukça zor olacaktır. Bu nedenle, bazı bireylerin sergileyeceği davranışlar toplumda sapma veya suç davranışı olarak görülecektir.

Durkheim'a göre suç, mevcut normlara göre biçimlenmektedir. Ona göre: “ortak bilinç ne kadar yaygın, güçlü ve özelleştirilmiş olursa, o kadar da suç olarak nitelenen hareket, yani bir zorlayıcı ya da yasağı çiğneyen hareket, ya da doğrudan ortak bilince ters düşen hareket olacaktır”(Aron, 1994:229) söylemiyle sosyal hayatın tüm alanlarında suç olgusu ile karşılaşılabilceğini vurgulamaktadır.

Ayrıca; Durkheim, sapma veya suçun belli sınırlar dâhilinde gerçekleşmesi halinde toplum açısından olumlu neticeleri olduğunu belirtmektedir. Zira, toplumlarda suçun varlığı müşterek hassasiyetler arasında bir esneme payının var olduğunu göstermektedir. Dahası, bu hassasiyetlerin kristalize olmasına yani giderek belirginleşmesine neden olarak sosyal değerlerin değişim yönünün belirlenmesine bile yardımcı olacağını söylemiştir (Abrahamson, 1990:77).

Durkheim, suçun gerçekten kabullenilmeyerek, yalnızca suç olmayan bir toplum tipinin baskıcı bir toplum olacağını ve böylesi toplumlarda bireylerin sıkıntılarını dile getirememesi olasılığının oluşabileceğini ileri sürmektedir. Durkheim'ın fikirlerini de içeren “Gereklilik Kuramı” suçun, dört faydalı gayeye hizmet ettiğini savunur:

- 1.Suçun toplumu bütünleştirmesi,
- 2.Özgürlüğün bedeli olması,
- 3.Suçun yenilik doğurucu olması,
- 4.Suçun özel değer ve normları vurgulaması (Yücel, 2004:46-48).

Merton tarafından Durkheim'in teorisi daha da geliştirilmiştir. Merton, toplum içerisinde kişinin amaca ulaşması için takip ettiği illegal yolla, toplum tarafından onaylanan legal yolun arasında bir uyum ve ahengin olması gerektiğini savunmuştur. Toplum içerisinde bir düzenin olması zorunludur. Bu yönden Merton'un bakış açısı, Durkheim'in bakış açısından oldukça ileridir (Dolu, 2010). Merton, gerçekleştirilemeyen arzu ve isteklerin, bireylerde sapma davranışına ve toplumda egemen olan ahlak kurallarının reddedilerek anomi haline neden olduğunu söylemektedir (Merton, 1973). Hakikaten de, meşru fırsatlara ulaşabilmenin önünde oldukça fazla engel vardır, örneğin alt sınıftakilerin hedeflerine erişebilmeleri, üst tabakalara doğru çıkabilmeleri için kaynakların sınırlı olması, ekonomik terslikler, kültür farklılıkları gibi engeller söz konusudur. Merton, Durkheim'in anomi kuramından yola çıkmakla beraber, toplumsal yapının mal sahibi olma ve zenginlik istekleri gibi, birtakım arzu ve ihtirasları kamçıladığını ve aynı zamanda bunların kazanılabilmesi için gerekli olan araçları da tekrar toplumsal yapının kısıtladığını söylemektedir. Kültürel değerler sistemi, bilhassa başarılı olmanın işareti olan kimi hedefleri yüceltirken bir yandan da toplumsal yapı, bu hedeflere ulaşmanın meşru yollarını toplumun büyük bir kısmı için kısıtlıyorsa, ya da tamamen kapatıyorsa, sapma davranışı büyük oranda oluşur (Merton, 1938).

Rosenfeld ve Mesner, Amerika'daki suç oranlarının gelişmiş olan diğer ülkelere nazaran niçin daha yüksek olduğunu araştırmışlardır. Bu duruma sebep olarak, "Amerikan Rüyası" nın suçu çoğaltan bir felsefi tarafının bulunduğunu belirlemişlerdir. "Amerikan Rüyası" kişilere neye mal olursa olsun daha çok kazanma hırsını telkin etmekte ve başarı hedeflerini para kazanmaya bağlı olarak oluşturmaktadır. Bireylerin hedeflerine ulaşmak için serbest oldukları düşüncesi ve bu hedeflere erişmek için devamlı teşvik edilen bireyler, suç oranlarını yükseltmektedir (Dolu, 2010:300-301).

Durkheim, suçluluğu, sosyal normların gücünün azalması ya da tamamen etkisini yitirmesiyle fert ve toplumu diri kılan ilişkilerin ortadan kalkması neticesinde

oluşan durumu anlatmak için kullandığı anomi kavramıyla izah etmeye çalışmıştır. Zira Durkheim, anomi halini suçun meydana gelişini kolaylaştıran bir olgu olarak görmektedir. Yani, anomi haliyle birlikte toplumda ortaya çıkan normsuzluk, kargaşa ve çözümlerin suçu da beraberinde getirdiğini söylemektedir.

Özetle, Durkheim'a göre, suçluluk, toplumsal yaşamın bir parçasıdır ve normal olarak sosyal ilişkilerin olduğu her yerde ortaya çıkmaktadır. Ona göre, suçun normal bir davranış olmasıyla birlikte fonksiyonel bir yönü de bulunmaktadır. Durkheim, toplumsal dinamiklere bağlı olarak ortaya çıkan değişimlerin kültür ve değerler sistemi üzerinde kopmalar oluşturduğunu, bu durumun da sapkın ya da suçlu fiillerin meydana gelmesine yol açtığını savunmaktadır.

Merton ise, Durkheim'dan etkilenmiş ve onun düşüncelerini daha da ilerletmiştir. Ona göre, toplum, fakir insanlara daha az fırsat sunar ve bu açıdan onlara daha az umut vericidir. Bunun neticesinde, alt sınıftakiler sosyal refah ve prestijden uzak kalarak önemsiz ve işe yaramaz bireyler olarak görülmeye başlanırlar. Bu şartlarda, asıl suçlu olan toplumun kendisi olduğu halde, başarısız olmaya itilen bu kişilerin suçlanması, onları sapma ve suç davranışına itmektedir.

3.4.1.2. Gerilim Teorileri

Merton tarafından geliştirilen Gerilim Teorisi'ne göre, sapma ve suç Amerikan toplum yapısının bir neticesi olarak görülmektedir. Zira Merton'a göre, Amerikan toplumundaki sosyal yapı, doğası gereği siyah ırka ve alt sınıfa ait olanların, sosyal ve ekonomik pozisyonlarını artırmalarını bloke edici ya da engelleyici bir yapı göstermektedir. Yani, Amerikan toplumunda, azınlıklar ve alt sınıflar arasında, legal yolları kullanarak uygun bir eğitim alma ve istenilen bir işte çalışma ihtimalleri daha az olduğundan, avantajsız durumdaki kişilerin suç işleme oranları daha yüksek bir şekilde gerçekleşecektir. Merton, alt sınıftaki kişilerin, statülerini yükseltecek hedeflere legal yollardan ulaşabilme olanaklarının engellendiğine inanmaktadır. Ona göre, toplumun içinde yaşayan insanların, toplumsal hedeflerine ulaşabilmeleri için eşit fırsat ve olanaklara sahip olmaları gerekir. Merton, böylesi bir toplumu iyi düzenlenmiş bir toplum biçimi olarak tanımlar. Bu kapsamda; bilhassa, ekonomik yönden alt sınıf mensubu ya da dezavantajlı olan kişilerin, statülü ya da varlıklı kesimlerle eşit olanaklara sahip olamamaları nedeniyle, üst sınıflara çıkabilme

çabaları ciddi oranda illegal yollarının denenmesiyle gerçekleştiği farz edilmektedir. Bu nedenle, Merton, suçu; ani toplumsal değişimle meydana gelen bir olgu olmaktan ziyade, bir sosyal yapı fenomeni olarak görmektedir. Bu bağlamda Merton, suçluluğun sebeplerinin toplumsal yapıda aranması gerektiğini savunmaktadır (Merton, 1968).

Merton, kültürel amaçlarla sosyal yapı arasındaki çelişmelere yoğunlaşmıştır. Bu kuram, toplumsal amaçlarla bu amaçlara ulaşılacak teknikler veya yollar arasında herhangi bir uyumsuzluk durumunun var olmasını, toplumsal sistem ya da bütünleşme yönünden risk oluşturan bir durum şeklinde tarif etmektedir. Merton'un, sapma davranışının biyolojik bir temele dayandığı tezini kabul etmemesi ya da suç olgusunun toplumsal olduğunun altını çizmesi, onun teorisini sosyolojik yapan önemli bir husustur (Taylor, Walton ve Young, 1981:92). Teorinin, suçluluğun incelenmesinde "toplumsal baskı" kavramını önemseyerek; suçluluğun temellerini dürtülerden ziyade, toplumsal yapıda araması önem arz etmektedir (Conklin, 1989:208).

Merton, anomiyi, toplum tarafından kabul edilen normların, sosyal realite ile çatışması halinde, kişinin davranışlarında meydana gelen gerilimlere atıfta bulunacak biçimde değiştirerek kullanmıştır (Giddens, 2000:187). Bir başka deyişle, O, anomi kavramını toplumun benimsediği hedeflerle, bu hedefleri gerçekleştirebilecek yollar arasındaki uyumsuzluk şeklinde tarif etmiştir (Özkalp, 2005:429).

Merton, bireylerin, sınıflı toplumlarda üst sınıflara yükselme olanaklarının eşit olmadığını söyler. Hedefler ve yollar arasındaki uyumsuzluk gerilime götüren düş kırıklığını ortaya çıkarır. Gerilim teorisine göre problemin kaynağını sosyal yapı oluşturur. Bu teoride, bireyler kanunlara uygun davranırlar, fakat baskıya maruz kaldıklarında suç işlerler. Baskıya neden olan ise hedefler ve yollar arasındaki uyumsuzluktur (Bal, 2008:245).

Merton, kişinin toplumsal yapı içindeki konumuyla bu konumunda yaşadığı gerilimler arasındaki ilişkilerin özelliğini açıklamak amacıyla, kişisel uyum türlerinden meydana gelen davranış modelleri oluşturmuştur (Kızmaz, 2005:154-155). Beş tipten oluşan bu modele göre:

1. Uyumluluk tipi: Statik toplumlarda en genel ve en uygun tiptir. Bu tipte bireyler kültürün belirlediği amaçları ve yolları kabul etmektedir (Bal, 2008).

2. Yenilikçilik tipi: Bu tipte bireyler kültürün tanımladığı amaçları kabul eder, ancak; bu amaçlara ulaşmak için meşru yolların yetersiz olduğu durumlarda yeni yollar keşfedilir (Bal 2008). Örneğin, bu kategoride değerlendirilebilecek kişiler, amaçlarına ulaşabilmek için zimmet ya da hırsızlık gibi suçları işleyebilmektedir (Kızmaz, 2005).

3. Şekilcilik tipi: Bu kategorideki bireyler, önceden belirledikleri ve ulaşabileceklerini düşündükleri amaçlarından vazgeçerek, o andaki kurallara uyarlar (Bal, 2008). Duruma göre davranırlar. Kurumsallaşan kurallara uymaya devam ettiklerinden davranışlarının sapma olduğu tartışmalıdır (Kızmaz, 2005).

4. Geri çekilme: Hedeflerin ve yolların reddedilmesi anlamına gelmektedir (Bal, 2008). Toplumun genelinde kabul edilen hedefler ve yollar bakımından yabancılaşmış kişilerin davranış kalıplarıdır. Boş gezme, serserilik, alkol ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi toplumdaki kopma ve topluma yabancılaşma biçiminde kendini gösterir. Genellikle başarısızlık yaşayan mücadele azmini yitirmiş bireylerde geri çekilme sıkça görülür (Kızmaz, 2005).

5. İsyen: Bu uyum tipinde insanlar var olan amaç ve yolları reddetmekle birlikte yeni amaç ve yollar üretme çabasındadırlar ve yeni bir düzen oluşturabilmek için mevcut yapının değiştirilmesi girişiminde bulunurlar (Kızmaz, 2005).

Agnew'un gerilim teorisine göre, kişiyi suç işlemeye yönelten gerilimin temel nedeni; kişilerin olumlu değerler yükledikleri amaçlara ulaşılmasının önlenmesi, olumlu değerler yüklenen uyarıların yok edilmesi ya da yok edilmesi tehdidi yapılması, kişiye olumsuz tesir yapacak uyarıların sunulması ya da sunulması tehdidi yapılması neticesinde kişi suçlu davranışını gerçekleştirmektedir (Dolu, 2010:317).

Gerilim teorisinin zayıf yönleri bulunmakla birlikte en çok eleştirilen tarafı bu kuramı savunanların bile yanıtlayamadığı sorudur. Benzer gerilimleri yaşamalarına ve benzer anomik ortamlarda yaşamlarını sürdürmelerine rağmen, bazı insanların neden suç işlerken diğer insanların aynı sebeplerle suç işlemedikleri sorusu yanıtız kalmıştır

(Dolu, 2010:330). Yani, alt sınıfa mensup olma suça eğilimi olma anlamı taşımamaktadır.

Sonuç olarak, gerilim kuramının mala karşı işlenen suçları açıklamada başarılı olduğu söylenebilse de, tüm suç türlerini açıklamaktan uzak olduğu görülmektedir. İşlenen suçlarda bireysel farklılıkları göz önüne almaması, kültür farklılıklarından doğan töre cinayetleri gibi suçları açıklayamaması, toplumsal eşitsizliğin tüm bireylerde iddia edildiği gibi suça neden olmaması ve mala karşı işlenen suçları açıklamadaki başarısını şiddet suçları gibi diğer suçları izah etmede gösterememesi gibi konular kuramın eksiklikleri olarak sayılabilir.

3.4.1.3. AltKültür Teorileri

Kriminolojide altkültür kuramları; alt sınıf mensubu erkekler, çocukların içerisinde çocuk suçluluğu, bilhassa ergenlik dönemi çeteleri gibi olguları izah edebilmek için geliştirilmiş teorilerdir. Buna göre, çocuk suçluların altkültürü başka altkültürlerde olduğu gibi baskın kültüre mensup olanların karşılaşmadığı birtakım hususi sorunlara tepki olarak ortaya çıkar (İçli, 2004:89).

Kriminolojik literatürde suçluluğu altkültürlere bağlı olarak açıklayan birçok kuram olmakla beraber, bu kuramların tümünde kültür çatışması konusu ana düşünce olarak ele alınmadığından; sadece Sellin'in "Kültür Çatışması Kuramı" ve Miller'in "İlgi Odakları Kuramı" esas alınarak bu konu anlatılacaktır.

Sellin, kültürlerin, insanlara değişik şartlarda nasıl hareket etmeleri gerektiğiyle ilgili yön göstericilik ve rehberlik rolü üstlenen bir toplumsal birikim ve deneyimi yansıttığını söyler. Bu konuda, kişinin eylemlerine rehberlik etme iddiasında olan birden çok kültürün varlığı halinde Sellin'in birincil çatışma olarak adlandırdığı problem oluşur. Böylesi bir sorun göçün ve nüfus hareketlerinin yoğun olarak yaşanması sonucunda ortaya çıkar. Bu şekildeki demografik hareketler neticesinde bir kültüre mensup olan insanlar kendilerini birdenbire daha büyük ve hakim bir kültürel yapı içinde bulurlar. Bu durumdan bilhassa küçük yaşta kişiler oldukça fazla etkilenir, zira çocuk hangi kültüre göre davranması gerektiğini anlamayabilir ve devamlı çelişkiler yaşayabilir. İkincil çatışma haliyse, bir kültürel yapı içerisinde giderek kimi gurupların toplumdaki diğer fertlerden farklılaşarak başka bir kültürel yapı oluşturmaları ve "kültür içinde kültür" diye

tanımlayabileceğimiz altkültürlerin ortaya çıkmasıyla sonradan oluşan bu yeni kültürün temsilcilerinin toplumla çatışması neticesinde ortaya çıkar. Sellin'e göre, aynı bölgelerde değişik kültürel formların yan yana ve bir arada yaşama gayreti içinde olması, yeni çatışmaların doğmasına yol açar. Sosyal çatışmalar ve suçluluk birincil ve ikincil çatışma türlerinin en muhtemel sonucudur (Sellin, 1938).

Sellin'e göre, kültür çatışması üç değişik senaryoyla mümkün olabilir: (1) birbirlerine yaklaşan komşu kültürlerin yakınlaştıkları sınırlarında, (2) bir kültürün bir başka kültürü hâkimiyetine alacak şekilde genişleyerek büyümesi halinde, (3) bir kültüre mensup insanların bir başka kültürün egemenliğindeki yerlere göç etmesi halinde. Diğer bir ifadeyle, kültür çatışmalarının ortaya çıkabilmesi için bir kültür insanların diğer bir kültürel yapının olduğu bölgeye göç ederek orada azınlık oluşturmaları veya bir kültürün bir başka kültürü etkisi altına alma isteği sonucunda (başarılı olsun veya olmasın) farklı iki kültürün karşılaşması gerekmektedir (Sellin, 2010).

Miller, kültürel aktarım teorisinden yola çıkarak sosyo-ekonomik durumları düşük olan gruplardaki çete faaliyetlerini izah etmeye çalışmıştır. Suçu, alt sınıf kültürüne yerleşmiş tutum ve değerlerin bir sonucu olarak değerlendiren Miller; McKay ve Shaw'dan farklı olarak sosyal ayrıcalık ve maddi kazanç sağlamak için alt sınıfların bulunduğu yerlerde ortaya çıkmaya başlayan kontrolsüz çetelerin, genç grupların faaliyetleri şeklinde görmektedir. Bu yerlerde zamanla değişmeden kalan sosyal ve kültürel ortam içinde gençlerin başarılı olma şansı az olacağı için kendi çevrelerinde ve kültürlerinde bireysel doyumlar arayacaklardır. Miller'in savunduğu başka bir görüş de, bu yerlerde babanın ailesiyle olan ilişkisinin oldukça sınırlı olmasına bağlı bir şekilde kadına dayalı bir aile yapısının oluşma eğilimi görülmesidir. Babaların aykırılık gösteren bu yaşam tarzını kabul etmeyen anneler, çocuklarını bu aykırı yaşamdan uzak tutmaya ve korumaya çalışmaktadırlar. Birbirleri ile çatışma halinde olan bu manevi değerler sebebiyle yaşanan ikilem, ailenin yerini alan, hemcinslerden oluşan akran gruplarına katılımıla çözüme kavuşur. Mahalle köşelerinde toplanmalar, çeteler ve klikler oluşturmalar gibi eylemler, gençlerin erkek rolünü öğrenebilmesine imkân tanımaktadır (Kaner, 1992:486-487).

Miller, alt sınıflara mensup olan bireylerin yorumlama tarzları ve dünyaya bakışlarının orta ve üst sınıftakilerden farklı olduğunu söylemektedir. Bu kişilerin, mahrumiyetler yaşamaları ve buldukları ortamın sosyal ve fiziksel yönlerden kötü

oluşu sebebiyle, öteki kişilerden, daha değişik öncelikleri ve amaçları, daha değişik başarı kriterleri ve daha değişik fikir yapıları vardır. Miller, bu insanların, ait oldukları sosyal sınıflardan memnun olduklarını ve kendilerini bulunmuş oldukları ortamda daha mutlu yapacak bir hayat şeklini benimsediklerini ifade etmektedir. Bu sebeple, Miller'in yaklaşımına göre suç, başka altkültür kuramlarının savunduğu gibi orta sınıfa ait değerlerin reddi neticesinde meydana gelen reaksiyonel bir eylem değildir, aksine direkt olarak alt sınıfın sahip olduğu değerlerin bir sonucu şeklinde değerlendirilmektedir (Dolu, 2011). Başka bir ifadeyle Miller'e göre sapma, suç ve tüm sosyal çatışmalar, alt sınıftakilerle toplumun genelinin, bulunmuş oldukları statü, tavır ve davranışları ile ilgilerinin farklı olmasının tabii bir neticesidir. Dolayısıyla, alt sınıfın diğerleriyle çatışması beklenen ve normal bir durum olarak karşımıza çıkar.

Miller, alt sosyo-ekonomik sınıftaki bireylerin kendilerine özgü ilgi odaklarının varlığından söz etmektedir. Bu kişiler açısından öncelikli eylem biçimleri; sertlik, bela arama, zekilik, kadercilik, heyecan ve başına buyruk olma şeklinde altı başlıkta toplanabilir. Bu bireyler içinde gözlenen suçlar ve çeteleşmeler de aslında bu hususiyetlerin bir parçası olarak meydana gelmektedir (Dolu, 2011).

Altkültür teorileri genel olarak incelendiğinde, ülkemizdeki kan davaları, töre ya da namus cinayetleriyle birtakım çetelerin gerçekleştirdiği suçların bu teoriler açısından göreceli olarak çözümlenebilir olduğu söylenebilir. Lakin sözü edilen bu suçlar, işlenen bütün suçlar içerisinde çok az bir oran oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu teorilerin, genel ve bütüncül açıklamalar sunamaması bakımından eleştirilebilir. Buna ilaveten, suçlu altkültürünün, büyük oranda sınıfsal çatışma ekseninde ya da sınıflara has özellikler şeklinde incelenmesi de sorgulanabilir (Kızmaz, 2005:161).

Altkültür kuramı, toplumda antisosyal davranış eğilimleri gösteren bazı grupların (çeteler, alkolizm ve uyuşturucu bağımlıları gibi) eylemlerinin açıklanmasında faydalı olabilir. Ancak, kültür çatışması anlamında, bugün kültürel çatışma dediğimizde, artık sadece Sellin'in değişik kültürler arasındaki çatışma anlayışından öte, günümüzde sosyal değişimlerin çok hızlı yaşanması nedeniyle, nesiller arasında hatta ebeveynlerle çocukları arasında bile kültürel çatışmalar yaşanmakta, bunun yanında aynı bölgede birlikte aynı anda yaşamlarını sürdüren kültürel çeşitliğin varlığı da Sellin'in kültür çatışması kuramının önemli ölçüde revizyona ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Kültür çatışması tezini, araştırmanın temel kurgusuna yerleştiren pek çok çalışmada, toplumdaki değişik grupların sahip

olduğu değerler, normlar, inançlar, ritüeller, yanlışlar ve doğrular bakımından ötekilerden farklı olmalarını, o toplumda meydana gelmesi olası her çeşit ayrılıklar ve çatışmalar açısından yeter koşul olarak görülmüştür. Böylesi bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, bu çatışmaların ortaya çıkma ihtimalinin, bilhassa değişik kültürlerin bir ötekine karşı sert ve oldukça tahammülsüz olduğu yerlerde artış göstermesi olağandır (Dolu ve diğerleri, 2012).

3.4.1.4. Sosyal Ekoloji/Sosyal Organizasyonsuzluk Teorileri (Chicago Okulu)

Bu teori, 1920'lerin başlarında, Shaw ve McKay'ın yaptığı suçun ekolojik inceleme çalışmaları kapsamındaki araştırmanın verileri formüle edilerek geliştirilmiştir. Dolayısıyla bu kuramı, suçluluğun şehirlerdeki görünümünü resmeden bir kuram şeklinde değerlendirmek mümkün olacaktır (Kızmaz, 2005: 151).

Sosyal organizasyonsuzluk teorisi, pek çok araştırmacının da kabul ettiği üzere, suç ve sosyal çevre alanında geliştirilmiş en kayda değer teoridir. Sosyal çevre ve suç ekolojisi alanında önceden yapılmış çalışmalar olmakla birlikte, Shaw ve McKay tarafından geliştirilen sosyal organizasyonsuzluk yaklaşımı pek çok yönüyle modern kriminolojiye temel teşkil etmiştir (Snell, 2001).

Sosyal düzensizlik kuramı, Chicago kentinde, Park ve Burgess tarafından yapılan çalışmalardan esinlenilerek ortaya atılmıştır. Chicago kentinin, sanayileşme ve büyük göç hareketleri neticesinde, bilhassa 1860-1910 yılları arasında hızlı bir şekilde nüfusunun artması ve buna bağlı olarak kentte oldukça önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve demografik sorunların meydana gelmesi, bazı sosyal bilimcilerin dikkatinin bu alanda yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Başlangıçta, Park ve arkadaşları, kent nüfusunun artmasıyla beraber meydana gelen bu gelişmeleri, çevre-insan etkileşimi kapsamında incelemiştir. Park ve Burgess tarafından geliştirilen insan ekolojisi teorisi, sonradan Shaw ve McKay'ın suçluluk çalışmalarına uygulanmasıyla daha ileri bir seviyeye çıkarılmıştır (Bohm, 1997:72). Bu nedenle sosyal düzensizlik teorisi; Chicago okulu ya da ekolojik yaklaşım olarak da bilinmektedir. Bu teori, suçluluğu; suçluluk alanları (delinquency areas), gelişme bölgeleri (growth zones) ve çemberler teorisi (concentric zone) şeklindeki kavramsallaştırmalarla tahlil etmiştir (Kızmaz, 2005:151). “Robert Park ve Ernest Burgess, kentin, merkezleri ortak olan pek çok dairelerden oluştuğunu ve ortada,

merkezi iş bölgesinin bulunduğunu belirlediler. Bu ortak merkezli dairelerin merkezlerinden uzaklaştıkça sosyal problemler gittikçe azalıyordu.” (Sokullu Akıncı, 1999: 139).

Shaw ve McKay (1972)'in yaptığı çalışmada, geçen otuz yıl içerisinde mahkeme kayıtları, resmi suç istatistikleri, nüfus istatistikleri gibi pek çok veri incelenerek, Chicago kentinde suçun yoğun olarak işlendiği yerler ve bu bölgelerdeki suç oranlarının yüksek olmasının sebepleri incelenmiştir. Bu çalışmalarında dikkat çeken en önemli bulguysa suçun yoğun olduğu yerlerde göçmenlerle azınlıkların (örneğin: zenciler) kalabalık bir şekilde yaşaması ve ancak zamanla bu yerlerin demografik ve etnik bileşimi değişmesine karşılık suç oranlarında değişiklik olmamasıdır. Başka bir ifadeyle, suç işleme oranının yüksek olduğu bu yerlerde yerleşen mülteciler (örneğin: İrlandalılar, İtalyanlar gibi) ve farklı etnik ve kültürel gruplara ait insanlar zamanla bu bölgelerden ayrılmasına ve onların yerine değişik sosyal yapıda insanlar ya da başka etnik gruplardan farklı insanlar gelmiş olmasına karşılık suç oranlarında bir değişiklik olmamış ve suçluluk azalmamıştır. Suçun yoğunlukla yaşandığı bu bölgeler, çoğunlukla sanayi bölgelerini çevreleyen mahallelerle sosyo-ekonomik yapısı düşük ve kent merkezinin yakınında olan mahallelerdir. Mahallelerin toplumsal özelliklerinin suç oranları üzerindeki etkisini saptamak için de mahalle sakinleriyle görüşmeler yaparak suça karışmış olanların yaşamlarını ele almışlardır. Bütün bu yapılan çalışmaların sonucunda, düşük sosyo-ekonomik yapıda olan, iç ve dış göçler gibi nedenlerle hızlı demografik hareketlerin yaşandığı ve kültürel ve etnik farklılaşmaların yoğun olduğu mahalle ve bölgelerde suç oranlarının daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Bu bağlamda, ülkemizde de suç oluşumu üzerinde iç ve dış göçlerin etkili olduğunu söylememiz mümkün olacaktır.

Shaw ve McKay, bu bulgulardan yola çıkarak suç oranlarının yüksekliğinin bu mahallelerde yaşayan insanların psikolojik ve biyolojik özelliklerinden daha çok sözü edilen mahallelerin toplumsal karakterinden kaynaklandığını savunmuştur (Cullen ve Agnew, 2006).

Sonuç olarak, hızlı toplumsal değişimlerin yaşandığı, ekonomik ve sosyal yönlerden dezavantajlı olan ve müşterek değer ve normlardan çok birbirleriyle çatışan değerlerin egemen olduğu toplumlarda, azalan toplumsal denetim sebebiyle suç oranlarında artış görülecektir. Buna karşılık, ekonomik ve sosyal yönlerden avantajlı olan, homojen ve istikrarlı bir sosyal yapıya sahip olan toplumlarda ise toplumun

çoğunluğunca kabullenilmiş müşterek normlar ve değerler egemen olacağı için bu uzlaşma ve fikir birliği suçla ve suçlularla savaşmada da kullanılabilir ve güçlenen toplumsal denetim sebebiyle suç oranları azalma gösterecektir (Shaw ve McKay, 1972).

Sosyal düzensizlik kuramı, suçluluğun genelde şehir yaşamının ve yerleşim yerinin özellikleriyle ilişkili olduğunu ve şehirdeki bazı bölgelerin daha fazla suçluluk özelliği taşıdığını söylemesi açısından oldukça önemlidir. Bu kurama göre sözü edilen bu yerlerde yaşayan bireylerin ve grupların suça eğilimleri daha fazladır. Kuram, suçluluk ile yer arasındaki ilişkiye, dikkat çekici açıklamalar yapması bakımından önem arz eder. Bu kapsamda kuram, suçluluğu; patolojik ve bireysel bir olgu şeklinde değil, sosyal problemlerle (işsizlik, fakirlik, ailevi sorunlar, denetim zayıflığı vb.) bağlantılı bir olgu biçiminde ele almıştır. Bunun yanında bu teorinin, kentsel alanlardaki suç oranlarının kırsal bölgelere oranla daha yüksek olduğu yönündeki tespiti de önemlidir. Diğer yandan, kurama; yaptığı çalışmaların resmi suç kayıtlarıyla sınırlı kalması, suçluların yaşamış olduğu yerle suçun olduğu yer arasında açık ve belirgin bir ayrımın yapılmaması, kentteki eşitsiz güç dağılımını ve sınıfsal çatışmaları göz ardı etmesi, suçluluğun genellikle çevresel etkenlerce belirlendiğini söyleyerek diğer faktörleri dikkate almaması, suç üzerindeki kültürel kaynakları yeterince vurgulayamaması, daha çok fakir mahallelerde kuramın test edilmiş olması, yüksek suç oranlarının olduğu bölgelerde suç işlemeyenlerin durumunu açıklamadaki yetersizliği, kentler günümüzde artık gelişigüzel bir şekilde değil, planlanarak geliştiği için kentlerin her zaman suç oranlarını büyük ölçüde artırdığını söylemenin sadece tarihin belirli bir dönemi için geçerli olabileceği ve bu konuda bir genelleme yapılamayacağı gibi eleştiriler yapılmıştır (Kızmaz, 2005: 153-154).

3.4.2. Sosyal Süreç Teorileri

Bu teoriler, insanların davranışını etkileyen birtakım sosyal ve kültürel süreçleri, ilişkileri ve kurumları konu edinmektedir. Sosyal yapı kuramcılarının aksine gençlerin yaygın olan değer ve inançları paylaştığını, fakat herhangi bir toplumsal sınıfta oluşabilecek belirli şartların onları suça sürükleyebileceğini iddia etmektedirler. Alt tabakalardaki gençlerin suça sebep olabilecek şartlardan daha çok etkilenmelerine karşılık, bu durum başka tabakalardaki gençlerin suç karşısında

bağışıklığı olduğu manasına da gelmemektedir. Bu sebeple, sosyal süreç teorileri, bireylerin yasalara uygun davranmalarına ya da suça yönelmelerine sebep olan sosyal etkenlere değinmektedir (Kaner, 1992).

Sosyal Süreç Teorileri içinde yer alan; Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorilerini, Kontrol Teorilerini ve Etiketleme (Damgalama) Teorilerini bu başlık altında ele alacağız.

3.4.2.1. Sosyal Öğrenme ve Davranış Teorileri

Kriminolojide etkili veya önemli teorilerden birisi de, sosyal öğrenme teorisidir. Bu teoriye göre, suçluluk “öğrenme” etkinliğinin bir sonucudur. Özellikle bu kuram, gençlerin anti-sosyal akran gruplarıyla etkileşimde bulunmalarını, onların suça meyilli duruma gelmesinde ana risk faktörü olarak değerlendirmektedir. Başka bir deyişle sosyal öğrenme teorisini; suçun ortaya çıkışını, suçla ilgisi olan fiillere ilişkin değer, norm ve davranışların öğrenilmesiyle bağlantılı bir süreç şeklinde incelemektedir. Sosyal öğrenme kuramı, suç tekniklerinin öğrenilmesini ve yasadışı davranışlarla ilgili suç değerlerinin rasyonelleştirmesini birlikte içerir (Siegel, 1989: 192).

Aynı zamanda sosyal öğrenme kuramı, davranış teorisinin önemli dallarından birisidir. İnsan davranışlarına etki-tepki bakış açısı şeklinde de görülen davranış teorisini; bireysel ilgililerin ve çevresel faktörlerin etkileşimini neticesinde oluşan davranışlarla ilgilenir. Kişisel bir davranış ödüllendirildiğinde bu davranışın tekrarlanma sıklığı artarken, ardından ceza gelen bir davranışın yapılma sıklığı ise azalmaktadır (Schmallegger, 2006: 196).

Dönmezer (1994)'e göre, bireyi öğrenme sürecinde çocukluğundan itibaren çevreleyen; başta aile, okul ve diğer sosyal grupların birey üzerinde çok önemli bir rolü vardır. Bu gruplar, bireyin bazı davranışlarını onaylayarak bazı davranışlarını da onaylamayarak öğrenme sürecinde etkili olmaktadır. Kişi, öğrenme süreci içinde, ahlaki davranışları öğrendiği gibi suç oluşturan davranış örneklerini de öğrenmektedir.

Sosyal öğrenme teorisine göre, günümüz toplumlarındaki şiddet eylemleri; aile yapıları, kitle iletişim unsurları ve çevresel deneyimlerden kaynaklanmaktadır (İçli,1998:100).

Kökene, Gabriel Tarde'nin geliştirmiş olduğu "taklit yasaları" na kadar uzanan sosyal öğrenme kuramına göre kişiler, yakinen temas halinde oldukları kişileri ya da grupları taklit etmektedirler (Siegel, 1989: 192).

Tarde, suçu psikolojik ve biyolojik anormalliklere bağlayarak açıklayan görüşleri reddederek; suç işleyen bireylerin normal olarak doğduklarını, suçun sonradan öğrenilmiş bir davranış olduğunu söylemektedir. Ona göre, aynen bir giysi modelinin kopyalanması gibi insanlar da davranışları taklit etmektedirler. Tarde, taklidin gerçekleşmesini üç şekilde açıklamıştır:

1. İnsanların başka kişileri taklit etmesi, onlarla olan ilişkilerinin yakınlık derecesine bağlıdır. Bireyin temas ve yakınlığı arttıkça taklit etme oranı da artış gösterir.
2. Alt tabakada olan kişilerin üst tabakadakileri taklit etmesidir.
3. Yeni biçimlerin eski olanların yerine gelmesidir. Mesela; bıçak kullanarak cinayet işleyenlerin sayısı, tabanca kullananların sayısındaki artışla birlikte azalma göstermiştir. (Vold, Bernard ve Snipes, 2002 :158)

Tarde'nin birinci taklit ilkesi, gelenek ve moda arasındaki ayrımı belirlemektedir. Nüfustaki artışa bağlı olarak insanlar arasındaki etkileşim de artacağından sosyal değişim daha hızlı bir şekilde görülür. İkinci yasa ise, demografik veya sosyo-ekonomik özellikler bakımından alt sınıflarda bulunan kişilerin üst sınıflarda bulunan kişileri taklit edeceğini ifade eder. Bu ilke, köylerde ya da beldelerde yaşayan insanların kentlileri, yoksulların zenginleri, yaşı küçük olanların da büyükleri taklit edeceğini ileri sürmektedir. Üçüncü ilke ise, yeni olanın eski olana tercih edileceğini söylemektedir (Dolu ve diğerleri, 2012: 62).

Tarde'nin kuramı, dönemdeki diğer kriminolojik teorilerle karşılaştırıldığında, suçlu davranışın sonradan öğrenilen bir davranış olduğunu söylemesi görüşü ile farklı bir yaklaşım getirmiştir. Bu yaklaşım pek çok kriminolojik çalışmayı etkileyerek yeni teorilerin gelişmesine ilham kaynağı olmuştur. Bunlar arasında kriminoloji literatüründe öne çıkan Edwin Sutherland'ın geliştirdiği "Ayrımcı Birliktelikler

Teorisi” önemli bir yere sahiptir. Suçlu davranışın çocukluktan gelişmeye başlayarak devam ettiğini söyleyen Sutherland’ın kuramını maddeler halinde özetleyecek olursak;

1. Suç, öğrenilen bir davranıştır.
2. Suç davranışı, insanların karşılıklı iletişim durumundayken ortaya çıkan etkileşimleri esnasında öğrenilmektedir. Suç, sosyal etkileşim sürecinde öğrenilmektedir.
3. Suç davranışının temeli, bireyin çok yakın ilişkiler kurduğu kişilerle olan iletişimlerinde öğrenilir.
4. Suç davranışının öğrenilmesi; kolay ya da karmaşık olan suç işleme tekniklerini öğrenmeyi ve suç işlemeyi haklı gösterecek gerekçeleri öğrenmek olmak üzere iki unsuru içermektedir. Bu şekilde, hem nasıl suç işleneceği hem de suç işlemek için gerekli motivasyonu sağlama ve vicdan azabından kurtulma yolları öğrenilmiş olur.
5. Toplumdaki tüm bireyler yasalara aynı şekilde uyum sağlamadığından; bazıları yasal davranışları sergilemekte zorlanır ve kuralları çiğneyerek suç işler. Suça sürükleyen sebepler, suç tanımlamalarına karşı hoşlanılan ve hoşlanılmayan şeklinde iki çeşit tepkiyle öğrenilmektedir. Tanımı yapılan bazı suçların birey açısından suç olarak görülmediğini söyleyebiliriz. Bu bakış açısı bireyin çocukluğundan itibaren çevresiyle etkileşim sürecinde öğrenilmektedir.
6. Bireyin suç işlemesinin sebebi, o kişinin, yasaları çiğnemeyi hoş giden eylemler olarak niteleyen tanımlara, bu tarz eylemleri uygunsuz olarak gören tanımlardan daha çok maruz bırakılmasıdır. Çevreden gelen tepkiler, suçlu davranışla ilgili olumsuz ve ayıplayıcı ise bireyin davranıştan uzaklaşma düzeyi artmakta, olumlu ve teşvik edici ise birey bu suçlu davranışa yakınlaşmaktadır.
7. Ayırıcı birliktelikler kuramı; bireyin suçlu kişilerle temas etme sıklığının, süresinin, önceliğinin ve yoğunluğunun artması ve normal bireylerden izole olmasıyla suçluluğun öğrenildiğini söyler.
8. Suçlu davranışların öğrenilmesi de aynen diğer davranışların öğrenilmesi gibidir.

9. Suçlu davranışlar, genel değerlerin ve ihtiyaçların ifadesi olsa bile, bu davranışların açıklanmasında genel değer ve ihtiyaçlar yeterli olmaz. Çünkü, normal davranışlar da genel değer ve ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır (Vold, Bernard ve Snipes, 2002 :159).

Görüleceği gibi kriminolojideki öğrenme kuramlarının yasaları sosyoloji temellidir. Ancak, bu dönemdeki sosyolojik çalışmalarda suçun öğrenilen bir davranış olduğu kabul edilmesine rağmen; öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine dair bir analiz yapılmamıştır. Bu alandaki boşluk psikoloji biliminin çalışmalarıyla doldurulmuş ve sosyoloji temelli çalışan kriminologların da istifadesine sunulmuştur. Psikolojinin katkılarıyla davranışçı yaklaşım ve bireyle sosyal çevre etkileşimi sonucunda suçluluğu açıklamaya çalışan teoriler ortaya atılmıştır (Dolu ve diğerleri, 2012: 66).

Davranışçı yaklaşımın temelleri Ivan Pavlov ve John Watson tarafından atılmıştır. Bu davranışçı psikologlara göre insan, klasik koşullanma adı verilen yolla birtakım davranışları kazanabiliyordu. Korkuların öğrenilmesi ise buna en önemli örnekti. Yaptıkları deneylerde insanlara bu yolla davranışların nasıl kazandırılacağını ya da nasıl unutturulacağını açıklamışlardır. Watson'un ardından Skinner, “çevre herşeydir” diyerek, davranışların çevreden alınan uyarıcılar ve tepkiler yoluyla şekillendiği düşüncesini ileri sürmüştü ve davranışçı yaklaşımı daha ileri bir noktaya taşımıştır. Edimsel veya operant şartlanma olarak literatüre geçen bu yaklaşıma göre, davranışların öğrenilmesi ve sonrasında devamlılığı için davranış sonrasında ödüllendirme gereklidir. Cezalandırılan davranış ise tekrar etmemektedir. 1965 yılına gelindiğinde edimsel koşullanma Jefferey tarafından ayırıcı birliktelikler teorisiyle birleştirilerek “ayırıcı pekiştirme kuramı” adını taşıyan yeni bir teori geliştirilmiştir. Buna göre suç davranışı edimsel bir davranış şeklinde değerlendirilerek; davranışın devam edip etmeyeceği, eylemin sonucundaki gelişmelere bağlı olarak açıklanmıştır. Suçlu davranışın sonucunda olumlu bir netice elde edilirse bu davranış devam edecektir. Aynı şekilde birey için olumsuz faktörlerin ortadan kaldırılmasını da sağlıyorsa suç davranışı pekiştirilmiş olacaktır (Dolu, 2011).

1970'li yıllarda Bandura'nın gözlemsel öğrenme teknikleriyle ilgili çalışmaları dikkat çekici olmuştur. Ona göre, bir davranışı öğrenmek ve sürdürülebilmek için Skinner'ın savunduğu gibi mutlaka bir ödüllendirme ve cezalandırma sistemine gerek yoktur. Bandura, bir davranışı öğrenebilmek için, kişinin bizatihi kendinin ödül ya da ceza mekanizmasının sonucuyla karşılaşması gerektiğini söyler. Bir başka kişinin

belli bir davranışı sonucunda ödüllendirilmesini ya da cezalandırılmasını görmek de bireye aynı deneyimi kazandırmaktadır. Yani, bir davranışı kazanabilmek, sürdürülebilmek ya da terk etmek için bir kişinin ödülü ya da cezayı direkt olarak kendinin deneyimlemesine gerek yoktur. Bandura'nın bu yaklaşımı, genelde suç davranışının, özel olarak ise şiddet içeren eylemlerin nasıl öğrenildiğine ilişkin yepyeni bir bakış açısı sunmuştur. Bandura'nın yaptığı araştırmalarda, bilhassa çocukların izledikleri şiddet içeren sahnelerden etkilenerek saldırganlık ve şiddet içerikli davranışlarda bulunma ihtimallerinin arttığı ortaya konulmuştur (Dolu ve diğerleri, 2012).

Sosyal öğrenme teorileri başlığında değerlendirilen bir diğer kuram da, Akers ve Burgess tarafından geliştirilen ayrımcı güçlendirme ya da pekiştirme kuramıdır. Bu kuramın içeriği ayrımcı birliktelikler kuramından daha geniştir. Akers'e göre sosyal çevre etkeni, suçun önemli bir pekiştirenidir. Ayrıca, Akers, sosyal etkileşim sürecindeyken sosyal davranışların öğrenildiğini öne sürmüştür. Akers'in kuramına göre; bireyler sapkın davranışları ve bunlarla ilgili tanımlamaları, şartlanma yoluyla direkt ya da taklit ederek dolaylı olarak öğrenirler. Aynı yolla öğrenilen davranışlar, pekiştirmeyle güçlendirilir ya da cezayla azaltılabilir (WilliamsIII ve Mc Shane, 1999: 221).

Bir başka sosyal öğrenme teorisi de Matza ve Sykes'in geliştirdiği “nötrleştirme” teorisidir. Bu teoriye göre, insanların suç işlemlerinin sebebi ne tamamen kendi özgür iradeleri ne de çevresel faktörlerdir. İnsanlar suç işlerken tamamıyla özgür ya da tamamıyla sınırlanmış değillerdir. Bu teori, suçun ortaya çıkışında kişilerin başvurduğu rasyonelleştirme veya haklılaştırma tekniklerini/stratejilerini içermektedir. Bunlar:

1. Suçun sorumluluğunun inkâr edilmesi. Suçun sorumluluğunu yoksulluk, problemlili aile yapısı gibi dış faktörlere yükleyerek suçun sorumluluğunun inkâr edilmesi.
2. Suçun zararlarının inkâr edilmesi. Suçlu davranışı haklı gerekçelerle rasyonalize ederek suçtan doğan zararların inkâr edilmesi.
3. Suçun mağduru olduğunu inkâr etmek. Suçlu davranışın neticesinde mağdur olan kimsenin olmadığını ileri sürerek davranışı haklı göstermeye çalışmak.

4. Yargılayanları inkâr etmek. Kendilerini yargılayanların aslında kendilerinden daha suçlu kişiler olduğunu ileri sürerek yansıtma yapmaları.

5. Suçluların işledikleri suçları yüce bir gaye uğruna yaptıklarını söylemeleri. Arkadaşlık, dostluk, inanç vb. değerlerin toplumsal kuralların önüne geçmesi durumunda eylemlerini daha üstün gördükleri bir amaç için yaptıklarını söylemek (Hagan, 1991: 184).

Özetle, bu teori, suçluların “aslında yapmak istememiştim”, “kimseyi incitmek istemedim”, “kusuru herkes bende buluyor”, “kendim için yapmadım” gibi bahanelerle hukukun dışında kalan norm ve değerleri rasyonelleştirme amacı güttüklerini söyler (Siegel, 1989:198).

Ronald Akers'e göre, suç, öğrenilen bir davranıştır. Akers, literatürdeki sosyal öğrenme kuramlarını birleştirerek kapsamlı bir teori ortaya koymuştur. Akers'e göre suç, öğrenilen bir davranış olduğundan ve bu öğrenme farklı yollarla gerçekleşebileceğinden, oluşturacağı bu yeni teori de çeşitli öğrenme biçimlerini bünyesinde barındırmalıydı. Bu düşünceyle Akers, sosyal öğrenme modelini dört ana bileşenden oluşturdu: (1) ayırıcı birleşenler, (2) taklit, (3) suçu haklı gösteren mazeretler ve tanımlamalar, (4) ayırıcı pekiştirme. Birincisi, suçun, bireylerin samimi ilişkileri olan kişilerle etkileşimleri sırasında öğrenildiğini; ikincisi, öğrenmenin sadece karşılıklı etkileşimler sonucunda değil, diğer insanların gözlemlenmesiyle de oluşabileceğini; üçüncüsü, suç öğrenilirken, suçu işlemeye ilişkin tekniklerle birlikte suçu haklı kılacak mazeretlerin de öğrenildiğini; dördüncüsü ise, suç sonrasında elde edilen şeyin ceza ya da ödül oluşuna bağlı olarak öğrenilen suç davranışının devam ettirilip ettirilmeyeceğini ifade etmektedir. Suçun sonucunda, birey, olumlu kazanımlar sağladığı sürece suçlu davranışını devam ettirmek isteyecektir (Dolu ve diğerleri, 2012).

Sonuç olarak, Ayırıcı Birleşenler Kuramı'nın bilhassa orta ve üst sınıflara has profesyonel suçlar ve beyaz yakalı suçlar gibi suçların açıklanmasında başarılı olduğu söylenebilir. Ancak; özellikle kuramın birçok insanın suçlu modellerle karşılaşmasına rağmen, neden tümünün suç işlemediğini açıklamada birtakım zayıflıkları vardır. Suçluluğu sosyal ilişkilerle açıklamanın yanında bireysel seviyede de açıklarken kuramın kullandığı; kanunların çiğnenmesini olumlu gören tanımların, kanunların çiğnenmesini olumsuz gören tanımlardan daha baskın olması koşulu da objektif

ölçütlere dayanmadığından ispatlanabilir değildir. Bir başka ifadeyle, suçlu davranışlara karşı yapılan çevresel tepkilerin bu davranışı onaylayan ve öven tanımlarının yapıldığı bir ortamda, bir kişinin suça yaklaşma ihtimali, suçlu davranışlara karşı çevresel tepkilerin ayıplayıcı ve kötileyici tanımlarının yapıldığı bir topluluktaki başka birine oranla daha yüksek olacağını söylemesi, muğlak ve subjektiftir. Yine kuramın, aile yapısı, dış faktörler ve kitle haberleşme araçlarının suçluluk üzerinde etkili olduğunu söylemesi önemli bir husustur. Lakin bütün suç çeşitlerini etkileşim süreci ve taklitle açıklamak olanaksızdır. Ayrıca, cinayet suçlarının tamamı planlı ve mantıksal değildir. Bu nedenle kuram suçun oluşumunda mağdurun (provoke etme, hakaret, tahrik gibi) etkisini göz ardı ettiğinden suç türlerinin tümünü açıklayamamaktadır (Kızmaz, 2005: 163-164).

Bu eleştirilerle birlikte kuramın; suçun meydana geliş koşuluyla ilgili konuları açıklayamaması, suç davranışında kişinin suç işleme isteğini göz ardı etmesi, disiplinler arası olmayışı, teorinin suçlu olanla suçlu olmayan her iki kesim için de uygulanmaya müsait bir içeriği barındırması gibi yönleri de eleştirilmiştir (İçli, 1998:103). Bu teori özellikle, bize ilk suçluluğu açıklamakta zorlanmaktadır. Yani, ilk suçlunun suçlu hale nasıl geldiğini bize izah edememektedir.

3.4.2.2. Kontrol Teorileri

Sosyal kontrol teorileri, suçluluğu, insanların sosyal norm ve değerlere karşı bağlılık seviyeleri açısından incelemektedir. Kontrol teorilerine göre, kişilerin; okul, aile, arkadaş ve din gibi geleneksel unsur ya da kurumlara olan bağlılıklarının yüksek düzeyde olması, suçu önleyici bir işlev görür. Benzer şekilde; geleneksel olan bu kurumlara karşı bağlılık seviyelerinin güçsüzlüğü oranında da, kişilerin suça yönelme ihtimalleri artış göstermektedir. Bu teorinin merkezinde “uyum” kavramı yer alır. Fonksiyonalist yaklaşımların meşhur olduğu dönemlerde, sosyal kontrol teorisinin, suçluluğu, kişilerin kurumsal ve toplumsal uyum kavramını kullanarak çözümlemesi, teorinin fonksiyonalist yaklaşımdan ciddi düzeyde etkilendiğini göstermektedir (Kızmaz, 2005:165).

Bu alandaki çalışmaların ilki, 1957'de Nye'nin yaptığı çalışmadır. Ona göre, çocuk suçluluğu, öğrenme sürecinin sonucunda oluşmakla beraber, O, bu suçluluğun

kontrol noksanlığından ortaya çıktığını belirtmiş ve sosyal kontrolün sosyalizasyon süreciyle ilgili olduğunu savunmuştur. Sosyalizasyon süreciyle beraber kişide doğruyanlış şuuru gelişmektedir. Nye, bunu içselleştirilmiş kontrol olarak tanımlamıştır. Kişi, şefkat ve sevgi bağının olduğu bireylerce de kontrol edilmektedir. Bunun yanında kişinin davranışlarını denetleyen, kurallara uymadığında ebeveynleri tarafından onu cezalandıran doğrudan bir kontrol sistemi de vardır. Sosyal kontrol teorisi, kişilerin toplumla olan bağının güçlü olması durumunda suç oranının azalacağı, ilişkilerin zayıflaması durumunda ise suç oranlarının artacağı mantığı üzerine kurulmuştur (Bal, 2008:257-258).

Sosyal kontrol teorisinin varsayımları incelendiğinde, teorinin insan davranışlarının kontrolü ve bu kontrolle ilişkili olan unsurlar ve kurumsal süreçler üzerinde yoğunlaştığı görülür. Başka bir ifadeyle, bu kuram suç olgusunu açıklarken; insanların toplum içindeki norm, değer ve kurumlara olan bağlılıklarını ve bu bağlılıklarla meydana gelen sosyal kontrol olgusunu esas alır. Kişi ya da toplum üzerinde bahsedilen sosyal kontrolün etkili olmayışı ya da yetersiz oluşu, bu kurama göre suçun en önemli sebeplerinden biridir. Bu sebeple, “uyum” ve “sosyalleşme”, kontrol teorisinde önemli olan iki kavramdır (Kızmaz, 2005:165).

1969 yılında Travis Hirschi'nin geliştirmiş olduğu Sosyal Bağlantı kuramı insanların niçin suçla ilgilendiklerine odaklanmıştır. Hirschi'ye göre insanların tamamında yasaları ihlal etme potansiyeli bulunmaktadır. Buradan yola çıkarak Hirschi, bazı insanların neden suçlu davranışlara karşı başarılı olamadıkları hususunu açıklamak gerektiğini vurgulamıştır. Bunun cevabını da kişinin toplumsal ilişkilerinde aramaktadır. Böylelikle, kişinin iş ve okul çevresi gibi sosyal çevreleriyle, ana-baba ve akranlarıyla kurmuş olduğu ilişkilerin önemi ortaya çıkmaktadır. Ona göre, bu bağların kuvvetli olması halinde, insanlar suçlu davranışta bulduklarında, bunun sosyal konumlarını zedeleyeceğini düşünür ve böylesi bir davranışı reddederler, bu bağların zayıf olması halindeyse insanlar suçlu davranışı sergilerken daha rahat davranırlar (Eitzen, 1985:50).

Hirschi'nin sosyal bağlantı kuramı, suç ve suçluluğu motive eden nedenleri açıklamaz. Bu kuram suçun ve anormal eylemlerin bireysel içeriklerini konu edinir. Sosyal bağ teorisi; ilk, orta ve ileri erişkinlik dönemi olarak çalışmaktadır. Zira, her dönem kendine has özellikler içerir. Hirschi'nin kuramı, güdusel olmayanın ve çocuk suçluluğunun sosyal psikoloji kuramıdır. Başka bir ifadeyle, çocuk suçluluğunu

açıklayan diğer kuramların aksine, bu kuramın teması; genci, çocukluğunda suça sürüklenmekten, sapma ve suç davranışlarından koruyabilmenin faktörleri üzerinedir. Hirschi, “suçlu davranışlar, topluma olan kişisel bağlar zayıfladığında ve koptuğunda oluşacaktır” demektedir. Buna göre, Hirschi’nin teorisinin ana görüşünü sosyal bağlar oluşturur. Bu görüşün dört temel bileşeni vardır: 1. Aile, arkadaş ve öğretmenlere olan bağlılık, 2. Geleneksel etkinliklere bağlılık, 3. Davranışların geleneksel şekline bağlılık 4. Ahlaki değer ve normların önemine ilişkin inanç. Bir gencin ilgileri, bağlılıkları ve inanışları düşük ise bu gencin çocukluğunda suça sürüklenme olasılığı artacaktır. Bir başka ifadeyle, sosyal bağlardaki bireysel ilişkilerin düşük olması durumunda, suçlu davranışlarda yükselme meydana gelecektir (Özbay, 2004: 55–56).

Kriminolojinin önde gelen teorilerinden biri olan sosyal kontrol teorisinin, aile, okul, arkadaş ve inanç gibi toplum temelli kurumlarla suç arasında bağ kurması önemlidir. Bu alanda yapılan birçok araştırmanın sonucu da, sözü edilen değişkenlerle suçluluk arasındaki bağı ortaya koymaktadır. Ancak; yine de bu kuram çeşitli yönlerden eleştirilere maruz kalmıştır. Kuramın suçlu motivasyon fikrini dışarda bıraktığı, suçlu akran grubunun suç üzerindeki etkisini küçümsemesi, yalnızca basit suçları açıklayabildiği, yetişkin suçluluğu ve ciddi suçları açıklamakta zorlandığı, kişinin suçlulaşma sürecinin ihmal edilmesi, uygun bir şekilde sosyalleşemeyen çocukların suça yöneleceğini söyleyen kuramın ergenlik çağına geldiğinde suç işlemeyi bırakan gençlerin bu durumunu izah edememesi ve çocukların nasıl sosyalleşmesi gerektiğine dair bir açıklama yapmaması yönleriyle kuram eleştirilmiştir. Yine kuramın, kişiyle toplum arasındaki bağı koparan ya da sosyal kontrolü geçersiz kılan etkenlerin neler olduğunu belirtmemesi suçun kaynaklarını gösterme konusundaki zayıflıklarıdır. Ayrıca, bütün suçlar toplumsal normlardan kopmayla açıklanamaz. Zira namus cinayetleri ve kan davaları gibi birtakım suçlar, toplumsal değer ve kurumlara karşı aşırı bağlılıktan kaynaklanmaktadır (Kızmaz, 2005: 166-167).

3.4.2.3. Etiketleme (Damgalama) Teorileri

Bu teori, sembolik etkileşimcilikten ilham alınarak geliştirilmiştir. Durkheim'dan başlayarak sosyal bilimlerde önemli bir sorun oluşturan ve temelde anomie kavramıyla incelenen “sosyal normlardan sapma” meselesindeki önemli bakış

açılarından biridir. Durkheim'ın “sosyal yoğunluk arttıkça, moral yoğunluk azalır” tezi, farklı sosyal ve ekonomik ortamlarda yetişmiş kişilerin bir grup ya da kurumun kurallarının dışında kalan eylemlerinin, öncelikle “sapma” olarak nitelenmesini ve yeni sapma kategorilerinin toplum tarafından oluşturulmasıyla, giderek nüfusun daha büyük bir kesimine yaptırım uygulanması sürecini ele almaktadır (Göksu ve Karakaya, 2009).

Etiketleme teorisi, suçluluğa yaklaşım biçimiyle, önceki kuramlardan temelden ayrılmaktadır. Önceki teoriler, insanın neden suç işlediği sorusuna yanıt ararken; etiketleme teorisi ise, belirli davranışların neden sapma olarak tanımlandığı sorusuna cevap arama çabasıdır (Marshall, 1999:212). Etiketleme teorisi özellikle, hukuk sistemini ve insan davranışlarının sınırlarını tayin eden ilkeleri sorgular. Yani, bu kuram, suçlu eylemde bulunan bireye değil, kuralları koyanlar üzerine odaklanmıştır. Genel anlamda değerlendirildiğinde, bu teori, iki temel sorunun cevabını aramaktadır: 1.Sosyal sapmanın nasıl oluştuğu, kuralları kimin veya kimlerin koyduğu 2. Kişinin etiketlenmesinin, davranışları üzerinde nasıl sonuçlar doğurduğu (Kızılcelik, 1996:150).

Etiketleme teorisinin önemli isimlerinden biri olan Becker; suç olgusunun, toplumda güçlü konumda olanların veya toplumdaki egemen sınıfların çıkarları çerçevesinde yapılandırılmış bir tanımlama biçimiyle ilintili olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşıma göre suç, davranışsal bir özellik olmaktan ziyade, hukuki bir tanımlama ile ilgili bir olgu olarak görülmektedir. Başka bir ifadeyle Becker; toplumdaki bazı gruplar tarafından, bireylerin damgalanmasında kullanılacak sapmaya ilişkin bazı kuralların konulduğunu ve insanların bu kurallara olan adaptasyon düzeylerine göre, onları uyumlu ya da sapkın kişiler olarak etiketlediklerini söylemektedir (Vito ve Holmes, 1994:189-192). Öyleyse, Becker'e göre suçlu olmayanla suçlu arasındaki fark, suçlu olanın yalnızca damgalanmış oluşudur (Walklate, 1998:24-25).

Etiketleme teorisyenleri şu soruların cevabını vermeye çalışmıştır: Bireyin sapkın olarak damgalanan eyleminde, damgayı, hangi kişi, hangi kişilere ve hangi belirleyicileri esas alarak uygulamaktadır? Etiketleri hangi süreçler yapıştırmakta ve uygulama yollarını belirlemektedir? (Sezal, 2002:658). Bu sorulara Becker: “toplumda daha çok güçlü insanların kuralları koyduğunu; yani, egemen sınıflarca kuralların konulduğunu ve konulan bu kurallara uymayan bireylerin sapkın olarak” damgalandıkları cevabını verirken; hangi davranışların sapkın davranış olarak

değerlendirileceğinin ise, bu davranışın kim tarafından yapıldığına bağlı olduğunu ifade etmektedir (Kızılçelik, 1996:152-153). Böyle bir ifadeden suçun; sınıfsal bir temele dayandırıldığını, sınıfsal özellikler taşıdığını anlamamız mümkün olmaktadır. Örnek olarak; orta veya üst sınıf mensubu gençlerin tutuklanma oranının, alt sınıftakilerle kıyaslandığında daha düşük olduğu görülmektedir. Giddens'a göre bu durumun sebebi, üst sınıf mensubu kişilerin çocukları herhangi bir hırsızlık olayına karıştığında bu hırsızlık vakası, kolluk kuvvetleri ya da mahkemelerce masum çocuk oyunları şeklinde görülmekteyken, alt sınıf mensubu kişilerce ya da yoksulluğun olduğu yerlerde gerçekleşen bu fiiller, hırsızlık vakaları olarak görülmekte ve yapılan işlemler de bu yönde olmaktadır (Giddens, 2000:189).

Becker, olaya bakanın gözüyle sapmanın olduğunu savunarak; olaylar değerlendirilirken kiminin sapma olarak gördüğü bir eylemi, bir başkasının sapma olarak görmediğini söylemektedir. Sapma, onaylanmayan davranışlara denilir. Onaylamamanın yasalar tarafından yapılması durumunda ise, bu sapma suç sayılmaktadır. Becker'e göre, bireyler, iki şekilde sapıcı davranışta bulunurlar:

1. Etiketleyenler, etiketlenen kişiyi sürekli takip eder ve etiketlemeyi sürdürürler.
2. Etiketlenen kişi bu durumunu özümseyerek kendini sapmış kabul eder ve sapıcı davranışlarını sürdürür. Suçluluk her iki halde de artar (Sokullu Akıncı, 1999).

Diğer bir etiketleme kuramcısı olan Lemert ise, birincil sapma ve ikincil sapma olarak sapmayı iki aşamada ele almıştır. Lemert, kişinin normları ilk defa ihlal ettiği durum olarak gördüğü birincil sapmayı, geçici bir durum olarak tanımlamaktadır. Normların bu halde ihlal edilmesi, kişinin suçlu kimliği almasına neden olan bir sapma değildir. Birey, suçlu kişiliğe ikincil sapmayla dönüşmektedir. Zira, ikincil sapmayla, kişinin sosyal normlar karşısındaki tepkileri güçlenmektedir. Damgalanan kişi, sapkın alt-kültürel gruplarla etkileşime girmekte ve suç kültürünün etkisiyle tekrar sosyalleşmektedir. Lemert, asıl suçluluğun, yeni olan bu sosyalleşme şekliyle oluştuğunu söylemektedir (İçli, 1998:113). Öyleyse, böylesi bir yaklaşımla; ıslah evleri, cezaevleri ve akıl hastanelerinin sapmayı arttırıcı fonksiyonları olduğu da söylenebilir.

Lemert'e göre, birincil sapma davranışı sonrasında bireyler, tutuklanmaları halinde, "hasta", "suçlu", "sakat", "akıl hastası" vb. şekillerde sapıcı damgalamalara maruz kalırlar. Buna benzer etiketlerin kişinin kendi görünümünde, iş olanaklarında ve sosyal çevresinde olumsuz etkileri söz konusu olmaktadır (Beirne ve Messerschmidt, 2006, 380–381).

Dolu (2012), suç sonrası bireydeki değişimi bir etiketleme döngüsüyle açıklamakta ve "Baskın Statü", "Geçmişe Dönük Yorum Yapma" ve "Kendini Gerçekleştiren Kehanet" başlıkları altında bu döngüyü ele almaktadır. Bu çerçevede etiketleme sürecinin işlediğini ve etiketlenen kişinin suçlu bir kimliğe büründüğünü belirtmektedir.

Baskın statü: Bir kişiye yüklenen "suçlu" etiketi baskın bir statüdür; bundan dolayı "suçlu" olarak nitelenen bir kişinin bu damgayı üzerinden atması oldukça zordur.

Geçmişe dönük yorum yapma: Suçlu bireylerin yaptığı yanlışlar ve hatalar zamanla ortaya çıktıkça diğer insanların dikkati ve ilgisi bu kişilere odaklanır. Böylelikle, suçlu bireylerin geçmişleri, edinilen bu yeni bilgilerle tekrar kıymetlendirilir. Bu kişilerin bulunduğu yerlerde olumsuz bir durum ortaya çıkmışsa ya da faili meçhul bir suç işlenmişse, hemen benzer türden olan diğer fiiller de bu insanların üzerine yıkılır.

Kendini gerçekleştiren kehanet: Bir insanın "ahlaksız", "suçlu", "kötü çocuk", "işe yaramaz adam" şeklinde nitelendirmelerle birey ve toplum nezdinde kötülenmesi ve bu kişiye karşı "bundan adam olmaz", "bir işe yaramaz" şeklinde onurunu ve cesaretini kırarak sözlerin söylenmesi, bu insana kendine verilen rolü oynamaktan başka bir seçenek bırakmaz. "Bir kişiye kırk kez deli dersen gerçekten deli olur" atasözü toplumun bireyin üzerindeki etkisini çok iyi açıklamaktadır (Dolu ve diğerleri, 2012:72-73).

Sapkın ya da suçlu davranışın, toplumdaki hâkim gruplar tarafından; yine toplumun zayıf ve güçsüz olan diğer üyelerine yönelik tanımlandığını, doğası gereği aslında hiçbir davranışın suç özelliği taşımadığını, yetişkinlerin özellikle de çocuk ve gençlerin "suçlu" damgası yemesinin ileriki yıllarda yeniden suça yönelmelerinde en önemli etken olduğunu belirten bu kuramın; alkolizm, uyuşturucu bağımlılığı,

eşcinsellik, sokak çeteleşmeleri, akıl hastalığı gibi konularla alakalı davranışları açıklamada başarılı olduğu söylenebilir.

Ancak; sapkın davranışların kaynaklarını göz ardı etmesi, suçlu olarak etiketlenen herkesin etiketine uygun olarak suça ilişkin davranışları sergilemediği, hiçbir davranışın doğası gereği suç olarak görülmemesinin fazlaca iyimserlik olacağı, yapılan araştırmaların, kuramın iddia ettiği gibi damgalanmanın suçu artırdığı yönündeki savını desteklemediği yönleriyle kuram eleştirilmiştir (Regoli ve Hewitt, 1997:242). Yine, kuramın; suçluluğu yalnızca kişinin damgalanması ve yasal tanımlama şekliyle izah etmesi, suçluluğun sosyal, ekonomik ve kültürel kaynaklarının ihmal edilmesi, suçluluğun kişisel sorumluluğunu yadsıması ki; -adam öldürme, yağma, tecavüz, hırsızlık gibi birçok suç türü toplumların hemen hemen hepsinde suç kabul edilmektedir-, damgalanan bireylerin tümünün suç işlemediği gibi açıklayamadığı hususlar da söz konusudur (Kızmaz, 2005: 169-170).

3.4.3. Sosyal Çatışma Teorileri

Sosyal çatışma teorileri başlığında, Marxit Düşünce ve Çatışma Teorisi ele alınacaktır.

3.4.3.1. Marxist Düşünce ve Çatışma Teorisi

Sosyal çatışma kuramcılarının; toplumda çatışma halinde olan sınıfların olduğu ve suçun da toplumdaki eşitsizlikler sebebiyle ortaya çıkan bu çatışma ortamından kaynaklandığı konularında hemfikir oldukları söylenebilir.

Çatışmacı yaklaşım, çatışmayı; toplumsal yaşamın asla yok edilemeyecek bir yönü olarak görmektedir (Schmalleger, 2006: 289).

Suçlu toplumun oluşmasında kapitalist devletin etkisine odaklanan Marx'ın fikirleri, çatışma teorilerinin tümüne dayanak oluşturur. Marx'a göre, gücü elde etmenin ve bulundurmanın en etkili sistemi toplumsal kurumların hâkimiyetidir. Bu, eğitim, bilim, hukuk, din, bilim, ekonomi ve hükümet yolu ile toplumu meydana getiren fertlerin dünya görüşlerinin denetimi anlamına gelmektedir (İçli, 2004:134-138).

Çatışma Kuramı, Engels'in ve Marx'ın ortaya koyduğu sorunu sosyalist ve komünist bakış açısıyla ele almaya çalışan bir kuramdır. Mevcut toplumsal düzen, adalet sistemi tümüyle güçlü olanların elindedir ve güçsüzleri sömürmektedir. Böylesi bir durumda, güçsüzler, kendilerini sömürmekte olan güçlüler karşısında kendilerini savunmak; güçlülerse, ellerinde bulunan üstünlüğü kaybetmemek için mücadelede bulunur ve neticede pek çok suç işlenir. Sonuç olarak, suçu doğuran sebebin kapitalist düzen olduğu görüşünü ileri sürerler. Bunu önleyebilmenin yolunun ise, ayrımcılıktan uzak, eşitlikçi bir toplumsal düzenin kurulmasından geçtiğini belirtirler (Dolu, 2010:419).

Marx; çatışmayı kapitalist toplumların hepsinde iki ayrı sosyal sınıf olarak ortaya çıkan burjuva sınıfı yani gücü elinde tutanlarla proletarya yani işçi sınıfı çerçevesinde açıklamıştır. Marx, suçluluk ve suç işleyenlere ilişkin fazlaca açıklama yapmamış olmasına rağmen, kriminologların birçoğu suç açıklamalarında onun geliştirdiği genel toplum modelinden yararlanmıştır. Marx, gücün dağılımındaki tarihsel eşitsizliklerin toplumdaki kaynakları azalttığını, bu eşitsizliklerin ise gücü elinde bulunduranlarla yani burjuva sınıfıyla güçsüz olanların yani işçi sınıfının arasında çatışma oluşturacağını ifade etmiştir (Williams ve McShane, 2003: 173).

Marxist kuramcılar suç davranışını açıklarken Marx'ın iki önemli görüşünü kullanmıştır. İlki; Marx'a göre insanların işlerinde ve hayatlarında verimli olması insan tabiatının temelidir. Ancak, sanayileşen kapitalist toplumlar; yeterince çalıştırılmayan insanları ve çok sayıda işsizi demoralize etmekte ve verimsiz kılmaktadır. Böylelikle bu kişiler, ahlaksızlığın ve bütün suç türlerinin öznesi haline gelmektedir. İkinci görüşü ise; Marx, toplumun genel yararı için tüm bireylerin eşit ve özgür bir şekilde toplumsal sözleşmeye katıldığı ve yasaların genel talepleri hususunda bir uzlaşmayı temsil ettiği görüşünü reddederek kaynakların eşitsiz dağılımının toplumda gücün de eşitsiz dağılımına yol açtığını vurgulamıştır. Bu durumda varlıklı olmayanlar güçsüz olmakta, ancak; tam tersine varlıklı olanlar gücü de elinde bulundurmakta ve diğerlerini kendi istekleri doğrultusunda kontrol edebilmektedirler. Marx'a göre suç, toplum düzenine karşı kasten yapılan bir şiddet eğilimi olarak görülmez, Ona göre suç; yalnız bırakılan kişilerin hakim olan şartlar karşısındaki mücadelesidir (Vold, Bernard ve Snipes, 2002: 252).

Marxist kuramlar, suç olgusunu, iktisadi anlatımlar kapsamında açıklar. Sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan toplumsal sınıflar ve bu sınıfların arasında

ekonomik farklılıkların meydana getirdiği olumsuz neticeler, suçun ve suçluluğun açıklanmasında yer almıştır (Burkay, 2008:13).

Engels, “İngiltere’de Çalışan Sınıfın Durumu” (1845) isimli çalışmasında ayrıntılı bir şekilde suçu açıklamaktadır. Toplumsal düzene uyumsuzluk, kendini suçun içinde açık bir şekilde göstermektedir. İşçi sınıfını demoralize eden ve sınırlendiren sebepler öncekinden daha çok etki etmesi durumunda o zaman işçi sınıfıyla burjuva sınıfı kesin olarak yer değiştirir. Bundan dolayı proleter sınıfın yayılmasıyla İngiltere’de suç oranları yükselmiş ve İngilizler dünyadaki en suçlu millet halini almıştır. Bu konuyla ilgili olarak Engels üç tez öne sürmektedir:

1. Kapitalizmdeki ekonomik ilişkiler suçun sebebidir.
2. Suç, işçi sınıfının burjuva sınıfına meydan okuyuşudur.
3. Sınıfsal mücadelenin uygun şekli ile ortaya konulması durumunda suçluluk kısır ve başarısız olur (Demirbaş, 2005:142-143).

“Suçluluk ve Ekonomik Şartlar” (1916) adlı eserinde Marxist kuramcı W.A. Bonger; geliştirdiği suç teorisinde, kapitalizmin insanları bencilliğe ve açgözlülüğe yönelttiğini ve suçun alt sınıflarda yoğunlaştığını belirtmektedir. Zira adalet mekanizması yoksul insanları suçlu yaparken, varlıklı insanların bencilce isteklerini elde edebilmeleri için hukuki imkânları onların hizmetine sunmaktadır. W.A. Bonger, suçun ortadan kaldırılmasının, sosyalist toplumların toplumun tamamına yaymış olduğu zenginlikle olacağını savunmaktadır (Burkay, 2008:13).

Bu yaklaşıma göre suç, kimi zaman gücü elinde tutanların egemen pozisyonlarını koruyabilmek amacıyla kullanılırken; kimi zaman da güçsüz sınıfların bir çeşit yaşam mücadelesi biçiminde olmaktadır. Zayıf sınıfların işlediği suçlar da gene seçkinlerin zayıfları denetim altına almak için kullandığı bir metot olarak karşımıza çıkmaktadır (Dolu, 2010:438).

Thorsten Sellin (1938), “Kültür Çatışması ve Suç” isimli çalışmasında, çatışmayı suçu anlamak için kullanmıştır. Sellin, sanayileşme ve kentleşme gibi uygarlığın ilerlemesinde kültürel ve sosyal çatışmaların genişleyerek potansiyellerini artıracığını belirtmiştir. Sellin, suçu, modern toplumda çatışmanın ortaya çıkardığı sosyal organizasyonsuzlukların ve normların sonuçlarından biri olarak görür. Sellin'e göre kültür çatışması, bir kişinin kültürel rolleri arasında çelişki yaşaması sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ona göre, kültürel çatışma iki şekilde suçla sonuçlanır ve bunu

birincil ve ikincil kültür çatışması şeklinde açıklar. Birincil kültür çatışması; değişik kültürel normlar, kendi aralarında çatıştığında meydana gelmektedir. Bu çatışma, bir kültürün üyelerinin değişik bir kültürün hâkim olduğu yerlere göç ettiği zaman yaşanabilmektedir. İkincil kültür çatışması ise; bir toplumun genel kültürel niteliklerinin yani üst kültüründe farklılaşmaların ve eşitsizliklerin yaşanmaya başlamasıyla ortaya çıkar. Sellin'e göre kültürel çatışma, suçluluğun önemli nedenlerinden birisidir (Beirne ve Messerschmidt, 2006: 388).

Suçluluk ve Yasal Düzen (1969) isimli eserinde Austin Turk; toplumsal düzenin çatışmanın başlıca modeli olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Suçun psikolojik ve davranışsal yaklaşımlara dayalı açıklamalarının yerine toplumsal düzeni merkeze koyan bir açıklama sunmuştur. Turk'e göre hukuk, toplumsal gruplar arasında, diğerlerinin üstünde kontrolün sürdürülebilmesini sağlayan bir güç aracıdır. Turk, suçu; gruplar arasındaki çatışmanın doğal dengesi olarak tanımlar (Schmallegger, 2006: 294).

Çatışmacı teoriler genellikle, toplumun birbirleri ile çatışma halinde olan birim ve unsurlardan meydana geldiğini, değişimin ise aralarında çatışan bu ögelerin itici gücü ile oluştuğunu iddia etmektedirler. Toplumsal bütünleşme; ahenkli ve birleşmiş bir yapıda olmayan toplumun ögeleri arasındaki çatışmadan kaynaklanan, birbirlerine zıt kuvvetlerin dengelenmesi sonucunda meydana gelmektedir. Çatışmacı kuramlar, çatışmanın sebepleri bakımından kişisel sebepli çatışma ve sosyal sebepli çatışma olarak iki farklı görüşe ayrılır. Bu görüşlerden ilkinde göre çatışma, insanın içgüdüsel bir özelliği olduğundan kaçınılmazdır ve evrenseldir. İkincisine göre ise, çatışma, toplumdaki farklı gruplar arasında yaşanan çıkar çatışmalarının sonucunda meydana gelmektedir ve kaçınılmazdır (Kongar, 1995: 185–86).

Özetleyecek olursak; çatışmacı teoriler suç olgusunu ve suçluluğu insanların refah düzeyi, kapitalist sistem, sınıflar arası çatışma, işsizlik, fakirlik, emeğin sömürülmesi ve ekonomik eşitsizliklerin ortaya çıkardığı sorunlar bağlamında izah etmektedirler. Ayrıca suçluluğu büyük oranda kapitalist yapının neden olduğu sınıfsal çatışma bağlamında açıklaması kuramın suçu açıklama potansiyelini sınırlamaktadır. Çünkü suç türlerinin tümü sınıf çatışmasından kaynaklanmamakta belki genel suçluluk içinde çok dar bir alanı ifade etmektedir.

Sosyal çatışma teorilerinin değerlendirilmesi kapsamında şu hususlar belirtilebilir: Suçluluğun yapısal Marksist kuramının bilhassa, insanların çalışma koşullarıyla suç arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşması önemli bir husustur. Fakat, suçun bütün türlerini bu kapsamda incelemek olanaksızdır. Bu sebeple çatışmacı teorilerin özellikle, kişisel ve sosyal motivasyon etkenlerini ihmal etmesi, ciddi bir noksanlık olarak değerlendirilebilir. Teorilere ilişkin belirtilebilecek bir diğer konu da test edilebilme güçlüğüdür. Teoriler açısından bu durum önemli bir dezavantaj oluşturur. Ayrıca; üst sınıflara ait olan kişilerin işlemiş oldukları (sahtecilik, yolsuzluk, rüşvet, şirket suçları gibi) suçların, bu kuramlara göre nasıl açıklanacağı konusu da ayrı bir sorundur. Bir diğer eleştiri de, kuramların iş, okul, aile gibi alanlardaki sosyal kontrol süreçlerinin cinsiyet bazında göstermiş olduğu farklılaşmanın atlanmış olmasıdır. Zira suç ve sosyal sınıf arasındaki ilişki, cinsiyet yapılı bir nitelik taşımaktadır. Bunlarla birlikte, günümüzde artık gelişmiş devletlerde işçilerin çalışma şartları ve ekonomik koşullarında gerçekleştirilen iyileştirmeler bir diğer eleştiri örneği olarak verilebilir. Gelişmiş devletlerde gerek çalışma saatlerinin düşürülmesi, gerek sendikal hakların gelişmesi, gerek ücretlerde yapılan iyileştirmeler ve gerekse iş güvencesinin sağlanması sayesinde işçiler, eski dönemlerle karşılaştırılamayacak seviyede bir ilerleme katetmişlerdir. Bu sebeple suça ilişkin araştırmalarda belli bir işi olmaktan ziyade, işsizlik ve fakirlik gibi etkenlerin daha mühim olduğu söylenebilir. Yani, çatışma teorileri; sosyal, ekonomik, kültürel, hukuksal, demografik gibi birçok suç değişkenini içermemektedir. Bu durum da teorinin suçu açıklama düzeyinin oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir (Kızmaz, 2006:313-314).

3.4.4. Feminist Teoriler

Feministler, geleneksel suçluluk araştırmalarını ataerkil oldukları iddiasıyla eleştirmiş ve kadın suçluluğu ile erkek suçluluğunun farklılık gösterdiğini iddia ederek kadınlara özgü suç teorilerinin geliştirilmesi gerekliliğini vurgulamışlardır (Dolu ve diğerleri, 2012:11).

Kadınların toplumda değersizleştirilmesinin ve ötekileştirilmesinin temelinde toplumsal değerlerin ve toplumdaki erkek egemen kurumların olduğu anlayışına yoğunlaşan feministler, kadınlar tarafından işlenen suçları sosyal ve kültürel

bağlamdaki güç ilişkileri ve cinsiyet rolleri temelinde ele alırlar. Feminist teori, kadın suçluluğunun, kadının toplum içindeki sosyal baskılara maruz kalmış ve ikincil konumundan kurtulmak, kadını erkek egemen toplumda ataerkil figürlerden korumak maksadıyla ortaya çıktığını söyler (Darcan, 2014:90-91).

Feminist teorisyenler, kadın suçluluğunda, toplumsal kurumlarca yürütülen politikaların yetersizliği ve geleneksel ataerkil aile yapısının mirası olan kadının toplumdaki ikincil rolünün belirleyici olduğunu savunurlar. Bununla birlikte, feministler toplumda kadınlara karşı negatif ayrımcılığa neden olan politikaların uygulandığını vurgular ve bunları sorgulamak gerektiğini savunurlar. Pek çok kadın suçlu, toplumda karşılaştığı ekonomik ve sosyal güçlükler nedeniyle yasal sınırların dışına çıkmakta ve doğal olarak da adli mercilerle karşı karşıya gelmek durumunda kalmaktadır (Darcan, 2014:90-91).

Feminizmde suça ve ceza adalet sistemi konusuna yapılan vurgular ve bu konudaki yaklaşımlar bakımından da farklı yönler söz konusudur. Liberal Feminizm, kadınlara fırsat eşitliği ve eşit hakların sağlanmasını konu edinerek suçluluktaki cinsiyet farklarından ve adalet sistemindeki ayrımcılığa dayalı uygulamalardan bahseder. Radikal Feminizm, erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet, baskı, tecavüze uğrayan kadınlar vb. kavramları konu edinir. Sosyalist Feminizm, kadınlara uygulanan baskı ve şiddetin erkek egemen kapitalist sistemden kaynaklandığı görüşünü savunarak; suçu anlamada sınıf ve cinsiyetin etkileşimiyle beraber, kadınların üstündeki baskının kalkmasında kadının sosyal ve ekonomik değişiminin dikkate alınmasını ve bu konunun önemini vurgular (Polat, 2004:51-52).

Kadın suçluluğunun açıklanmasında, erkek ve kadınların sosyalleşme sürecinin farklılık gösterdiği ve sosyalleşme süreçlerinin neticesinde kadınlarda oluşan kimliğin ve sosyal rollerin toplum içindeki güç teorileriyle beraber incelenmesinin önemi ve gerekliliği feminist teorisyenler tarafından belirtilmektedir. İleri sürülen önemli bir ayrımı da kadınlar tarafından uygulanan şiddetin erkeklerinkinden farklılık gösterdiğidir. Kadınların uyguladığı şiddet, erkeklerinkine kıyasla daha çok kendini savunma refleksinin gösterilmesi şeklinde fiziksel olarak muhataplarını yaralama biçimindedir (Darcan, 2014:90-91).

Feminist kuramcılar, 1970'li yıllardan itibaren kadınların küçük yaşlarda suçtan zarar görmeleriyle daha sonra kendilerinin suç işleyerek cezaevine düşmeleri

arasında cinsiyet temeline dayanan bir “yol güzergâhı” olduğunu iddia ederler. Çünkü erkeklerin ve kadınların kendilerine has ve farklı yaşam güzergâhları vardır. Suça sürükleyen bu güzergâhların en çok tercih edileninin temelinde, madde bağımlılığı ve yaşam mücadelesi bulunur. Yol Güzergahı yaklaşımı ise, kızların ve kadınların geçmişte yaşadıkları travmaların ve mağduriyetlerin onları suç davranışına iten risk faktörleri olarak tanımlanmaktadır (Darcan, 2014:90-91).

Feminist teorilere göre, geleneksel teorilerin kör noktası, bu teorilerin toplum içindeki cinsleri ve cinsiyet rollerindeki belirginliği anlamada başarısız olmalarıdır. Feminist kuramlar açısından, erkek ve kadın arasında var olan fiziksel güç farklılığı en az yaş, sınıf ve ırk farklılığında olduğu kadar önemlidir (İçli, 2004:139).

Çağımızda sosyal alanlarda kadınların artık erkeklerle eşit hukuki haklara kavuşabilmek için sürekli çaba harcadıklarını görmekteyiz. Kadınların erkeklerle eşit haklar kazanmaya çalışmaları aynı zamanda onların suç dünyası içindeki rollerinin de artmasına neden olmaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, erkeklere göre kadınların çok daha az suç işlemesine rağmen, genel suçluluk içinde kadın suçluların artış oranı erkeklerden daha yüksektir (İçli, 2004:139-141).

Geleneksel suç teorilerini erkek egemen olmakla ve kadın suçluluğunu açıklayamadıkları gerekçesiyle eleştiren feminist kuramların; kadınların neden suç işlediği ve kadınların erkeklere oranla neden daha az suç işledikleri sorularına odaklandığını görmekteyiz. Feminist kuramcılara göre klasik teoriler suçluluğu açıklarken erkek suçluların özelliklerini dikkate alarak suçluluk modellerini geliştirmekte; kadınların sosyal rollerini, psikolojik durumlarını, şiddet mağduru olmaları gibi özel durumlarını göz ardı etmektedir. Erkekler tarafından konulan kurallar ataerkil değerler taşıdığından erkeklere erkek gibi davranılırken kadınlara da erkek gibi davranılması sorununu ortaya çıkardığını, bu kuralların kadınların ezilmesine, sosyal alanlarda eşitsizliklere ve ceza adalet sisteminde haksızlıklara yol açtığını savunmaktadırlar. Böylesi eleştirel bir perspektifle geliştirilen feminist teorilerin, töre ve namus cinayetleri, şiddet mağduru olan kadınların yaralama ve cinayet suçları gibi bazı suçları açıklayabileceğini söyleyebiliriz. Ancak; bu tür suçlar, genel suçluluk içinde çok küçük bir oran oluşturduğundan, bu teoriler, suçluluğa bütüncül bir açıklama getirememesi nedeniyle de sorgulanabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

4.1. Yöntem

Çalışmamızın birinci bölümünde araştırmamızın metodolojisi ortaya konulmuş, ikinci bölümde sosyolojik açıdan suç ve suçluluk kavramları ele alınmış, toplumsal kuralların kaynağını oluşturan değer, norm, sapma gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde suç teorilerini açıklayan görüşlere ilişkin literatür taraması yapılmış ve bu teorilerin suçu açıklayabilme potansiyelleri tartışılmıştır. Beşinci bölümde kadın suçluluğunu açıklayan görüşlere yer verilecek ve bu alana ilişkin literatür taranacaktır. Bu bölümde, kadın suçluluğunun Dünyada ve Türkiye'deki görünümünü ortaya koyabilmek için resmi istatistiksel veriler kullanılacaktır. Altıncı bölümde eski hükümlü kadınlarla, ceza infaz kurumlarında çalışan/çalışmış meslek elemanlarıyla ve sosyal çevre araştırması kapsamında yapmış olduğumuz görüşmeler yoluyla elde ettiğimiz bulgulara yer verilecek ve Kayseri'deki kadın suçluluğu açıklanmaya çalışılacaktır. Kayseri'nin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına ilişkin bilgiler, resmi istatistiklerden, bu alanda yapılan çalışmalardan ve gözlem tekniğinden elde edilecektir. Kayseri'deki kadın suçluluğuna yönelik yapılacak açıklamalarda, gözlem, deneyim, mülakat ve sosyal araştırma tekniklerine başvurulacaktır.

Araştırmada kullanılacak istatistiksel veriler yoluyla, Türkiye'de ve Kayseri'de kadın suçluların; yerleşim yeri, yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, suç tekrarı, mesleği, suç türü, yıllara göre toplam kadın hükümlü sayısı ve bu değişkenlerin ulusal, bölgesel ve yerel bazda dağılımı gibi bilgilere ulaşılacak; bu bilgilerle, gözlem, deneyim, mülakat ve sosyal araştırma yoluyla elde ettiğimiz bilgiler göz önünde tutularak, Kayseri İlindeki kadın suçluluğu analiz edilecektir.

4.2. Araştırma Modeli

Çalışmamızda, kadın suçluluğunun gerçek nedenlerinin tespit edilmesi, dolayısıyla bu alanda “olduğu düşünülen” ya da “beklenen” şeyin değil; var olan mevcut durumun ortaya konulması amaçlandığından, nitel araştırma modeli benimsenmiştir.

Ancak, araştırmamızda bir yandan çok geniş bir çalışma alanı olan Türkiye’deki kadın suçluluğu olgusunu ortaya koymaya çalışırken; diğer yandan çalışma grubu olarak belirlediğimiz Kayseri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda araştırma yapmak için gerekli yasal izinlerin alınamaması nedeniyle, çalışmamızın nitel boyutu, gerçekleştirebildiğimiz gözlem ve mülakatlarla sınırlı kalmıştır. Bu görüşmeler, kadınların özellikle, en çok hangi suçları ve niçin işlediklerini, gelir durumlarını, etnik kökenlerini, yerleşim yerlerini, eğitim durumlarını, suç tekrarları olup olmadığını, medeni durumlarını ve sosyo-kültürel yapılarını anlamamızda önemli katkılar sağlamış ve çalışmamızda yolumuzu aydınlatmıştır.

Çalışmamızda görüşme yoluyla elde ettiğimiz bilgiler, eski hükümlü kadınlar, adli personeller, cezaevlerinde çalışan idareci ve uzmanlar ve emekli cezaevi çalışanlarıyla çeşitli zamanlarda yaptığımız görüşmeler neticesinde elde ettiğimiz bilgilerdir. Ayrıca, Kayseri’de suçun yoğun olarak işlendiği Gazi Osman, Yavuzlar, Argıncık ve Battalgazi Mahallelerinde sosyal çevre araştırması yapılmıştır. Daha önce bu bölgelerden Gazi Osman ve Yavuzlar Mahallerine yakın bir yerde beş yıl boyunca ikamet etmiş olmam, gözlem ve görüşme yoluyla bilgi toplama sürecimi kolaylaştırmıştır. Diğer mahallelerde ise, bu mahallelerde oturan cezaevi çalışanları vasıtasıyla görüşmeler yapılmış, bu kişilerin gözlem ve deneyimlerinden istifade edilmiştir.

4.3. Çalışma Grubu

Araştırmamızın ana konusunu Kayseri ilindeki kadın suçluluğu olgusu oluşturduğundan; çalışma grubu Kayseri’deki, 18 yaş ve üzeri tahliye olmuş eski kadın hükümlülerden oluşmaktadır.

4.4. Verileri Toplama Teknikleri

Araştırma evrenine ilişkin veriler, resmi istatistikler üzerinden ve konuyla ilgili daha önce yapılmış araştırmalardan sağlanmıştır. Araştırmamızda, 1996-2015 yılları arasındaki TÜİK istatistikleri ile Adalet Bakanlığı ve Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu en güncel istatistiki veriler kullanılmıştır.

Örnekleme ilişkin veriler, evrene ilişkin veri toplama tekniklerinin yanında, gözlem ve görüşme teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Bunun yanında görüştüğümüz uzman personellerin mesleki deneyimlerinden de istifade edilmiştir. Adli personel, ceza infaz kurumu idarecileri ve sosyal çevre araştırmalarına yönelik yaptığımız görüşmelerde yapılandırılmamış sohbet türü görüşme yaklaşımı benimsenmiş, anlatılanlar derlenerek not tutulmuştur. Eski hükümlü kadınlar ve ceza infaz kurumu uzmanları olan psikolog, sosyal çalışmacı ve öğretmenlerle yaptığımız görüşmelerde ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ayrıca, alana ilişkin daha önceki bilimsel çalışmaların sonuçlarından istifade edilmiştir.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmamızda, sosyal çevre araştırması kapsamında, Gazi Osman, Yavuzlar, Argıncık ve Battalgazi Mahallelerinde; adli personel ve idareci kapsamında, savcı, cezaevi müdürü, idare memuru ve kâtiplerle 15.02.2016 – 15.12.2016 tarihleri arasında sohbet tarzı gerçekleştirdiğimiz görüşmelerden derlediğimiz notların okunmasıyla elde ettiğimiz veriler; alana ilişkin literatürün terim, kavram ve betimlemeleri dikkate alınarak aktarılmıştır.

Eski hükümlü kadınlar ve ceza infaz kurumlarındaki psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen ve cezaevi çalışanları ile yaptığımız görüşmelerde ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için herhangi bir istatistiksel analiz programı kullanılmamış; veriler ana başlıklar altında toplanarak, elde değerlendirilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KADIN VE SUÇ

Kadın suçluluğu, kavramın adından da anlaşılacağı üzere cinsiyet değişkeninin ve cinsiyet farklılığının suçluluktaki etkilerini temel alan bir konuyu içerir.

İnsan doğumundan başlayarak, hatta doğum öncesinde bile erkek veya kız olmasına göre içinde dünyaya geldiği kültürün değerleri ve tutumları ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum, insanın nasıl yetiştirildiğini etkileyen bir süreçtir. Kişinin cinsel kimliğini tanıyarak tamamlayabilmesi, içine doğduğu kültürde ve toplumda dişiliğe ve erkekliğe tahsis edilen rollerin bireyde gelişerek benimsenmesiyle olmaktadır. Dolayısıyla, cinsel benliğin kazanılması kavramı sadece bireyin kendi cinsel kimliğini öğrenmesiyle sınırlı kalmamakta, bununla birlikte toplum içinde cinsiyetinin gerektirdiği kültürel ve psikolojik özelliklerini de kazanmasını ve cinsiyetiyle ilgili rollerin benliğinde içselleştirilmesini de anlatmaktadır. Başka bir ifadeyle, kadın-erkek arasındaki farklılıklar cinsiyetten ziyade kültürel koşullanmalara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (İlbars, 2008).

Soyaslan; kadın suçluluğu kavramının, kadının suçun öznesi olma halini ifade ettiğini belirtir (Soyaslan, 1998:69). Kadın suçluluğuyla ilgili çalışmalarda dikkatleri ilk çeken, Lombroso ve Ferrero'nun 1895 yılında yaptığı çalışmadır. Sonrasında, 1925 yılında W.I. Thomas, 1934 yılında E. Glueck ve S. Glueck ile 1950 yılında O. Pollak, kadın suçluluğu üzerine yaptıkları çalışmalarla tanınmışlardır (Özcan, 1996).

Kadın suçluluğu, 1970'lere gelinceye kadar çoğunlukla, kadınların biyolojik, psikolojik ve fizyolojik farklılıkları ile açıklanmaktaydı. Fakat, özellikle bu yıllardan itibaren feminist hareketin ikinci dalgasının etkisiyle, meselenin, ağırlıklı olarak sosyo-kültürel kapsamda ele alınarak; suçluluğun kadının toplumsal statüsü ve rolleri ile açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir (Yağmur, 2005).

19.yüzyılda başlayan ilk kriminoloji çalışmalarından günümüze kadar gelen süreci ele aldığımızda, kadın suçluluğunun 20. yüzyılın sonlarına doğru feminizm hareketleriyle dile getirildiğini ve önem arz etmeye başladığını görmekteyiz. Bu konunun uzun zaman göz ardı edilmesinin temelinde, pek çok kültürde, kadınlarla yargı

arasındaki ilişkilerin toplumdaki cinsiyet rollerine dayalı olması, kadınların suçlu eylemlerinin cinsiyet bağlamında erkeklerinkinden ayrı yöntem ve nedenlerden kaynaklandığının düşünülmesi ve suçluluğun kadınlardan ziyade erkeklere has bir eylem tarzı biçiminde algılanması bulunur. Diğer bir sebep de bu konuda çalışmanın zorluğudur. Suç oranlarının düşük olması sebebiyle kadın suçluluğu üzerinde çalışmanın ve ihtiyaç duyulan bilgilere ulaşabilmenin kendine has birtakım zorlukları bulunmaktadır. Diğer yandan, kadın suçlularda lekelenme ve itibarını yitirme korkusu erkeklere kıyasla daha fazladır ve bu durum da suç işlemiş kadınlarla bağlantı sağlamayı ve çalışmayı zorlaştırmaktadır (İlbars, 2008).

Cinsiyetle suçluluk arasındaki ilişki araştırılırken, suçlulukta cinsiyet değişkeni iki boyutuyla göz önüne alınmaktadır; suçlunun cinsiyeti ve suç mağdurunun cinsiyeti. Bu çerçevede de kriminolojide kadın suçluluğu en önemli meselelerden biri halini almıştır. Kriminolojik çevrelerde genel kabul gören yargı, yaşın ilerlemesiyle birlikte suçluluk oranlarının azaldığı ve erkeklerin tüm yaşlarda suç işleme ihtimalinin kadınlarinkinden daha fazla olduğu şeklindedir. Hal böyleyken, kadın suçluluğundaki dağılım yıllara göre incelendiğinde, hükümlü olan kadınların sayısında çok yüksek bir artış görülmemektedir. Bundan dolayıdır ki, genellikle, bilim çevreleri ve kamuoyu, kadınlarda suç oranı düşük olduğu için, kadın suçluluğu konusuna önem vermemekte, kadınların ceza ve infaz süreçlerindeki hallerini, gereksinimlerini ve kadın suçlarını, sebeplerini, içerisinde bulunduğu durumla baş etme yöntemlerini ihmal ettiğinden birçok kadın yardım alamamaktadır (Savcı, 2004:5).

Akers (2000), Rita Simon ve Freda Adler'in cinsiyetin suçtaki oranını "özgürlük" perspektifinden ele aldığını belirtmektedir. Toplumsal değişme süreci içinde aile, eğitim, meslek, askeri, politik ve ekonomik alanlarda erkek ve kadın rolleriyle ilgili davranışlarda ayrımcılığın giderek arttığı üzerinde konuşulurken, buna paralel olarak kadın ve erkeğin sapma, genç ve yetişkin suçlulukları alanındaki benzerlikleri çoğalmaktadır (İçli, 2007:137).

İstatistik veriler incelendiğinde, kadınlar tarafından işlenen suçların çoğunlukla öncesinde tasarlanmamış ve genellikle karşılaştıkları kötü muameleler (şiddet, taciz..) karşısında nefsi müdafaa maksadıyla yaralama ve cinayet benzeri vakalar olduğu görülmektedir. Buna benzer suçlar içinde kadınların aile içi şiddet uyguladığına ilişkin deliller bulunmaktadır; fakat öbür taraftan kadınlara yönelik

uygulanan şiddet de ciddi bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Zira, kadını şiddete başvurmaya veya suçluluğa sürükleyen koşullar, şiddete maruz kalması durumunda kendini koruyabilmek ve fiziksel şiddetten kaçmak şeklindedir (İçli, 1995).

Mustafa Tören Yücel, kadınlar tarafından en fazla işlenen, ama kayıtlara geçme oranları en az olan suçların; iftira, hırsızlık, şantaj, çocuk terki, düzeni bozmak şeklindeki suçlar olduğunu belirtmektedir. Belirtilen bu suçlardan aynılarını erkeklerin işlemesi halinde bile, kadınların yakalanma oranları daima erkeklerin yakalanma oranlarından azdır. Burada, Yücel'in vurgulamış olduğu, kadının suç işlerken kullanmış olduğu suç aletinin özelliğidir. Gerçekten, kadınların işlediği cinayet suçlarında genellikle zehirlemeye başvurdukları görülmektedir (İçli ve Ögün, 1988:25).

Suçlu kişilerin aileleri, aile içi ilişkileri bakımından incelendiğinde, aile içindeki iletişimin ve etkileşimin yetersiz olduğu ve negatif koşulların varlığı görülmektedir. Bundan başka, kişinin ailesi ve çevresi tarafından onu şiddete ve suça yönelten tutum ve eylemlerin normal karşılanması, buna bağlı olarak böylesi bir ortamda yetişiyor olmanın bireyin yanlış ve olumsuz yaklaşım ve eylemler geliştirmesine ve bunları sürdürmesine sebep olduğu, öfke kontrolüyle ilgili sıkıntılar yaşadıkları ve suça yönelmelerinin daha kolay olacağı söylenebilir (Nazlıdır, 2010:82). Aynı durum kadınlar bakımından da geçerlidir ve bundan başka, ailede ve çevrede baskıya uğramak, küçük görülmek, şiddetin bütün türlerine uğramak ve yaşamında kırılma meydana geldiği bir noktada şiddete başvurması kadın suçluluğunun sebeplerinden birkaçıdır. Balcıoğlu ve arkadaşları tarafından yapılan çalışma da bu görüşleri destekleyici özelliktedir. İki yüz kadın mahpusla gerçekleştirilen bir saha çalışması olan bu araştırmada kadının suç işlemesine sebep olan unsurlardan en önemlisinin “kadınların ailede ve toplumda eziliyor olmaları” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada, yine, suç işleyen kadınların geçmiş yaşantılarının erkek suçlulara kıyasla daha sorunlu olduğu görülmüştür. Bölünmüş aile, bozulmuş aile içi ilişkiler, aile yapısı, eğitimsizlik, cinsiyetçi tutumlar, kişilik, gerekli sosyal desteğin sağlanmaması ve denetim noksanlığı kadın suçluluğunun sebepleri arasındadır. Ayrıca, yaşamlarında göç öyküsü bulunan kadınlarda suçluluk oranının arttığı gözlemlendiğinden; göçün de kadın suçluluğunun nedenleri arasında yer aldığı belirtilmektedir (Balcıoğlu ve diğerleri, 1997:346).

Bu alanda Sefa Saygılı ve F. Süheyla Aliustaoğlu tarafından yapılan “Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi” adındaki bir başka çalışmada kadınların işlediği özellikle yaralama ve cinayet gibi suçlarda kadınların nefsi müdafaa gayesiyle suç işledikleri görülmüştür. Kadınların genel olarak bireysel suç işledikleri organize suçlara çok fazla katılmadıkları tespit edilmiştir. Kadınların suçun mağdurlarıyla çoğunlukla birinci derece ilişkilerinin olduğu, evli kadınların ise aile yaşantılarındaki problemlerle bağlantılı olarak suç işleme oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Araştırmada, işlenen suçların %66,6’sı aile içinden birinci derecede yakınlığı bulunan birine karşı işlendiği; suçlu-maktul/mağdur ilişkilerinde %24,4’lük payla ilk sırada çocukların olduğu, çocukları %22,2 ile eşlerin takip ettiği gözlemlenmiştir. Cinayet suçunu işleyen kadınlardan %31,8’i maktulün eşidir. Kadınların işlediği suçlarda, suçlu-maktul ilişkisinde kadınların %56’sının beraber olduğu erkeği veya önceki erkek arkadaşını öldürdüğü tespit edilmiştir. Hakkanen’in yaptığı çalışma verileri de kadın suçluların erkeklerden daha yüksek ölçüde maktullerini aile içinden seçtiği yönündedir. Olay yeri olarak, çalışmada, %80 vakada ev, %11,1 vakada açık alanlar, %8,9 vakada değişik mekânlar olduğu belirtilmiştir. Aynı zamanda Yourstone ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada da kadınların işlediği suçların çoğunu daimi ikametlerinde gerçekleştirdikleri belirtilmiştir (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009:24-29).

Bu araştırmanın, Adalet Bakanlığı Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi’ne mahkemelerince cezai mesuliyetlerinin değerlendirilmesine ilişkin gözlem maksadıyla gönderilen kadınlarla gerçekleştirildiği için, ulaşılan neticelerin ülkemizde suç işleyen bütün kadınlara genellenebilirliğini ve araştırmanın verilerinin farklı literatür bilgileriyle de desteklenmekte olduğunu belirten Saygılı ve Aliustaoğlu, bu çalışma sonucunda ulaşılan ana çıkarımın; kadınların aile üyelerine karşı şiddet kullanmalarının altında, aile içi çatışmaların yattığı sonucu olduğunu belirtmişlerdir (Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009:24-29).

Kadınların, iş hayatında ve dolayısıyla da toplumsal yaşamda gittikçe faal bir pozisyona ulaşmaları, bununla birlikte eş ve annelik rollerini de devam ettirmek zorunda oluşları, rol çatışmaları yaşamlarına sebep olmaktadır. Kadınların hayatındaki sosyal değişmelerin ve bununla bağlantılı olarak kadınlar üzerindeki toplumsal baskıların azaldığının yoğun olarak gözlemlendiği şehirlerde, kırsal alanlara nispeten kadın suçluluğundaki oranlar daha fazladır. Kadınlar üzerindeki toplumsal baskıların

azalmasına ilaveten, kadın suçluluğunun artmasına neden olan diğer faktörler içinde düşük eğitim seviyesinin, sorunlu geçmiş yaşantıların ve sağlıklı olmayan evliliklerin de olduğu söylenebilir (İçli ve Ögün, 1988).

Kadın suçluluğundaki diğer sebepler içinde, kadının ekonomik ve toplumsal hayatta aktifleşmesi, evin dışındaki sorumlulukları da yüklenmesi gösterilmiştir. Bunların yanında, kadınların ekonomik özgürlüklerini kazanamamış olmaları ve toplumsal hayattan soyutlanmış bir halde yaşamaları da, kadını suça iten sebepler arasında sıralanmıştır. Ülkemizin suçlu kadın profiline bakıldığında bu görüşlerden her ikisini de destekleyebilecek nitelikte genel bir görüntünün varlığından bahsedilebilir (Gürtuna, 2009:20).

Türkiye'deki kadın mahkumların yaşı, medeni hali, tahsili gibi özellikleri incelendiğinde; kadınların önceki yıllarda erkeklere göre daha ileriki yaşlarında (30–40) suç işledikleri; ancak 1980'li yıllardan itibaren kadın suçluların yaş aralığının 22–39 yaş aralığına gerilediği gözlenmiştir (İçli ve Ögün, 1988:26-27).

Sonuç olarak, tarihsel süreç içinde kadının toplum içindeki konumunun erkeğe göre tali derecede olduğunu ve kadının üretime katkı sağlamayan, ev işlerini gören bir şekilde algılandığını söyleyebiliriz. Özellikle, toplumsal baskıların yoğun olduğu ve ataerkillik özelliği taşıyan toplumlarda, bu durumun daha yoğun olarak görüldüğü de aşikârdır. Kadının toplum içindeki bu pasif rolünden dolayı suçluluk da uzun yıllar boyunca bir erkek davranışı olarak algılanmıştır. Kadınlar tarafından işlenen suçlar göz ardı edilerek bu alana yönelik ciddi bir çalışma yapılmamıştır. Öyle ki, kadın suçluların erkeksi özellikleri nedeniyle suç işlediğine yönelik biyolojik temelli teoriler bile geliştirilmiştir. Bu algı, son yüzyılda özellikle medya ve kadın hakları savunucularının da etkisiyle kırılmış olsa bile yine de kadınlara karşı uygulanan şiddet ve kadın suçluluğu bir fenomen olarak karşımızda durmaktadır. Burada kadına karşı uygulanan şiddeti kadın suçluluğunun en önemli sebeplerinden biri olarak belirtmemiz gerekir. Zira çoğu suçlu kadının aile içi şiddete maruz kaldığı ve bu şiddetten kendini koruyabilmek için yaralama ve cinayet suçlarına yöneldiği yapılan çalışmalarda ortaya konulan bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın suçluluğu tüm toplumlarda erkek suçlu oranından oldukça az olsa bile, yine de yapılan çalışmalar kadın suçlu sayısında gözle görülür bir artışın olduğunu göstermektedir. Bu durum ise, kadının sosyal hayatta daha aktif rol alması ve

ekonomik özgürlüğünü kazanarak iş hayatına atılmasıyla birlikte suçlu ortamlarla daha fazla muhatap olmasıyla izah edilmeye çalışılmaktadır. Zira kadınların işlediği suç türlerindeki farklılaşmalar, bu duruma delil olarak gösterilmektedir. Kadınlar artık; hırsızlık, dolandırıcılık, beyaz yaka suçları, fuhşa teşvik, çocuk istismarı, uyuşturucu ticareti yapmak, sahtecilik gibi geleneksel kadın suçlarının dışında sayılacak suç türlerini de işlemektedirler. Suç türündeki farklılaşmalarla birlikte yapılan araştırmalar gelir ve eğitim durumu gibi değişkenlerin de farklılaştığını, alt sınıflardan orta ve üst sınıflara doğru artan bir oranda kadın suçluluğunun yaygınlaştığını, buna paralel olarak eğitim durumunun da yükseldiğini göstermektedir.

Kadınlar tarafından işlenen suçların genel suçluluk içindeki payının az olması bu alandaki çalışmaları sınırlayan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların az ve yapılan çalışmaların çoğunun ise sadece belirli suç türlerine yönelik olması nedeniyle, kadın suçluluğuna genel bir açıklama tam anlamıyla getirilememiştir. Kadının aile ve toplum içindeki rolünün son derece önemli olması, kadın suçluluğundaki artışın aile ve toplum yapısını erkek suçluluğundan daha fazla zedeleyebilecek niteliklere sahip olduğu gerçeği, bu alandaki çalışmaların önemini ve gerekliliğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Bundan sonraki bölümlerde kadın suçluluğunu açıklayan görüşlere, Dünyada ve Türkiye'de kadın suçluluğunun genel görünümünü ele almaya çalışacağız.

5.1.Kadın Suçluluğunu Açıklayan Görüşler

Geleneksel olarak kadın suçluluğunu konu edinen kuramlar biyolojik kuramlardan psikolojiye ve ekonomik kuramlardan toplumsal kuramlara doğru bir çeşitlilik arz etmektedir. Kadın suçluluğuna ilişkin kaynakların geneli, kadınların sapkın davranışlarına yoğunlaşarak kadın suçluluğunu izah etmeye çalışmaktadır. Böylesi bir yaklaşım da kadın suçluluğunun “kadının geleneksel rollerine uygun davranmaması” biçiminde tarif edilmesine yol açmaktadır (Saruç, 2013). Bu başlıkta, kadın suçluluğunu; biyolojik cinsiyet bağlamıyla izah eden geleneksel suç kuramları: biyolojik, psikolojik, sosyal yapı ve sosyal süreç teorileri ile toplumsal cinsiyet bağlamıyla izah eden feminist kuramlar: özgürleşme teorisi, ataerkillik ve suç, centilmenlik, kontrol, güç- kontrol teorileri ve ekonomik kuramlar ele alınacaktır.

5.1.1. Geleneksel Teoriler

Kadın suçluluğuyla ilgili yürütülen ilk araştırmalar 19.yy'nin sonlarıyla 20.yy'nin ortalarında yapılmıştır. Bu dönemlerde kendilerinden en çok bahsedilen araştırmacılar, Lombroso ve Ferrero (1895), W.I.Thomas (1923, 1967), E.Glueck (1934), S.Freud (1933) ve O.Pollak (1950, 1961)'dir. Kadın suçluluğunun biyolojik determinizmle açıklandığı görüşüne dayanan bu çalışmalarda erkeklerin mantıkları ile kadınlarınsa biyolojik yapıları ile davrandıkları ifade edilmiştir (Belknap, 2007: 32). Erkek suçluluğunun açıklanabilmesi amacıyla geliştirilen kuramlar uygun olmayan ve yetersiz bir yaklaşımla kadın suçluluğunu da açıklama girişiminde bulunmuşlar ve tüm geleneksel kuramlar kadınları göz ardı etmişlerdir (Saruç, 2013).

Geleneksel teoriler içinde yer alan yaklaşımlara göre, erkekle kadının farklılıkları, buna bağlı olarak suçluluktaki farklılıkları da, biyolojik özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Konuyla ilgili yapılan çalışmalarda, erkekle kadın arasında varlığı kabul edilen bir hiyerarşi- üstünlük anlayışı da sürekli güncel tutulmuş ve kadın bu bakış açısıyla ele alınmıştır. Pozitivist ekolün belirlenimci bir yaklaşımla suçluluğa ilişkin nedensel açıklamalarda bulunan kuramcılarının kadın suçluluğuyla ilgili çalışmaları, işlenen suçların biyolojik kaderle bağlantılı olduğu fikirleri istikametinde, kadınlarla erkekler arasında bir altlık-üstlük ilişkisi olduğu ve kadınların erkeklere göre daha alt seviyelerde insanlar olduğu yönündeki ön kabulleriyle gerçekleştirilmiştir (Canay, 2004).

Lombroso, Ferrero

Kadın suçluluğuyla ilgili çalışma yapan bilim adamlarının öncülerinden olan Lombroso, biyolojik yapının ve atavizmin kadın suçluluğunda büyük ölçüde payının bulunduğunu ifade etmiştir. Kadınların tümünün erkeklerden ürediğini ve doğal ayıklanma süreci ile elenmemiş iptidai türlerin halen daha bulunduğunu ve genellikle bu durumun kadın suçlulara mahsus olduğunu söylemiştir. Lombroso, kadınları erkeklere göre daha ahlaksız bulunduğunu, fahişelik suçlarının da bunun kanıtı olduğunu ileri sürerek; fahişeliğin erkeklerin işlediği başka suçlara karşılık geldiğini belirtmiştir. Lombroso, hayat kadınları ile suç işlemiş kadınların yüzleri, kafatasları, iskelet yapıları, beyinleri ve çene kemiklerinin üstünde yaptığı ölçümlerle ulaştığı bilgileri bu kadınların fotoğrafları ve yaşam öyküleri üzerine yaptığı çalışmalarıyla da

güçlendirmiştir. Böylelikle, gerçekte erkek suçlulara yönelik geliştirdiği “doğuştan suçlu” tiplendirmesini kadınlara da tatbik etmiştir. Konuyla ilgili çalışmalarını ilerlettikçe sosyal ve kültürel faktörlerin ehemmiyetini iyice anlayan Lombroso, suçlu kadınların çoğunluğunun doğuştan suçlu olmadığını tespit ederek, kadınlara dindarlık, annelik ve ev hanımlığı gibi kültürel değerlerin önemini kavratarak onların suçtan korunabileceğini iddia etmiştir. Yöntemsel ve teorik hataları olmasına rağmen pozitif kriminolojinin kurucusu kabul edilen Lombroso pek çok çalışmanın öncüsü olmuştur (İlbars, 2008).

Lombroso ve Ferrero, “Kadın Suçlu” isimli kitaplarında kadınlar tarafından işlenen suçları soyaçekimle açıklamıştır. Soyaçekim, birtakım sapkın eylemlerin insan gelişiminin erken dönemlerinde soyaçekimle geçtiğini açıklamada kullanılan bir kavramdır. Pozitivist kuramcılarla birlikte Lombroso da kadınların belli başlı biyolojik farklılıkları nedeniyle, erkeklerle kıyaslandığında daha az suç işlediklerini savunmaktadır; zira kadınlar erkeklere oranla duygusallık ve zeka yönünden daha az gelişmişlerdir (Davis, Merlo ve Pollock, 2006: 194).

Lombroso, kanunlara uyan normal insanlara göre sapkınların daha az gelişmiş olduğunu belirtir (Belknap, 2007: 33). Bu bağlamda Lombroso ile Ferrero kadınların erkeklerle kıyaslandığında daha az gelişmiş olmalarıyla kadın suçluluğunu açıklar. Lombroso “Kadın Suçlu” isimli kitabında fahişelikle kadın suçluluğunu anlatır ve onun kadın suçluluğuna yönelik çalışmaları çoğunlukla fahişelikle alakalıdır. Lombroso, fahişeliği, kadın suçluluğunun ifade edildiği asıl kadın suçu olarak görür ve analık hissinin eksikliğiyle karakterize olduğunu belirtir (Burkhead, 2006: 51).

Kadın suçluluğuna açıklama getirmeye çalışan geleneksel kuramcılar, kadın suçluluğunu, sapkın davranış veya kadınların doğalarının gereği olan kadınlık rollerine başkaldırması şeklinde kabul ettikleri için suçlanmışlardır (Belknap, 2007: 33).

Lombroso’nun kullandığı yöntemin eksikliği ve görüşleri pek çok eleştiriye maruz kalmıştır. Çalışmalarına esas olan deneklerin tamamı cezaevinde kalan ya da hakkında kovuşturma yapılan/yapılmış suçlulardan oluşmaktadır. Halbuki, eleştirilere bakılırsa gerçek problem bu kesimin dışındaki çoğunluktur. R. Flowers, şayet Lombroso’nun biyolojik kuramının geçerliliği olsa bile, bunun yalnızca toplumun oldukça küçük bir kesimini açıklayabilecek bir kuram olacağını; bunun da görmezden

gelinebilir bir sayı olacağı eleştirisinde bulunur (Flowers, 1987:93). Heidensohn'a göre de, Lombroso ve Ferrero'nun çalışmaları bilimsellik taşımaktan ziyade hayal mahsulü olma niteliği taşıdığından kadın suçluluğunun anlaşılmasına ışık tutamayacağını, sadece var olan durumu rasyonalize ederek kendilerini haklı çıkarmaya ve o günkü ahlaki yargıların çifte standardını bize göstermektedir (Heidensohn, 1995:114).

Freud

S. Freud, kadınların davranışlarını, anatomik olarak erkeklere göre kadının daha alt düzeyde olduğu inancı ile açıklamıştır. Başka bir ifadeyle Freud, kadınların suçlu davranışlarını “penis kıskançlığı” şeklindeki bir bakış açısıyla açıklamaya çalışmıştır. Ona göre bu kıskançlık hem kadında hem de erkekte olmasına rağmen; kadınlardaki kıskançlık daha çoktur ve sapkın kadınlar aslında, erkekliğe özenen kadınlardır (Belknap, 2007: 35).

Kadın suçluluğuna ilişkin fikirlerini psikiyatri temelli görüşlerle geliştiren Freud bile kadın suçluları erkek gibi görünen veya görünmek isteyen kadınlar biçiminde değerlendirerek kadının suçlu davranışını biyolojik esaslara dayandırmıştır. Freud'a göre suçlu kadın, cinsiyetiyle ilgili yanlış rolleri öğrenerek tabii rollerinden uzaklaşmış olan kadındır. Freud, geleneksel bir tarzda kadının annelik ve eş rolleri ile sınırlandırılmasını ve kadının toplumdaki tali yerini, erkekle kıyaslandığında kadının daha az miktarda yeteneğe sahip olmasına bağlamıştır (İlbars, 2008).

Freud'un teorisi, feminizm yanlısı yazarlarca, onun erkeksi önyargılarıyla yanlı tavır takındığı düşüncesiyle eleştirilmiştir. İtirazlarının en büyüğü ise; Freud'un erkeği kadına kıymet biçmede bir ölçü olarak görmesine ve buna paralel olarak kadınlar için yeterince gelişmemiş küçük erkekler nitelendirmesine yöneliktir (Flowers, 1987: 94).

W.I. Thomas

Lombroso'nun suçluluğa ilişkin tanımını geliştiren Thomas, suçluluğun biyolojik anormallik olmaktan çok sosyal patoloji olduğunu söyleyerek buna uygun bir tarif yapmıştır (Belknap, 2007: 32). Thomas'ın “Uyumsuz Kızlar” isimli eserinde, hayat hikâyelerinden yola çıkarak elde ettiği bulgular, suçluluğun oluşmasında biyolojik etkilerle birlikte toplumsal faktörlerin de varlığını kabullendiğini

göstermiştir. Fahişeliğe ilişkin detaylı çalışmaları bulunan Thomas, cinsel suçluluk ile kadın suçluluğunu eşdeğer görmektedir (Saruç, 2013).

Thomas'a göre, tüm insanların arzuladığı başlıca dört isteği bulunmaktadır: Güvenlik, yeni tecrübeler kazanma, kabul edilme ve karşılık görme. Güvenlik isteği, toplumsal değerleri kabullenmeyi, bilime ve sanata yatkınlığı beraberinde getirmektedir. Öte yandan korku hissinden kaynaklanması nedeniyle korkak bir karakter yapısı oluşturur ve bu kişiler ihtiyatlı, evhamlı, muhafazakar ve mal varlığı biriktirmeye meyillidirler. Yeni tecrübeler kazanma arzusu, insanın macera ve heyecan tutkusundan kaynaklanmaktadır. Öfke hissiyle ilişkilidir ve ataklık, cesaret gibi şekillerde görülür. Farklılık arama, aksiyon, tehlike ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmeme duygularını içerir. İşi gücü olmayan, başıboş gezen, hayta insanlarda öteki tüm arzulara göre yeni tecrübeler kazanma arzu ve isteği daha baskındır. Bu arzu da, suçun işlenmesi için tetikleyici olmaktadır. Herhangi bir mesleği olmayıp başıboş gezen ve yeni tecrübeler kazanma isteği baskın olan kadınlarda ise hırsızlık, fahişelik ve şantaj suçları sık olarak görülmektedir. Kabul edilme arzusu kişinin kendisini topluma kabul ettirebilmek için güç kullanması, zorbalık etmesi gibi şekillerde ortaya çıktığında suç gerçekleştirilmektedir. Karşılık görme isteği, beğenilme, takdir görme, aşk gibi duygularla ortaya çıkar. İlk olarak bebeğin fark edilme arzusu ve annesinin ona karşı sevgi ve şefkatiyle tatmin edilen bu arzu, ileriki yaşlarda her iki cins arasında oldukça güçlü bir şekilde görülür. Thomas'a göre bu arzu kadınlarda daha baskın olmaktadır. Bu arzusunu tatmin etmek isteyen kadın kendini çocuğuna, bir erkek veya farklı erkeklere ya da başka bir şeye adamaktadır. Thomas'a göre, karşılık görme arzusunun gerçekleştirilmesi için fahişelik bir yol olabilmektedir (Canay, 2004).

Thomas'ın kadın suçluluğu ile cinsel suçluluğu eşdeğer görmesi eleştirilmiştir. Fahişelikle alakalı detaylı çalışmaları bulunan Thomas'ın, hayat hikayelerinden örnekler verdiği kadınların üzerindeki ailenin ve toplumun baskısı ve kontrolünden söz etmesine karşılık bu kadınların sosyal konumlarından detaylı olarak bahsetmemiş ve kuramsallaştırmamıştır. Kadınların ahlaki görülmeyen cinsel davranışlarının damgalanmasına karşın, erkekler için neden böyle bir uygulama yapılmadığı ile ilgilenmemiştir (Heidensohn, 1995:117).

Glueckler

Thomas ile beraber sosyolojik çalışmalara zemin hazırladıkları söylenen araştırmacılardan Sheldon ve Eleanor Glueck'in kadın suçluluğuna en önemli katkıları, 1934 yılında basılan "500 Kadın Suçlu" isimli eserleridir. Kriminologlar tarafından Massachusetts'te bulunan 500 kadın suçlu üzerinde yapılan incelemelere dayandırılan bu eserde, kadınların geçmiş yaşantılarını, nasıl bir sosyal çevreden geldiklerini de inceleyen Glueckler, böylelikle bu kadınların psikolojik ve fiziksel özelliklerini karşılaştırabilme imkânı yakalamışlardır. Onların bulunduğu tespitlere göre, bu kadınlar; hastalığı olan, gayri meşru cinsel davranışlarda bulunan kişilerdir ve suçlulukları kalıtsaldır (Flowers, 1987: 96).

Kadın suçluluğunun nedenlerini inceleyen Glueckler, bu nedenlerin ekonomik ve biyolojik değişkenler olduğu neticesine ulaşmışlardır. Araştırmalarının neticesinde, kadın suçluların üyesi olduğu ailelerin büyük kısmının aşırı kalabalık aileler olduğu tespitinde bulunmuşlardır. Çoğunluğu fakir olan bu ailelerin gelirleri az, ilişkileri sağlıklı ve ebeveynlerin eğitim seviyesi düşüktür. Bununla birlikte suç işleyen kadınların çoğunluğu bölünmüş ailelere mensuptur. Böylece, kadın suçluluğuna ilişkin yapılan biyolojik açıklamalardan sonra sosyolojik ve psikolojik verilerin kullanılması önem kazanmıştır; ancak verilerin değerlendirilmesinde cinsiyetçi bir tutumun etkisinde oldukları aşikârdır. Mesela, tüm kadın suçluların cinsel geçmişlerini incelemişlerdir. Yalnızca fahişeliğe ilişkin değil, tüm suçlara ilişkin bu incelemenin yapılmış olması, suçluların 'kadın' olmaları ile alakalıdır (Flowers, 1987: 96).

Buna ek olarak bu kadınların içinde ciddi ölçüde akıl hastalığı olan kişilerin bulunduğunu saptamışlardır. Kitaplarında bahsettikleri suçluluğun kalıtsal olabileceği seçeneği karşısındaki çözüm önerilerinden biri bize göre söz etmeye değerdir. Bu önerileri, kadın suçluların çocuk doğurmalarının engellenmesidir. Bu yüzden de, suç işleyen kadınların uzunca bir süre gözlemlenmeleri gerektiğinin altını çizmişlerdir. Ancak, bu önerileri pek taraftar bulmamıştır (Flowers, 1987: 96).

Pollak

Pollak'a göre, suçun oluşumunda biyolojik faktörlerle birlikte sosyolojik faktörlerin de birtakım etkileri bulunmaktadır. Ancak; Pollak, kadın suçluluğunu etkileyen asıl sebeplerin biyolojik ve psikolojik olduğunu belirtir (Belknap, 2007: 36).

Pollak; Lombroso ve Freud'dan etkilenmesine karşılık onların kuramlarını kullanmamıştır. Pollak, ilk olarak kadın suçluluğunun temelinde cinsel, erkek suçluluğunun temelinde ise ekonomik saiklerin etkili olduğunu öne sürmüştür. İkinci olarak, erkeklerle kadınların suçluluk oranının aynı olabileceğini; fakat kadınlar tarafından işlenen suçların gizlendiğini savunarak “maskeli” suç türünü açıklayan kuramını oluşturmuştur. Kadınların doğuştan hileci ve öç almaya çalışan bir yapıda olduklarını ve kendilerine erkekler tarafından gösterilen koruyucu tavrı sömürmeye çalıştıklarını belirten Pollak; ev işlerinde çalışmakta olan kadınların bu sosyal konumlarından dolayı suçlu eylemlerinin saklanabildiğini belirlemiş, kadınların yapısal olarak erkeklere göre daha “kötü” ve öç almaya, buna bağlı olarak da suç işlemeye meyilli olduklarını iddia etmiştir. Pollak'a göre kadınlar, toplumsal rollerini, suçlu davranışlarını perdelemek için kullanmaktadır (Flowers, 1987: 97).

Pollak'ın görüşleri çeşitli yönleriyle eleştirilmiştir. Sadece kadınların değil erkeklerin de işlediği suçların gizli kalabildiği, özellikle aile içindeki çocuğa ve kadına karşı işlemiş olduğu şiddet suçlarının gizli kaldığı, kadınların doğuştan yalancı, hileci ve intikam alıcı olduğu yönündeki biyolojik ve sosyolojik sebeplere dayandığı görüşlerinin çelişkili ve tutarsız olduğu (Flowers, 1987: 98); ayrıca, kadın suçluluğuna neden olan biyolojik, psikolojik ve hormonal belirleyicilerin erkek suçluluğu açıklanırken kullanılmamasının anlaşılır olmadığı (Heidensohn, 1995:121) gibi yönleriyle eleştirilmiştir.

Bunlarla birlikte, 1950'li ve 1960'lı yıllarda kadının cinsiyet özelliklerine vurgu yapan veya kadın suçluluğu ile biyolojik süreçler arasında ilişki kuran (adet, laktasyon, menopoz) teoriler de geliştirilmiştir. Ancak, günümüzde, Freud tarafından ortaya atılan “penis kıskançlığının”, Thomas'ın kadınlarla bitkileri kıyasla kadınların daha tutucu ve durağan oldukları anlayışının, adet, laktasyon (emzirme) ve menopoz gibi biyolojik süreçlerle kadın suçluluğu arasında bağ kuran kuramların artık inanılabilirliği kalmamıştır (Simon ve Redding, 2005 :7).

5.1.1.1. Biyolojik Teoriler

Kadın suçluluğunu açıklamaya çalışan klasik biyolojik teorilerin yetersizliğinden ve günümüzde artık kabul görmediğinden yukarıda ayrıntılarıyla bahsettik; ancak, çağdaş biyolojik teorilerin kadın suçluluğuna getirdiği

açıklamalardan ve bu teorilerin kadın suçluluğunu izah etme potansiyellerinin değerlendirilmesi bakımından ele alınmalarının yerinde olacağını düşünmekteyiz.

Kadınla erkek suçluluğunu biyolojik temelde ele alan teorilerin kadın ve erkek beyinleri arasındaki farklılıklardan söz etmekte olduğunu görmekteyiz. Bu farklılık zekâ olarak değil, farklı yeteneklere sahip olma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Erkekler görsel uzamsal yeteneklerde, kadınlar ise daha ziyade sözel dilsel yetenekler bakımından daha üstün özelliklere sahiptirler. Yapılan bir araştırmada kadınların adet dönemlerinde bazı bilişsel faaliyetlerinde performanslarının değişmekte olduğu, östrojen hormonunun yükseldiği dönemlerde uzamsal becerileri azalırken, psikomotor ve dilsel becerilerinde artışın olduğu gözlenmiştir (Hanoğlu, 2001).

Cinsiyeti anne karnında belirleyen hormonlar aynı zamanda beynin cinsiyetini de belirlemektedir. Cinsiyetlere göre yeteneklerin belirlenmesi, kadınları sosyal ilişkilerde, erkekleri ise uzamsal algılama becerisi ile matematikte başarılı yapan beynin anne karnında aldığı şekildedir. Östrojen beynin aktifleşmesini sağlayan, progesteron da rahatlık veren duygu durumunu düzenleyen dişilik hormonlarından. Adet döneminden hemen önce yaşanan bu hormonlardaki azalma kadınların bu dönemde saldırgan ve düşmanca tavırlar sergilemesine yol açmaktadır. Yapılan bazı araştırmalar bu dönemde suç işleyen, intihar eden ve saldırgan davranışlar sergileyen kadınların oranında artış olduğunu göstermektedir (Moir ve Jessel, 2002:92).

Kadının bu özel durumunun bizi ilgilendiren yönü kadın suçluluğu üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığıdır. Eğer böyle bir etki söz konusu ise, kadın suçluluğunda bir cezai indirim nedeni olarak ele alınabilir. Nitekim bu yöndeki görüşlerin ve tarihsel süreçte bazı uygulamaların örneklerine rastlamaktayız.

Günümüzde kadın suçluluğuna ilişkin yapılan tartışmalarda öne çıkan önemli meselelerden birisi de, adet dönemlerinin kadın suçluluğuna olan etkisidir. Adet döngüsüyle suç arasında geleneksel olarak bağ kurulmakla birlikte bu meseleye bakış açısı önceden beri negatif olmuştur. Bilhassa, 1980'li yıllarda, konu, kadının suçlu davranışlarında kendini koruma eylemi olarak ele alınmış ve kadın suçluluğu konusuna yeni bir biyolojik bakış açısı getirmiştir. Bu konuda çalışan araştırmacılarından bazıları, özellikle bebek öldürme ve hırsızlık gibi suçları da adet ile suçluluk arasında var olduğu düşünülen ilişki nedeniyle suç eğilimi olmayan bir kadının adet döneminde yaptığı akıl dışı bir eylemi olarak görmektedir (İlbars, 2008).

Dalton'un ve Palermo'nun konuya ilişkin yapmış oldukları araştırmalarında, adet dönemi ve adet öncesinde yaşanan gerginliklerin ve bu dönemlerdeki hormonal değişmelerin kadınların duygusal farklılaşmalar yaşamalarına ve şiddet içeren tavırlar sergilemelerine yol açtığını, bu dönemlerde oluşan şişkinlik, baş ağrısı, yorgunluk ve ruh halindeki değişimlerin etkileriyle suça yöneldiklerini tespit etmişlerdir (İlbars, 2008).

Ancak, bu konuyla ilgili yapılan çalışmalara rağmen, kadın suçluluğunu yalnızca kadının biyolojik yapısından gelen zaaflarından kaynaklandığını söylemek bilimsellikten uzak olacaktır. Yine, suçlulukta belirleyici olan cinsiyet ise, o zaman aynı değerlendirmelerin erkekler açısından da yapılması gerekirdi. Dolayısıyla, kadın suçluluğunun biyolojik cinsiyete dayalı açıklamalarının bilimsel geçerlilik kazanmadığı söylenebilir (Canay, 2004).

Sonuçta; genel olarak pek çok kadın, adet döngüsünde gerginlik ve endişe yaşamaktadır. Ancak, kadınların çok azının bu dönemde suç işlemiş olması, kadınların tümünün bu dönemlerinde suça daha çok eğilimleri olacağı anlamına gelmemektedir. Ayrıca, suçla adet döngüsü arasındaki bağı açık ve net bir şekilde açıklayan bir kanıt da bulunmamaktadır. Erkeklerin eskiden beri süre gelen geleneksel ve genellenebilir nitelikteki görece saldırgan davranışlarını, sadece cinsiyet rolleriyle ilişkilendirmek pek rasyonel değildir. Diğer taraftan, saldırgan davranışlardaki biyolojik cinsiyet farklılıkları, sadece şiddet içerikli suçlarda değil bütün suçlu davranışlarda söz konusudur. Morris, saldırgan davranışlar da dâhil bütün davranış modellerinin kültür tarafından belirlendiğini ve ogrenildiğini savunmaktadır. Kadın ile erkek; tarihi, kültürel ve sınıfsal olarak farklı toplumsal süreçlerden geçerek yapılanmışlardır. Dolayısıyla kadınıla erkek arasında var olan farklılıkların temeli, cinse (sex) değil, değişik toplumsallaşma süreçlerinden kaynaklanan cinsiyet (gender) temeline dayanan bir ayrışmadır. Başka bir ifadeyle, cins biyolojiktir, cinsiyet ise kultureldir (İlbars, 2008).

5.1.1.2. Psikolojik Teoriler

Bu teorilerin içeriğini, psikodinamik, gelişim ve ogrenme teorileri oluşturmaktadır. Psikodinamik teoriler, şayet bir bireyin olağan gelişim sürecinde uygun bir biçimde aile bağları kurulamaz ve gelişmezse veya çocukluğunda travmatik

bir yıkım yaşarsa, normal gelişimin ortaya çıkamayacağı tezine dayanmaktadır (Davis ve diğerleri, 2006: 194). Bu nedenle, suçluluk hissi veya dürtülerini kontrol etmedeki yetersizlikleri nedeniyle suçlu olmaktadırlar. Psikodinamik teoriler, kadınla erkeğin gelişimi ve suçluluğunu farklı olarak görmekte; ancak, erkek suçluluğunu açıklayabilmek amacıyla geliştirilen kuramların değiştirilmiş biçimlerini kadın suçlular için de uygulaması sorun teşkil etmektedir. Bu nedenle, psikodinamik kuramlar, “kadınla erkeğin niçin suça katılmalarında farklılık gösterdikleri” sorusuna yanıt aramazlar (Saruç, 2013).

Gelişim teorileri, bireyin doğumundan yetişkinlik dönemine gelinceye kadarki gelişim evreleri etrafında dönmektedir. (Davis ve diğerleri, 2006:195). Kişinin gelişim basamaklarını uygun bir biçimde tamamlayarak bir sonraki evreye ulaşamaması, olgunlaşamamasıyla neticelenir ve bu durum kişiyi suça yöneltir. Kadın ve erkek suçlulukları arasındaki farklılıkların açıklanmasında bu teorilerin uygulanması, özellikle kadınlarla erkeklerin suça katılmada gösterdikleri tercihlere etki eden cinsiyet farklılıklarını saptamak açısından ümit vericidir (Saruç, 2013). Yani, cinsiyet farklılığının suç seçimine olan etkisini açıklamada gelişim teorilerinin başarılı olabileceğini söyleyebiliriz.

Öğrenme teorilerine göre, insan doğuştan suçlu değildir ama çevresini izleyerek ve etrafındakilerin hareketlerine özenerek suçlu hale gelebilmektedir. Bilhassa özenme, bireyin başka birini örnek alması veya kişi açısından birtakım kazançlar sağlaması nedeniyle suçlu davranışı pekiştirir. Bu teoriler, kadın suçluluğunu iki yönden açıklamaya çalışmıştır: ilki, genel olarak kadınların niçin daha az sayıda suç işlediklerini ve ikincisi kadınların neden daha çok ekonomik ve dolandırıcılık içerikli suçlara müdahil olduklarını açıklama çabasıdır. Bu teorilere göre, kadınların sergilediği suçlu davranışlar daha azdır. Zira bir ülkedeki kadınlar açısından toplumsallaşma süreçleri kadınları sosyalliğe, kolektifleşmeye, kurallara riayet etmeye ve sakin insanlar olmaya özendirilmektedir. Öğrenme teorilerine göre, bu şekilde toplumsallaşmalarının sonucunda kadınlar şiddet kullanmayı değil, hileyle çalmayı öğrenmektedir. Şayet, öğrenme teorileri kadınların niçin daha az suç işlediğini açıklayabiliyorsa, bununla birlikte kadınların bazı türlerdeki suçlara niçin daha çok iştirak ettiklerini de izah edebilir (Davis ve diğerleri, 2006:195).

5.1.1.3. Sosyal Yapı Teorileri

Bu teoriler, bazı toplumsal yapıların birtakım toplumsal şartların etkisiyle suç işleyen insanların neden ve nasıl birer suçluya dönüştüklerini araştırarak, tarif ederek açıklamaya çalışır. Bu teoriler, sosyal gerilim ile kültürel sapma teorilerini kapsar (Davis ve diğerleri, 2006:195).

Sosyal gerilim teorisine göre, toplumun tüm fertleri varlıkla ilgili unsurları elde etmek için “tüm insanların böylesi bir kazanımı elde edecek halde olmamasına rağmen” zenginliğin bir muvaffakiyet alameti olarak kazanılması gerektiği yönünde isteklendirilirler. Zenginliği ve başarıyı kazanmanın ana hedef yapılması öylesine kuvvetlidir ki bunları (aile, eğitim, statü, zenginlik gibi) elde edemeyen insanlar, bunları kazanabilmek için gayri meşru yöntemler denerler. Bu teorinin kadın suçluluğuna uygulanmasındaki problem, bu teoriye göre kadınların toplumda erkeklere göre daha güçsüz ve yoksul olmaları nedeniyle kadınlar tarafından işlenen suçların toplumda erkek suçluluğundan daha fazla olmasını öngörmesidir. Başka bir deyişle, dünyadaki zenginliklerin çoğuna erkeklerin sahip olduğu düşünüldüğünde, bu kurama göre, kadınların erkeklere oranla daha çok suç işlemesi veya en azından erkeklerle aynı oranda suça karışmaları gerekirdi. Ama aslında durum böyle değildir (Davis ve diğerleri, 2006: 195).

Kültürel sapma teorisi ise, problemlili diye nitelenen insanların suça niçin katıldıklarını açıklayabilme çabasıdır. Kurama göre, yaygın olarak suç işlenen bölgelerde altkültürde yaşamakta olan sorunlu insanlar genel ahlaktan sapan sapkın ahlakın güdümüne girerler. Bu teorinin kadın suçluluğuna uygulanmasındaki sorun, bu teorinin yalnızca erkek suçlularla ilgilenmesi, genç kızlar ve kadınlara yönelik hiçbir çalışmasının olmamasıdır (Saruç, 2013).

5.1.1.4. Sosyal Süreç Teorileri

Bu teoriler, bireyin toplumla olan bağlarını “koparan nedir” ve “bu bağlar nasıl kopar” sorularına ve bunların, suç davranışına “nasıl neden olduğu” meselesine yoğunlaşır. Bu teoriler; farklılıkların birleştirilmesi teorisi, kontrol teorisi ve damgalama teorisini içermektedir (Saruç, 2013).

Farklılıkların birleştirilmesi teorisi altkültür teorisinin bir basamak ilerisine giderek altkültür içinde suça ilişkin eylemi yücelten etkileri bireyin neden benimsediğini açıklamaya çalışmıştır. Bu teori, kişinin içinde bulunduğu altkültürün sapkın değerleri ve ahlakı ile kuşatılmış olmasına karşın, bu kişinin suça ilişkin tarifleri benimsemesinde asıl anahtar rolün pekiştirme olduğunu savunur. Kadınlarla erkeklerin sosyal bağlarını oluşturma sistemlerinin aynı olmaması bu kuramın kadın suçluluğuna adapte edilmesindeki en büyük sorundur. Genel olarak kadınların sosyalizasyonları daha yakın ilişkilerle gerçekleşmektedir. Erkeklerse sınırlı, sapıcı ve suç davranışlarını destekleyici mesajları daha çok alırlar (Davis ve diğerleri, 2006:196).

Kontrol teorisi, suçlu davranışların, yetersiz ya da varlığı hiç olmayan toplumsal ilişkilerin sonucunda meydana geldiğini savunur. İnsanlar suç davranışının oluşumunu sosyal bağların zayıf olmasına ya da hiç olmayışına bağlamaktadır. Kontrol teorisini geliştiren Hirschi, yalnızca genç erkekler için bu kuramı uygulamıştır. İleriki çalışmalarda bu teori kadınlara da uygulanmaya çalışılmıştır; ancak, bu kuramın erkek ve kadınların suç biçimleriyle uyummadığı sonucuna ulaşılmıştır (Davis ve diğerleri, 2006:196).

Damgalama teorisi ise, insanın “sapkın” veya “suçlu” damgasını nasıl aldığını ve bunun ileriki davranışlarına olacak etkilerini kestirmeye çalışmaktadır. Damgalama teorisi iki düşünceyi savunur. İlki; bu teori, insanların bazılarının ırkları, cinsiyetleri ve sınıflarından dolayı büyük ihtimalle suçlu damgası yiyebileceklerini savunmaktadır. İkincisi de; bu teori, bir insanın bir defa damga yediğinde, o insanın kendine vurulan damgayı kabullendiğini ve bu damgalanma sebebiyle suçlu davranışlarını sürdürdüğünü iddia etmektedir (Belknap, 2007: 44). Damgalama teorisi, toplumun önemli ve güçlü kişileri tarafından suçlu damgası vurulan bireylerin, kendilerine yüklenilen bu damgalamaya yakışır bir tarzda davranacaklarını savunmaktadır. Damgalayan insanlar, damgaladıkları insanlara bir defa damga vurduktan sonra, onlara öncekinden daha farklı davranarak sürecin kolaylaşmasına neden olurlar. Şayet, kadınların erkeklere göre damgalanmalarının daha düşük olasılıkta olduğu farz edilirse, damgalama kuramı kadınların suça katılmalarının neden daha az olduğunu da açıklayabilir. Bununla birlikte, şayet kadınların damgalanmasının günümüzde daha çok mümkün olduğunu düşünersek, belki bu

kuram kadınların tutuklanma rakamlarındaki yükselişi de açıklayabilir. Ancak bu ihtimaller sınanmamıştır (Davis ve diğerleri, 2006:196).

Görülebileceği üzere geleneksel kuramların kadın suçluluğuna ilişkin açıklamaları yeterli düzeyde değildir. Herşeyden önce bu kuramların erkek suçlular kullanılarak yapılması ve suçlu kadınlarla çalışılmaması, kadın suçluluğunun yıllarca erkek bakış açısı ile araştırılmasına veya araştırılmamasına yol açmıştır. Araştırmacıların birçoğu da geleneksel teorilerin kadın suçluluğu açıklamalarını yetersiz bulduğu için bu teorileri eleştirmiştir (Saruç, 2013). Daly ve Chesney-Lind, toplumsal cinsiyetle alakalı iki asli konuyu tarif etmiştir. İlki, genellenebilirlik sorunudur. Genellenebilirlikteki sorun geleneksel teorilerin kadınlar için uygulanabilir olup olmadığı ve bu teorilerden ne kadarının kadınlar için de uygulandığında geçerli olacağı sorunudur. Teorilerden bazıları her iki cinse de uygulanabilir; ancak, geleneksel teorilerin tümü kadın suçluluğunu yeterince açıklayamaz. İkincisi de, toplumsal cinsiyet oranındaki sorundur. Bu soruna göre, klasik kuramlar kadınların erkeklere oranla daha az suç işlemesinin nedenini açıklayabiliyor mu? veya toplumsal cinsiyet farkını izah edebiliyor mu? şeklindeki sorular, feminist araştırmacıların kadın suçluluğundaki başlangıç noktasını tayin etmeleri bakımından önemlidir (Daly ve Chesney-Lind, 1988: 514).

5.1.2.Feminist Teoriler

Feminist hukuk, erkek yorumunu temel alarak oluşturulan hali hazırdaki hukuk sistemine bir seçenek olarak kadınların isteklerini yansıtmaktadır. Çünkü, erkek egemen hukuk, tarihsel süreç içinde kadınları; deliler ve çocuklarla bir tutarak kısıtlı varsaymıştır (Berkday, 2003:22).

Feminist kriminoloji, kadın suçluluğuyla ceza adalet mekanizmasında kadının yerini feminist bakış açısıyla inceleyen bir daldır. Suç işleyen kadınların, kriminoloji çalışmalarında, neden şu ana kadar ihmal edildiği ya da olduğundan başka gösterildikleri, feminist kriminolojinin çıkış noktasını oluşturur (Canay, 2004).

Feminist kuramcılar, kadın suçluluğuna ve kadının sosyal hayattaki yerine ilişkin ciddi kazanımlar sağlamışlardır. Feminist araştırmacıların kadın suçluluğu alanındaki en önemli başarıları, kadın suçluluğuna ilişkin konuları erkeklere yönelik

oluşturulan geleneksel teoriler yerine, kadın olgusu ve kadın deneyimlerinin de dikkate alındığı yeni kuramlar üreterek incelemek, kadının mağduriyet hallerini de günyüzüne çıkararak bununla ilgili yeni politikalar ortaya koymak olmuştur (Saruç, 2013). Mesela, cinayet suçlarına ilişkin istisnai bir hal olarak düzenleme yapılması hedeflenen BWS (battered wife syndrome - hırpalanmış eş sendromu) ve kadının biyolojik hallerinin suç işlemini etkilediği dönemlerde bu hallerin cezalandırma sürecinde dikkate alınması girişimleri, feminist araştırmacıların çalışmaları sayesinde tartışmaya açılmıştır. Bu anlamda, gerek ceza hukukunda gerekse suç teorilerinde feminist bakış açısına duyulan gereksinim açıkça hissedilmektedir. Aynı zamanda kriminoloji çalışmalarında kadınların yer almaması, suç işlemiş kadınların rehabilite edilmeleri ve topluma adaptasyonları sürecinde adaletsizliğe yol açacaktır. Hakikaten, feminist bakışa duyulan gereksinim, kadın suçluları yargılama aşamasında olduğu kadar, ceza infaz aşamasında rehabilitasyonları ve tahliye sonrası topluma adaptasyonlarının sağlanması açısından da önem arz etmektedir (Canay, 2004).

Feminist teorilerde, kadın suçluluğu, toplumsal cinsiyet bağlamıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Feminist teorisyenlerin tümünün paylaştığı ortak görüşse, geçerliği bulunan tüm etiyolojik (nedensel) kuramların -psikolojik, biyolojik, kontrol, anomi, farklılıkların birleştirilmesi, etiketleme, çatışma, sosyal öğrenme, sosyal düzensizlik teorileri gibi- yalnızca erkek suçluluğunu açıklamaya yönelik üretilmiş olmaları ve yalnızca erkek suçlular üstünde test edilmiş olmalarıdır. Feminist araştırmacılar açısından bu kuramların hiçbirisi ne kadın suçluluğunu ne de kadınlarla erkeklerin farklı suç oranına sahip olmalarını açıklayacak seviyede değildir (Saruç, 2013). Mesela, suçun çevresel ya da altkültüre özgü etkenlerle açıklandığı sosyal organizasyonsuzluk kuramı, kadın suçlu sayısının az olmasını erkeklerin onları daha çok denetlenmesine bağladığı için eleştirilmiştir. Gerilim teorisi, bir erkeği suç işlediğinde, bunu fırsatlardan yoksun olması nedeniyle gerçekleştirdiği, olağan olduğu ya da suçun işlevsel bir nedeninin bulunduğunu farz ederken; bir kadının suç işlemesi durumunda ise, kadının zayıflığını ileri sürerek çifte standart oluşturması nedeniyle eleştirilmiştir. Farklılıkları birleştirme kuramı gibi öğrenme teorilerinin de temelinde erkek yaşantıları yer aldığından eleştirilmişlerdir. Feminist kuramcıların eleştirilerine göre, bu teorilerin, erkek suçluları cazibeli ya da en azından atletik, aktif ve sosyal tipler olarak tanıtan erkek merkezli bir bakış açıları vardır. Kontrol teorileri ise,

cinsiyeti ve ırkı göz ardı ederek sosyal sınıfları ön plana çıkarması nedeniyle eleştirilmektedir (Canay, 2004).

Bu anlamda feminist teoriler arasında yer alan kuramların, toplumsal cinsiyet temelinde kadın suçluluğuna niceliksel ve nedensel açıklamalar yaparak; önceki teorilerin kadına bakış açısıyla getirdiği yaklaşımlara alternatif bir kadın bakış açısı oluşturmaya başladıklarını söyleyebiliriz (Canay, 2004).

Bu başlıkta; özgürleşme teorilerini, ataerkillik ve suç teorisini, centilmenlik teorisini, kontrol teorisini, güç-kontrol teorisini ve ekonomik teorileri ele alacağız.

5.1.2.1. Özgürleşme Teorileri

Özgürleşme teorileri, kadın haklarının yaygınlaşmasıyla birlikte kadınların tüm alanlarda başlayan özgürleşmelerinin kadınların suç işleme özgürlüklerini de artırdığı hipotezine dayanır. 1975 yılında kadınların özgürleşmeye başlaması ve suçla ilişkili olan iki kitap (1975 yılında yayınlanan Adler'in "Sisters in Crime" ve Simon'un "Women and Crime") yayımlandı. Bu yıllar, kadının sosyal ve ekonomik alanlarda özgürleştiği ve bunun paralelinde de kadın suçluluğundaki oranların ve suç çeşitlerinin değişeceği fikrinin kabul gördüğü yıllardır (Saruç, 2013).

1970'lerde özellikle Amerika'da en yüksek seviyeye çıkan kadın özgürlüğü akımı ve kadınların suç oranındaki artış, meselenin sosyal ve ekonomik değişme çerçevesinde ele alınması zorunluluğunu gündeme getirmiştir. Eğitim ve istihdam imkanları ve çalışma şartlarındaki değişmelerin kadın suçluluğundaki oranları ve suç tiplerini değiştireceği fikri bu yıllarda yaygınlaşmıştır (İçli, 1993:26). Bu teoriye göre, kadınların özgürlük kazanması, aynı zamanda suç işleme özgürlüklerinin de artmasına neden olacaktır (Heidensohn, 1995:146).

Özgürleşme teorilerinde, kadının özgürleşme süreci, "erkeksilik" ve "olanaklar" tezleriyle farklı bakış açılarından incelenmeye çalışılmıştır. Erkeksilik tezi, Adler'in "Suçta Kız Kardeşler" eseriyle tanınmıştır. Bu yaklaşım, kadının davranışları, kadının toplumsal rollerindeki değişmeler, kadın davranışlarının erkekleşmesi (kadının, erkeğin toplumsal rollerini kabullenirken pasiflikten agresifliğe doğru gittiğini varsayan bir değişme) ve kadın suçlu tiplerindeki değişikliklerin arasında nedensellik bağı olduğunu varsaymıştır. Olanaklar tezine

göreyse, kadınlar erkeklere göre daha az ya da daha çok ahlaklı değildir, aynı zamanda bu suç davranışlarına daha az ya da daha çok eğilimli de değildir. Sadece, yetenekler, fırsatlar, sosyal ilişkiler erkeklerin suç işleme eğilimini büyütürken; aynı etkenler kadınların suç işleme olanaklarını daraltmıştır. Bu tez, bununla birlikte, bazı suçlara karışma olanakları ile çalışma hayatında kadınların yaptığı işlerdeki konumu arasında da bir ilişkinin bulunduğunu varsaymaktadır. Örnek olarak, profesyoneller ve yöneticilerin, sekreter, gişe memuru ve düz memurluk gibi işlerde çalışanlara göre, görevi kötüye kullanma olanakları daha çoktur (Simon ve Redding, 2005:8-9).

F. Adler, kadının sosyal konumunun erkeklerle aynı seviyeye gelmesiyle beraber, kadınların işlediği suçların sıklığı ve türünün de erkeklerinkine benzemeye başladığını ileri süren ilk kriminologlardandır. Adler, kadın suçluluğunda ve kadınların kendine aşırı güvenen/inatçı yapılarında ortaya çıkan bu şaşkıncu/ürkütücü artış ile kadının özgürleşmesi arasındaki olası bağı incelemiştir. Kadınlarla erkeklerin istekleri aynıdır; ancak kadınlar, baskıya maruz kalan bir kesim olduğundan, bu arzularını uygun yollarla karşılayacak güçleri yoktur. Bu noktadan yola çıkarak Adler, kadının özgürleşmesinde bir de karanlık yüzün olduğunu söyler. Kadınlar, bundan böyle avukat, doktor, asker ve aynı zamanda sahtekâr, hırsız, dolandırıcı ve terör örgütü üyesi bile olmaktadır. Adler'e göre, kadınlar sosyal hayatta erkeklerle eşit hale geldikçe, tüm alanlarda olduğu gibi suç alanında da eşit hale geleceklerdir. Var olan toplumsal eğilimlerin devam etmesi durumunda, çoğunlukla erkek hastalığı olarak kabul edilen ülser, yüksek tansiyon, akciğer kanseri ve kalp hastalıklarıyla beraber şiddet içerikli suçlar, yağma ve bilhassa beyaz yaka suçluluğu şeklindeki klasik erkek suçlarında da kadınlar artık erkeklerle yarışacak duruma gelecektir (Adler, 1975: 10-13).

Simon'a göre, kadının ailede, evde ve sosyal hayatta daha çok özgürlük elde etmesi ve sürekli işlerde çalışmaya başlaması ile beraber bu işler aracılığıyla sağladığı büyük imkânlar yoluyla kadınlar bazı türdeki suçların içinde bulunmaya başlamışlardır. Öncesine göre kadınlar günümüzde daha fazla suç faili ve iştirakçisi durumuna gelmiştir. Alışılmış haliyle, kadın, suç davranışında itaatkâr roledir. En fazla kocaları, sevgilileri veya kadın satanların yönlendirmeleri ile suça katılmıştır. Bu nedenle, genelde kadının vazifesi, kurbanlarını ayartmak, polise karşı gözcülük yapmak, ganimet malı taşımak veya saklamak olmuştur. Simon, iş imkânlarının çoğalması kadar bilinçlenme düzeylerinin de artmasıyla kadınların suçluluktaki

rollerinin değişeceği ve suça katılım oranlarının yükseleceğini öngörmüőtür (Simon ve Redding, 2005: 2). Simon, süreç içerisinde bu yükselişin öngördüğü gibi ve istikrarlı bir biçimde olmadığını belirtir. Kadınların elde ettiği yüksek nitelikli imknların çoğalmasıyla finansal beyaz yaka suçlarına (dolandırıcılık, sahtecilik, hırsızlık, zimmet vb.) katılımları da artmıştır. Bununla birlikte, kadının özellikle cinayet gibi şiddet içerikli suçlara katılımında bir artış öngörülmemektedir. Çünkü kadının geleneksel rolünün getirmiş olduğu bağımlı olma hali, bastırılmıő ve engellenmiőtir (Saruç, 2013).

Adler'in teorisine değişik yönlerden eleştiriler getirilmiőtir. Bunlar, ilk olarak teorisini dayandırdığı suç istatistiklerinin iyi değerlendirilemediği, kadın suçluluğunun açıklandığı seçenek kuramların bulunduğu ve gerçekten kadınların eskiden olduğundan daha çok suça karıőtıklarının ispatlanamadığı gibi konulardır. Adler'in kuramı, her şeyden önce suçlu kadınların halen daha, bu özgürlük akımından fazlaca etkilenmemiő, eğitim seviyesi düşük, fakir ve belirli bir lde mala karşı suçları iőtlemiő kadınlar olduğu gerçeğini açıklayamamaktadır. Ayrıca, bilimsel/yöntemsel olarak, kadının ne derecede zgrleőtini objektif bir şekilde test etmenin güçlüğü ve Adler'in bu soruna bir çözüm getirememiő oluşu da eleştirilmiştir (Heidensohn, 1995:95).

Darrel Steffensmeier, Simon'un "kadınların iőtc alanındaki deęiőtimleri, kadınlar tarafından iőtlenen beyaz yaka suçlarında artışa yol açmıştır" görüşüne katılmaz. Ona göre, Simon'un iddia ettiği gibi kadınlar tarafından iőtlenen beyaz yaka suçlarında bir artış söz konusu değildir. Çünkü kadınların tutukluluk oranlarındaki yükseliş, kadınların mesleki durumlarıyla değil gündelik faaliyetleriyle uyum göstermektedir (Adler, 2007: 216).

Steffensmeier, kadınların gözaltına alınma ya da tutuklanma sayılarında feminist hareketlerin artış gösterdiği yirmi yılı aőtın sürede çok az bir deęiőtlięin meydana geldiğini, buradan da kadınlar tarafından iőtlenen suçların türü ya da niceliği hususunda kadın hareketlerinin bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaőtıęını belirtmektedir (Flowers, 1987: 102).

Carol Smart tarafından bu konuya getirilen baőtka bir eleştiri de, İngiltere ve ABD'de resmi kayıtlar incelenerek edinilen bilgiye göre kadın suçluluğunun "dramatik" artıőtında yeni bir şeyin olmadığıdır. Yine, erkek suçluluğuna iliőtkin

çalışmaların birçok nedensel görüş açısı getirmesine karşılık, kadın suçluluğu konusunu feminist hareketler gibi sadece tek bir nedenle açıklama yaklaşımlarını da eleştiren Smart; suç işlemeyi, Adler'in kadının özgürleşmeye başlamasının bir yoluymuş gibi sunduğunu, kadınların da erkekler tarafından yapılan her şeyi yapabileceklerini ispatlamak için, kadınların bilinçli olarak erkek suçlarını işliyor gibi gösterildiğini belirtmiştir. Gerçekte kadın suçluluğunda yeni bir artış olmamıştır. 1890'lı yıllarda Lombroso, 1920'li yıllarda Thomas, 1950'li yıllarda Pollak ve son olarak 1970'li yıllarda Adler kadın suçluluğunun artışı konusunu incelenmeye değer bulmuşlar ve bu durumu ilk defa kendi dönemlerinde görülen bir durum gibi ele almışlardır. Bundan başka, Adler'in kadın suçluluğundaki artışla bağlantı kurduğu, özgürleşmelerin başladığı 1970'li yıllarda, kadınların suç işleme oranlarında dikkat çekici hiçbir artış yaşanmamıştır. Eğer bunun yaşandığı bir devir aranmak isteniyorsa, kadın suçluluğundaki artışın erkeklerinkinden daha hızlı artış gösterdiği saptanan II. Dünya Savaşı'ndan sonraki 1946- 1955 seneleri arasının incelenmesi gerekir (Smart, 1979).

Chesney- Lind'e göre, kadınların sosyal ve ekonomik statülerinin yükselmesiyle suçluluklarındaki oranın ve çeşitliliğin de artışı arasında doğru orantılı bir bağ olduğu yadsınamaz bir konudur. Fakat kadınların özgürleşmesi ile suçluluk oranındaki artış arasında direkt bir bağlantı kurmak da makul görünmemektedir (Chesney- Lind, 1997:115).

Clarice Feinman'ın eski bir kadın hükümlünün görüş ve tecrübelerinden aktardıklarına göre de, kadın hareketlerinin kadın suçluluğunu arttırıcı bir etkisi bulunmamakta; bilakis, “sokaktaki kadın” bu hareketlerden haberdar bile değildir, hatta bunlarla alakadar olmak onun açısından lüks sayılabilir. Ona göre, kadın suçluluğunun gerçek nedeni; fakirlik ve eğitimsizliktir (Feinman, 1985: 26).

İçli ve Ögün'e göre ise, kadının iş hayatında oluşunun ve sosyal hayatta daha aktif hale gelmesinin evdeki görevlerini azaltmadığını; bilakis kocalarından yeterince paylaşım göremeyen ve kendinden alışıl gelmiş rolleri yapması da beklenen kadının, yaşadığı rol çatışması nedeniyle ciddi sıkıntılara düştüğü gözlenmiştir. Kadınların ev içinden çıkarak kamusal alanda yer almalarıyla beraber, ev ve ailedeki mesuliyetlerinde ve kendilerinden beklenen rollerde bir değişikliğin olmayışı, kadını özgürleştirmekten ziyade üzerindeki baskının daha da artmasına neden olmaktadır.

Kadınların yaşadığı bu rol çatışmaları ve zorluklar da kadın suçluluğuna neden olan faktörler olarak görülmüştür (İçli ve Öğün, 1988:30-31).

5.1.2.2. Ataerkillik ve Suç

Simon ve Adler tarafından yapılan çalışmaları izleyen feminist kriminologlar, kadının özgürleşmesinden ziyade, ataerkillik konusuna yoğunlaşmıştır. Akers; önceden feminist teorilerin, ataerkil toplumlarda erkeğin hâkimiyetine dayalı anlayışın yaygın olmasını ve bunun gerek kadına karşı işlenen gerekse kadınların işlediği suçlara etkileri üzerinde konuştuğunu belirtmektedir. Sonrasında yaşanan kuramsal değişimler, kadınların özgürlük kazanmalarına odaklanan daha eski kuramlardan uzaklaşma olduğu halde, çatışma ve Marxist kuram gibi güç üstüne yoğunlaşmış kuramlardan tamamıyla bir kopma da değildir. Burada söz konusu olan fark, merkeze nasıl bir gücün yerleştirildiği sorusundaki farktır. Mesela, Marxist suç kuramları, yönetici sınıfın gücünü merkeze almıştır. Pek çok çatışma kuramı da bazı güçlü ve zayıf grupların kendi aralarındaki çatışmayı merkeze almıştır. Bu dönemlerde pek çok feminist kurama göre merkez nokta, erkeğin kadına karşı uygulamış olduğu güçtür. Bu noktaya yapılan vurgulama da kadınlar tarafından işlenen suçların doğasını anlayabilmemize (birtakım suçlar erkekler tarafından baskıyla kadınlara işlettirilmektedir) katkı sağlayan feminist kuramlarla örtüşmektedir (Akers, 1999:200).

James W. Messerschmidt'e göre, kadınlara erkek arasındaki güç farklılıklarını gösteren vurgulama, kadının gerçekte oldukça küçük çaplı, güç kullanmaya gerek duyulmayan suçları işlemesine yöneliktir. Mesela, hırsızlık, hayat kadınlığı, basit suçlar gibi. Cinsel istismar, tecavüz ve aile içi şiddet suçları ise, baskın ataerkil yapıyla açıklanmıştır (Adler, 2007:217).

5.1.2.3. Centilmenlik Teorisi

Centilmenlik teorisi geçtiğimiz son on beş yıllık süreçte kadın ve suçla ilgili literatürün genelinde yer almaktadır. Bu teori, güvenlik güçlerinin ve kanunların suçlu kadınlara daha ılımlı yaklaştığı fikrine dayanmaktadır. Bundan dolayı da kadınların

işlediği suçlar kayıtlara geçmediğinden, kadınların erkeklere göre daha az suç işlediği fikrinin doğru olmadığını iddia etmektedir (Saruç, 2013).

Saklı suç düşüncesini destekleyen centilmenlik teorisi, suç işleyen kadınların erkek suç ortaklarınca saklanıp kollandığını ve emniyet güçlerinin de suçlu kadınlara daha yumuşak davrandığını, kadın suçluları yakalama ya da tutuklama konularında daha az hevesli olduklarını öne sürmektedir. Bu koşullar da istatistiklerdeki kadın suçluluğu oranını daha az göstermektedir. Aslında bu, kadınların erkeklere göre daha az suç işlediği görüşünün gerçeğe uygun bir bakış açısı olmadığı anlamına gelmektedir (Flowers, 1987: 83).

Centilmenlik teorisini geliştiren Mannheim'ın, yaptığı çalışmalarda, kadınların elde ettiği yeni sosyal rollerle ilgilenmiş olması önemli bir noktadır. Sanayi devrimiyle beraber kadınlar, ev içi sorumluluklarının artmasına ek olarak, sosyal hayatta ev haricinde de yer almaya başlayarak, çalışma yaşamına işgücü olarak katılmışlardır. Kadın suçluluğunu bu durum bir oranda artırabilir fakat önemli olan asıl mesele, bu durumun kadınlar tarafından işlenen suçların niteliğinin değişmesine ve çeşitlenmesine yol açmasıdır. Kadınlar, dolandırıcılık, rüşvet ve ajanlık gibi suçlarda daha çok görülür olmuştur (Mannheim, 1965: 705).

Mannheim'e göre, istatistiklerde, kadın suçluların sayısı erkek suçlulardan daima çok az çıkmıştır. Sayısal olarak yapılan bu kıyaslama bize kadın suçluluğu konusundaki doğru bilgiyi sağlamamaktadır. Zira Mannheim, kadın suçluluğuna ilişkin tespitlerine, erkekler tarafından tutulan kayıtların, taraflı bir şekilde ve nesnellikten uzak olarak oluşturulduğu kabulü ile başlamıştır. Kadın suçluluğu kavramı, Mannheim'e göre, erkek yasa koyucuların, hâkimlerin, bilim adamlarının, polislerin, bunların yanında şair ve yazarların saptamaları doğrultusunda şekil kazanmıştır. Ceza kanunları, erkeklerin bakış açısına göre suç sayılan davranışlar için yapılmıştır. Suç eylemlerinin kadınlara has formları olduğu halde, bunlar erkekler tarafından önemsenmemiş ve cezalandırmaya değer bulunmamıştır. Kanun koyucu erkekler, gerçekte kasıtlı olmaksızın kadınların yaptığı bazı anormal davranışlara bütün ceza yasasının gözlerini kapatmıştır. Ayrıca, kadınlar tarafından işlenen suçların kovuşturulması esnasında kadın olmaları nedeniyle birtakım özel güçlükler de söz konusudur. Çünkü yalnızca suçun türü değil, kadınların suçta bulunma biçimi de işlenen suçların kayıtlara daha az geçirilmesine sebep olmaktadır. Çoğunlukla kadınlar suçlu davranışı şahsen yapan değil, suça yardım eden, kışkırtan, ortaklık ya

da azmettiricilik yapan konumundadırlar ve bunların takibi ve kayıtlara geçirilmesi daha zor olmaktadır. Mannheim'e göre, bu zorlukların aşılması halinde bile kadın suçları nadiren kayda geçirilmekte ve yargılama yapılmaktadır. Bunlara ilaveten yakalanarak suçu sabit görülen kadınlara karşı yargıçlar, erkeklerden daha şefkatli davranmaktadır. Öbür taraftan Mannheim, tüm suçlular içinde kadınların sayısının çok az olması sebebiyle rehabilite imkânlarının geliştirilemediğini de savunmuştur. Çünkü suçlu kadınların az sayıda olması sebebiyle sınıflandırılması, kadınlara özel görevli temini ve kurumların oluşturulması daha zordur (Mannheim, 1965: 691-694).

M. Eaton'un "Justice For Women" adlı çalışmasına önemli bir dayanak oluşturan bu teoriyi ele alan Eaton, yargıçların, aynı suçtan yargılanan kadınlara ve erkeklere eşit olarak davranmayı istediğini, fakat bunun mahkeme dışındaki hayatları nedeniyle oldukça seyrek yapılabildiğini ifade etmektedir. Zira özellikle aile içindeki cinsiyet temelli eşitsizlikler, yargıçların kararlarını da etkilemekte ve eşitsizlikler yeniden ortaya çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, Eaton, mahkemelerde kadınlara karşı daha şefkatli davranıldığını onaylamakta ve bu himayeci tavrın eşitsizliği yeniden üretmek anlamına geldiğini belirtmektedir (Heidensohn, 1989:102)

Bazı kriminologlar, kolluk ve adli makamların kadınlara yönelik yakalama ve tevkif etme önlemlerine daha az müracaat edilmesi eğiliminin olduğunu ve kadınları erkeklere nazaran daha hafif cezalandırma isteğinin varlığını savunmakta, bunun da ataerkilliğin bir işareti olduğunu belirtmektedirler. Bilhassa, hırsızlık ve şiddet içerikli suçlar kadınlara yakıştırılamamaktadır (Flowers, 1987: 84).

Centilmenlik teorisinin iddialarını reddeden görüşe göre, kadının özgürleşmesi hareketleriyle beraber, adli sistem kadın suçlulara karşı daha az kibar olmaya başlamıştır. J. Messerschmidt, kadınların, hem kanunları çiğnemeleri hem de kadının özgürleşmesi hareketinden ve geleneksel cinsiyet rollerini çiğnemeleri nedeniyle cezalandırılmakta olduklarını ifade etmiştir (Canay, 2004).

Bir başka görüşse, kadınlara istatistiklerde ayrıcalık gösterildiğini düşündüren değerlerin, gerçekte yalnızca kadınlar tarafından işlenen suçların daha az oluşuyla da açıklanabilir olduğudur. Bununla birlikte hâkimlerin, kadın suçlulara ceza verirken, işlemiş oldukları suçun tasarlanmamış ve aile içindeki suçlar olmasıyla beraber, kadının hapsedilmesinin ailesi üzerinde oluşturacağı negatif etkilerini de dikkate alıyor olabilecekleri üzerinde de durulmuştur (Flowers, 1987: 84).

Heidensohn'da, erkeğin bakış açısına göre, kadınların hem hukuku çiğnediklerini hem de geleneksel rollerine uygun davranmadıklarını; böylesi bir durumda da kadınlara karşı mahkemelerde centilmence davranılması bir tarafa, aksine kadınlara daha kızgın ve adaletsizce yaklaşıldığını belirtmektedir. Adalet mekanizması, kadın suçlulara centilmence yaklaşmamakta, ona adaletsiz ve önyargılı davranmakta, onun değerini düşürmektedir (Heidensohn, 1989:103)

Simon ve Redding'e göreyse, kadınların suçlu eylemlerine karşı adli sistemin tepkisinde değişme olmuştur. Kadının suçlu davranışında değişme olmamış ama bu davranışa karşı tavır değişmiştir. Bu tutum değişimi de gerek kayıtlara geçen gerekse cezaevi istatistiklerinde kadın suçluların sayıca artmasını açıklamaktadır (Simon ve Redding, 2005: 18)

5.1.2.4. Kontrol Teorisi

Kontrol teorisinin savunucuları, kadın suçluluğuyla ilgili çalışmalarına, “kadınların ekseriyetinin neden suç işlemediği” sorusuna yanıt aramayla başladılar. Buna sebep olarak kontrol teorisi, kadınların, aile içinde başlayan ve toplumda geniş bir tabana yayılan bir sosyal kontrol mekanizmasının öznesi olmalarını göstermektedir. Kontrol, uyumluluğu sağlamaktadır ve bu nedenle kontrolün olmaması suçun ortaya çıkmasına yol açar. Suçun meydana gelişini direkt olarak uyumlulukla açıklayan bu görüşün diğer kuramlardan farkı suçun değil uyumluluğun sebeplerini araştırmasıdır (Kimmel, 2000:13).

Kontrol teorisine göre, aile, okul gibi gruplarla özel ilişkileri olmayan, irtibatları ve hayatında ahlaki kuralları da bulunmayan, geleneksel değerlere bağlılığı güçsüz olan insanlar suç işlemektedir. Aile içindeki münasebetlerde anne babayla çocuk arasındaki bağlar zayıfsa ya da bu ilişkiler çatışmaya dayalıysa, çocuğun da suça eğiliminin artması daha büyük bir ihtimal halini almaktadır. Suçlulukla arkadaş grupları arasındaki bağlantı net bir şekilde açıklanmamış olsa bile, pek çok araştırma suçlu insanların çoğunlukla suçlu insanlarla arkadaşlık ettiğini ortaya koymaktadır (Conklin, 1989: 263).

Eğitim kurumlarınca verilmeye başlamadan önce, eğitimin aile içinde başladığından yola çıkarak, ailede verilen eğitimin ataerkilliğe uygun biçimde

verilmiş olması da bize göre önem arz etmektedir. Eşitsiz güç ilişkilerinin üstüne kurulan bu yapı, erkeğin ve kadının sınıflarını ve rollerini belirlemektedir. Bu nedenle, eğitimin suça yönelmeyi önleyici kontrol etkisi, kadınların üstünde daha yoğun olarak hissedilmektedir (Messerschmidt, 1995).

Heidensohn, kadının, tanımlanmış olan hane içi alandan, şiddet ve tecavüz korkusu ya da yalnız başına hoşgörülelemeyeceği gerekçeleri ile çıkamadığını, yalnızca belli saatlerde, belli yerlerde ve belli maksatlarla ev dışı alanlarda bulunabildiğini belirtmektedir. Kadının üzerinde, babanın, erkeğin ya da kocanın görülür bir şekilde şiddet uygulayarak oluşturduğu kontrolle birlikte, ataerkil yapıda kadınının konumuyla ilgili olarak oluşan yapısal kontrol sistemi, bundan daha yaygın ve etkindir. Bu duruma göre, gücün ve şiddetin erkeklerin tekelindeki kavramlar olduğu söylenebilir. Kadınlar da ataerkil yapı içerisinde, bu hali kabullenip benimseyerek yetiştiklerinden; bu kabuliyyete uymayan bir eylem geliştirmek de akıllarına gelmemektedir. Saygın bir hanımefendi olmanın değerini benimsemiş bir kadının da, suça iştirakin bu imajı kaybetmesine, kendine “kötü kadın” nazarıyla bakılmasına sebep olacağını bilmesi nedeniyle suç işlemeyi göze alması çok zordur (Heidensohn, 1995:181-183).

Heidensohn, kadın suçluluğunun homojen olarak düşünülmemesi gerektiğini belirtmektedir. Suç işlemiş kadınların bazıları, kadın olmanın, toplumsal ve hukuki alanlarda neden olduğu çelişkileri ortaya koymak ve siyasi bir tavır takınmak için; başka bir kısmı da sosyal ve ekonomik baskılardan dolayı suç işlemektedir. Kadın suçluların diğer bir kısmı da, çevrelerinin baskıları nedeniyle yasa dışı gruplara ya da çetelere katılmaları şeklinde olmaktadır. Yani kadınlar, bilhassa genç kızlar, üzerlerinde bulunan toplumsal kontrol sistemine tepki göstermek için de suç işleyebilmektedir (Heidensohn, 1995:200).

5.1.2.5. Güç-Kontrol Teorisi

Güç-kontrol teorisi, aile reisi değişkenine dayalı bir teoridir. Patriyarkal, eşitlikçi ve babanın olmadığı, aile reisinin anne olduğu aile tipleri gibi. Suçluluğu araştırılan bireyler de bu aile tiplerinde yetişen erkek ve kız çocuklarıdır (Canay, 2004).

John Hagan'ın formülize ettiği bu teori feminist kuramın öğelerinin, çatışma ve kontrol teorilerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. Güç-kontrol teorisi, erkek ve kadının arasında suç farklılıklarının oluşunu kapitalist sisteme, aile yapısına ve erkekle kadının sosyal kontrollerindeki farklılıkları ile bağlantı kurarak açıklamaya çalışmaktadır (Akers, 1999: 198). Güç-kontrol teorisi suçluluğu iki değişkene bağlı olarak açıklar: ilki, sınıf yapısı yani bireyin sınıfsal durumu (güç), ikincisi de ailenin fonksiyonudur (kontrol). Bu değişkenler arasındaki ilişki ise, aile fertlerinin iş yerlerinde güçlü olma durumunu hane içerisine taşımasıdır. Ebeveynlerin iş yerlerindeki idari güçleri ve bunun aile içi ilişkilere aksetmesi, çocuklarda ortaya çıkacak suçlu eylemi de doğrudan etkiler. Baba, geleneksel rolüne uygun olarak evin geçimini temin eden asıl kişi; anne ise evin rutin işleriyle uğraşan kişi olarak kabul edilen ataerkil bir ailedeki babanın gücü, ailenin diğer fertleri üstünde ziyadesiyle etkili olacaktır. Evin erkek çocuğunun kız çocuğuna göre özgürlükleri çok daha fazla olacak, bu özgürlükler de onun, babasının sembolize etmiş olduğu erkeğin geleneksel rollerine kendini hazırlamasına zemin oluşturacaktır. Kız çocuğunu ise annesi, evde “ev kızı” olarak yetiştirecektir. Çocukların ilerleyen süreçte risk alabilme, buna bağlı olarak suça karışma ihtimalleri de bu yetiştirilme tarzlarıyla ilgili olacaktır. Ana babaların iş yerlerindeki pozisyonlarında fazla farklılıkların olmadığı eşitlikçi ailelerdeyse çocukları yetiştirmedeki sorumluluklar da paylaşılmaktadır. Bunun yanında elinde gücü bulunduramayan annenin, tek başına hane reisi olduğu ailelerde de, geliri ve itibarı düşük bir konumda çalışsa bile; şayet baba yoksa, annenin çocuklar üstündeki kontrolü ataerkil ailelerde olduğu kadar etkin olamamakta ve sonuçta, hem erkek hem de kız çocuklar, risk alabilme konusunda aynı düzeyde olmaktadır. Bu durumda, eşitlikçi ailelerle annenin tek başına evin reisi olduğu aileler birbirlerine benzemektedirler (Canay, 2004).

Güç-kontrol teorisi, eşitlikçi ailelerdeki kız çocuklarının riskli davranışları göze alabilmede tıpkı erkek çocukları gibi sosyalleştiklerini ve riskli davranışlarla suç arasında bir bağlantının olduğunu iddia etmektedir. Bu nedenle, eşitlikçi ailelerde yetişmiş kızların, ataerkil aile yapısında büyüyen kızlara nazaran daha çok suç işleyebilecekleri söylenebilir (Belknap, 2007: 50). Şu halde, aynı durum annenin tek başına aile reisi olduğu aileler için de geçerlidir.

Hagan'a göre, genişleyen ve şekilleri değişen ticaret alanları ve bu süreçte büyüyen ve genişleyen sanayileşme, sosyal kontrolün kurumlaşmasına ve suçun

kontrolünü sağlayan bir niteliğe bürünmesine yol açmış ve sosyal kontrolü gözaltı, yakalama ve ceza verme şeklinde sistemleştirmiştir. Kadınların çalışma alanında daha az bulunmaları, onların ev içi sosyal denetime bağlı olma hallerini devam ettirirken, erkekler açısından bu denetim kurumlaşarak iş yerlerinde etkisini göstermiştir (Hagan, 1985: 268).

Güç-kontrol teorisi, kadının çalışma alanlarında daha fazla yer alması ve konumlarının değişmesi ile birlikte suça eğilimlerinin de yükseldiğini savunan özgürleşme kuramından uyarlandığı gerekçesiyle eleştirilmiştir (Canay, 2004).

Morash ve Chesney- Lind ise, tüm aile tiplerinde kızların erkeklere göre daha az suç işlediğini ve yaptıkları araştırmalara dayanarak suçlulukla üst sınıf üyesi olma arasında pozitif bir ilişkinin bulunmadığını belirtirler. Üstelik onlara göre bu durumun tam tersi daha yüksek doğruluk payına sahiptir. Bununla birlikte, babanın bulunmadığı, annenin tek başına aile reisi olduğu ve çalışmadığı bir ailede erkek çocuklar üstündeki denetim daha çok olacaktır. Morash ve Chesney- Lind, Hagan'ın bulgularını, suç davranışına neden olan yoksulluk faktörünün önemini baltaladığı için eleştirmiştir (Morash ve Chesney- Lind, 1991:347-374)

Güç-kontrol teorisine göre, ataerkil aile yapısında çoğunlukla suç eğilimi olan erkek çocuklarla suç eğilimi bulunmayan kız çocuklar yetiştirilmektedir. Feministlerin pek çoğu bu görüşü kabul etmemektedir. Chesney-Lind ve Daly'e göre de bu teori feminist bir teori olma özelliği taşımaz. Bunun yalnızca özgürleşme hipotezine ilişkin özelliği olmayan bir çeşitleme olduğunu belirtirler. Zira onlara göre güç kontrol teorisi, annenin işgücüne katılmasının kız çocuklarını suça sevk ettiğini savunmaktadır (Akers, 1999: 199).

5.1.2.6. Ekonomik Teoriler

Ekonomik teoriler, kadın suçluluğu konusuna nedensel açıklamalar getirmekte ve kadınların suç işlemesine öncelikli sebep olarak yoksulluğu ve kadının geçimini temin etmek zorunda olduğu ailelerinin varlığını göstermektedir. Böylelikle, konuya, toplumsal cinsiyet bağlamıyla yaklaşan diğer görüşlerden farklı bir boyut kazandırmaktadır (Canay, 2004).

Kadınlar, kriminoloji araştırmalarında her zaman, yalnızca cinsellikleriyle alakalı araştırmaların objesi olmuşlardır. Hırsızlık gibi mala karşı işlenen suçlarsa, kadınlardaki cinsel hüsranın dışa vurumu şeklinde kabul edilmiştir. Erkekler tarafından bu suçların değişik pek çok nedenle işlenebileceği göz önünde bulundurulmasına ve erkeklerin rasyonel tercihleri olarak işlemiş oldukları suç u seşebildikleri kabul edilirken, benzer şartlardaki kadınlar hasta ve sapkın olarak değerlendirilmiştir (Davies, 1999:34).

Pamela Davies'e göre, kadın suçluluğuna ilişkin yapılan açıklamalarda erkekler gibi kadınların da yalnızca “kötü” olabileceği, paralarının olmaması veya çalışmak istememeleri nedeniyle mala karşı suç işliyor olabileceklere nedense akıllara gelmemiştir. Maddi sebeplerin erkeklerde olduğu kadar kadınlar için de geçerli olabilme ihtimali geleneksel kriminolojide gözardı edilmektedir (Davies, 1999:65).

Psikolojik ve biyolojik temelli önceki araştırmalarda, cinsiyetçilik, ırkçılık ve toplumsal sınıflar göz ardı edilmiştir. Aynı zamanda, birçok kadın suçlu, fakir, eğitim seviyesi düşük, etnik köken olarak azınlık üyesi, çocuklu, hem kendinin hem de başkalarının geçimini temin etmek mecburiyetinde olan kadınlardır. İstatistiklere göre cezaevinde bulunan kadınlardan %50-80'ini anneler oluştırmaktadır. Bu durum da, kadın açısından suç işlemenin, kadının hem kendi geçimini hem de ailesinin geçimini temin etmenin bir yolu olduğu için, daha anlaşılabilir olması anlamını taşımaktadır. Ekonomik faktörler, mala karşı işlenen suçlarla birlikte farklı suçlara da neden olabilir. Buna en uygun örnek ise fahişeliktir (Flowers, 1987:99).

Kadının toplumsal yapı içindeki ekonomik durumundan kaynaklı olarak, kadınların suç nedeniyle yargılanma oranı da artmıştır. Bu durum da diğer etkenlerden daha çok, kadını suça yönelten asıl faktörün her şeyden önce ekonomik olduğunun göstergesidir. Geleneksel suç teorileri kadının sosyo-ekonomik realitesini göz ardı etmiştir. Yoksulluğun yaygın olduğu üçüncü dünya ülkelerindeki kadınlar, kadın suçluluğunun kaynağının cinsel dürtüler değil ekonomik nedenler olduğunu ispatlamışlardır (Flowers, 1987:99).

Kadın suçluluğuyla ilgili Hindistan'da yapılan bir araştırma verilerine göre de suç işlemiş kadınların evli, genç, eğitimsiz ve kısıtlı ekonomik şartlarda yaşamını sürdüren kadınlardan oluşması dikkat çekicidir. Bu ülkede kadın suçluluğuna ilişkin yapılan araştırmalar cinsiyet rolleriyle kadının toplumsal hayatta kenara itilmiş halinin

kadın suçluluğuna açıklama getirmesi yönünden oldukça önemli bir faktör olduğunu göstermiştir (Nagla, 1991).

Yoksulluğun evrensel bir nitelik kazanarak süregelen bir hastalık halini aldığı günümüzde, ortaya çıkan küresel mali ve ekonomik krizlerden, terörden, şiddetten, iç çatışmalardan ve savaş şartlarından en fazla etkilenen kesim kadınlar ve çocuklardır. Az maaş, fuhuş, boşanmalar ve töre/namus cinayetlerinin artması gibi problemler bu ortamlarda daha çok görülmektedir. Yoksulluğun yaygın olduğu Asya ve Afrika'daki çoğu ülkede bu durumu açıkça görmek mümkündür. Mesela, Nikaragua'da “kadınlara, kendilerinin sahip oldukları işte çalışabilmek için sırada bekleyen iki yüz kişinin olduğu söyleniyor. İşverenler kadınlara “size ihtiyacımız yok, pislik kadar bile değeriniz yoktur” diyerek gerçekte şunu kastetmektedirler: “Bu işten ayrılırsan geriye yapabileceğin tek iş kalıyor o da fahişelik” (Kernaghan, 2004: 170).

Buna benzer bir durum nüfusunun büyük bir kesimi fakir olan Hindistan'da da görülür. Globalleşmenin etkilerinin önemli ölçüde hissedildiği Hindistan, fakirler, bilhassa fakir kadınlar açısından işsizlik, psikolojik bunalım ve bir suç ülkesine dönüşmüş vaziyette. Shiva'nın ifade ettiği gibi “...büyük şirketlerin yaptığı ziraatın ve globalleşmenin, ziraat ve tarımı ortadan kaldırdığı yerlerde istihdam bitiyor, fahişelikte patlama yaşanıyor. Kadınlar yaşayabilmek için bedenini pazarlıyor. Fahişeliğin artması, kadınların seçimi değildir. Küreselleşmenin güçlü aktörleri tarafından itilmiş oldukları büyük yoksulluk neticesinde gerçekleşmektedir” (Shiva, 2004: 155).

Kadınların mala karşı işlediği suçların çoğalmasını açıklayan ana düşünce ekonomik dışlanmışlıktır. Kadının mala karşı gerçekleşen suçlardaki payının çoğalması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin artmasıyla değil, bilakis maddi olanaklarının azalmasıyla açıklanabilir. Bu şekilde fakirlik içinde yaşamını sürdüren kadın sayısındaki artış “yoksulluğun kadınlaşması” (feminisation of poverty), kadının mala karşı işlediği suçlardaki artışı buna bağlı olarak kadın suçluluğunu daha iyi açıklayabilecek bir yaklaşımdır (Belknap, 2007: 57).

Yoksulluk kadınlarda olduğu gibi erkeklerde de suçluluğun nedeni sayılabilir. Ama kadınların çalışma ve iş bulma imkânları erkeklere göre daha kısıtlı ve kazançları daha azdır. Üstelik erkeklerin yaptığı işlerin aynısını yapıyor olsalar bile kadın olmaları sebebiyle erkeklerden daha az maaş almakta ve güvencesi olmayan

işlerde çalıştırılmaktadırlar. Çünkü kadının, özellikle de küçük çocuğu olan bir kadının çalışması mevzu bahis olduğunda birçok ön koşul ve tereddütle karşılaşılmaktadır. İlk olarak annenin çalışma günlerinde çocuğun bakımı problem oluşturmakta, aynı zamanda çocuklu olması nedeniyle kadın için geceleri çalışabileceği işler çoğunlukla imkânsız hale gelmekte, mesai saatlerinde çocuk nedeniyle esneklik sağlanamadığı için işverenler kadın çalışan istememekte, yine, kadının iş yerlerinde cinsel tacize uğraması gibi olumsuz durumlar gündeme gelebilmektedir. Bütün bu olumsuz şartlar birlikte düşünüldüğünde, ailesinin ya da yalnızca kendisinin geçimini temin etmek zorunda olan bir erkek, sıradan bir işe girip çalışma imkânına sahipken, benzer şartlardaki bir kadının sıradan bir iş bularak çalışma imkanı azalmakta, maddi gereksinimlerini suç işleme alternatifini ile giderme, (bilhassa eğitim seviyesi düşük ve vasıfsız kadınlar için) daha muteber bir hal alarak, yoksulluk, kadına özgü öncelikli ve özel bir suçluluk nedeni olmaktadır (Davis ve Stasz, 1990:227-230).

Bugün artık, kadın suçluluğu açıklanırken, kadınların sahip oldukları olanakların veya özgürlüklerinin artışı hipotezi değil, bunlardan ziyade kadınların ekonomik dışlanması, uyuşturucu madde kullanma ve formal sosyal kontrolde yaşanan değişimler kullanılır hale gelmiştir. Ekonomik dışlanma ve formal sosyal kontroldeki değişimler kadar uyuşturucu kullanma da kadın suçluluğuna neden olan ciddi bir faktördür. Kriminologlar bugünlerde uyuşturucu kullanımıyla suçluluk arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşmıştır. 1970'li yıllardan itibaren kriminologlar, uyuşturucu kullanımı ve yoksulluğun kadın suçluluğundaki ana faktörler olduğunu savunmaktadır (Davis ve diğerleri, 2006: 203).

Uyuşturucuyla ilgili tutuklamaların artışı, uyuşturucu madde bulundurma ve satmak suçundan ceza alan kadın mahkûmların cezaevlerindeki sayısının artışı, ayrıca, uyuşturucu madde tesiri altındayken suç işleme vakalarındaki artış, uyuşturucunun günümüzde kadın suçluluğu üzerinde ne kadar önemli bir etken olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir (Saruç, 2013).

5.2. Dünyada ve Türkiye'de Kadın Suçluluğu

Son yıllardaki sosyal ve ekonomik gelişmelerle birlikte pek çok ülkede kadınların işgücü olarak çalışma hayatına katılımının oldukça arttığını ve bunun

neredeysse erkeklerin katılım oranına doğru yaklaştığını görmekteyiz. Bu hızlı yapısal dönüşümler kadının geleneksel rollerinde farklılaşmalara neden olarak kadın suçluluğunu farklı bir boyuta taşımıştır. Erkekler kadınlara oranla hala çok daha fazla suç işliyor olsa da cinsiyet eşitliği yönündeki hareketin bir benzeri suç dünyasında da meydana geliyor gibi görünmektedir. Teknolojik ilerlemeler, ekonomik gelişmeler ve sosyal normlardaki değişimler kadını ev içi alandan çıkararak hem işgücü piyasasında hem de suç dünyasındaki katılımlarını artırmış ve suç artık sadece erkek işi olarak görülmeğe çıkmıştır. Bu bağlamda, suçu azaltmak için geliştirilen politika reçetelerinin kadınlar için farklı olup olmadığını belirlemek amacıyla kadının suçlu davranışını araştırmak da önemli hale gelmektedir.

Kadın suçluluğu konusunda söyleyebileceğimiz belki de en kesin yargı, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kadınların hala erkeklerle kıyaslandığında çok az suç işledikleridir. Dünyadaki her ülkede kadın suçluların sayısı erkeklerden daha azdır. Ancak, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ve sosyo-ekonomik yapısına göre kadın suçları ülkeden ülkeye farklılıklar gösterebilmektedir.

2000 yılında, Chernoff ve Simon tarafından 27 ülkede yapılan (ABD, Avusturya, Avustralya, Danimarka, Fildişi Sahili, Filipinler, Finlandiya, Fransa, Hollanda, Hong Kong, İngiltere, İsrail, İsveç, Japonya, Kanada, Kore, Kuveyt, Libya, Lüksemburg, Malavi, Malezya, Nijerya, Norveç, Sri Lanka, Yeni Zelanda ve Zambiya) ve 35 yıllık bir araştırma sürecini içeren suç araştırmalarının neticesinde elde edilen önemli bulgulardan biri de, ülkelerin gelişmişlik seviyesiyle kadınlardaki genel suçluluk oranının anlamlı ve pozitif bir ilişki gösterdiği dır. Eğitim seviyesi ve toplam işgücü içerisinde bulunma gibi özellikler göz önünde tutulduğunda, kadının üst statüler elde edebildiği gelişmiş devletlerde, sahip olunan pozisyonun yükselmesi ile dolandırıcılık ve hırsızlık suçları arasında pozitif ve anlamlı bir ilgi bulunmaktadır. Bu duruma karşılık, cinayet ve suç oranları ile kadının sahip olduğu statülerin oranı arasında güçlü bir olumsuz ilişki vardır (Chernoff ve Simon, 2000:5).

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, 1962 yılından 1995 yılına kadar olan zaman diliminde suç oranları artarken bu artış gelişmiş devletlerde daha yüksek seyretmektedir. Gelişmiş ülkelerde kadın suçluluğu bütün dönemlerde ortalama %12-14 arasında görülmekle beraber, ABD, Almanya, Yeni Zelanda ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerdeki kadın suçluluk oranları Filipinler, Malezya, Malavi ve Kuveyt gibi gelişmekte olan devletlerdeki kadın suçluluğu oranlarından fazladır. Mesela,

Almanya'nın suçluluk ortalaması Malezya'nın ortalamasından on kat fazladır. Gasp suçundaki kadın suçlu oranı bütün ülkelerde yükselmiştir. En ciddi artış 1977–1985 yılları arasında olmuştur. Kadın suçluların gasp suçundaki payı %20,6'dır. 1981–1995 yıllarında bütün ülkelerde kadınlar %16.71 dolandırıcılık suçlarını işlemiştir. Hırsızlıkta, ortalama kadın suçluluğu payının en fazla olduğu periyot 1986-1990 arasındadır. ABD, Almanya, Avusturya ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerdeki hırsızlık suçu oranı %25-30 arasındadır. 1977-1980 yıllarında kadınların hırsızlık suçu oranının %34.30 ile en fazla gerçekleştiği yer Japonya'dır. Bunlarla birlikte, Sri-Lanka Libya, Fildişi Sahilleri, Nijerya ve Zambiya gibi gelişmekte olan devletlerde bu oran sadece %5 düzeyindedir (İlbars, 2008).

Bu araştırmadaki bulgular değerlendirildiğinde kadın suçluluğundaki artışın, toplumları ürkütecek, ahlaki bir endişe ve korku yaşanmasına neden olacak kadar dramatik boyutlara ulaşmadığı; fakat mala karşı suçlarda yükselme olduğu görülmüştür (İlbars, 2008).

ABD, kadınların mahpusluk oranı ve kadın suçlarının en fazla olduğu ülkedir. 2004 yılında ABD'deki toplam mahkûmların %7'si kadınlardan oluşmaktaydı. ABD'de, 1990'dan itibaren kadınların cezaevlerindeki sayısı, %25 artan erkeklerle kıyaslandığında %48 oranında yükselmiştir (Saruç, 2013). 1990 yılından itibaren kadınlardaki tutuklanma oranı erkeklerin oranından iki kat fazla olmuştur. Buradaki artışın sebebinin kadınların uyuşturucu kullanımı ve uyuşturucuyla ilgili suçlar olduğu vurgulanmaktadır. Mesela, 1997 yılında tutuklanan kadınların çoğu uyuşturucuya bağlı suçlar sebebiyle hüküm almıştır (Chesney-Lind ve Pasko, 2004: 213).

1982-1991 yılları arasında kadınların uyuşturucu maddeye bağlı suçlardaki tutukluluk oranı neredeyse %82 seviyesinde bir yükseliş göstermiştir. Amerika'da 1980'li yıllarda uyuşturucuyla alakalı suçlar sebebiyle cezaevlerinde bulunan hükümlülerin oranları %6'lar seviyesindeyken 2002 yılına gelindiğinde bu oran %22'ye çıkmıştır (Saruç,2013).

Amerika'da kadın hükümlülerin işlediği suç türlerine bakıldığında sırayla şiddet suçlarının %33,0, uyuşturucuya bağlı suçların %31,5, mala karşı suçların %28,7 ve kamu düzenini bozma suçlarının %6,1 olarak sıralandığını görmekteyiz (Belknap, 2007: 193). ABD'deki kadın mahkûmların profiline bakıldığında ise; fakir, genellikle suç oranının yüksek olduğu çevrelerde yaşayan ve eğitim seviyeleri düşük

olan kadınlar olduğu görülmektedir. Ayrıca bu kadınlar, duygusal cinsel veya fiziksel istismara uğramış alkol ya da madde kullanan kadınlardır (Belknap, 2007: 194). Amerika'daki kadın hükümlülerin başka bir özelliği de çoğunlukla kaos ortamının hakim olduğu aile ve çevrelerden gelmeleridir (İçli, 2007: 331).

Avrupa Birliği üyesi ülkelerden İspanya'yı incelediğimizde, 2002'de buradaki kadın hükümlü oranının %8 olduğunu görmekteyiz. AB üyesi ülkeler içinde bu oran toplam nüfusa göre en yüksek kadın suçlu oranlarıdır. Portekiz'de ise kadın suçlu oranı %10 civarındadır. Avrupa Birliği ülkelerindeki en yüksek oranlar bu iki ülkede görülmektedir. Hollanda'da bu oran %7, İsveç'te %5,7, Almanya, Belçika, İngiltere, İtalya ve Fransa'da %4'ler düzeyinde, Yunanistan'da %3,7, İrlanda'da ise %2,3 oranındadır (Almeda, 2005: 184).

Amerika dışında, diğer gelişmiş ülkelerdeki kadın suçluluğu çalışmalarının bulgularına göre de, kadın mahkûmların erkeklerden suçlarının nitelikleri bakımından farklılıklar gösterdiği ortaya konulmuştur. Çoğunlukla şiddet suçlarını işleyen erkeklere kıyaslandığında, kadınların, şiddet içerikli olmayan maddi veya mala karşı suçları işledikleri görülmektedir (Greenfeld ve Snell, 1999). Hâlbuki ABD'de kadın suçluluğuna ilişkin verilerde son zamanlarda gerçekleşen suçların nitelikleri bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Amerika'da özellikle kadınlar tarafından işlenen uyuşturucu ve şiddet suçlarında artış görülmektedir. Amerika'da, erkeklerin %52,4'ü şiddet içerikli suçları ve %18,4'ü uyuşturucuyla ilişkili suçları işlerken, kadınlarınsa %35,6'sı şiddet suçlarını ve %26,9'u da uyuşturucuyla ilişkili suçları işlemişlerdir (Bureau of Justice Statistics, 2010). ABD'de diğer gelişmiş ülkelerden farklı olarak kadınlar tarafından işlenen suçlarla erkeklerin işlemiş olduğu suçlar arasında niteliksel bir benzerliğin olduğu söylenebilir. Bu açıdan kadın suçlarının erkeksileştiğini, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin artışıyla doğru orantılı olarak kadın suçlarının da nitelik olarak erkeklerinkine benzemeye başlayacağını söylemek mümkün hale gelmektedir.

Türkiye'deki kadın suçluluğu durumunu ele aldığımızda, 1989-1991 yıllarında 2934 hükümlüyle yapılmış olan çalışmanın neticesinde, Türkiye'deki mahkûmların %7'sinin kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Kadın hükümlülerin eğitimsiz (%35.4 okuma yazma bilmeyen, %34.6 okuryazar), evli (%69.6) ve çocuklu (%90) olduğu görülmüştür. Kadın hükümlülerin en çok işlediği suç tipi %71,5 cinayettir. Ardından çek-senet suçları gelmekte ve üçüncü sırayı da hırsızlık almaktadır. Ülkemizde, DİE

Adalet istatistiklerinin 1970-2002 verilerine göre kadın suçluluğunun genel suçluluk içindeki oranları %1,7'den %3'e çıkarak bir yükselme göstermekle beraber bu yükselişin önemli ölçülerde olmadığı görülmektedir (İlbars, 2008).

Ülkemizde geçen yedi yıl içinde kadın ve erkeklerin işlediği asayiş suçlarının dağılımı ele alındığında, mala karşı gerçekleşen suçların diğerlerinden daha çok işlendiği görülmüştür. Ayrıca, Türkiye'deki suç türlerinin bütünü yönünden incelendiğinde de erkeklerdeki suçluluk oranları kadınların oranından daha yüksektir. İçli ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada da mala karşı işlenmiş suçlarda kadınlar tarafından en çok işlenen suç türünün hırsızlık (%42,8) ve gasp/yağma (%34,1) olduğu görülmektedir. Cana karşı işlenmiş suçlardaysa yaralama ve cinayet suçlarının geldiği görülmüştür (İçli, Altay, Başpınar ve Bahtiyar, 2011: 257).

Ülkemizde, Adli Tıp Kurumunda yapılan çalışmaya göreyse, kadınlar en çok cinayet, cinayete teşebbüs ve yaralama, yangın çıkarma, hırsızlık ve gasp suçlarını işlemiştir. Cinayet ve cinayete teşebbüs suçlarını işleme sebebi olarak da, aile içi geçimsizlikler, ahlaki nedenler, rahatsızlıklar, çıkar çatışmaları ve fiziksel şiddete maruz kalma şeklinde nedenler sunulmuştur (Ortaköylü ve diğerleri, 2004: 14). İçli ve arkadaşlarının (2011) araştırmalarına göreyse, kadınlar tarafından işlenen adam öldürme suçlarının arka planındaki etkenler, saldırıya, tacize ve tecavüze maruz kalmak, evlenme sözüyle tecavüze uğrama ya da uzun süre resmi nikâh olmadan alıkonulma biçimindedir. Böyle durumlarda kadınlar yaralayarak korkutmak yerine istikrarlı bir şekilde kendine bu davranışı reva görenleri öldürmeyi tercih etmektedir. Bu çalışmada da Türkiye genelindeki cinayet vakalarında suçlunun maktulü tanınması mevzuubahistir. Balcıoğlu ve arkadaşlarının (1997) diğer bir çalışmalarında ise kadın mahkûmların erkeklere nazaran daha sorunlu bir geçmişe sahip oldukları belirtilmekte olup; aile yapısı, bölünmüş aile, eğitim düzeyinin düşüklüğü, aile ilişkilerinde bozulma, karakter, cinsiyetçi yaklaşımlar, sosyal kontrol ve destek eksikliği kadın suçluluğuna neden olarak gösterilmiştir.

Ülkemizde kadın suçluluğu konusunda yapılan çalışmaların bu konudaki ortak vurgularından biri de kadın suçlarının mağduru/maktulüyle alakalıdır. Yani, suçun yöneltildiği suça muhatap olan kişi/kişilerle ilgilidir. Bu durumda, erkek suçlularla kadınlar arasında bazı farklılıkların bulunduğu söylenebilir. Kadın suçluluğunda, çoğunlukla suçun mağduru kadının en yakınındakiler olurken, erkekler genellikle uzak tanıdıkları veya yalnızca “tanış” olarak nitelendirdikleri insanlara karşı suç

işlemektedirler. Türkiye'deki kadın suçluluğu çalışmalarının birçoğunda, kadınların işledikleri suçun mağdurunu tanıma payı erkeklerinkinden daha fazladır. Örneğin, Balcıoğlu ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan çalışmada cinayet suçunu işleyen erkek mahkûmların maktulü tanıma payı %45 olduğu halde, cinayet işleyen kadın mahkûmların maktulü tanıma oranları %75'ler civarındadır. Bu çalışmada, cinayet suçunu işleyen kadınlardan çoğunun kocalarını, çocuklarını, erkek arkadaşlarını ve kendilerini taciz eden insanları öldürdüğü saptanmıştır. Ayrıca, kadınların suçları sıklıkla evde işledikleri, erkeklerince çoğunlukla dışarıda suç işlediği ortaya konulmuştur. Bu yüzden, Ülkemizde özellikle kadın suçlarının yöneldiği kişiler çoğunlukla kadınların en yakını olduğu dikkat çekmektedir (Saruç, 2013).

Türkiye'deki kadın suçluların genel profiline baktığımızda, kadın mahkûmların çoğunlukla, 22–50 yaşları arasında, evli, eğitimsiz, okur-yazar olmayan ya da okuma yazma bilip bir okuldan mezun olmamış oldukları; genellikle fuhuş, hırsızlık, cinayet ve cinayete teşebbüs suçlarını işlemiş kişiler olduklarını görmekteyiz (İçli, 2007: 344).

Ülkemizdeki kadın suçluların genel profilini resmeden bir diğer önemli çalışma olan Canay'ın (2004) çalışmasında da çok önemli tespitlere yer verilmiştir. Buna göre:

- Kadınlar erkeklere göre daha az suç işlemektedir.
- Kadınlar, görevi kötüye kullanma, sahtecilik ve rüşvet gibi suçlar içinde daha az bulunurlar.
- Organize suçlarda, kadınlar örgüt lideri olarak değil, kuryelik, yer temini, delilleri saklayan gibi yanal pozisyonlarda, araç olarak bulunmaktadır.
- Adam kaçıрма suçları içinde kadınlar neredeyse hiç yoktur. Ancak, bulunmaları halinde ise genelde iştirakçilik ya da erkek olan asıl suçluyu koruma/kurtarma gayesiyle suçu üstlenme biçiminde görülmektedirler.
- Fuhşa teşvik suçunu, kadınların erkeklerden daha kolay ve daha fazla işlemekte olduğu gözlenmiş; ayrıca kadının bu suçtan damga yemesinin negatif ve suçu artırıcı etkisinin olduğu da saptanmıştır.
- Adam öldürme suçlarında, öncelikle namusunu koruma ve aile içi şiddete uğrama, sonrasında çocuğu korumak/savunmak sebepleri etkili olmaktadır. Bu

suçlar, işleniş şekli olarak genellikle maktulün uyuduğu esnada gerçekleşmektedir.

- İftira, hakaret, küfür, mala zarar verme suçlarında, kadınların öç alma eğilimleri, kıskançlıkları, hırsları gibi kadın doğasıyla ilgili özellikler neden olarak gösterilmiş olup, bunların genellikle komşuluk çevrelerinde gerçekleştiği belirtilmiştir.
- Hırsızlık, öteki suç türlerinden farklı şekilde alışkanlığa dönüşen/hayat tarzı olan bir suç türü olarak, maddi ihtiyaçlardan ziyade kültürel eksikliklerle izah edilmiştir. Hırsızlığı en fazla gecekondualarda yaşayan kadınlar işlemektedir.
- Kadınlar tarafından işlenen suçların çoğu girişim aşamasında kalmayıp tamamlanmaktadır.
- Eğitim ve maddi özgürlüklerin kadın suçluluğunu azaltacağı düşünülmeyle beraber, bu faktörler kadınların işgücü piyasasında daha fazla yer almasına neden olacağından özellikle mali suçlarda artışa yol açacağı belirtilmiştir.
- Şiddete maruz kalma nedeniyle suç işlemiş kadınlarda, bu durumun sebebinin bir anlık olmadığı, yılların birikimi sonucunda suçun karşımıza çıktığı ve şiddete uğramanın hukukta hafifletici neden olarak uygulanması gerektiği belirtilmiştir.
- Kadının adet, menopoz ya da hamilelik gibi özel hallerinin etkisi altındayken suç işlemiş olmasının, yargılamada göz önünde bulundurulması düşünülmekte; ancak, bu konudaki hukuki bir düzenlemenin suça özendirici etkisinden çekinildiği belirtilmektedir. Bu durumun hâkimlerin var olan takdir yetkileri bağlamında değerlendirilebileceği; ancak, bunun istenilen düzeyde olmadığı düşüncesinin de ağırlık kazandığı ifade edilmektedir (Canay, 2004).

Sonuçta, hem dünyada hem de Türkiye'deki kadın suçluluğu profilini ele aldığımızda, kadın suçluluğunun oldukça düşük oranlarda olduğunu ve kadın suçluluğuyla erkek suçluluğu oranları arasındaki farkın çok fazla olduğunu görmekteyiz. Ayrıca, ülkelerdeki gelişmişlik seviyesinin de kadın suçluluğu profilini belirleyen etkenlerden biri olduğu görülmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi arttıkça bütün suç türlerindeki kadın suçluluğu oranlarının da arttığı görülmektedir. Yani, gelişmiş ülkelerdeki kadın suçluluğu oranlarının gelişmemiş ülkelere göre daha fazla olduğu görülmüştür. Kadın suçluluğu konusunda tüm suç türleri içinde kadınların en çok mala karşı ve şiddet içermeyen suçları işledikleri görülmektedir. Ülkemizde ise,

çoğunlukla, hırsızlık, gasp, cinayet, namus ve önceki yıllarda zina suçları en fazla işlenen suç türleri olarak öne çıkmaktadır. Ülkemizdeki kadın suçluluğu profiline, sosyal ve kültürel açıdan baktığımızda, kadınların yetişkinlik döneminde suç işlediği, eğitimsiz oldukları ve şehirli kadınların kırsal kadınlardan daha çok suç işlediği görülmektedir (İlbars, 2008).

5.2.1. Türkiye’de İstatistiklerle Kadın Suçluluğunun Genel Görünümü

Bu başlık altında Türkiye’deki kadın suçluluğunun genel görünümü; resmi istatistikler ışığında, hükümlü ve tutukluların yaş, cinsiyet, öğrenim durumu, medeni hali, coğrafi bölgelere göre dağılımı, iş durumuna göre dağılımı, suç türü ve yaş gruplarına göre dağılımları dikkate alınarak incelenecektir.

5.2.1.1. Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün açıkladığı verilere bakıldığında, Ülkemizdeki tutuklu ve hükümlülerin toplam sayısının 176.268 kişi olduğu görülmektedir. Bu sayının 169.677'sini erkeklerin, 6.501'ini ise kadın tutuklu ve hükümlülerin oluşturduğu görülmektedir (cte.adalet.gov.tr, agis, 2016). Resmi rakamlara baktığımızda kadın suçlu sayısında artış görülse de; Nisan 2016 tarihindeki erkek tutuklu ve hükümlü sayısının kadınların sayısından 26 kat daha fazla olduğunu görmekteyiz. Kadın suçluluğu genel suçluluk içerisinde %3.68'lik bir oranı oluşturmaktadır. Erkek hükümlü/tutuklu sayısı fazla olmasına rağmen; TÜİK verileri incelendiğinde 1998-2013 yılları arasında erkek suçlu sayısı yaklaşık %92 oranında artış gösterirken; bu oran kadınlarda %97 olarak görülmektedir. Yüzdeler oranlara bakıldığında, kadın suçluluğundaki artış oranının, erkek suçlu sayısındaki artış oranından daha fazla olduğunu söylememiz mümkün olmaktadır.(Bkz. Tablo 1)

Tablo 1: 1998-2013 Yılları Arasındaki Hükümlü ve Tutuklu Sayısı

Hükümlü ve tutuklu sayısı, 1998-2014			
Prison population, 1998-2014			
Yıllar Years	Toplam Total	Erkek Male	Kadın Female
1998	66 096	63 576	2 520
1999	67 676	65 278	2 398
2000	50 628	48 758	1 870
2001	55 804	53 732	2 072
2002	59 512	57 398	2 114
2003	63 796	61 594	2 202
2004	58 016	56 062	1 954
2005	55 966	54 128	1 838
2006	70 524	68 075	2 449
2007	90 732	87 553	3 179
2008	103 435	99 842	3 593
2009	115 920	111 853	4 067
2010	120 194	116 002	4 192
2011	128 253	123 648	4 605
2012	136 638	131 732	4 906
2013	144 098	138 906	5 192
2014	158 690	152 902	5 788

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (tuik.gov.tr, agis, 2016).

Tablo 2: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Gruplarına Göre Dağılım	Hükümlü			Tutuklu			Genel Toplam		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
12 ve 17 Yaş Arası (18 Yaşından Gün Almamış Çocuk)	648	21	669	1.648	57	1.705	2.296	78	2.374
18 ve 20 Yaş (Genç)	5.080	119	5.199	3.399	151	3.550	8.479	270	8.749
21 ve 39 Yaş (Genç-Orta Yetişkin)	92.723	3.087	95.810	15.310	719	16.029	108.033	3.806	111.839
40 ve 64 Yaş (İleri Yetişkin)	43.793	1.986	45.779	4.640	267	4.907	48.433	2.253	50.686
65 ve 79 Yaş (Yaşlı)	2.176	80	2.256	190	8	198	2.366	88	2.454
80 Üstü (İleri Yaşlı)	120	4	124	12		12	132	4	136
Yaş Grubu Bilinmeyen	18	1	19	10	1	11	28	2	30
Toplam	144.558	5.298	149.856	25.209	1.203	26.412	169.767	6.501	176.268

K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

Kaynak: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri (cte.adalet.gov.tr, agis, 2016).

Ülkemizdeki tutuklu ve hükümlülerin yaş gruplarına ve cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde erkek ve kadınlarda suç işleme rakamlarının en fazla olduğu kesimin “genç-orta yetişkin” denilen 21-39 yaşları arasında olduğunu görmekteyiz. Kadın suçluluğunun %58,5’ini bu yaş grubu oluşturmaktadır. 40-64 yaş arası “ileri yetişkin” olarak adlandırılan kesim ise %34,6 ile ikinci sırada gelmektedir. Yaşlı ve çocuklar ise en az suç işleyen kesimi oluşturmaktadır.

5.2.1.2. Tutuklu/Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 3: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

Öğrenim Durumu	Genel Toplam								
	Erkek			Kadın			Toplam		
	Ç	Y	T	Ç	Y	T	Ç	Y	T
Okuma- Yazma Bilmeyen	76	5.025	5.101	7	1.059	1.066	83	6.084	6.167
Okur- Yazar Olup Bir Okul Bitirmeyen	291	7.212	7.503	11	500	511	302	7.712	8.014
İlkokul Mezunu	680	68.084	68.764	18	1.989	2.007	698	70.073	70.771
İlköğretim Mezunu	576	20.970	21.546	16	541	557	592	21.511	22.103
Ortaokul veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	502	32.289	32.791	15	737	752	517	33.026	33.543
Lise veya Dengi Meslek Okulu Mezunu	120	24.822	24.942	9	921	930	129	25.743	25.872
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	5	4.428	4.433	-	257	257	5	4.685	4.690
Yüksek Lisans Mezunu	-	97	97	-	6	6	0	103	103
Doktora Mezunu	-	20	20	-	-	-	0	20	20
Öğrenim Durumu Bilinmeyen	46	4.524	4.570	2	413	415	48	4.937	4.985
Toplam	2.296	167.471	169.767	78	6.423	6.501	2.374	173.894	176.268

Ç=Çocuk Y=Yetişkin T=Toplam

Kaynak : Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri (cte.adalet.gov.tr, agis, 2016).

Nisan 2016 tarihindeki Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü verileri incelendiğinde, tutuklu ve hükümlü kadınların çoğunlukla ilkokul mezunu oldukları; ilkokul mezunlarını, (ilköğretim ve ortaokul veya dengi meslek okulu mezunlarını, sekiz yıllık eğitim mezunları olarak birlikte düşündüğümüzde) ortaokul mezunlarının ve okuma-yazma bilmeyen kadınların takip ettiği görülmektedir. İlkokul mezunu olan kadınlar %30,6'lık bir oran oluşturmaktadır. İlköğretim/ortaokul mezunlarının oranı %20 ve okuma yazma bilmeyenlerin oranı ise %16'dır. Kadın tutuklu ve hükümlülerin erkeklerden öğrenim durumlarında ayrılarak yüksekokul veya fakülte mezunu olanların suç işleme rakamlarının çok düşük olduğunu; üstelik doktora düzeyinde eğitim alıp da suç işlemiş erkeklerin olduğunu; buna karşılık doktora mezunu kadınların hiç suç işlemediklerini görmekteyiz. Önceki alan çalışmalarından farklı olarak güncel istatistiklerde ortaokul, lise ve yüksekokul mezunu olan kadın suçlularda artışın olması dikkat çekici bir husus olarak görülmektedir. Bu durumun, kadın suçluluğunu, kentleşmenin ve kadının sosyal hayata aktif katılımının bir sonucu

olarak gören teorilerle açıklanabilir olacağı; ayrıca ceza infaz kurumundaki eğitim ve iyileştirme çalışmalarının da bu durumda etkili olabileceği düşünülmektedir.

5.2.1.3. Tutuklu/Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Tablo 4: Türkiye’de Tutuklu ve Hükümlülerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durumu	Hükümlü			Tutuklu			Genel Toplam		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
Bekar	48.541	1.076	49.617	8.285	250	8.535	56.826	1.326	58.152
Bilinmeyen	15.929	447	16.376	5.905	316	6.221	21.834	763	22.597
Boşanmış	18.428	1.128	19.556	1.417	161	1.578	19.845	1.289	21.134
Dul	1.635	439	2.074	153	60	213	1.788	499	2.287
Evli	59.984	2.203	62.187	9.441	415	9.856	69.425	2.618	72.043
Evliliğin Feshi	13	1	14	1	1	2	14	2	16
Evliliğin İptali	34	4	38	1		1	35	4	39
Genel Toplam	144.564	5.298	149.862	25.203	1.203	26.406	169.767	6.501	176.268

K=Kadın, E=Erkek, T=Toplam

Kaynak: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri (cte.adalet.gov.tr, agis, 2016).

Kadın suçluluğunda ilk sırayı %40'lık bir oranla evli olanların oluşturduğu görülmektedir. Bu sırayı bekâr ve boşanmış olanların takip ettiği, kocası ölenlerin ise bekâr ve boşanmış olanlara göre daha az suç işledikleri görülmektedir. Evli olanların suç işlemesindeki sebebini konuyla ilgili olarak yapılan diğer çalışmalara paralel olarak, aile içi çatışmaların ve şiddet olaylarının fazlalığı ile açıklamamız mümkün olacaktır.

5.2.1.4. Tutuklu/Hükümlülerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

Tablo 5: Tutuklu ve Hükümlülerin Coğrafi Bölgelere Göre Dağılımı

BÖLGE	Hükümlü				Tutuklu				Toplam
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		
	Ç	Y	Ç	Y	Ç	Y	Ç	Y	
AKDENİZ BÖLGESİ	23	20.439	6	751	289	4.018	20	194	25.740
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	5	9.349		131	126	2.022	6	78	11.717
EGE BÖLGESİ	175	26.170	6	1.227	167	2.581	6	124	30.456
GÜNEY DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	23	10.206		184	318	3.629	3	133	14.496
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	252	18.511	5	938	204	2.981	6	162	23.059
KARADENİZ BÖLGESİ	4	20.052	1	313	88	1.436	2	70	21.966
MARMARA BÖLGESİ	166	39.183	3	1.733	456	6.894	14	385	48.834
Genel Toplam	648	143.910	21	5.277	1.648	23.561	57	1.146	176.268

Ç=Çocuk Y=Yetişkin T=Toplam

Kaynak: Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü İstatistikleri (cte.adalet.gov.tr, agis, 2016).

Kadın suçluluğunda ilk sırayı yaklaşık %33'lük oranla Marmara Bölgesi almaktadır. İkinci sırayı %20 ile Ege Bölgesi ve üçüncü sırayı %17 ile İç Anadolu Bölgesi almaktadır. Bölgelerin gelişmişlik düzeyi ile kadınların suç işleme oranları arasında doğrusal bir orantı olduğu söylenebilir. Gelişmişlik düzeyi yüksek olan bölgelerde, kadın suçluluğu da anlamlı bir şekilde artmaktadır. Kadının, iş hayatına girerek ekonomik özgürlüğünü kazanması ve sosyal yaşam içerisine aktif katılımının artmasıyla birlikte, kadın suçluluğunun artacağını ifade eden teoriler bu konuda açıklayıcı olacaktır.

Konuyla bağlantılı olarak, TÜİK 2008 verilene göre ceza infaz kurumlarına giren kadın hükümlülerin suç işleme yeri incelendiğinde, 2.643'ü şehir merkezlerinde, 31'i ise köylerde olmak üzere toplam 2.674 suç kayıtlara geçmiştir (tuik.gov.tr, agis, 2016).

5.2.1.5. Tutuklu/Hükümlülerin İş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 6: Tutuklu ve Hükümlülerin İş Durumuna Göre Dağılımı

İş Durumuna Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlüler			
2008 Yılı	Erkek	Kadın	Toplam
Kanun yapıcılar, üst düzey yöneticiler ve müdürler	11858	107	11965
Profesyonel meslek mensupları	971	55	1026
Yardımcı profesyonel meslek mensupları	1694	71	1765
Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	302	26	328
Hizmet ve satış elemanları	4556	85	4641
Nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanları	8725	4	8729
Sanatkârlar ve ilgili işlerde çalışanlar	10372	22	10394
Tesis ve makine operatörleri ve montajcıları	5647	23	5670
Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	6735	58	6793
Silahlı kuvvetler	2802	-	2802
Ev kadını	-	1988	1988
Öğrenci	290	15	305
Emekli	1868	49	1917
İrat sahibi	1	-	1
İşi olmayan	18112	171	18283
Toplam	73933	2674	76607

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (tuik.gov.tr, agis, 2016).

2008 TÜİK verilerine göre İş durumlarına göre en fazla suç işleyen kadınların yaklaşık%75'lik oranla ev kadını oldukları, onları işi olmayanların takip ettiği görülmektedir.

5.2.1.6. Tutuklu/Hükümlülerin Suç Türü ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Suçlar, suç işleyenlerin maksatlarına, suç işleme sebeplerine ve toplumun suça karşı gösterdiği tepkinin şiddet derecesine göre tasnif edilebilirler. Suç işleyenlerin maksatlarına göre suçlar; şiddet suçları (yaralama, öldürme), cinsel suçlar (fuhuş, ırza tecavüz), ekonomik suçlar (hırsızlık, zimmet, çek-senet sahtekârlığı, rüşvet suçları) ve siyasi suçlar (yönetimin idareye ve memurlarına karşı işlediği suçlar, devlet adamlarının suçları) olarak belirlenmektedir (İçli, 1993: 7-8).

Ceza kanunu incelendiğinde suçların çeşitli bölümlere ayrıldığı görülmektedir. Dönmezer'e göre bu sınıflandırmalar yapılırken suçlunun kişiliği veya onu suça iten sebepler ve etkenler ölçü olarak alınmadığından; suç olayının açıklanabilmesi için suçun kendi amacı ile ayrıca tasnif edilmesi gerekmektedir. Bu tasnifler yapılırken, ölçü olarak, suçun işlenme süreci, işleniş biçimleri, nedenleri ve suç motivasyonları esas alınmalıdır. Bu tasniflerin yapılması suçun önlenmesinde pratik yararlar sağlayabilir. Ayrıca, tasniflerin bu şekilde yapılmasıyla, suç grupları ve tasnifleri konusunda uluslararası bir uzlaşma doğar. Böylece, değişik zamanlar ve farklı ülkeler arasında güvenilir bir mukayese yapılabilir. Dönmezer, böylesi bir sınıflandırmanın yapılabilmesi için bir tasnif formülünün verilemeyeceğini belirtir. Ona göre bu sınıflandırmalar, çeşitli suçlara yönelik yapılacak araştırmalar neticesinde bunlardan hangilerinin sosyolojik bir bütün oluşturduğu ya da suç bilimi yönünden ayrı bir birim teşkil ettiği anlaşılabilir. Diğer bir ifade ile tasnifler bilimsel araştırmaların devamı neticesinde kendiliğinden oluşmaktadır (Dönmezer, 1994: 53).

5237 sayılı Türk Ceza Kanununa göre suçların tasnifi aşağıdaki gibi yapılmıştır. (26/09/2004 tarihli ve 5237 sayılı TCK)

- Uluslararası suçlar (76-80. Maddeler)
- Soykırım ve İnsanlığa Karşı Suçlar (76-78. Maddeler)
- Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (79-80. Maddeler)
- Kişilere karşı suçlar (81-169. Maddeler)
- Hayata karşı suçlar (81-85. Maddeler)

- Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar (86-93. Maddeler)
- İşkence ve eziyet (94-96. Maddeler)
- Koruma, gözetim, yardım veya bildirim yükümlülüğünün ihlali (97-98. Maddeler)
- Çocuk düşürme, düşürme veya kısırlaştırma (99-101. Maddeler)
- Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar (102-105. Maddeler)
- Hürriyete karşı suçlar (106-124. Maddeler)
- Şerefe karşı suçlar (125-131. Maddeler)
- Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (132-140. Maddeler)
- Malvarlığına karşı suçlar (41-169. Maddeler)
- Topluma karşı suçlar (170-246. Maddeler)
- Genel tehlike yaratan suçlar (170-180. Maddeler)
- Çevreye karşı suçlar (181-184. Maddeler)
- Kamunun sağlığına karşı suçlar (185-196. Maddeler)
- Kamu güvenine karşı suçlar (197-212. Maddeler)
- Kamu barışına karşı suçlar (213-222. Maddeler)
- Ulaşım araçlarına veya sabit platformlara karşı suçlar (223-224. Maddeler)
- Genel ahlaka karşı suçlar (225-229. Maddeler)
- Aile düzenine karşı suçlar (230-234. Maddeler)
- Ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar (235-242. Maddeler)
- Bilişim alanında suçlar (243-246. Maddeler)
- Millete ve devlete karşı suçlar ve son hükümler (247-343. Maddeler)
- Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar (247-266. Maddeler)
- Adliyeye karşı suçlar (267-298. Maddeler)
- Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar (299-301. Maddeler)
- Devletin güvenliğine karşı suçlar (302-308. Maddeler)

- Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar (309-316. Maddeler)
 - Milli savunmaya karşı suçlar (317-325. Maddeler)
 - Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (326-339. Maddeler)
 - Yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar (340-343. Maddeler)
- (Adalet İstatistikleri, 2006: 27-29).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından 2008 yılında açıklanan istatistikler incelendiğinde 12-14 yaşları arasındaki grupta iki kadın suçluluğu olgusuna rastlanmıştır. Kadınlar tarafından işlenen suçların en fazla 25-34 yaşları arasında olduğu, 2008 yılındaki kadın suçluluğu vakalarının en çok İcra İflas Kanunu'na muhalefetten oluştuğu ve bunu hırsızlık ve dolandırıcılık gibi maddi suçların takip ettiği görülmektedir. Buna karşılık, kötü muamele, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanma, satın alma, Askeri Ceza Kanunu'na muhalefet suçlarından hüküm giyen kadın bulunmadığı; orman suçları, rüşvet, trafik suçları, kaçakçılık ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma gibi suçlarda kadın suçlu sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir (rapory.tuik.gov.tr, agis, 2016).

5.3. Kayseri Örneği ve Kadın Suçluluğu

Kayseri'de kadın suçluğu olgusunu ele almadan önce konunun daha iyi anlaşılması ve resmi istatistikler ışığında suçluluğun sebeplerini izah edebilmek için, şehrin sosyal ve ekonomik yapısının incelenmesi ve bu yapı içerisinde kadının konumunun değerlendirilmesi daha uygun olacaktır.

Türkiye'nin bilim, sanat, kültür ve turizm merkezlerinden birisi olan Kayseri, coğrafi konumu, eğitim, ulaşım, sağlık ve istihdam olanakları ile ekonomik yapısı açısından önemli şehirlerimizden biridir. Bütün bu özellikler ise, Kayseri ilini bölgesinde bir cazibe merkezi haline getirmektedir. Kayseri ilinin nüfusu ise tüm bu sosyal ve yapısal özellikleriyle göç alan bir şehir olarak sürekli artış göstermektedir (tuik.gov.tr, agis, 2016). Genel olarak Kayseri ilinin, göç almasına rağmen ataerkil konumunu ve geleneksel yapısını koruduğu söylenebilir.

Bu bölümde, Kayseri'nin nüfus, eğitim, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu ele alınarak; kentteki kadın suçluluğunu değerlendirilmemize yardımcı olacak verilerden bahsedeceğiz.

5.3.1. Nüfus

2000 yılında Kayseri'nin nüfusu 1.060.432 iken, 2015 sonu itibarıyla 1.341.056 kişiye ulaşmıştır. Kayseri, Türkiye genelinde nüfus büyüklüğü yönünden 15. sırada yer almaktadır (kayseri.gov.tr, agis, 2016). Nüfusun 1.111.118 kişisi kent merkezinde geriye kalan 229.938 kişisi ise köy ve ilçelerde kalmaktadır. Bu durumda toplam nüfusun %82,85'ini kent nüfusunun, geriye kalan %17,14'ünü ise köyler ve ilçelerin nüfusunun oluşturduğu görülmektedir. Nüfusun kent merkezinde toplanmasında; kırsal alanlardaki sosyo-ekonomik ve kültürel olanakların kısıtlı olması nedeniyle kentin sosyal ve ekonomik imkânlarının kırsalda yaşayan halk üzerinde cazibeli hale gelmesi ve kırsal alanlarla ilçe ve kent merkezi arasındaki ulaşım imkânlarının gelişerek artması önemli ölçüde etkili olmuştur. Ayrıca, tarım arazilerinin aşırı ölçüde parçalanmış olması, tarımsal verim düşüklüğü ve tarım gelirlerinin azalması gibi nedenlerle birlikte, sanayi tesislerinin de il merkezi ve çevresinde yoğunlaşmış olması ve inşaat sektöründeki hızlı gelişmeler de kırsaldan kent merkezine doğru göçü hızlandırmıştır. Yine Kayseri, tüm bu özellikleriyle, çevre illerden de göç alan bir konumdadır.

2000 yılı nüfus sayımlarına göre, 1.060.694 olan Kayseri ilindeki toplam nüfusun 529.767'si erkek, 530.927'si ise kadınlardan oluşmaktadır (kayseriden.biz, agis, 2016). 2011 sayımlarında erkek nüfus kadın nüfusunu geçmiş ve son nüfus sayımlarında ise nüfusun 672,822'sini erkeklerin, 668.228'ini ise kadınların oluşturduğu görülmektedir (kayseri.yerelnet.org.tr, agis, 2016). Yani, oransal olarak nüfus dağılımının hemen hemen tüm sayımlarda benzerlikler gösterdiği, erkek ve kadın nüfusunun yarı yarıya olduğu söylenebilir.

Son zamanlarda artan sosyo-ekonomik imkânlarıyla bir cazibe merkezi halini alan Kayseri'nin aldığı iç ve dış göçlerle birlikte, sosyal ve yapısal özelliklerinde de değişimler yaşanmıştır. Bu göçlerle beraber, kaynakların azalmasına bağlı olarak gelir dağılımında eşitsizliklerin, istihdam sorunlarının; çarpık kentleşme ve

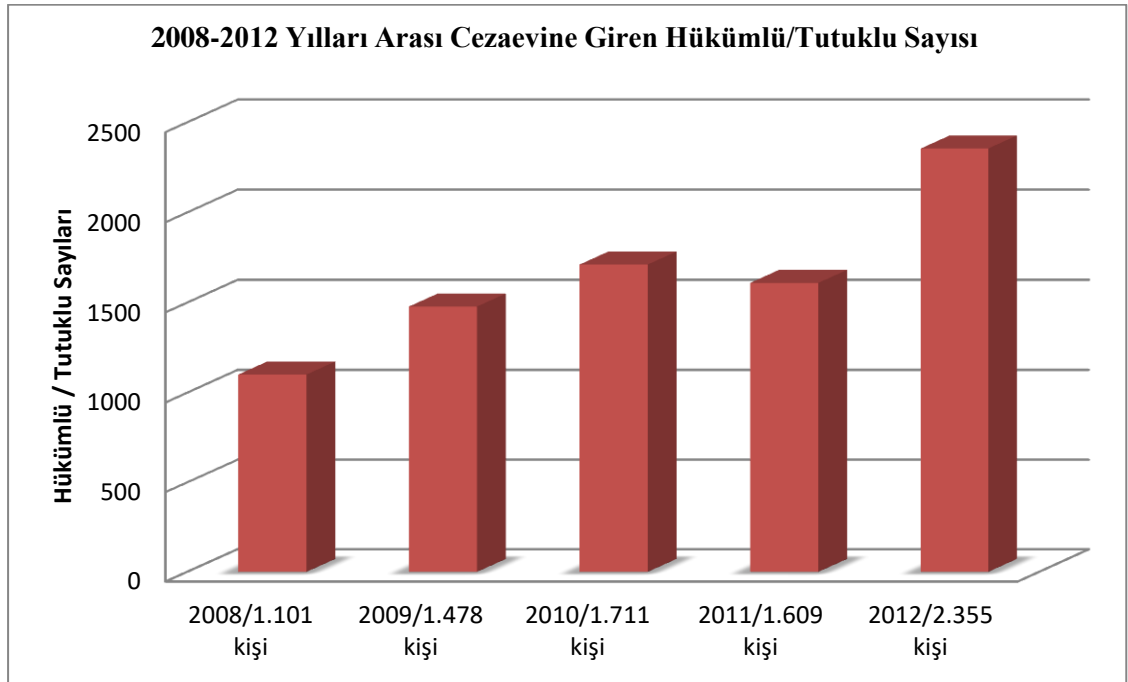
gecekondulaşmaya bağlı olarak da yerleşim ve çevre sorunlarının ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Kırsaldan kente doğru yaşanan göçler beraberinde aynı bölgeden göç edenlerin belli mahallelere topluca yerleşmelerine ve nispeten içine kapalı altkültürlerin oluşmasına da neden olmaktadır. Köy ve kasabalardaki sosyal kontrol mekanizmalarının büyükşehirlerde azalması ise suça yönlendirici koşulları oluşturmaktadır. Bu durumun aynı zamanda kadın suçluluğu açısından da geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kırsal alanlarda kadın üzerindeki sosyal denetim mekanizmaları büyükşehirlerde azalmakta ve kadın suçluluğunun metropollerde daha fazla görülmesinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3.2. Kayseri İlinde Hükümlü/Tutuklu Sayısı

Kayseri İlinde TÜİK verilerine göre 2008-2012 yılları arasında hükümlü ve tutukluların sayısını gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Grafik 1: Kayseri İlinde Ceza İnfaz Kurumuna Giren Hükümlü /Tutuklu Sayısı (2008-2012)

(TÜİK, 2014:172)

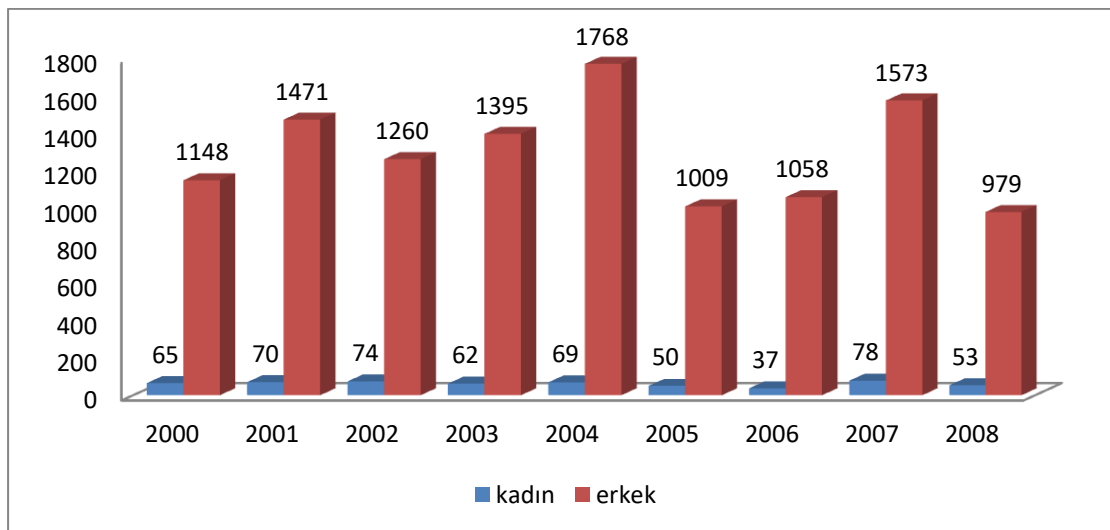
TÜİK tarafından yayınlanan istatistiklerde, suçun işlendiği il ve suç türlerine göre ceza infaz kurumlarına giren hükümlü/tutuklu sayısı gösterilmektedir. Bu verilerde, öldürme, yaralama, hırsızlık ve yağma, dolandırıcılık, ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili suçlar, icra iflas kanununa muhalefet, askeri ceza kanununa muhalefet ve diğer suçlar yer almaktadır.

Grafikte, 2008, 2009 ve 2010 yıllarında hükümlü sayısında sürekli bir artış görülürken; 2011 yılında bu sayının azaldığı, fakat 2012 yılında hızlı bir yükselmenin olduğu görülmektedir. Bu tarihler arasında Türkiye genelindeki hükümlü/tutuklu sayılarına baktığımızda ise Kayseri ile paralellik gösterdiği, ülke genelinde 2011 yılında toplam hükümlü sayısında bir azalmanın olduğu görülmektedir (TÜİK, 2014:172).

Kent nüfusundaki artışa bağlı olarak ortaya çıkan sosyal düzensizlik ve sosyal kontrol mekanizmalarındaki zayıflamanın suç oranlarını da arttırdığını söyleyebiliriz.

Çalışmamızın asıl bölümünü oluşturan Kayseri İlindeki kadın suçluluğuna baktığımızda, 2000-2008 yılları arasındaki TÜİK verilerine göre cinsiyet dağılımı aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Grafik 2: Kayseri İlinde Hükümlü /Tutukluların Cinsiyete Göre Dağılımı (2000-2008)

Kaynak: TÜİK, 2000-2008 Adalet İstatistikleri, (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016).

Kayseri’de 2000-2008 yılları arasında hükümlü sayılarına baktığımız zaman kadın suçlu sayısının erkek suçlulara göre oldukça düşük olduğunu, en yüksek rakama ulaştığı 2004 yılında bile %3,75 seviyelerinde kaldığını görmekteyiz. Ülke genelindeki istatistikler incelendiğinde de bu duruma benzer bir görüntü karşımıza çıkmaktadır.

2014 yılına gelindiğinde ise, Ülke genelindeki toplam hükümlü sayısı 170.733 iken; bu sayının 164.448’ini erkekler, 6.285’ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların toplam suçluluk içerisindeki payı %3,68 civarındadır. Bu yılda Kayseri’deki toplam hükümlü sayısı 3.645 iken; bu sayının 3.471’ini erkeklerin 174’ünü ise kadınların oluşturduğu görülmektedir. Kadın suçluluğunun Kayseri’de %4,77 ile Türkiye ortalamasının biraz üzerinde olduğu görülmektedir. (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016).

Önceki bölümlerde de belirttiğimiz gibi, kriminoloji literatüründe suç erkeklere özgü bir davranış biçimi olarak değerlendirilmektedir. Araştırmalar ve istatistiki veriler de bu yargıyı destekleyici niteliktedir. Ancak kadınların daha az suç işliyor oluşunu, yalnızca erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olmasıyla açıklamamız olanaksızdır. Kadın suçlu sayısının az olmasının nedenlerini cinsiyetler arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlere bağlı olarak açıklamak daha isabetli olacaktır. Kadına toplum tarafından yüklenen roller, yaşam biçimi, sosyal yaşamdaki konumu, psikolojik ve fizyolojik özelliklerinden dolayı kadının suçlu davranışa tabiatı gereği daha uzak olduğunu söyleyebiliriz.

Modernleşmeyle beraber cinsiyetler arasında farklılıkların ortadan kalkacağı, bu farklılıkların ortadan kalkmasıyla birlikte de kadın suçluluğu oranlarının artacağı varsayımı öne sürülmesine karşın, toplumsal değişme sonrasında kadının edinmiş olduğu yeni roller onları ev hanımlığı, annelik gibi geleneksel rollerinden alıkoymamıştır. Bu durumda, ileri sürülen varsayımın doğrulanmadığı görülmektedir (Ortaköylü ve diğerleri, 2004: 13).

Kayseri örneğinde, 2006-2008 yılları arasında kadınlar tarafından kişilere karşı işlenen suçlarda; öldürme, yaralama gibi toplamda 15 vaka görülürken; ilk sırayı 152 vaka ile hırsızlık, ardından ise 22 vaka ile icra iflas kanununa muhalefet suçları almıştır (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016). 2014 yılı TÜİK verileri incelendiğinde ise

durumun değişmediği, kadın suçluluğu bakımından ilk sırayı yine hırsızlık ve icra iflas kanununa muhalefet suçları gibi ekonomik nedenli suçların aldığı görölmektedir. Erkekler açısından ise ilk sırayı yaralama suçları ardından ise hırsızlık suçları almaktadır (tuik.gov.tr, agis, 2016). Bu durum, Kayseri’de kadınlar tarafından en fazla mala karşı suçların işlendiğini, erkeklerin ise daha çok şiddet suçları işlediğini göstermektedir.

5.3.3. Kayseri İlinde Hükümlü/Tutukluların Yaş Dağılımı

Türkiye genelindeki kadın suçluluğu incelendiğinde en fazla hırsızlık suçunun işlendiği, yaş aralığının 18-24 ve 25-34 olduğu, bunu 35-44 yaş aralığının takip ettiği görölmektedir. Kadın suçluluğunda ikinci sırayı icra iflas kanununa muhalefet ve yaralama suçlarının aldığı ve en fazla 25-34 ve 35-44 yaş aralığındaki kadınların bu suçları işlediği görölmektedir. Son yıllarda özellikle uyuşturucu suçlarının ise kadınlar arasında arttığı ve özellikle 25-34 ve 18-24 yaş aralığındaki kadınlarda sıklıkla görülür hale geldiği TÜİK verilerinden anlaşılmaktadır (tuik.gov.tr, agis, 2016).

Kayseri’ye ait veriler incelendiğinde ise, kadın suçluluğunun en fazla 25-34 yaş aralığında olduğu ve en fazla işlenen suçun ise hırsızlık olduğu görölmektedir (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016).

Gerek Türkiye genelindeki gerekse Kayseri özelindeki istatistikler incelendiğinde, genç ve orta yaş aralığındaki kadınların daha fazla suç işleme eğilimi gösterdikleri, yaş ilerledikçe suçluluk oranlarında da düşüş olduğu görölmüştür.

5.3.4.Eğitim

2013/2014 Eğitim Öğretim Yılı itibarıyla; okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere İl genelindeki eğitim durumu incelendiğinde aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 7: İl Geneli Okul, Öğrenci ve Öğretmen Sayıları

EĞİTİM KADEMESİ	Okul Sayısı (Ana Tür)	Okul Sayısı (Alt Tür)	Derslik	Öğrenci	Öğretmen	Bir Dersliğe Düşen Öğrenci (Köy/Şehir/Toplam)	Bir Öğretmene Düşen Öğrenci (Köy/Şehir/ Toplam)	Okullaşma Oranı Net
Okul Öncesi Toplam	414	414	840	17.060	1.062	20	16	(4-5) Yaş%34,48 - (5 Yaş) % 44,48
İLKOKUL	440	440	6.643	99.875	5.148	12/33/29	14/20/19	% 99,69
ORTAOKUL	277	277		90.227	5.130		15/18/18	
ORTAÖĞRETİM	163	205	2.785	74.988	5.317	19/27/27	15/14/14	%81,72
Ortaöğretim (Genel)	64	64	1.108	35.956	1.963	24/27/26	17/15/15	%40,88
Ortaöğretim (Mesleki)	99	141	1.677	39.032	3.354	15/28/27	13/14/14	%40,83
TOPLAM	971	1.013	9.812	282.150	16.144			

Kaynak: Kayseri Milli Eğitim İstatistikleri, 2014

Kayseri’de 2015 nüfus sayımı verilerine göre okuma yazma bilmeyen 15 yaş ve üzeri erkeklerin sayısı 4.575 iken, kadınlarda bu sayı 31.019 dur (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016). Kayseri’de okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3,55 (okuma-yazma.meb.gov.tr, agis, 2016) iken bu oranın yaklaşık %85 lik kesimini kadınların, %15 lik kesimini ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

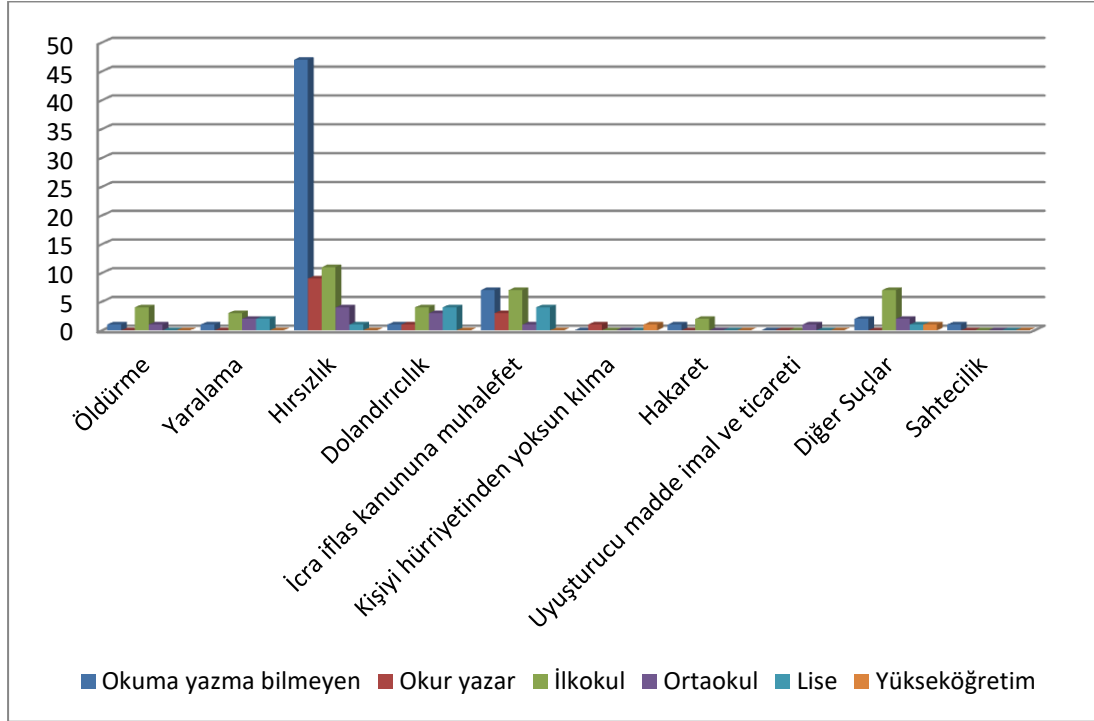
Görülebileceği üzere 15 yaş ve üzeri istatistiklerde, kadınların okuryazarlık oranı erkeklere oranla oldukça düşüktür. Ancak, sosyal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak Kayseri ilinde okullaşma oranlarında ve kız öğrencilerin okula devam etme oranlarında artış görülmektedir. Kayseri Milli Eğitim İstatistikleri incelendiğinde 2009- 2014 yılları arasında kız ve erkek öğrencilerin okula devam etme oranlarının hemen hemen aynı düzeylerde olduğu görülmektedir (Kayseri Milli Eğitim İstatistikleri, 2014: 116).

Eğitim durumu ve yerleşim yerine göre İl’deki genel suçluluk oranlarına baktığımızda suç işleyenlerin büyük kesimini ilkokul mezunlarının oluşturduğu, kadınlar tarafından en fazla işlenen suçun hırsızlık olduğu ve suç işleyen kadınların

büyük bir kısmının okuma yazma bilmediği görülmektedir (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016). Bu durum, Türkiye genelinde yapılan araştırmalardan çıkan sonuçlarla da örtüşmektedir. Türkiye genelinde kadın suçluluğuna bakıldığında da suç işleyen kadınların genel olarak eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir.

Kayseri'deki kadın suçluluğunun eğitim düzeyi ve suç türlerine göre dağılımını incelediğimizde ise aşağıdaki grafik karşımıza çıkmaktadır.

Grafik 3: Kayseri İlinde Kadın Suçluların Suç Türü, Eğitim Durumu ve Yerleşim Yerine Göre Dağılımı (2006-2008)

Görülebileceği üzere, Kayseri özelinde kadın suçluluğunun büyük bir kesimini hırsızlık suçu oluşturmaktadır. Bu suçu, İcra İflas Kanununa muhalefet ve dolandırıcılık gibi yine ekonomik temelli suçlar takip etmektedir. Suç işleyen kadınlar içinde en büyük oranı okuma yazma bilmeyenler oluşturmakta; bunu ilkökul mezunları takip etmektedir. Genel olarak, Kayseri'deki kadın suçluların eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğunu ve mala karşı suçları işlediklerini söyleyebiliriz.

Kayseri iline ait 2009-2014 yılları arasındaki TÜİK verileri incelendiğinde ise, 2009 yılında toplam kadın suçlu sayısı 44 iken; bu sayının 2014 yılında 174'e çıktığı görülmektedir. Bu yıllar arasında kadın suçluluğunda yaklaşık olarak dört kat artış meydana gelmiştir. 2011 yılından itibaren kadın suçluluğunda uyuşturucu madde imal ve ticareti yapma ve yine uyuşturucu madde kullanma suçlarının arttığı da görülmektedir. Yine, daha önce kadınlar tarafından hiç işlenmemiş olan cinsel suçlar da bu yıldan itibaren görülmeye başlamış ve giderek artmıştır. Bu yıllar arasında, Kayseri'de kadınlar tarafından işlenen suçlar içerisinde hırsızlık ilk sırayı korurken, icra iflas kanununa muhalefet gibi mala karşı işlenen suçlar ise ikinci sırayı almıştır (biruni.tuik.gov.tr, agis, 2016).

5.3.5. Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Durum

Kayseri'nin coğrafi konumu itibarıyla önemli ticaret güzergâhları üzerinde oluşu, İl'in tarihi boyunca bir ticaret merkezi olmasında oldukça etkili olmuştur. Geçmişinden gelen bu ticari gelenek ve sosyal yapısıyla da bütünleşen girişimci ruhu ile Kayseri, özellikle son yıllarda organize sanayi siteleri, küçük sanayi siteleri ve inşaat sektöründeki yatırımları ile kırsal alanlarından kent merkezine doğru yoğun göç almaktadır. İllerin gelişmişlik sıralamasına göre Türkiye genelinde 17. sırada (SEGE-2011:56) bulunan Kayseri, bölgesinde de bir cazibe merkezi olarak çevre illerden de göç alan bir şehir konumundadır.

TÜİK istatistikleri incelendiğinde, Kayseri'nin yer aldığı bölgede gayrisafi katma değer bakımından hizmet sektörünün %54,7 ile en büyük paya sahip olduğu, sanayi sektörünün ise %30 ile ikinci sırayı aldığı; Kayseri'nin ihracat rakamları incelendiğinde ise, imalat sektörünün %92,6 ile en büyük paya sahip olduğu görülmektedir. İthalat rakamları incelendiğinde de yine en büyük payın %94,6 ile imalat sektörüne ait olduğunu görmekteyiz (TÜİK, 2014:117-121). Kayseri'nin ekonomik ve sosyal yapısına ilişkin diğer veriler dikkate alındığında, kentte hizmet ve sanayi sektörünün oldukça gelişmiş olduğu açıkça görülmekte ve kentin bir cazibe merkezi olarak göç alma nedenleri daha anlaşılır hale gelmektedir.

İl merkezinde bulunan işletmelerin işgücü ihtiyacının karşılanmasında kent nüfusu yetersiz kalınca, başta kendi köylerinden olmak üzere çevre illerden de birçok kişi kente göç etmiş ve bu durum şehrin demografik yapısının değişmesine yol

açmıştır. Ayrıca, kadınların da bu sanayi tesislerinde çalışma hayatına girmeleriyle, kadın-erkek ilişkilerinde de değişimler olmuştur. Kentin sosyal yaşamında önemli değişimlere neden olan bir diğer etkenin ise kentteki sosyal donatıların ve sportif alanların çoğalmasıyla insanların yaşam alışkanlıklarının yenilenmesi olduğunu söyleyebiliriz.

Ülke ekonomisi içinde hatırı sayılır bir yeri olan Kayseri'nin, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısıyla da dikkat çeken özellikleri bulunmaktadır. Ekonomik yönden uluslararası seviyede ticaret yapabilme kapasitesi bulunan Kayseri, Ülkemizin muhafazakâr ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı şehirlerinden bir tanesidir (Karaman, 2003:119). Kırsal alanlarda yaşayanların nüfusu 1985 yılına kadar şehirden fazla iken; bu yıldan sonra şehir merkezinde yaşayanların sayısı, kırsal alanlarda yaşayanların nüfusunu geçmiştir (tuik.gov.tr, agis, 2016). Son yapılan nüfus sayımlarına göre ise, şehir merkezinde yaşayanların oranı neredeyse %83'ler düzeyindedir.

Kentin ilçe merkezleri ve köylerinden merkezine doğru yoğun göç alması ve bunun yanında çevre illerden de göç alıyor olması, kentin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısında değişimler yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumun en bariz örneği, Ülkemizde belki de sadece Kayseri iline özgü yerli-köylü ayrımıdır. Kentin yerleşik halkına yerli, kırsal alanlarından gelen kişilere ise köylü denilmektedir. Bu durum, şehirde yaşayanlar tarafından da kabul edilmiş olmakla birlikte sosyal ilişkilere de farklı bir boyut getirmektedir. Yerli ile köylüler ve kente çevre illerden göç edenler arasında, oturdukları semtler, gelir düzeyleri, akrabalık ve sosyal ilişkileri, gelenek ve görenekleri gibi sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklar görülmektedir. Kentin yerlileri, genellikle ticaretle uğraşan, gelir seviyesi orta ve üst düzeylerde olan, mekânsal birlikteliklerini koruyarak aynı semtlerde oturan ve çoğunlukla komşuluk ve sosyal ilişkilerini kendi aralarında sürdüren bir görüntü arz ederken; kente gerek kırsal alanlardan gerekse çevre illerden gelerek nitelikli işgücü dışında kalanlar ise, genellikle kentin sanayi ve hizmet sektöründeki işgücünü oluşturan alt gelir grubuna ait sınıfı teşkil etmektedir. Bu kişilerin geldikleri bölgelere göre genellikle aynı mahallelerde yerleşmiş oldukları görülmektedir. Bu sayede, komşuluk ve akrabalık ilişkilerini şehirde de devam ettirdikleri gibi, ekonomik ilişkilerini de devam ettirmektedirler.

Sosyal ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam ettirilebilmesinde, gelenek, görenek ve yaşam alışkanlıklarının homojenliği oldukça önemli bir etkidir. Aynı

zamanda gelenekler, güçlü bir sosyal denetim mekanizmasıdır. İnsanların tutum ve davranışlarını etkileyen ve onların toplumun bir parçası olarak, diğerlerine karşı nasıl davranılması gerektiğini öğreten gelenekler, bilhassa, kentleşme sürecinde görülen bireyselleşmelerden kaynaklı anomi gibi patolojik birtakım rahatsızlıkları önlemede de önem arz etmektedir. Bunun yanında geleneklerin, değişme süreçlerinde, ait oldukları toplumları ani ve hızlı değişimlerden kaynaklanan sarsıntılardan koruyan işlevleri de bulunmaktadır (Karaman, 2003: 118-119).

Bu çerçevede, Kayseri’de kırsal alanlardan ve çevre illerden gelen kişilerin bir araya toplanarak yerleştikleri yerlerde hemşehrilik ve akrabalık ilişkilerinin olduğu bir gecekondulaşma süreci yaşandığını görmekteyiz. Böylelikle, kırsalda geçerli olan geleneklerin şehir merkezinde de (kent yaşamından kaynaklı bazı değişikliklere uğramış olsa da) sürdürüldüğünü, bu durumun ise özellikle kadınlar üzerinde bir sosyal kontrol mekanizması oluşturduğunu ve kadınların suça yönelmesini önleyici bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer yönden, kentin hızlı göç alması pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Şehrin bu kadar nüfusu barındıracak altyapıya sahip olmaması, kırsal yoksulluğun göçle birlikte şehre taşınarak, artan nüfusla birlikte kentteki sınıfsal eşitsizliklerin büyümesi gibi konular gündeme gelmektedir. Kentleşmenin sağlıksız bir şekilde gerçekleşiyor olması, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal alanlarda sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlardan en önemlisi de hiç kuşkusuz suçluluktur.

Kayseri İl Emniyet Müdürlüğü’nün verilerine göre, Kayseri’de 15 Temmuz – 15 Ekim 2016 tarihleri arasında 6.130 adet şahsa karşı suç işlenmiş, bunlardan 9’u kasten öldürme, 1.973’ü kasten yaralama, 1.495’i hakaret, şantaj, tehdit olayları, 152’si cinsel saldırı, cinsel taciz ve reşit olmayanla cinsel ilişki şeklinde gerçekleşmiştir. Mala karşı işlenen suçlar kapsamında ise kent genelinde 1.350 hırsızlık, 174 dolandırıcılık, 54 gasp/yağma olayı gerçekleşmiştir (timeturk.com, agis, 2016). Görüleceği üzere, Kayseri’de gerçekleşen suç türleri içinde ilk sırayı kişilere karşı işlenen suçlar almakta; ardından ise mala karşı işlenen suçlar gelmektedir. Bu durumda, kentte ağırlıklı olarak şiddet suçlarının daha fazla işlendiğini söyleyebiliriz. Veriler incelendiğinde, bu suçların büyük çoğunluğunun erkek suçlular tarafından işlendiğini, kadınların ise şiddet suçlarında yok denecek kadar az olduğunu, daha çok mala karşı suçları işlediklerini görmekteyiz.

Bir bölgede gerçekleşen suçların özelliğini ve başka bölgelerde gerçekleşen suçlarla farklılıklarını saptama amacını taşıyan suç kültürü çalışmaları bakımından İç Anadolu Bölgesinde işlenen suçlar incelendiğinde, TCK'ya göre bölgede ağırlıklı olarak görülen suçlar içerisinde %25,0'la vücut dokunulmazlığına karşı suçlar, %20,9'la mal varlığına karşı suçlar, %17,7 ile hürriyete karşı suçlar, %14,9'la şerefine karşı işlenen suçların yer aldığı görülmektedir (adlisicil.adalet.gov.tr, agis, 2016). Bölgenin suç kültürünü ağırlıklı olarak şiddet suçları oluşturmaktadır.

Bölgede şiddet suçlarının bu derecede yoğun olarak işlenmesi, “şiddet içerikli suçların kente adaptasyon sürecinde yaşanan sorunların göstergesi ve malvarlığına karşı işlenen suçların ise kentteki gelir dağılımı dengesizliğinin göstergesi olması” nedeniyle özellikle kentleşme ve suç yönünden ele alındığında kayda değerdir (Aksoy, 2007:14).

Kayseri'nin en fazla göç aldığı şehirler olan Sivas, Yozgat, Nevşehir ve Kahramanmaraş gibi illerde ilk sırayı vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlar alırken, Kayseri'ye göç veren Adana ve Ağrı gibi illerde ilk sırayı mal varlığına karşı işlenen suçlar almaktadır (TÜİK, 2012).

İnsan, yaşamış olduğu yerde kültürünü öğrenir ve sahip olduğu kültürün ana ilkelerini bütün yaşamı boyunca yanında götürür. Göçle beraber, köyden şehre ya da bir şehirden başka bir şehre gidenler de sahip oldukları geleneksel kültürlerini beraberlerinde götürecektir, fakat bu kültür, göç edilen kentin kültürüyle uyduğu oranda onaylanacak, çatıştığı oranda ise göçmen kültürünün aykırılışmasına, göç edenin ise geldiği şehre yabancılaşarak dışlanmasına, kimlik problemleri yaşamamasına, ötekileşmesine sebep olacaktır. Bu “ötekileşme” neticesinde oluşan umutsuz ve acımasız hayat tarzı ise içe kapanmaya, duyarsızlığa ve saldırgan davranmaya sebebiyet verecektir (Turan ve Beşirli, 2008: 248). Kente göçenin geleneksel kültürüyle ona göre yabancı olan şehir kültürü arasında gerçekleşen bu çatışma, beraberinde şiddet davranışlarının çoğalmasına da yol açabilir (Karasu, 2008: 257). Bu itibarla, Kayseri'ye gelen göçmenlerin de sahip oldukları geleneksel alışkanlıklarıyla birlikte, suç kültürlerini de yanlarında getiriyor olmaları, burada işleyebilecekleri muhtemel suçların, bölgesel suç kültürleriyle uyumu beklenen bir durumdur. Kentin daha çok kendi kültürel yapısına yakın olan çevre illerden göç alması nedeniyle, göçmenler tarafından işlenen suçlar da bilindik suçlar olmaktadır. Kayseri'de gerçekleşen suçların kültürel çatışmadan ziyade, kırsaldan şehre göç

neticesinde ortaya çıkan uyum sağlayamama nedeniyle işlenen suçlar olduğunu görmekteyiz. Bölgeyle ilgili resmi suç istatistiklerine baktığımız zaman, Kayseri’de yaşayan ve yakın şehirlerden göç eden kişilerin, vücut dokunulmazlığına karşı suçları işleme ihtimalinin, malvarlığına karşı suçları işleme ihtimallerinden daha olası olduğunu söyleyebiliriz (Aktürk ve diğerleri, 2013: 33).

Bölgede kadın suçluluğu ele alındığında, yine vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlarda, Kayseri, bölgesiyle benzer bir portre çizmektedir. Ancak, mala karşı işlenen suçlara baktığımızda, 2008 TÜİK verilerine göre Kayseri, Sivas ve Yozgat bölgesinde işlenen 28 hırsızlık suçunun 27’sinin Kayseri’de işlendiğini görmekteyiz. 2013 yılı istatistiklerinde, Sivas, Yozgat, Nevşehir ve Niğde’de kadınlar tarafından işlenen toplam hırsızlık olayı sayısı 34 iken bu yılda Kayseri’de 67 hırsızlık olayı gerçekleşmiştir. 2014 yılında ise bu illerin toplamında kadınlar tarafından 48 hırsızlık suçu işlenirken, Kayseri’de bu sayı 74 olmuştur (tuik.gov.tr, agis, 2016).

Dışa kapalı bir kültürel yapı arz eden Kayseri, çevresiyle de benzer kültürel özellikler taşımaktadır. Kayseri’de kadın suçluluğunun az olması bu sosyal ve kültürel yapı ile yakından ilgilidir. Kayseri ve çevre illerin muhafazakâr bir toplumsal yapıya sahip olması ve buna bağlı olarak sosyal denetim mekanizmalarının kadın üzerinde nispeten daha güçlü oluşu, kadınları suçtan alıkoyan önemli faktörlerdendir. Bölgedeki kadınların sosyalizasyon süreci ve sosyo-ekonomik rolleri de kadınları suçtan uzak tutan diğer önemli unsurlar olarak söylenebilir.

Cinsiyet ve suç bağlamında, Kayseri’deki suç türleri arasında erkekler tarafından en çok yaralama, öldürme gibi vücut dokunulmazlığına karşı suçlar işlenirken; kadınlar tarafından işlenen suçlarda hırsızlık ilk sırayı almaktadır. Kayseri’ye yoğun bir şekilde göç veren çevre illere bakıldığında da kadın suçluluğunda ilk sırayı hırsızlık suçunun aldığını ve bu suçların neredeyse tamamının kent merkezinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Bu nedenle, kadınların daha çok şiddet içermeyen suçları tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Genellikle hırsızlık suçları ve malvarlığına karşı işlenen diğer suçlar; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımındaki eşitsizlikler gibi sosyo-ekonomik faktörlere bağlı olarak açıklanırken; Kayseri’de kadınlar tarafından mala karşı işlenen suçlar sosyo-ekonomik faktörlerden ziyade suç altkültürü ile ilişkilidir.

Dönmezer'in belirttiği gibi, suç altkültürünün oluşmasında, sosyal normların kişilerin davranışları üzerinde kontrol edici gücünün yıkılması, farklılıkların artması, çözülme, sosyal denetim mekanizmalarının çözülmesi ve sosyal hareketsizliğin hızlanması gibi faktörler etkili olmaktadır. Bu durumda, gelişen kentlerde oluşan anomi haliyle birlikte, insanlar birbirlerini tanıyamaz hale gelmekte ve kentte yaşayan bireylerin manevi olarak birbirlerinden soyutlanmaları söz konusu olmaktadır. Dönmezer, bütün bu sebeplerin kentleşmenin gerçekleştiği yerlerde suçun artmasına, şiddet içerikli suçlardan ziyade hırsızlık, dolandırıcılık gibi malvarlığına karşı suçlarla çocuk ve kadın suçlarının artış göstereceği konularında kriminologlarca yapılan tespitlerden bahsetmiştir (Dönmezer, 1994: 219-220).

Kayseri'de kadınlar tarafından malvarlığına karşı işlenen suçlar incelendiğinde, suç işlemiş kadınların genellikle gecekondu bölgelerinde ve yoğunlukla romanların yaşadığı mahallelerde ikamet ettikleri görülmektedir. Bu mahallelerde yaptığımız görüşmeler ve sosyal çevre araştırmaları neticesinde, herhangi bir suçtan hüküm almış kadınların kendilerine ait evlerde oturdukları ve en az bir arabalarının olduğu görülmüştür. Ayrıca, suçun bir yaşam biçimi olarak kabul edildiği bu yerlerde, sosyal öğrenme yoluyla suçlu davranışların öğrenildiği, özellikle hırsızlık gibi suçların suç olarak görülmediği, suçlu kişilerin kendilerini haklı çıkaracak mazeretler ürettikleri ve suçlu davranışların pekiştirildiği gözlemlenmiştir. Tüm bu faktörler göz önüne alındığında, Kayseri'deki kadın suçluluğunun ekonomik saiklerden çok, suç altkültüründen kaynaklandığını söyleyebiliriz.

ALTINCI BÖLÜM: BULGULAR

KAYSERİ'DE KADIN SUÇLULUĞU: SEBEPLER, SÜREÇLER VE SONUÇLAR

6.1. Kadın Suçluluğun Farklı Boyutlarına ve Kayseri'de Suça Genel Bir Bakış

Bu bölümde, daha önce genel istatistiki veriler ışığında ele aldığımız Kayseri'deki kadın suçluluğu, eski hükümlüler ve meslek elemanları ile yaptığımız görüşmeler ışığında tekrar ele alınacaktır. Ayrıca, kadın suçluluğu değerlendirilirken sosyal araştırma yoluyla elde ettiğimiz bilgiler de dikkate alınacaktır. Bu sayede, hem eski hükümlü kadınların suçu algılayış biçimleri, hem de meslek elemanlarının kadın suçluluğu hakkındaki görüşleri karşılaştırılarak daha sağlıklı bir yorumlama yapılmaya çalışılacaktır. Kadın suçluların demografik özellikleri, sosyo-kültürel ve ekonomik durumu, aile ve yakın çevresinin işlediği suça/suçlara karşı tutumu ve içinde bulunduğu sosyal çevrenin suçluya dair düşünceleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmamızda 13 eski hükümlü kadın ile görüşme yapılmıştır. Bunun yanında, cezaevi çalışanlarından iki psikolog, üç öğretmen, bir sosyal çalışmacı, bir cezaevi vaizi, beş infaz ve koruma memuru, bir kâtip, iki cezaevi müdürü ve bir cumhuriyet savcısıyla görüşme yapılmıştır. Yine sosyal çevre araştırması kapsamında, Gazi Osman, Yavuzlar, Argıncık ve Battalgazi Mahallelerinde; her mahallede iki kişi olmak üzere toplam sekiz kişiyle görüşülmüştür.

Görüşmelerin bulguları, hükümlülerin sosyal ve demografik bilgileri, suç ve aldıkları cezalara ilişkin bilgiler, infaz sürecinde ve tahliye sonrasındaki yaşantılarına ait bilgiler olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Bu bilgiler verilirken cezaevi profesyonelleriyle ve sosyal araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bilgiler birlikte sunulacaktır. Böylelikle, hem suçluların kendi suçlarına yönelik algılarını içeriden bir bakış açısıyla hem de cezaevi profesyonellerinin kadın suçluluğunu dışarıdan bir bakış açısıyla nasıl gördükleri konusunu birlikte değerlendirme olanağı bulmuş olacağız.

Sosyal ve demografik bilgilere ait grupta; hükümlülerin yaşı, medeni hali, eğitim durumları, yerleşim yeri, bir işte çalışıp çalışmadığı, ekonomik durumları, şiddete maruz kalma durumu, cinsel istismara uğrayıp uğramadığı, suçu işleme yaşı, uyuşturucu madde kullanımı, ailesinin ve sosyal çevresinin suça karşı tepkileri, sosyal çevresi ve yetiştiği kültürel ortama ilişkin bulgulara yer verilecektir.

Suç ve aldıkları cezalara ilişkin bilgilerin yer aldığı grupta; işledikleri suçlar ve bunun karşılığında aldıkları cezalar, neden suç işledikleri, suçu işleme şekilleri, suçun yöneltildiği kişi veya kişiler, daha önce suç işleyip işlemedikleri ve suça karşı tutumlarına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

İnfaz sürecinde ve tahliye sonrasındaki yaşantılarına ait bilgilerin yer aldığı grupta; hükümlülerin ceza infaz kurumunda kaldığı süre içinde neler yaptığı, rehabilitasyon faaliyetlerine katılıp katılmadığı, bu faaliyetlerinin faydalı olup olmadığı, cezaevi yaşantısından öğrendikleri, tahliye sonrası yaşantısına etkileri ve tahliye olduktan sonra neler yaptığına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

Meslek elemanlarının bakış açısıyla kadın suçluluğuna ilişkin bilgilerde ise; kadınların genel olarak hangi suçları işlediği, erkek suçluluğundan farkı, suç işleme nedenleri, kadın suçluların ortak özelliklerinin neler olduğu ve Kayseri'deki kadın suçlulara ilişkin bilgi, tecrübe ve yorumlarına ilişkin bulgulara yer verilecektir.

6.2. Hükümlü Kadınlara Dair Bazı Veriler

6.2.1. Yaş Grubu

Görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınların %85'i genç-orta yetişkin olarak tanımlanan 21-39 yaş aralığında, %15'i ise ileri-yetişkin olarak tanımlanan 40-64 yaş aralığındadır. Araştırmamıza katılan hükümlülerin aritmetik yaş ortalaması 30,3 olup, en küçüğü 21, en büyüğü ise 45 yaşındadır. Araştırmamızda yer alan eski hükümlü kadınların büyük çoğunluğu genç-orta yetişkin yaş grubunda yer almaktadır. Bu durum gerek Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan suç istatistikleri ile gerekse TÜİK'in Adalet İstatistikleri ile paralellik göstermektedir. Yine, kadın suçluğu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara baktığımızda da benzer sonuçların ortaya çıktığını görmekteyiz. (İçli ve Ögün, 1988;

İl, 1990; Özcan; 1996; İçli, 2007; İçli ve diğerleri, 2011; Çoban ve Akgün, 2011; Akgün, 2012).

6.2.2. Medeni Durum

Çalışmamızda ele aldığımız bir diğer konu medeni durum ile suç arasındaki ilişkidir. Kadın hükümlülerin medeni durumlarına baktığımızda görüşme yaptığımız kadınların %77'si evli ve çocuk sahibidir. Yani, kadınların çoğu evlidir ve evli iken suç işlemişlerdir. Bu durum gelişmiş ülkelerde suç işlemiş kadınlarla da farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde suç işleyen kadınların çoğunu bekârlar oluştururken (Almeda, 2005) ülkemizde durum bunun tam tersidir.

Suç işlemiş kadınların büyük çoğunluğunu evli olanların oluşturması, akıllara evlilikle ilgili başka sorunların varlığını getirmektedir. Bu sorunların temelinde küçük yaşlarda zorla yaptırılan evlilikler, aile içinde çatışma ve şiddetin yoğun şekilde yaşanıyor olması gibi nedenlerin olduğu düşünülebilir. Medeni durum kadın suçluluğunda önemli bir ayırt edici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira erkek suçluların çoğunluğunu bekârlar oluşturmaktadır (Kızmaz, 2006). Kadın suçlularda ise durum bunun tam tersidir. Görüşme yaptığımız kadınlar çocuklarının geçimini temin edebilmek ya da aile içi şiddetten kaçınmak için suç işlediklerini ileri sürmüştür. İl (1990) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre de evli olan kadınların yüksek oranda suç işlemeleri, evliliklerinde yaşadıkları problemlerle açıklanmıştır. İçli'nin (1994) yapmış olduğu çalışmada da çocuk yaşlarda evlilik yapan kadınların şiddete daha fazla maruz kaldıkları görülmüştür. Evli kadınlarda suç işleme oranının yüksek oluşu, evliliklerin küçük yaşlarda gerçekleşmesi ve evlilik kurumunun kadına yüklemiş olduğu sosyal rollerin gerçekleştirilmesinde kadınların karşılaşmış olduğu zorluklarla açıklanmaktadır (İçli, 2007:344).

Evlenmek ve düzenli bir işe sahip olmak suçu azaltıcı faktörler olarak düşünülebilir. Ancak bu durum kadın ve erkek suçluluğunda farklılık göstermektedir. Erkek suçluların çoğu bekârlardan oluşmaktadır. Yani evlenmek ve düzenli bir hayat kurmak erkekler için suçluluğu azaltıcı bir faktör olabilirken; evli olan kadınların daha çok suç işledikleri görülmektedir. Bu durum daha çok adam öldürme suçlarında karşımıza çıkmaktadır. Kadınların cinayet suçunu işlemelerinin ardındaki etkenler, şiddet görme, tacize ve tecavüze uğrama, evlilik vaadiyle tecavüze uğrama ya da uzun

süre resmi nikâh olmadan alıkonulma biçimindedir. Bu durumlarda kadınlar yaralayarak gözdağı vermektense kararlı bir şekilde kendine bunu yapanları öldürme yoluna gidebilmektedir. İçli ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre ülke genelinde cinayet vakalarında failin maktulü tanınması söz konusudur (İçli ve diğerleri, 2011). Buna göre, Türkiye’de kadınların daha çok ev halkından olanları öldürdüklerini söyleyebiliriz. Bu durum, görüşülen kadınların eğitim durumları düşük, ekonomik özgürlüklerini kazanamamış, yaşamları ev hayatı ile sınırlı olan ve ailevi sorunlar yaşayan kadınlar olduğu gerçeğinden anlaşılmaktadır. Suç türü ile medeni durum arasındaki ilişkinin bir diğer örneğini mala karşı işlenen suçlar oluşturmaktadır. Görüşme yaptığımız kadınların %53,8’i mala karşı suçlardan hüküm giymiştir ve tamamı evlidir. Mala karşı işlenen suçlar içinde hırsızlık suçu ise %71,4’lük oranla ilk sırada yer almaktadır. Geriye kalan %28,6’lık dilimi ise yağma ve dolandırıcılık suçları oluşturmaktadır. Yağma ve dolandırıcılık suçlarını işlemiş kadınlar, suçlarını kabul ederek pişmanlıklarını dile getirmiş olmalarına karşın; hırsızlık suçlarında, görüşme yaptığımız kadınların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere bu suç türünün aile içi sorunlardan kaynaklanmadığı tam aksine bir aile dayanışması ile işlendiği görülmüştür. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar, yaptıklarının bir suç olmadığını, ailelerini geçindirmek için yapmaları gereken meslekleri olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmamıza katılan kadınlar arasında önemli bir kesimi de uyuşturucu suçu işlemiş olanlar oluşturmaktadır. Uyuşturucu suçundan hüküm giymiş kadınlar %30,7’lik bir oranı teşkil ederken; bu kadınların %50’si bekâr, %25’i boşanmış ve %25’i de boşandıktan sonra ikinci evliliğini yapmış 21-27 yaş aralığında olan kadınlardır.

Sonuç olarak, medeni durum ile suç türü arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Buna göre, evli olan kadınlar daha çok hırsızlık ve adam öldürme gibi suçları işlerken; bekâr olan kadınlar ise daha çok uyuşturucu suçlarını işlemektedir. Önceki çalışmalarda da görüleceği üzere medeni durum ile suçluluk arasında bir ilişki söz konusudur. Buna göre, ülkemizde evli olan kadınlar bekârlara göre daha fazla suç işlemektedir. Gerek ulusal istatistiklere gerekse konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalara bakıldığında, suç işleyen kadınların büyük çoğunluğunun evli ve çocuk sahibi olduğu görülmektedir (İl,1990; Özkan Küçükşengül, 1990; Özcan; 1996; İçli, 2007; Gürtuna, 2009; İçli ve diğerleri, 2011; Çoban ve Akgün, 2011; Akgün, 2012, Akpolat ve Arslantürk, 2013).

Araştırmalar, bekâr kadınların evli olan kadınlara göre farklı türde suçlar işlediğini göstermektedir. Her şeyden önce kadınların annelik duygusu ve çocuklarının gereksinimlerini karşılama isteği, bilhassa mala karşı suç işlemelerini kolaylaştırmaktadır. Özellikle anne olmaları nedeniyle kadınlar, çocuklarının acil gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla mağaza veya evlerden hırsızlık yapabilmekte ya da çocuklarının kavgalarına müdahil olarak komşularıyla mahalle kavgalarına karışabilmektedirler. Bu gibi durumlar göz önüne alındığında, suçlulukta cinsiyet kadar medeni durumun da etkili olduğu sonucuna varılmaktadır (Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan).

6.2.3. Eğitim Durumu

Eğitim, bireylerin suça karşı bilinç düzeyinin artmasında ve resmi sosyalizasyonlarının gerçekleşmesinde önemli bir etken olarak düşünülebilir. Bu anlamda formal eğitim sürecinden mahrum olan bireyler, okuldan alacakları resmi sosyalleşmeden mahrum kalacak ve sosyalleşmeleri lokal olarak gerçekleşecektir. Bir başka deyişle, sadece aileleri ya da mahalleleri ile sınırlı bir sosyalleşme süreci yaşayacaklardır. Bu sosyalleşmenin toplumun genel normlarıyla örtüşmeyen suçlu bir çevre içinde gerçekleşmesi halinde ise, eğitimsizlik, suçu arttırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkacaktır.

Fertlerin toplumun beklentilerine uygun davranışlar sergilemelerinde yahut toplumsal düzene uyan, istenilen davranış değişikliğini gerçekleştirmelerinde, eğitim/öğrenim gerçeği oldukça önemlidir. Eğitimin, bir sosyalleştirme vasıtası olmasının yanında, ilişki ve davranış biçimlerinin oluşmasında da önemli bir işlevi bulunmaktadır. İnsani değerlerin öğrenilmesi ve şiddet içeren kültürel kodların değiştirilmesi yine eğitim ve öğrenim düzeyin artmasıyla olmaktadır (Kızmaz, 2004). Ülkemizde kan davası sebebiyle cinayet işleyenlerin %84'ünün eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinin altındadır (Ünsal 1995: 112). Eğitim seviyesinin arttırılmasıyla bu oranın düşürülmesi hedeflenebilir.

Yıldız (2004) tarafından 2001 yılında cezaevlerine giren 23460 hükümlüye ait verilerin çözümlenmesiyle yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre de bireylerin işledikleri suç türleri ile eğitim durumları arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur. Buna göre hırsızlık ile yükseköğretim mezunu olma arasında bir ilişki bulunamazken,

okuryazar olmayanlarla hırsızlık ve uyuşturucu suçları arasında güçlü bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. İlkokul düzeyinde eğitimi olanların ise cinayet, ırza geçme ve yaralama suçlarını daha çok işledikleri, lise mezunu olanlarla ise dolandırıcılık suçlarının yüksek seviyede ilişkili olduğu belirlenmiştir. Fakülte veya yüksekokul mezunlarının ise dolandırıcılık suçlarına eğilimli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenim durumu bakımından erkek ve kadın suçluluğu açısından da benzerlikler bulunmaktadır. Ülkemizde tüm yıllarda eğitim seviyesi arttıkça suçluluk oranları azalmaktadır. Bu durum hem erkek hem de kadınlar açısından geçerlidir. Gerek erkeklerde gerekse kadınlarda suçluluk, okuryazar olup bir okul bitirmeyenlerle ilkökul mezunları arasında en sık görülür (İçli, 2007: 348). Öğrenim durumu açısından hükümlü kadınlara bakıldığı zaman gelişmiş ülkelerdeki kadın mahkûmların da eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir (Almeda, 2005).

Eğitim, suça yönelik yapılan çalışmaların tümünde ele alınan önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin, bireyin ailesi ve yakın çevresi dışında sosyalleşmesini sağlayan, toplumun genel normlarını öğreterek bireyde istendik yönde davranış değişikliği sağlayan etkilerinin yanında her şeyden önce bireyi sokaktan uzak tutan bir yönü de bulunmaktadır.

Akpolat ve Arslantürk (2013) tarafından yapılan çalışmada da hükümlülerin eğitim düzeylerinin çoğunlukla ilkökul seviyesinde olduğu ve düzenli bir mesleklerinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna bağlı olarak, meslekteki düzensizliğin beraberinde sosyal hayattaki düzensizliği de getirdiğini ve düzenli bir meslek sahibi olmamanın ve düzenli bir hayata sahip olmamanın kişiyi suça itebileceği belirtilmiştir.

Fakat burada, suçluluğun yalnızca düşük eğitim seviyesi ya da işsizlikle bağlantılı bir olgu olduğu yahut eğitim seviyesi düşük ve işsiz olan kişilerin tamamının suç işleyebileceği tanımı yapılmamalıdır. Bilakis zimmet, yolsuzluk gibi bazı beyaz yaka suçlarında görüldüğü gibi, bu suçları işleyen kişilerin eğitim seviyeleri düşük değil, aksine, yüksek seviyede bir eğitime sahip oldukları görülmektedir. Bu sebeple, yalnızca yüksek seviyede bir eğitime sahip olmak, tamamen suçu engelleyen bir etken değildir. Buna karşılık, eğitim seviyesinin yüksek oluşuyla beraber meslek sahibi olma veya iş bulabilme ihtimalinin oluşması, suç oranlarının azalmasında önemli bir rol oynamaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olanlar

arasında suçluluk oranının daha az olması da, bu gerçeği çok açık bir şekilde göstermektedir (Kızmaz, 2004).

Araştırmamıza katılan kadınların eğitim durumlarına baktığımızda ise, %30,7'sinin okur-yazar olup bir okul bitirmeyen kadınlardan oluştuğu, ilkokul ve ortaokul mezunlarının %23'erlik bir oranı oluşturduğu, lise mezunu olanların %15,3 olduğu, hiç okuma yazma bilmeyenlerin ise %8 oranında olduğu görülmektedir. Suç işlemiş kadınların genel olarak eğitim durumlarının düşük olduğu, eğitim seviyesi yükseldikçe suçlu sayısının azaldığı görülmektedir. Aynı durumun erkek suçlular açısından da geçerli olduğu, suç oranlarının en çok ilkokul ve daha aşağı eğitim durumlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Kadınların öğrenim düzeylerinin gerçek yaşamda da erkeklerinkinden daha düşük seviyede olduğu ve iş yaşamına kadınların henüz yeni yeni katılmaya başladıkları hatırlandığında, kadın suçluların öğrenim düzeylerinin düşük olma nedeni ve kadın suçlular arasında ev hanımlarının oranının yüksek olma nedenleri anlaşılacaktır. Öğrenim düzeyi arttıkça suç oranları azalmaktadır. Bu kural suçlu kadınlar bakımından da geçerlidir. Öğrenim düzeyi yüksek kadınlar, öğrenim düzeyi düşük olan kadınlara kıyasla, kaybedecek daha çok şeyleri olduğu için suç işleme oranları da düşmektedir (Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan).

Eğitim durumu düşük olanların daha çok suç işlemesi, yapılan tüm çalışmalarda ortaya konulan önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aynı zamanda suç türleri ile eğitim durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığı sorusunu da akıllara getirmektedir. Yaptığımız çalışmada bu soru da dikkate alınarak suç işlemiş kadınların eğitim durumları ile işlenen suç türü arasındaki ilişki de incelenmiştir. Çalışmamızda, eğitim durumu ile suç arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; hırsızlık suçu işleyen kadınların %60'ının okur-yazar oldukları, %20'sinin okuma-yazma bilmediği, %20'sinin ise ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Yani hırsızlık suçundan hüküm almış kadınların tümünün eğitim düzeyleri ilkokul ya da daha düşük seviyededir. Mala karşı işlenen suçlardan yağma ve dolandırıcılık suçlarını işleyenlerin eğitim durumları ise ortaokul ve daha aşağı düzeyde görülmüştür. Evrakta sahtecilik gibi kamu güvenine karşı işlenen suçlarda eğitim durumu lise olarak tespit edilirken; uyuşturucu gibi kamu esenliğine karşı işlenen suçlardan hüküm giyen kadınların %50'si ortaokul, %25'i ilkokul ve %25'i lise mezunudur. Adam öldürme gibi kişiye karşı işlenen suçlarda ise eğitim

seviyesinin ilkökul ve daha aşağı düzeyde olduğu saptanmıştır. Buna göre, eğitim düzeyi ilkökul ve daha aşağı olan ve hırsızlık suçundan hüküm giyen kadınların oranı, eğitim durumu ilkökul ve üzeri olanlara göre anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Hırsızlık %80 oranla ilkökul mezunu olmayan (okuma yazma bilmeyen ya da okuryazar) kadınlar tarafından işlenmektedir. Benzer bir durum cinayet suçları açısından da geçerlidir. Cinayet suçunu işlemiş kadınların tamamı ilkökul ve daha aşağı eğitim düzeyindedir ve eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak bu suç türü ciddi oranda azalmaktadır. Evrakta sahtecilik gibi daha nitelikli suçları işleyen kadınların ise eğitim seviyeleri diğerlerine göre daha yüksektir. Bu durum suç türü ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Eğitim durumlarına ilişkin bulgular, ülkemizdeki genel suçlu profili ile benzerlik göstermektedir. TÜİK ve CTE tarafından yayınlanan suç istatistikleri incelendiğinde de benzer sonuçlar görülmektedir. Araştırmamızın bu bulguları diğer çalışmalarla da benzerlik taşımaktadır (Özcan; 1996; İçli, 2007; Gürtuna, 2009; İçli ve diğerleri, 2011; Çoban ve Akgün, 2011; Akgün, 2012).

6.2.4. İş Gücüne Katılım

Meslek sahibi olma ile eğitim seviyesi arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu, hatta eğitim seviyesi arttıkça nitelikli bir iş bulma olanağının da yükseldiği bir gerçektir. LaFree ve Drass'a (1966:615) göre işlenen suçlar nitelikli bir mesleği olanlar tarafından gerçekleştirilmemektedir.

Araştırmamıza katılan kadınların gelir getirici bir işte çalışma durumlarını incelediğimizde, %85'inin düzenli bir işte çalışmadığı, %15'inin ise cezaevine girmeden önce düzenli gelir getirici bir işte çalıştıkları saptanmıştır. Kadınların bir işte çalışıp çalışmadıkları ve ekonomik durumlarının suç türüne göre de farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Hırsızlık suçu işleyenlerin bir işte çalışmadıkları ve düzenli bir gelirlerinin olmadığı, dolandırıcılık ve evrakta sahtecilik suçu işleyen kadınların ise düzenli bir işte çalıştıkları ve ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Hırsızlık suçu işlemiş kadınların %80'i, bu suçu, kendi meslekleri olarak tanımlarken; meslek sahibi olmayan diğer kadınlar, kendilerini ev kadını olarak tanımlamıştır. Kadınların iş dünyasına aktif katılımı ile suçluluk oranlarının arttığını

savunan özgürleşme teorileri gibi teoriler olmasına rağmen bu oran Kayseri için %7,69 olarak bulunmuştur.

Şenol ve Yıldız (2012) çalışmalarında kadın hükümlülerin %39,2'sinin ev hanımı olduklarını, Çoban ve Akgün (2011) hükümlü kadınların %54,4'ünün cezaevlerine girmeden önce ev hanımı olduklarını, Saygılı (2009) ise çalışmasında kadın suçluların meslekleri olarak %73,3'ünü ev hanımı olarak bulmuştur. Dermody (1997) ise yaptığı çalışmada suç işlemiş kadınların %53,3'ünün çalışmadığını tespit etmiştir (Akgün, 2012). Akyol ve Sunar (1982) tarafından Kadın Katillerle ilgili yapılan çalışmada suç işlemiş kadınların eğitim düzeylerinin erkeklere oranla daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucuna göre, suçlu kadınların %34'ünü ev kadınları oluşturmaktadır (Akyol ve Sunar, 1982:361).

Çalışmaların verileri, ülke genelindeki kadınların ev kadını olma oranlarının diğer meslek gruplarından daha fazla olması durumuyla paraleldir. Bununla birlikte ev kadınlarını suça yönelten çok önemli nedenler de vardır. Ev kadınlarının kazançlarının olmaması, çocuklarının gereksinimlerini karşılama mecburiyetinde olduklarına inanmaları, kocalarının kendilerine muhtaç olduğunu düşünmeleri gibi birçok neden kadınları suça yöneltebilmektedir. Bu suçlar ise genellikle hırsızlık, dolandırıcılık ve yağma gibi suçlardır. (Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan).

Kadınlar, yukarıda izah edildiği gibi çeşitli nedenlerle kolaylıkla suç işleyebilmekte, üstelik bunu suç olarak değil meslekleri olarak gördüklerinden tekrar suç işlemekte de bir sakınca görmemektedirler. Görüşme yaptığımız kadınlar arasında bunu çekinmeden söyleyen kadınlar olduğu gibi, kocaları cezaevinde olduğu için onların ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak mecburiyetinde olduğu için hırsızlık yaptığını söyleyen kadınlar da bulunmaktadır. Hırsızlığı meslek olarak gören kadınlar arasında iş bölümü ve uzmanlaşmanın olduğu da çalışmamızda bu suç türü ile ilgili önemli bulgularımız arasındadır. Nitekim yankesicilik ve tırnakçılık gibi suç türlerinde aralarında uzmanlaşmış olan kadınların olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Bu anlamda çalışmalarımızın bulguları mevcut literatür ile benzerlik göstermektedir. Şenol ve Yıldız (2012) yaptıkları çalışmada hırsızlık, gasp ve uyuşturucu suçlarından hüküm giyen kadınların büyük çoğunluğunun bu suçları meslekleri olarak gördüğünü ve cezaevine girmeyi ise mesleklerinin bir gereği şeklinde algıladıklarını belirtmiştir.

6.2.5. Suç İşleme Yaşı

Eski hükümlü kadınların sosyo demografik özellikleri başlığında ele alacağımız diğer bir konu ise suçun işlendiği esnada kaç yaşında olduklarıdır. Araştırmamıza katılan kadınların %69'u 20-27 yaş aralığında ilk suçlarını işlerken; %31'i ise 28-35 yaş aralığında suça karışmıştır. Kadınların suç işleme yaşları dikkate alındığında çoğunluğunun genç yaşlarda suç işlediği görülmektedir.

Yaş faktörü, suçu açıklamada elbette ki tek başına yeterli bir değişken değildir. Ancak bireyin bedensel ve zihinsel gelişim evreleri ve bu evrelerde gerçekleştirmesi gereken kritik dönemler olduğu düşünüldüğünde yaş değişkeni suç üzerinde önemli belirleyicilerden biri haline gelmektedir. Bu haliyle yaş faktörü suçluluğun karakteristik bir özelliği olmaktadır. Yine tüm ceza kanunları suç davranışını yaş ile birlikte değerlendirmektedir. Kişinin yaptığı davranışın farkında olup olmadığı, cezai ehliyeteye sahip olma, çocuğun aileye ve sosyal çevreye daha fazla bağlı olduğu dönemler ve bu değişkenlerin birey üzerinde hangi yaşlarda daha fazla etkili olduğu gibi etkenlerin hepsi yaş ile ilgilidir. Aynı zamanda, bazı suç türlerinin belirli yaş aralığında neden daha fazla işlendiği gibi konular, yaş değişkeni üzerinde durulmasını gerektiren önemli hususlardır.

Yapılan çalışma ve araştırmalar neticesinde suç ile yaş arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Buna göre, anti-sosyal davranışlara yönelme okul çağlarında başlamakta, 20-40 yaş aralığında ise en üst sınıra ulaşmakta ve yaşlılık çağıyla birlikte azalmaktadır (Dönmezer, 1981).

Bilindiği gibi bireylerin yaşam öykülerinde suçun yoğun olarak işlendiği, suç eğrisinin tavan yaptığı bir yaş kesiti bulunmaktadır. Ünlü bir kriminolog tarafından da belirtildiği gibi suç davranışı cinsiyet, ırk vb. dâhil olmak üzere başka herhangi bir demografik ayrıtsaldan çok daha fazla şekilde suç tipleri ve suç oranı yönünden yaşa bağlıdır (Dönmezer, 1994:4).

Dönmezer (1994), Amerika'da ve Batılı ülkelerde suçun zirveye ulaştığı yaş aralığının 18-20 olduğunu, yaş ilerledikçe bu oranın düştüğünü ve son yüz elli yıldır bu yaş aralığının değişmediğini belirtmiştir. Türkiye'de ise, suçun zirve yaptığı yaş aralığının kültürel farklılıklara, aile ve akraba denetimine bağlı olarak, daha ileri yaşlara tekabül edebileceğini belirtmiştir. Ülkemizde kadın suçluluğu erkek

suçluluğuna oranla daha ileri yaşlarda tepe noktasına ulaşmaktadır. Ülkemizde yaşla birlikte kadın suçluluğu artmakta ve genellikle 30-40 yaş aralığında zirve noktasına ulaşmaktadır. Yaşın ilerlemesiyle beraber bu oranların da azaldığı görülmektedir. 15 yaş altı suç sayısının en az olduğu seviye olmakla beraber 60 yaşından itibaren 15 yaş altı orana yakın oranlar görülmektedir (İçli, 1988: 26). Türkiye'de, 1989 ve 1991 yılları arasında, her türlü suçtan 2934 suçlu hakkında yapılan bir çalışmada, suçluların çoğunlukla 15 ile 34 yaş arasında oldukları belirtilmiştir (İçli, 1994).

Aytac, Aytaç ve Bayram (2007) tarafından 807 sanık üzerinde yapılan bir araştırmada, kadın zanlıların yaş ortalamasının erkek zanlılardan düşük olduğu, buna karşılık kadın zanlıların sahip olduğu sabıka sayısının erkeklerden daha fazla olduğu bulunmuştur. Buna göre kadınlar erkeklerden daha erken yaşlarda suça karışmakta ve aynı zamanda daha fazla suç işlemektedir. Başka bir deyişle erken yaşta suça karışan bir kadının sabıka sayısı erken yaşta suça karışan bir erkeğe göre daha fazladır. Yine aynı çalışmada mala karşı işlenen suçlarda 19-30 yaş aralığında olan zanlıların 43-54 yaş aralığındaki zanlılara göre on üç kat daha fazla suç işlediği sonucuna ulaşılmıştır. Yani mala karşı işlenen suçlar genç yaşlarda daha fazla gerçekleşmektedir.

Çalışmamızda da görüşme yaptığımız kadınların %85'i 21-39 yaş aralığında yani genç-orta yetişkin grubunda yer almaktadır. Bu kadınların %63,6'sı mala karşı işlenen suçlardan, %27,2'si kamu esenliğine karşı işlenen suçlardan, %9'u ise kamu güvenine karşı işlenen suçlardan hüküm giymiştir. Görüşme yaptığımız kadınlar arasında kişiye karşı suç işleyen kadınlar ise 40-64 yaş aralığında yani ileri yetişkin grubunda yer almakta ve genele oranla %15'lik bir oranı teşkil etmektedir. Hırsızlık, yağma, dolandırıcılık gibi mala karşı işlenen suçlar ile uyuşturucu gibi kamu esenliğine karşı işlenen suçlar, genç yaşlarda daha fazla görülmekte iken; bu suçların yaş ilerledikçe azaldığı ve ileri yetişkin yaşlarda adam öldürme gibi kişiye karşı suçların nispeten daha fazla olduğu görülmüştür.

Suçluluk yaşa bağlı olarak, yaş ilerledikçe azalır. Bu durum sık işlenen suçlar için de geçerlidir. Yaşlılık fenomeni diye adlandırılan bu süreçte, araştırmacılara göre hareket kabiliyeti ve fiziksel gücün azalmasına bağlı olarak suç oranları da azalmaktadır. M. Hirschi ve T. Gottfredson, yaş ile suç ilişkisinin toplumsal özelliklere göre değişmediğini öne sürmektedir. Onlara göre suç, 15-19 yaşları arasında tepe noktasına ulaşır ve ardından yaşam boyunca giderek azalır. Suç-yaş ilişkisi cinsiyete, ırka, zamana, ülkeye ve suç türlerine göre değişmez, farklılıklar

hayat boyunca sürer. Mesela, alt sınıf mensubu bir genç, orta sınıfa mensup bir gençten üç kat daha çok suç işliyorsa, alt sınıftaki altmış yaşındaki birinin orta sınıf mensubu altmış yaşındaki bir kişiden suç işleme ihtimali de aynı oranda daha çoktur (Adler, Mueller ve Laufer, 2004:45-48).

Yaş ve suç arasındaki ilişki, genel olarak, suç oranlarının ergenler arasında en yüksek olduğu yönündedir. Fakat bu geleneksel görüş, farklı faktörlerin farklı yaşlardaki suçlular üzerinde farklı etkileri olabileceğini öne süren gelişimsel kuramlar ile yer değiştirmiştir. Örneğin, hırsızlık, uyuşturucu kullanma ve sokak suçları çoğunlukla gençler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, sahtecilik ve diğer mali suçlar gibi profesyonellik gerektiren suçlar daha sonraki dönemlerde işlenir (Çelik, 2008).

İçli ve diğerleri (2007:68-69) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre ceza alınan suç türleri ile suçun işlenme yaşı arasındaki ilişki dikkate alındığında, dolandırıcılık suçları en az 16-25, en çok 46-55 yaşları arasında, buna karşılık yağma/gasp suçlarının ise en az 46-55, en çok 16-25 yaşları arasında işlendiği anlaşılmıştır. Sonuçlar yaş aralığının maddi suçlarda önemli bir değişken olduğunun göstergesidir. Kapkaç ve yağma suçları bilhassa gençler tarafından daha yoğun şekilde işlenmektedir. Çünkü bu suçların işlenebilmesi fiziksel güce ve enerjiye sahip olmaya bağlı olmakla beraber, kişilerin kıvrak olmasını da gerektirir. Buna karşın dolandırıcılık suçları ise orta yaşın üstündeki yaş gruplarında olan bireylerin işlediği suçlardandır. Bu suçu işleyebilmek için kişilerin, karşısındaki insanın güvenini kazanacak birikime ve olgunluğa sahip olması gerekir. Çalışmada ayrıca uyuşturucu kullanımının en çok 16-25 yaş aralığında olduğu saptanmıştır.

Son dönem suç kuramlarından olan gelişimsel suç kuramları, suçu durağan değil değişken süreçlerle açıklamaktadır. Suçun sebeplerine dair önemli yaklaşımlar sergileyen bu kuramlar, zamana bağlı olarak kişinin suçlu hale gelmesinde -bilhassa uyuşturucu kullanımında- etkili olan süreçleri tespit etmeye çalışmıştır. Sosyal öğrenme ve sosyal kontrol teorilerinin birleşimi olarak görebileceğimiz bu kuramlar, kişiye özel tecrübelerin, pekiştirenlerin ve etkileşimlerin, topluma uyan ve sapkın davranışların oluşumu üzerindeki etkilerini belirlemenin yanında, toplumsal bağlılığın kişinin topluma uyan ve sapkın davranışlar geliştirmesindeki etkileri üzerinde de durmaktadır (Mazerolle, 2000: 190). Buna göre, çocuk; ailesi ile güçlü duygusal bağlar geliştiremezse, ana baba ve toplumun diğer kesimi ile anlamlı ilişkiler kurarak

bunu devam ettirebilmesi için gerekli fiziksel ve bilişsel kabiliyetleri kazanamamışsa ve toplumun genelinden bu anlamlı ilişkilerin korunması ve sürekliliğini sağlayacak pekiştiriciler alamazsa, yalnızlaşacak ya da kendi gibi olan başka başarısız çocuklarla beraber olacaktır. Bu birliktelik ise sonuçta çocuğu suçlu hale getirecektir (Ellis ve Walsh, 2000: 471).

Gençler arasında suç oranlarının yüksek olmasının nedenlerinden biri, bu yaş grubundaki gençlerin sosyalleşme sorunlarıyla karşı karşıya kalmasıdır. Kendi gerçekleri ile sosyal normlar arasında çatışma yaşayan gencin davranışları sapkın davranış biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Aile etkisinin azaldığı ve dış etkilere daha açık hale geldikleri bu dönemde, gençlerin özellikle arkadaşlarının etkisi ile suç işleme eğilimi beklenen bir sonuçtur. Ergenler, genellikle akran gruplarında hissettikleri sevgi ve kabul gibi olumlu duyguları yaşadıklarında, onların eylemlerinin olumsuz sonuçları olma ihtimalini görmezden gelirler. Bu nedenle, grup suçları gençler arasında yaygındır. Muhtemelen, genç, ailesinde kuramadığı duygusal bağları ve sevgiyi başkalarında veya sokakta aramaktadır. Ailede sevgi eksikliği, aile ve toplumun geneliyle olumlu ilişkiler kurarak bunları devam ettirememe gibi nedenler gelişimsel kuramlarda da belirtildiği üzere çocuk suçlarının önemli sebeplerindedir. Bunun yanında gençler, sapkın davranışlarının ileride kendilerine yönelik olumsuz sonuçlar doğurabileceğini tahmin edebilecek yaşam tecrübesine sahip değildirler. Bu muhakeme gücünden yoksunluk ve suçtan elde ettikleri kazanımlar, gençler arasında sapkın davranışları ve suçu cazip kılabilir.

Ailede çocuk istismarı, ebeveyn kavgaları, dağılmış, düzensiz aileler, mahalle ortamları gibi etkenler çocuk suçluluğuna yol açan diğer faktörlerdir. Ayrıca, işsizlik ve yoksulluğun yüksek olduğu mahallelerde büyüyen çocuklar için suçlu davranışlar çekici olabilmektedir (Çelik, 2008).

Yaş ile ilgili bir diğer önemli tartışma, yaşam boyu antisosyal davranışların sürekliliğine odaklanmaktadır. Bu teori için çocukluktaki yanlış davranış, yetişkin sapkınlığının en önemli belirleyicilerinden biridir. Konuyla ilgili uluslararası literatür (Patterson ve diğerleri, 1992; Hanson ve diğerleri, 1984; Blumstein ve diğerleri, 1986; Ganzer ve Sarason, 1973; Dembo ve diğerleri, 1991; Farrington ve diğerleri, 1991; akt. Kızmaz, 2013b, 23-25 Mayıs: 909-910) ceza infaz kurumlarından tahliye olduktan sonra tekrar suç işleyerek cezaevlerine dönenlerin büyük çoğunluğunu ergenlerin ve gençlerin oluşturduğunu göstermektedir. Buna göre suçun erken

yaşlarda işlenmesi ve bireyin erken yaşlarda ceza infaz kurumlarıyla tanışması suç işleme sıklığını arttırmaktadır. Kızmaz'a (2013b, 23-25 Mayıs: 910) göre erken yaşlarda suç işleme ve cezaevine girme, suç işleme sıklığını ve suçluluk süresini arttırmaktadır. Ona göre bu kişilerin kronik suçlulara dönüşmelerinin başlıca sebebi erken yaşlarda suça karışmanın ve tutuklanmanın suçluluğu pekiştirmesidir. Köknel (2001:356) ise Türkiye'de işlenen suçların neredeyse yarısını 25 yaş altı grupta yer alan çocukların ve gençlerin işlediğini, sonraki dönemlerde suç işleyen kişilerin %90'ının çocukluk ve gençlik çağlarında suç işlemiş kişilerden oluştuğunu belirtmektedir.

Çalışmamızda kadınların erken yaşlarda suç işleme nedenlerini ortaya koyabilmek için çalışmamıza katılan ve genç yaşlarda suç işlemiş kadınların çocukluk dönemlerine ilişkin bilgileri incelenmiştir. Buna göre kadınların bu dönemlerinde travmatik olaylar yaşadığı ve yaşamlarındaki kırılma noktaları diyebileceğimiz bu sarsıntılı dönemlerin erken yaşta suç işlemelerinde önemli bir faktör olduğu görülmüştür. Bu kritik dönemler kadınların neden genç yaşlarda suç işlediğini anlamada önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle kadınların işlediği uyuşturucu suçlarında (%50) ebeveynlerinden birini kaybetme, tecavüze uğrama, ailesi tarafından reddedilme, terk edilme, evden kaçma, suçlu akran gruplarıyla beraber olma, bozuk aile ilişkileri ve sevgisiz bir ortamda büyüme gibi fiziksel, cinsel ve duygusal istismar deneyimleri bulunduğu saptanmıştır. Hırsızlık suçu işleyen kadınlar (%37,5) ise çoğunlukla suçu ailelerinin teşviki ile suç kültürünün bir parçası olarak erken yaşlarda işlemektedir. Gasp, kişiyi hürriyetinden alıkoyma suçunu işleyen kadınların (%13,5) da yine erken yaşlarda fiziksel ve cinsel istismara uğrama, madde kullanımı gibi nedenleri olduğu saptanmıştır.

Suçun genç yaşlarda ya da genç-orta yetişkin yaşlarda daha fazla işleniyor oluşu, bu yaşların; çocukluktan ergenliğe geçişte mevcut sosyo-ekonomik koşullara göre ortaya çıkan belirsizlikler, gelişimsel dönemlere bağlı olarak ortaya çıkan kritik dönemlerin sağlıklı atlatılamaması, ergenlik döneminin getirdiği fiziksel, bilişsel ve sosyal problemlerin topluma uyan davranışlar geliştirilerek çözülememesi, gençlerin davranışlarının olumsuz sonuçlarını kestirememesi, fiziksel olarak ergenlik ve gençlik dönemlerinin suç işlemeye daha elverişli oluşu, suçtan elde edilen kazanımların cazibesi, fiziksel, duygusal ve cinsel istismara daha yoğun şekilde maruz kalma, kötü ebeveynlik, erken yaşta ve zorla yaptırılan evlilikler, güvensizlik, suç altkültürü,

mahalle ortamı, suçlu sosyal çevre ve akran etkisinin bu dönemlerde daha fazla olması, sosyalleşme problemleri, bireyin okul sonrası hayatında kendini ve ailesini geçindirebileceği düzenli bir iş bulamaması ve buna bağlı olarak da düzenli bir hayat kuramaması gibi suça sürükleyen pekiştiricilerin çok daha güçlü ve etkin hissedildiği yaşlar olması gibi nedenlerle açıklanabilir. Bundan dolayı, mala karşı işlenen suçlar ile uyuşturucu suçları erken yaşlarda, kötü evlilikler ve aile içi şiddete bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar nedeniyle, adam öldürme suçları ile sahtecilik ve beyaz yaka suçları gibi daha çok profesyonellik gerektiren ekonomik suçlar ise ileri yaşlarda gerçekleşmektedir diyebiliriz. Bu durum gerek Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan suç istatistikleri ile gerekse TÜİK'in Adalet İstatistikleri ile paralellik göstermektedir. Yine, kadın suçluğu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalara baktığımızda da benzer sonuçların ortaya çıktığını görmekteyiz. (İçli ve Ögün, 1988; İl, 1990; Özcan; 1996; İçli, 2007; Çelik, 2008; İçli ve diğerleri, 2011; Çoban ve Akgün, 2011; Akgün, 2012, Akpolat ve Arslantürk, 2013).

6.2.6. Yerleşim Yeri

Eski hükümlü kadınların yerleşim yerleri incelendiğinde hepsinin il merkezinde ikamet ettiği, suçun işlenme yerinin de yine il merkezi olduğu görülmektedir. Suçun yoğun olarak işlendiği mahallerden Yavuzlar Mahallesiindeki bir okul müdür yardımcısı konuyla ilgili şu şekilde bilgi vermiştir:

Yaklaşık üç yıldır bu okulda müdür yardımcısı olarak görev yapıyorum. Bu mahallede suç işlenme oranı gerçekten çok yüksek. Öğrencilerle bile artık baş edemiyoruz. Bıçaklama, yaralama, kavga gürültü hiç eksik olmuyor. Anne babalarını çağırıyoruz onlar da çocuklarından farksız hiç ilgilenmiyorlar. Zaten bu çocukların ailelerinden suç işleyen en az birer kişi vardır. Ben de artık bıktım eski okuluma düz öğretmen olarak geri döneceğim. (Lise Müdür Yardımcısı, T.B.)

Gazi Osman Mahallesinde yaşayan bir mahalle sakini ile yaptığımız görüşmede ise yerleşim yeri ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

Otuz yılı aşkın süredir bu mahallede yaşıyorum. Ben buraya geldiğimde ne yolu ne suyu ne de kanalizasyonu vardı. Şu ilerde gördüğün gecekonduların hepsinde çingeneler yaşıyor. Bunların kadınları çocukları hırsızlık yapar, erkekleri çalışmazlar onlarda da her türlü ayak var. Anlayacağın bulaşık insanlar. Cezaevine girip girip çıkarlar. Yakında kentsel dönüşüm gelecek benim gecekonduya da yarım daire veriyorlar üstünü tamamlayıp çıkacağım. İnşallah bunları da buradan temizlerler. (Mahalle sakini, S.D.)

Argıncık Mahallesinde yaptığımız görüşmede bir memur emeklisi şu bilgileri aktarmıştır:

Bu mahalle Kayseri'nin varoş mahallelerinden biridir. Belalı bir mahalle olarak bilinir Kayseri'de... bu mahallede yaşayanlara "argıncık bebesi" derler. Biraz belalı tipler yani. Genellikle Kayseri'nin ilçelerinden ya da çevre illerden gelen insanlar oturur burada. Çingeneler de epeyce var. Bohçacılık, kağıt toplama işi yaparlar bir de hırsızlık geçim kaynaklarıdır bunların. Uyuşturucu içenleri, satanları da son zamanlarda sık duymaya başladık. Eskiden bu kadar değildi. (Mahalle sakini, N.Ç.)

Battalgazi Mahallesinde yaşayan bir esnaf ile yaptığımız görüşmede mahalleyle ilgili şu bilgileri aktarmıştır:

Burası aslında şehir merkezine çok yakın ama oturanlar fakir olduğu için bir türlü gelişmemiş altyapısı olmayan bir yer. Genellikle alevi ve kürtler burada yoğunlukta. Yolun karşı tarafı lüks daireler bu tarafı mahrumiyet bölgesi. İnsanlar dar gelimli, mecburen veresiye alışveriş yapıyorlar çoğu geri dönmüyor, dönse bile çok geç dönüyor. Suç olayları da ister istemez oluyor. İnsanlar fakir, artık özenti mi dersin, çaresizlikten mi dersin suça karışanlar oluyor. (Mahalle esnafı, H.O.)

Görüleceği üzere bazı kentsel mekânlarla suç arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur. Kentlerin bazı bölgelerinde suçun yaygın olarak işleniyor olması, özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur.

Şehir hayatına özgü modern yaşam biçimine imrenme, varlıklı insanların imkânlarına ulaşma arzusu gibi bireylere suçu cazip kılan sebepler ile suç altkültürünü benimseme, suçlu akran gruplarıyla birlikte olma gibi suça iten şartlar, aynı zamanda mekânsal olarak şehrin belli bölgelerini, suça dönük bir çekim merkezi haline getirebilmektedir. Bu gibi yerleşim yerlerini, sosyal kontrol mekanizmalarının zayıfladığı, sosyal düzensizliğin olduğu ve suç işlemeye dönük fırsatların geliştiği mekânlar olarak tanımlayabiliriz.

Sosyal düzensizlik teorisi, kentleşme, sanayileşme, sosyal hareketlilik, heterojen yapı, çöküntü bölgeleri gibi dinamiklerin, direkt ya da dolaylı olarak suçluluğa etkileri üzerinde durmaktadır. Shaw ve McKay, kent yaşamının ayırıcı özellikleri olan fiziksel hareketlilik, kültürel heterojenlik ve yoksulluk gibi unsurların sosyal çözülmeye neden olduğunu savunmuşlardır (Kızmaz, 2005;151–152). Buna göre kentin bazı kesimleri daha fazla suçluluk özelliği taşımakta ve bu bölgelerde yaşayan kişi ya da gruplar suç işlemeye daha yatkın kişiler olmaktadır. Mekan ve suçluluk arasındaki ilişkiye dikkat çeken bu açıklamalar, suçluluğu bireysel olarak değil, sosyal sorunlarla ilişkili bir olgu olarak değerlendirmektedir (Vito ve Holmes, 1994:141).

Whyte (2017) ise çalışmasında, aslında bu yerlerdeki arkadaşlık, sosyal dayanışma, yardımlaşma, komşuluk gibi sosyal kontrol mekanizmalarının oldukça güçlü olduğunu, grup içi dayanışmanın çocukluk yıllarından itibaren başlayan yakınlık ilişkisi ile gelişerek uzun yıllar içinde daha da sağlamlaştığını belirtmiştir. Çalışmada belirtilen dikkat çekici noktalardan biri de yazarın okul arkadaşlığına dayalı hiç bir suç çetesine rastlamadığını belirtmesidir. Bunun bir bakıma anlamı suçluluğu formal ilişkilerin değil, mahalledeki informal ilişkilerin oluşturduğudur. Bununla birlikte herhangi bir sebepten dolayı mahalleden ayrılan bir kişinin yine aynı mahalleye geri döndüğünü ve kendi grubu içindeki ilişkilerini devam ettirdiğini belirtmesi suç ve mekân arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Bu mahalleler suçluların her şart altında buluşup bir araya geldikleri mekânlardır. Grup üyelerinin yaşadığı yerler değişse bile buluştukları köşebaşları ve sosyal mekânlar sabit kalmaktadır. Dar bir çevrede yetişen bireyler farklı yerlere gittiklerinde ne

yapacaklarını bilememekte, yeni çevresiyle uyum sağlayamamakta ve tekrar mahallesine geri dönmektedir. Grup üyeleri, belirli buluşma yerlerinde, belirli günlerde bir araya gelerek sosyal faaliyetlere birlikte katılmakta, dışarıyla bağı olmayan bu kişilerin sosyalleşmesi de aynı mekânlarda aynı kişilerle ve grup içindeki hiyerarşik statüsüne göre gerçekleşmektedir. Bu nedenle de bu bölgede yaşayan insanlar, dış dünyadan izole halde kendi sosyal düzenleri içinde sosyalleştiklerinden; yaşadıkları mahalleler de suç üretilen mekânlar haline dönüşmektedir.

Stark (1987) tarafından geliştirilen suçun ekolojik kuramı ya da sapkın yerler teorisi bazı sapkın ve suçlu davranışların belirli yerlerde yoğunlaşma nedenlerini ele almaktadır. O, suçu kişisel özelliklerden ziyade grubun ve yerin özelliklerini tanımlayarak analiz etmiştir. Stark mekân analizine dayandırdığı kuramında suçun yoğun işlendiği bölgeleri yoğunluğun, yoksulluğun, karışık kullanımın, geçişliliğin ve viraneliğin olduğu yerler olarak tanımlamıştır. Stark, suçlu bölgeleri tanımlarken kullandığı bu temel özelliklerin bölgede oturanlar arasında ahlaki hor görme, sapma ve suç için fırsatların artması, sapma ve suç için yükselen motivasyonlar ve toplumsal denetim mekanizmalarının zayıflaması gibi unsurlarla karşılıklı etkileşim halinde olduklarını belirtmiştir.

Yerleşim yerinin yoğun olması ilişki yoğunluğunu ve ahlaki hor görmeyi doğurmaktadır. Yerleşim bölgesinin yoğunluğu ise aile fertlerinin fazlalığı, kullanılan yerlerin karışık kullanımı ve yoksulluk gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Ailedeki kişi sayısının fazlalığı, aile fertlerinin zamanlarını önemli ölçüde evin dışında harcamalarına ve çocuklar üstündeki ebeveyn kontrolünün eksilmesine neden olmaktadır. Suçluluğu etkileyen bu faktörler, genellikle üst seviyede geçiş bölgesi olma özelliği gösteren yerlerde yoğun olarak görülmektedir. Geçişlilik özelliği taşıyan bu yerleşim bölgeleri, bakımsızlıktan harap olan virane yer niteliği gösterdiğinden bölge sakinleri, yerleşim yeri nedeniyle damgalanmaktadır. Bununla birlikte, bölgede ikamet edenler arasında ahlaki kuralların dışına çıkanların sayısındaki artışa bağlı olarak suç mağdurlarının sayısı da aynı oranda yükselmektedir. Teoriye göre, kanunları uygulayanların, müsamahakâr davranması ahlaki sinizmi arttırmakta ve bu durum ise suç oranlarını yükseltmektedir (Vito ve Holmes, 1994:144).

Chicago ekolünün izlerini taşıyan ve sosyal organizasyonsuzluk, rasyonel tercih ve sosyal kontrol kuramlarının temel varsayımlarını da kapsayan sapkın yerler teorisi, suç bölgesi olarak vasıflandırılan yerleşim bölgelerinin, suçluluğu kışkırtan ve

kolaylaştıran bir özelliğe sahip olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu modele göre; bu gibi yerleşim bölgelerinde illegal yahut zahmetsiz yollardan zengin olma tutumunun daha sık olarak ortaya çıkacağını söylemek mümkündür. Özellikle, formal ve informal kontrol mekanizmalarının etkin çalışmadığı bu yerler, suç işlemeyi daha da kolaylaştırmaktadır. Ahlaki sinizm olgusunun da, bu kapsamda suç işlemeyi kolaylaştıran bir faktör olduğu görülmektedir (Kızmaz, 2006: 319-321).

Ayrıntılarını tezimizin teorik kısmında Chicago ekolü başlığında anlatmış olduğumuz gibi, suç, en fazla kentin sanayi tesislerine yakın, hızlı nüfus hareketlerinin olduğu ve farklı etnik yapıdaki kişilerin oturduğu mahallelerde işlenmektedir. Durumunu düzelten insanların farklı mahallelere göç ettiği ve yerine yenilerinin geldiği, tam bir geçiş bölgesi özelliği gösteren bu mahallelerde, sosyal denetim mekanizmaları ve bir mahalle olma bilinci gelişmediği için şehrin bu bölgeleri suçun en yoğun şekilde işlendiği yerler olarak öne çıkmaktadır (Dolu, 2011: 210). Whyte (1963) ise bu tarz bölgeleri çevresindeki toplumsal yapıyla kendi sosyal yapısını kaynaştıramamış yerler olarak tanımlamaktadır. Tezimizde araştırma yaptığımız Kayseri'nin Yavuzlar, Gazi Osman, Argıncık ve Battalgazi mahallelerinin bu tanımlamaya uyduğu, görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınların çoğunlukla bu mahallelerde oturduğu saptanmıştır. Yerleşim yeri itibarıyla söz konusu mahallelerde gecekondü tarzı yapılaşmanın hâkim olduğu, genel olarak gelir düzeyi düşük ve göç ederek Kayseri'ye gelen insanların ikamet ettiği ve bir suç altkültürünün olduğu mahalleler olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda bu mahallelerde suç işleme yöntemlerinin aile, sosyal çevre ve akran grupları gibi bireyi çevreleyen unsurlar aracılığı ile sosyal öğrenme yoluyla öğrenildiği ve suç değerlerinin rasyonelleştirildiği, diğer bir deyişle bireylerin suçlu davranışlarına haklı gerekçeler bularak veya daha üstün bir amaç uğruna suç işlediklerini söyleyerek suçun sonuçlarını inkâr etme yolunu seçtikleri, suçun sorumluluğunu yoksulluk, ailevi problemlerinin olması gibi kendi dışında bir faktöre bağlayarak bireysel sorumluluklarını yadsıdıkları ve aslında kendilerini yargılayan ve suçlu damgası yapıştıran kişilerin kendilerinden daha masum kişiler olmadığını söylemeleri gibi rasyonelleştirme süreçlerinin yaşandığı; bununla birlikte bu kişilerin suçlu bireylerle temas etme sıklığı daha fazla olduğu ve normal bireylerden izole bir halde yaşadıkları için bu yerlerde bir suç kültürü geliştiği ve bu kültürün aynı yollarla yeni kuşaklara aktarıldığı görülmektedir. Bu bulgularımız doğrultusunda suç ve yerleşim yeri

arasında sıkı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Suç ve mekân arasındaki bu ilişkiye dair benzer bulgular Temurçin ve Haydaroğlu, (2017) ile Şenol ve Yıldız (2012) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya konulmuştur.

6.2.7. Kadınların Uğradığı Fiziksel, Cinsel ve Duygusal Şiddet

Eski hükümlü kadınların şiddete maruz kalma durumları incelendiğinde, karşılaşılan fiziksel ve cinsel şiddetin kadın suçluluğunda önemli bir etken olduğunu görmekteyiz. Çalışmamızda bu oran kişiye karşı işlenen suçlarda (adam öldürme, gasp, kişiyi hürriyetinden alıkoyma vb.) %15,3, uyuşturucu gibi kamu esenliğine karşı suçlarda %7,6 olarak bulunmuştur. Toplamda fiziksel, duygusal veya cinsel şiddete maruz kaldığı için suç işleyen kadınların oranı %23,0 olarak saptanmıştır.

Ülkemizdeki kadın suçluların profiline dair suç istatistikleri bize bir fikir sunsa da, kadın suçluluğunun altında yatan nedenler, kadına yönelik şiddete karşı kadın suçluların tutumları ve kadın suçluların şiddet mağdurları olarak yaşadıkları deneyimler üzerinde yapılan sosyolojik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Suçlu olmayan kadınlara yönelik şiddet konusunda birçok çalışma yapılmasına rağmen, yaşamlarının belirli dönemlerinde veya sistematik bir şekilde şiddete maruz kalan kadın suçlular hakkında kapsamlı araştırmalar neredeyse yoktur. Yapılan çalışmalar suç ile şiddete maruz kalma arasında bir ilişkinin varlığını gösterse de bu alandaki araştırmalar oldukça sınırlı düzeydedir. Ayrıca, kadın suçlularla ilgili yapılan sınırlı sayıdaki bu çalışmalar da kadınların demografik özellikleri ve onları suçlu hale getiren sosyo-kültürel ve ekonomik faktörler üzerine odaklanmıştır. Şiddet algısı ise genellikle fiziksel şiddet şeklindedir. Hâlbuki fiziksel şiddet; duygusal (psikolojik), cinsel, ekonomik ve sözel şiddet gibi şiddet türleri içinde bunlardan sadece biridir. Bu alan üzerinde daha çok çalışma yapılması, farklı türleri ile şiddete maruz kaldığı için suç işleyen kadınların suç işleme nedenlerini onların gözüyle değerlendirme imkânı sunacaktır. Mesela, (Akpolat ve Arslantürk, 2013) tarafından yapılan çalışmada, cinsiyetle suç işlenirken hissedilen duygular arasında farklılıkların olduğu, endişe, korku ve pişmanlık duygularının kadınlarda daha fazla olmasına karşın, erkeklerin suça karşı daha umursamaz oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte suçu işlediği esnada kadınların erkeklere göre daha mutlu oldukları görülmüştür. Çalışmada, bu

şekilde hisseden kadınların çoğunlukla tecavüzcülerini öldürdükleri ve namuslarını temizlediklerini düşündükleri için suç esnasında mutlu hissettikleri belirtilmektedir.

Ülkemizde ve dünyadaki şiddet örneklerine baktığımızda ise kadınların çoğu zaman tanıdıkları erkekler tarafından saldırıya uğradığını ve mağdur edildiklerini görmekteyiz. Erkekler muhtemelen bunu kadınlar üzerindeki gücünü veya otoritesini hissetmek ve kontrollerini sürdürmek için yapıyor olabilirler.

Kişiyeye karşı işlenen suçlar ile kadınların şiddet deneyimleri arasında nedensel ilişkinin varlığına işaret eden radikal feminist kuramlar konu hakkında daha açıklayıcı olacaktır. Radikal feminist kuramcılar, genellikle erkek egemenliğin göstergeleri olan cinsel taciz, tecavüz, aile içi şiddet ve pornografi gibi kadınlara yönelik işlenen suçlar üzerinde yoğunlaşır ve bu şekilde erkek mağduru olmalarının ardından kadınların suçluya dönüştüklerini öne sürerler (Burgess,2006:29). Aynı zamanda kadınların yaşamış olduğu bu mağduriyetler, kadın suçluluğunun farklı bir boyutunu da gözler önüne sermektedir. Şiddete maruz kalan çoğu kadın, işlediği suçları çaresizlik, başka çıkar yol bulamama, mecburiyet, suçlu ortama zorla sürüklenme gibi nedenlerle açıklamaktadır.

Eski hükümlülerden S.A. suç işleme nedenini uğradığı fiziksel şiddet olarak ifade ederken yaşadıklarını şu şekilde dile getirmiştir:

Eve her gün sarhoş gelen ve çocuklarımın yanında bana dayak atan çocuklarımı huzursuz eden beni uyuşturucuya alıştırmak isteyen bir eşim vardı. Ölümü hak ettiğini düşündüm. Akşam sarhoş gelip sızmıştı. Seslendim uyanmadı. Evde bulunan silahla kafasına sıktım. Kurşun yanağında sivilce gibi kalmıştı. Oradaki kurşunu yanağını didikleyip çıkardım. Parmak izim kalmasın diye. Sonra bir akrabamızı çağırdım (kadın) onunla birlikte küvete götürüp kanını sızdırdık. Sonra battaniyeye sarıp arabaya taşındık. Sabaha karşı bir yol kenarına bıraktık. Ben yürüyerek eve geldim. Evi temizledim. Annemi aradım söyledim. Sabah namazını kıldım ve eşime ait tüm izleri yok ettim. 1-2 gün sonra cenaze bulundu. Kayınvalidem yanımda beddua ediyor, ağıt yakıyordu. Cenazeye katıldım. Polisler sorguladılar ama 1 hafta boyunca ben vicdan azabı çektim. Sonra gidip teslim oldum. Her şeyi anlattım, çocuğum için yaptım dedim. (Eski Hükümlü S.A.)

Eski hükümlü S.K. ise neden suç işlediğini uğradığı tecavüz sonucunda hayatının nasıl bir anda değiştiğini ve sonrasında suçla tanışmasını şöyle dile getirmiştir:

Hayat diyelim. Hayat bana yanlışlarla yaşamayı öğretti. 14 yaşında uğradığım tecavüz sonrası ailem beni evlatlıktan reddetti. Sonrasında gelen yanlış evlilikler eş kurbanı oluşum, uyuşturucu ve hayat kadını olarak yaşamak zorunda kalışım beni bu suçlara sürükledi. (Eski Hükümlü S.K.).

Benzer şekilde eski hükümlü R.S. de uğradığı duygusal ve cinsel şiddet öyküsünü şöyle anlatmıştır:

6 yaşında babam ölünce annem çocuk esirgemeye verdi. Yalnızlığım orada başladı. Belki de çaresizliğim. 11 yaşında yetimhaneden kaçıp arkadaşın evine gittiğimde tüm dünyam değişti. Aldığım ilaçlı su ile gelişen tecavüz olayı ve uyuşturucu bağımlılığım başladı ve sonrasında yanlış evlilikle olan çocuğum ve ikinci evlilikle ikinci çocuğum. Anne olmuştum ama uyuşturucu bağımlılığım devam etti. (Eski Hükümlü R.S.).

Kadınların maruz kaldığı şiddet ve istismar olaylarına baktığımızda, kadına karşı gelişen bu tarz olayların, genellikle aile içinden, yakın çevresinden ya da tanıdık kişilerden kaynaklı olduğu görülmektedir. Cansuvar ve diğerleri (1997) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre erkeklerin kişiye karşı işledikleri suçlar çoğunlukla alacak verecek davası, komşularla yaşanan geçimsizlikler ve sokak kavgası şeklinde gerçekleşirken; kadınlar daha ziyade ailevi sorunlar ya da namus gibi nedenlerle suç işlemektedir. Kadınlar bu suçları hakarete uğrama, sistematik şiddete maruz kalma ve geçimsizlik gibi nedenlerle yakın akraba ve tanıdıklarına, bilhassa kocalarına karşı işlemiştir. Ortaköylü ve diğerleri (2004) kadınların, adam öldürme, müessir fiil gibi kişiye karşı suçları işlemelerinin nedenini, çoğu kez uğradıkları şiddet karşısında kendilerini ve çocuklarını koruyabilme yaşamlarını ve türünü koruma içgüdüleri ile

ortaya çıkan dürtüsel bir tepki olarak açıklamıştır. Bu davranış kadınlarda planlı bir şekilde değil birdenbire meydana gelmektedir. Araştırmamızda da kadınların şiddete uğrama öykülerinde fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet örneklerine rastlamaktayız. İşledikleri suç türleri ile maruz kaldıkları şiddet türleri arasında önceki çalışmalara benzer şekilde güçlü ilişkilerin varlığı saptanmıştır. Buna göre cinayet suçunu işleyen kadınların fiziksel şiddete maruz kalma; uyuşturucu suçunu işleyen kadınların ise aileleri tarafından reddedilme, terk edilme ve cinsel istismara uğrama gibi hikâyeleri bulunmaktadır. Konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalar da kadınların cinayet suçunu işlemelerinin nedenleri olarak fiziksel ya da sözel şiddete uğramalarını göstermektedir (Ortaköylü ve diğerleri, 2004; Özdoğan, 2005; Gürtuna, 2009; Saygılı ve Aliustaoğlu, 2009; Nazlıdır, 2010; Çoban ve Akgün, 2011; Saruç, 2013; İçli, 2013; Akgün ve Çiftçi, 2014). Ayrıca uyuşturucu suçu işlemiş birçok kadının da psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalma hikâyeleri bulunmaktadır (Saruç, 2013). Eski hükümlü kadınların ortak noktası ise hükümlü olmadan önce şiddete maruz kalmalarıdır. Bu nedenle kadın suçluluğunda şiddete uğramış olma durumu önemli belirleyici ve tetikleyici unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Şenol ve Yıldız'ın (2012) çalışmasında da kadınların suç işlemekten önce birçoğunun şiddete uğradıkları belirtilmektedir. Buna göre, çalışmamızdaki kadınların şiddet mağduru olması ile suç işlemeleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğuna dair bulgularımız mevcut literatür ile uyumlu görünmektedir. Ayrıca bu konu üzerinde detaylı sosyolojik araştırmalar yapılmasına ihtiyaç duyulduğunu da söyleyebiliriz.

6.2.8. Kadınların Uyuşturucu Kullanımı

Kadınların işlediği suç türleri arasında uyuşturucuyla ilgili suçların artmasını açıklayan suç kuramları bulunmaktadır. Radikal feministlere göre kadın suçluluğunun temelinde erkek şiddeti yatmaktadır. Kadınların suç işlemelerinin ardında yatan nedenler, eşleri ya da erkek arkadaşları tarafından uyuşturucu kullanmaya ve satmaya zorlanmaları şeklindedir. Aynı şekilde, İçli (1988:29) çalışmasında uyuşturucu suçlarında kadınların çoğunlukla yardımcı konumunda kullanıldığını ve eşleri yahut sevgilileri aracılığıyla suça dâhil edildiklerini belirtmektedir.

Yapılan araştırmalara göre uyuşturucu kullanan kadınlar, çoğunlukla uyuşturucu kullanan erkeklerle bağlantılı olan kadınlardan oluşmaktadır. Yine

araştırmalara göre kadınlar, erkeklere kıyasla uyuşturucuya daha erken yaşlarda yirmili yaşların ortalarında başlamaktadır. Kadınlar çoğunlukla erkek arkadaşlarından ayrılmış, boşanmış ya da çocukları ile bir başına kalmış kadınlardan oluşmaktadır. Uyuşturucu kullanan kadınlar yükseköğrenimlerini yarım bırakmış ya da çalışma yaşamlarında başarısız olmuş kişilerdir. Kadınlar erkek bağımlılara nazaran patolojik özellikleri daha fazla gösterirler. Kadınlar uyuşturucu kullanımı sebebiyle erkeklerden farklı olarak özsaygılarını yitirdiklerini söylerler (Flowers;1987: 142-143).

Son dönem suç kuramlarından benliğin aşağılanması kuramı da gençlerin uyuşturucuya başlama nedeni olarak benliğin aşağılanmasını veya düşük özgüveni göstermektedir. Buna göre gençlerin; geleneksel normlara uymadaki yetersizlikleri, okul, aile ve arkadaşlarıyla kurdukları ilişki biçiminin benliklerini aşağılayıcı ya da küçük düşürücü tarzda gelişmesi sosyal kontrol mekanizmalarının gençler üzerindeki gücünü azaltacaktır. Toplumsal kontrolün zayıflaması da gençlerin suçlu davranışlara yönelmelerini engelleyen konformist yapının çözülmesini beraberinde getirecektir (Shoemaker,1990; Barak, 1998; Akers, 1999).

Gençlerin uyuşturucu maddeleri kullanma nedenlerini anlamaya yönelik 364 kişi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçlarına göre, kullanıcıların uyuşturucuyu arkadaşlarıyla bir gece dışarı eğlenmeye çıkmaya, bir aktiviteyi güçlendirmeye, mutlu hissetmeye ya da uyanık kalmalarına yardım ettiği için kullandıkları saptanmıştır. Diğer bir değişle bulgular uyuşturucu maddelerin sosyal etkileşimleri geliştirmek için kullanıldığı yönündedir. Çalışmada elde edilen ilginç bir bulgu ise bazı kadın kullanıcıların kilo vermelerine yardımcı olduğunu düşündükleri için uyarıcı madde kullandıklarını belirtmeleridir (Boys, Marsden ve Strang, 2001).

Sampson ve Laub (1993) gençler arasında sosyal etkileşimler yoluyla ortaya çıkabilecek anti-sosyal davranış eğilimlerinin geleneksel toplumsal kontrol sayesinde giderilebileceğini savunmuştur. Geliştirmiş oldukları yaşam seyri kuramı ile bireyin düzenli bir işe ve iyi bir aileye sahip olmasıyla suçtan uzak duracağını ne sürmüşlerdir.

Ne var ki son yıllarda uyuşturucu suçları kadınlar tarafından işlenen suçlar arasında önemli oranda artış göstermiştir. Yapılan pek çok araştırma ve suç istatistikleri de bu durumu doğrulamaktadır. Saruç (2014) bu hızlı artışın nedenlerini, kadınlar arasında uyuşturucu kullanımının artması, kadınların uyuşturucu temin

edebilmek amacıyla bazı yasa dışı yollara başvurmaları, kadınların uyuşturucu ticaretinde genellikle taşıyıcı olarak kullanılıyor olmaları ve içinde buldukları çevrelerinin itici güç oluşturmasıyla açıklamaktadır. Saruç'a (2014) göre özellikle uyuşturucuyla ilgili suçlardan ceza almış kadınların aile üyelerinde aynı suçu işleyen kişilerin var olması uyuşturucu suçlarında aile ve çevrenin etkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte uyuşturucudan dolayı ceza alan kadınlar aynı zamanda uyuşturucu kullanıcılarıdır. Yapılan çalışmalarda uyuşturucu kullanımının suç tekrarı üzerinde de etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Gürtuna (2009) çalışmasında önceden cezaevinde kalmış hükümlü kadınların uyuşturucu, yağma ve hırsızlık suçlarını işlediklerini bulmuştur. Çalışmamızda da uyuşturucu suçundan hüküm giymiş kadınların şiddete maruz kaldıkları, eşleri veya erkek arkadaşları tarafından uyuşturucuya alıştırdıkları, yakın çevresinden kişilerin de uyuşturucu kullandıkları ve bu kadınların mükerrer suçlu oldukları görülmüştür.

Suç kuramlarının bir diğeri olan damgalama teorilerinin öncülerinden Lemert (1951) suçun sebeplerinden ziyade asıl önemli olanın suç davranışına toplum tarafından verilen tepki olduğunu savunmaktadır. Ona göre toplumun suçlu davranışa tepkisi bu davranışın tekrar etme ihtimalini etkilemekteydi. Becker (2015) bir kişinin suçluya dönüşmesindeki en kritik aşamanın, yakalanarak suçlu damgası alması olduğunu belirtmektedir. Zira bu deneyimi yaşayan kişinin artık sosyal kimliği, benlik algısı ve toplumun bir üyesi olarak toplumsal aktivitelere katılımı büyük yaralar almıştır. Bundan sonra onun için kaç kez suç işlediğinin bir önemi yoktur, çünkü artık kişi suçlu damgası yemiş ve suçlu olmuştur. Bireyin suçlu damgası alması artık toplumsal hüviyetini değiştirmiş; suç işlerken yakalanmış olması ise onu yeni bir toplumsal statüye yerleştirmiştir.

Becker (2015) kriminolojik çalışmaların merkezine suçluların normları ve kanunları ihlal etme nedenleri konulurken, bireye yöneltilen suçlu damgalamasının sorgulanmadığını belirtmektedir. Bu yönelimin sonucunda bireyin suça yönelme sebeplerini psikolojik rahatsızlıklar ve anomi haliyle açıklayan bir literatür geliştiğini belirten Becker, bu iki argümanı da reddederek, suçluluğun kanun koyucuların ve uygulayıcıların belirlemiş olduğu kategorilerle meydana gelen bir durum olduğunu savunur. Yani genel düşünce suçluluğun kişiden kaynaklı olduğu yönündedir; ancak ona göre suçun oluşumunda toplumsal normların ve yargının rolü göz ardı edilmektedir. Çünkü sapkın davranışı tanımlayan kurallar genel geçer değildir; bu

kurallar genellikle toplumdaki güç ilişkilerinden ve çıkar çatışmalarından kaynaklı politik olgulardır. Bu nedenle Becker, bireye odaklanan yaklaşımlara karşı, sapkınlığı tanımlayan bütün tarafların araştırmalara katılması gerekliliğini vurgulamıştır. Yani suçlu kadar suçu tanımlayan ve müdahale eden kesimlerin de suçluluk fenomeni tartışmalarında bulunması gerekir.

Becker (2015) haricilik kavramsallaştırmasında iki tanımlama sunmaktadır. Ona göre kuralları çiğneyen kişiler harici olarak damgalanırken; hariciler de kendilerini etiketleyen kişileri ve kanunları reddederek onları harici olarak görebilmektedir. Yani haricilik ve sapkınlık kuralları koyanlarla kuralları ihlal edenler arasındaki etkileşimden doğmaktadır. Ona göre mevcut kurallar çerçevesinde menfaatlerini kaybedeceğini düşündüğü için sapkınlık dürtülerini bastırarak kurulu düzene uyanlar normal kişiler; kaybedeceği bir şeyinin olmadığını düşünenler ise sapkınlığı göze alabilen kişilerdir. Bu aşamada bireyin sapkın damgası yemesi, sapkın davranıştan, suçluluğa geçiş sürecindeki önemli evrelerinden biridir. Bir defa suçlu damgası alan birey, sonrasında suça meyilli birisi olarak görülmeye başlanır.

Becker (2015) esrar kullanıcılarını ele aldığı çalışmasında sapkın arzuların deneyimleme ve tekrar edilmesiyle oluştuğunu saptamıştır. Yani esrar kullanımı dürtüsel bir davranış değil, bir grup içerisinde deneyimlerin aktarılmasıyla oluşmaktadır. Çalışmasındaki bulgulara göre Becker, uyuşturucuyu ilk defa kullanan birisinin bundan ilk kullanımında keyif almadığını; fakat zaman içinde deneyimlemelerinin sonucundaki duygularını ifade edebilecek kavramlara ulaştığında kişi için uyuşturucunun bir zevk nesnesi haline geldiğini belirtir. Kişinin bağımlı hale gelmesi ise, uyuşturucu kullanmanın sapkınlık olduğunu söyleyen toplumun diğer kesimleri ile mücadele etmesiyle başlar. Bu da kişinin genel sosyal ilişkilerin denetiminden uzaklaşarak küçük gruplar içerisinde sosyalleşmesiyle oluşmaktadır. Becker'e göre kişinin, uyuşturucu yasağı, yakınlarının uyuşturucu kullandığını fark etmemesi için onlardan gizli kullanma kaygısı taşıması ve uyuşturucu kullanmanın ahlak dışı olduğu vurgusu gibi toplumsal kontrol mekanizmalarından kurtularak, uyuşturucuya ilişkin mevcut kabullerin kendisi dışında kalanların (haricilerin) cahilce görüşleri olarak algılamaya başladığı andan itibaren ve bu hissi içselleştirmeye başladığı oranda özgür kullanıcı haline dönüştüğünü belirtmiştir. Bir kullanıcının "bağımlı" olduğunu hissettiği an artık uyuşturucu bağımlısı olmayan arkadaşlarının olmadığını anladığı andır.

Becker'e (2015) göre sapkınlığın kariyerinde son adım, organize bir sapkın gruba katılmaktır. Bir kişi son adımı attığında ve örgütlü bir grubun parçası haline geldiğinde ya da zaten onunla bütünleştiği gerçeğini fark edip kabul ettiğinde, bunun sahip olduğu imajı üzerindeki etkisi çok güçlüdür.

Becker'in damgalama teorisi, uyuşturucu, hırsızlık, çete suçları ve eş cinsellik gibi suç ve sapkın davranışları, özellikle de bireyin suç davranışını devam ettirmesine neden olan motivasyonları açıklamada oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Bu kuram, toplumun kendine suçlu damgası vurduğu bir gencin kendisine yapıştırılan bu etiketi kabullenmesi ve toplum tarafından kendine biçilen rolleri sergileyerek bir suçluya dönüşme sürecini açıklarken özellikle uyuşturucu suçları için önemli tespitler sunmaktadır. Damgalanan gencin sosyal çevresi de kendisi gibi olanlardan oluşmakta ve uyuşturucu diğer suçları da beraberinde getirmektedir. Mesela, Becker (2015) bağımlı olduğu için işinden çıkarılan bir gencin madde temin edebilmek için hırsızlık yapabileceğini söylemektedir.

İçli ve diğerleri (2007:76) tarafından yapılan çalışmada, işlenen suç türleriyle failerin suçu işleme esnasında uyuşturucu ya da alkol kullanma durumları arasında oldukça anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yağma suçu işleyenlerde alkol kullanma oranı, hırsızlık suçu işleyenlerde ise uyuşturucu kullanma oranı yüksek bulunmuştur. Hırsızlık suçunu işleyenlerde alkol kullanımı 26-35 yaş grubunda, uyuşturucu kullanımı ise 16-25 yaş grubunda en yüksek seviyede olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte dolandırıcılık suçlarında, suçun doğası gereği suç işleyenlerin çoğunlukla suçu işlerlerken herhangi bir madde kullanmadıkları tespit edilmiştir. Sonuçlar, özellikle alkol ve uyuşturucu kullanımının yağma ve hırsızlık suçlarında tetikleyici bir etken olduğunu göstermektedir. Dahası, uyuşturucu ile alkolün beraber kullanmanın en fazla 16-25 yaş aralığında görülüyor olması, gençlerin hırsızlık suçunu uyuşturucu parası temin edebilmek amacıyla işleme olasılığını da kuvvetlendirmektedir.

Kadınların bu suçları işlemede kullananlar, yani kadınları suça yönlentilenler kocası veya çocuğu gibi yine onlara en yakın olan kişilerdir. Özellikle uyuşturucudan hüküm almış kadınların aile üyelerinde uyuşturucuyla ilgili suçları işlemiş bireylerin olması ise bu suç türünün işlenmesinde "aile" ve "içinde bulunulan çevrenin" etkili olduğunun göstergesidir (Saruç, 2014:82).

Ülkemizde git gide yaygın hale gelen suçlardan biri de uyuşturucu alım satımı, ticareti ve madde kullanımının artmasıdır. Bu suç türünde de kadınların rolü git gide artış göstermektedir (Soyaslan, 2003: 91).

Adalet Bakanlığı Ar-ge Merkezinin (2008) yapmış olduğu araştırmaya göre kadınların uyuşturucuya başlamalarının en baskın sebebi olarak bunalımdan kurtulmak, erkeklerin ise özentisi ve merak olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadınların madde temin edebilmek için uyuşturucu alım satımı yaptıkları belirlenirken erkekler için arkadaş çevresinin daha etkili olduğu saptanmıştır.

Olumsuz çevre şartlarının suçlu davranış üzerinde negatif etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Suç üzerine yapılan çalışmalarda özellikle uyuşturucu, hırsızlık ve gasp gibi suç türlerinde, içinde yaşanan çevrenin suçlu davranış üzerindeki rolü gösterilmiştir (Keels, 2008; Kling, Ludwig ve Katz, 2005).

Görgülü ve Cankurtaran Öntaş (2013) tarafından yapılan çalışmada suç işlemiş kişiler, suçlu eylemlerinin nedenlerini dile getirirken genellikle gençlik yıllarında yaptıkları yanlışlıklara ve kötü arkadaş ilişkilerine atıfta bulunmuşlardır. Özellikle suç işlemiş gençler bu eylemlerinin sebeplerini çoğunlukla kötü arkadaş çevresiyle açıklamıştır. En fazla hırsızlık, yağma ve uyuşturucu suçlarını işleyen hükümlüler, arkadaş çevrelerinin olumsuzluğuna atıfta bulunmuştur.

Çalışmamızda uyuşturucu madde kullanımına ilişkin bulgulara baktığımızda, araştırmamıza katılan kadınların %30,7'sinin uyuşturucu kullandığı görülmüştür. Bu kişiler aynı zamanda uyuşturucu ile ilgili suçlardan hüküm almış ve cezaevinde yatmış kişilerdir. Aynı zamanda bu kadınlar eşlerinin ya da erkek arkadaşlarının ve sosyal çevresindeki kişilerin uyuşturucu kullandığını ifade etmiştir. Görüştüğümüz kadınların %75'inin uyuşturucu bağımlılığında arkadaş çevresinin etkisinden bahsetmesi sosyal çevrenin uyuşturucu kullanımındaki rolünü ortaya koymaktadır. Aynı zamanda eşleri veya erkek arkadaşları da uyuşturucu kullanan bu kadınlar yine kendileri gibi olan kişilerle bir arada yaşamaktadır. Bu durumun özellikle Becker'in hariciler tanımlamasıyla örtüştüğünü söyleyebiliriz. Yine görüştüğümüz uyuşturucu suçundan hüküm giymiş kadınların yaş aralığı 19-28 grubunda yer almaktadır. Bu ise gençler arasındaki uyuşturucu suçlarında sosyal çevrenin etkisini gösteren daha önceki çalışmalarla bulgularımızın uyumlu olduğunu göstermektedir (Shoemaker,1990; Barak, 1998; Akers, 1999; Boys, Marsden ve Strang, 2001; Kling,

Ludwing ve Katz, 2005; İçli ve diğerleri, 2007; Keels, 2008; Gürtuna, 2009; Görgülü ve Cankurtaran Öntaş, 2013; Saruç, 2014).

6.3. İşlenen Suçlar

Çalışmamız kapsamında, görüştüğümüz kadınların işledikleri suçlarla, genel istatistikler ve bu kadın suçlularla ilgili çalışma yürüten uzmanların görüşleri birbirini destekler niteliktedir. Uzmanlara kadınlar hangi tür suçları işliyor diye sorduğumuzda yine hırsızlık, uyuşturucu, fuhuş gibi suçlarla karşılaştık:

Kadınlar en çok hırsızlık, uyuşturucu ve fuhuş gibi suçları işlemekte.
(Öğretmen 1)

Uyuşturucu, örgüte dayalı kadın pazarlamacılığı yani bireysel yapılanlar suç sayılmadığı için ve hırsızlık... (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

Hırsızlık, kadın satıcılığı, yer temin etme, uyuşturucu. (İnfaz ve Koruma Memuru 2)

Kadınların yasal bakış çerçevesi içerisinde işleyebilecekleri suçlar çocuk düşürme, kendi çocuklarına zarar verme gibi farklı değerlendirmeler olmakla beraber genelde şiddet içerikli ve şahıslara karşı işlenen suçlarda daha az suç işledikleri görülmektedir. (Psikolog 1)

Hırsızlık ve uyuşturucu tabi ki. (İnfaz ve Koruma Memuru 3)

Hırsızlık, uyuşturucu, fuhuş. (İnfaz ve Koruma Memuru 4)

Hırsızlık, cinsel suçlar ve cinayet. (Öğretmen 2)

En çok hırsızlık suçu işliyorlar. (Psikolog 2)

Hırsızlık, fuhuş ve uyuşturucu suçları. (Sosyal Çalışmacı)

Eşler arası davranışlarda şiddete başvurma. (Cezaevi Vaizi)

Eskiden olsa çingene kadınların hırsızlık suçuyla derdim ama sekiz yıl içinde gördüm ki büyük bir bölümünün madde bağımlısı olması üzücü tabii ki, takibinde cinayetler, gayri meşru işler vs. (Öğretmen 3)

Uyuşturucu, hırsızlık, cinayet suçları. (İnfaz ve Koruma Memuru 5)

Hırsızlık ve dolandırıcılık. (Katip)

Hırsızlık ve uyuşturucu suçları. (Cezaevi Müdürü)

Bu durum eski hükümlü kadınlarla yaptığımız görüşmelerle de örtüşmektedir.

Uyuşturucu ve dolandırıcılık

Eski Hükümlü, F.T., 27 yaşında, ilkokul mezunu

Hırsızlık

Eski Hükümlüler:

T.E. 33 yaşında, ilkokul mezunu

Z.E., 38 yaşında, okur-yazar

R.P., 27 yaşında, okur-yazar

K.P., 24 yaşında, okur-yazar

G.P. 25 yaşında, okuma-yazma bilmeyen

Cinayet

Eski Hükümlüler:

S.A., 42 yaşında, okur-yazar

A.K., 45 yaşında, ilkokul mezunu

Uyuşturucu

Eski Hükümlüler:

R.S., 24 yaşında, ortaokul mezunu

E.B., 21 yaşında, lise mezunu

Uyuşturucu-Kişiyi Hürriyetinden Alıkoyma

Eski Hükümlü, H.S., 26 yaşında, ortaokul mezunu

Gasp, Kişiyi Hürriyetinden Alıkoyma

Eski Hükümlü, S.K., 26 yaşında, ortaokul mezunu

Evrakta Sahtecilik

Eski Hükümlü, M.B., 36 yaşında lise mezunu

6.4. Hüküm Giyme Sebepleri

6.4.1. Kadınların Hüküm Giyme Sebeplerini Açıklamaları

Madde bağımlısı olmaktan ve tırnakçılık işi yapan arkadaşımın yanında olmaktan. Ben ampul (bir çeşit uyuşturucu) kullanmayı seviyorum. Her şeyden vazgeçerim ama ampulsüz olmaz. (Eski Hükümlü F.T.)

Bir telefon trafiğinde benim de adım geçti ve kendimi hapiste buldum. Arkadaş ve işyeri patronlarımın gazabı mı kendi mi bir anda içerde buldum. (Eski Hükümlü T.E.)

Bu iş bizim geçim kaynağımız biliyon mu? Çoluk çocuk aç kalır mecburum yapmaya. Mecbur olmasam ben yapmazdım. Çeşitli zamanlarda çok hapis yattım. Mecbur kalıp yaptım. (Eski Hükümlü Z.E.)

*Ağır şiddet ve tahrik. Eşimin sarhoşluktan içki bağımlısı oluşundan çocuklarımın olumsuz etkilenmelerinden. Çok neden çok...
Eve her gün sarhoş gelen ve çocuklarımın yanında bana dayak atan çocuklarımı huzursuz eden beni uyuşturucuya alıştırmak isteyen bir eşim vardı. Ölümü hak ettiğini düşündüm. Akşam sarhoş gelip sızmıştı. Seslendim uyanmadı. Evde bulunan silahla kafasına sıktım. Kurşun yanağında sivilce gibi kalmıştı. Oradaki kurşunu yanağını didikleyip çıkardım. Parmak izim kalmasın diye. Sonra bir akrabamızı çağırdım (kadın) onunla birlikte küvete götürüp kanını sızdırdık. Sonra battaniyeye sarıp arabaya taşındık. Sabaha karşı bir yol kenarına bıraktık. Ben yürüyerek eve geldim. Evi temizledim. Annemi aradım söyledim. Sabah namazını kıldım ve eşime ait tüm izleri yok ettim. 1-2 gün sonra cenaze bulundu. Kayınvalidem yanımda beddua ediyor, ağıt yakıyordu. Cenazeye katıldım. Polisler sorguladılar ama 1 hafta boyunca ben vicdan azabı çektim. Sonra gidip teslim oldum. Her şeyi anlattım, çocuğum için yaptım dedim. (Eski Hükümlü S.A.)*

Hırsızlıktan eski bir dosyam vardı. Onun cezasını yattım. Ailemin baskısıyla işlemiştim. (Eski Hükümlü R.P).

Biraz heyecan, biraz gençlik, biraz cahillik... düzgün bir ailenin kızıyım. Eğitimli bir ailenin. Her şeyim vardı. Okulda başarılıydım. Narin görüntümün dışında çok cesaretim vardı. Evden kaçıp arkadaşlarla takılırdım. Kendimden büyük bir arkadaşına aşık oldum. Arkadaşım beni uyuşturucuya alıştırdı. O cezaevin girdi ve ben yine vazgeçemedim. Uyuşturucudan ceza aldım. (Eski Hükümlü E.B).

Bu bizim işimiz ben Romanım ve Roman kadınları evin geçimini bu meslekle sağlar. Yani geçinmek için çalmak zorundayım. Bizler böyle gördük memnun olmasak da yapmak zorundayız. (Eski Hükümlü K.P.).

Neden mi? Şöyle bu bizim işimiz ve çok seviyorum. Çok para var çok altın var. Vallahi çok seviyorum bu işi yapmayı yemin ediyorum bu iş çok güzel... (Eski Hükümlü G.P.).

Neden mi? Çaresizliğin verdiği bir hayatı yaşadım o yüzden belki de. Belki de muhtaç olduğum mutluluğu yanlış insanlarda aramamdı hep. Doğruyu ararken yanlış bulmaktı hayatım. (Eski Hükümlü H.S.).

Eşimle çalıştığım işyerinde adıma olan evraklardaki yanlışlıklar sonucu hapisanede buldum kendimi. (Eski Hükümlü M.B.).

Hayat diyelim. Hayat bana yanlışlarla yaşamayı öğretti. 14 yaşında uğradığım tecavüz sonrası ailem beni evlathıktan reddetti. Sonrasında gelen yanlış evlilikler eş kurbanı oluşum, uyuşturucu ve hayat kadını olarak yaşamak zorunda kalışım beni bu suçlara sürükledi. (Eski Hükümlü S.K.).

Üvey çocuğum altına kaçıyordu. Hep uyardım sonra cinnet geçirdim duvara kafasını vurmuşum. İstemezdim böyle olsun pişmanım ama oldu. (Eski Hükümlü A.K.).

6 yaşında babam ölünce annem çocuk esirgemeye verdi. Yalnızlığım orada başladı. Belki de çaresizliğim. 11 yaşında yetimhaneden kaçıp arkadaşın evine gittiğimde tüm dünyam değişti. Aldığım ilaçlı su ile gelişen tecavüz olayı ve uyuşturucu bağımlılığım başladı ve sonrasında yanlış evlilikle olan çocuğum ve ikinci evlilikle ikinci çocuğum. Anne olmuştum ama uyuşturucu bağımlılığım devam etti. (Eski Hükümlü R.S.)

6.4.2. Uzmanların Suç Sebeplerine Dair Değerlendirmeleri

Uzmanların, kadınların suç işleme nedenlerine ilişkin değerlendirmeleri ise şu şekildedir:

Ailevi faktörler, çevrenin etkisi ve ekonomik sebeplerden dolayı. (Öğretmen 1)

Çaresizlikten ve toplumun kadına bakış açısının kadını koruyucu değil yargılayıcı olmasından kaynaklanmakta. Bu durum yoksulluğu, töreciliği ve cinsel ayrımcılığı kapsayan bir durumdur. (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

Ekonomik nedenlerden ve küçük yaşta evlendirilmeleri arkadaş seçimini yapamamaları, uyuşturucu batağına çekilmeleri farklı şehirlere göç etmeleri gibi nedenlerden. (İnfaz ve Koruma Memuru 2)

Kadınların eğitim ve ekonomik yetersizliklerle, kültürel faktörlerin etkisiyle isteği dışında ya da küçük yaşta evlendirilmeleri suç ve suça yönelmelerinde etkili olmakta. (Psikolog 1)

Maddi imkansızlıklardan dolayı işlediklerini düşünüyorum. (İnfaz ve Koruma Memuru 4)

Ekonomik nedenlerden ve kıskançlığa dayalı olarak. (Öğretmen 2)

Ailevi ve ekonomik nedenler diyebiliriz. (Psikolog 2)

Genel olarak geleneksel aile baskısı ve maddiyattan dolayı suç işlemekteler. (Sosyal Çalışmacı)

Eşler arasında dine dayalı özel hayatın düzensiz olması. Dinin öngördüğü şekliyle özel hayatın yaşanmaması, bu da eşler arasında şiddete aile ilişkilerinin bozulmasına ve daha ileride suça neden olmakta. (Cezaevi Vaizi)

İşte bu güzel soru. Mesleğe ilk başladığımda bu soruyu sorsaydınız çaresizlikten derdim; ama bugün aile eğitiminin örf ve adetlerimizin yetersizliği veya ailelerin tamamen ilgisizliği diyebilirim. Hani “suçluyu kazırırsanız altından insan çıkar” sözü var ya, ben bir mahkûmu kazıdım ve gerçekten o kadar masum, sevgiye aç, güvene muhtaç, mutluluğa hasret bir insan gördüm, bu insan duyabilene sessizce konuşmadan çığlıklar içinde bağıyor. Duyabilen için kulakları sağır edici bir ses. Şimdi bu insanın suçlusu kendisi mi? Yaşarken, hayatın kirliliğiyle onu boğmasına seyirci kalan aile mi, okul mu, arkadaşları mı, toplum mu, kim? (Öğretmen 3)

Maddi sebepler, eğitim eksikliği ve çevrenin etkisi. (İnfaz ve Koruma Memuru 5)

Eğitim eksikliği ve kolayca kaçma. (Katip)

Suçu meslek haline getirme, genellikle aynı kadınlar aynı suçlardan tekrar geliyorlar. (Cezaevi Müdürü)

Meslek elemanları, kadınların suç işleme nedenlerini ekonomik nedenlere, eğitim eksikliğine, sosyal çevrenin ve akran gruplarının etkisine, ataerkilliğe ve cinsiyet ayrımcılığına dayalı kültürel yapıya, çaresizliğe, erkekler tarafından suça itilmelerine, kültürel faktörlere, ailenin sevgi ve ilgi eksikliğine, aile içi şiddete, küçük yaşta evlendirilmelerine, uyuşturucu kullanımına ve göç gibi nedenlere bağlı olarak açıklamışlardır. Bunun yanında kolaycılık ve suçu meslek edinme gibi sebepleri de kadın suçluluğunda bir etken olarak saydıklarını görmekteyiz. Gerçekten de kadın hükümlülerle yaptığımız görüşmelerde; aile içi şiddete maruz kalma, küçük yaşta evlendirilme, taciz ve tecavüze uğrama, bozuk aile ilişkileri, sevgisizlik ve ilgisizlik, suçlu akran grubu, sosyal çevre ve suçlu altkültüre mensup olma gibi faktörlerin etkili olduğuna dair yaşam öykülerine rastlanılmıştır. Bu bağlamda, hem meslek elemanlarının tespitlerinin hem de eski hükümlü kadınların yaşam öykülerinin birbiriyle örtüştüğünü söyleyebiliriz.

Bununla birlikte kadınların en fazla işlemiş olduğu suçların mala karşı işlenen suçlar olduğu ve bunların içinde de suç türü olarak hırsızlık suçu olduğu göz önüne alındığında, bu suç türünü uzmanların özellikle ekonomik nedenlerle açıklaması ile bazı kadın hükümlülerin belirtmiş olduğu, çaresizlik, başka yol bulamama, ailesi ve çocuklarının geçimini temin edebilmek için suç işlediğini söyleme gibi nedenler bağlamında ayrıca inceleme gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda kavramsal çerçevede suç ve ekonomik şartlar arasında sosyal bilimciler ve ekonomistler tarafından geliştirilen farklı modelleri iki kuram altında birleştirmemiz mümkün olacaktır. Bunlardan ilki olan Motivasyon Teorisi'ne göre ekonomik durgunluğun yaşandığı dönemlerde insanların yasal yollarla kazandıkları gelirlerinin azalması kişiyi suç işlemeye yöneltmektedir. Buna göre insanlar hayat standartlarının mevcut şartlarını koruması veya arttırılmasına yönelik isteklerinin engellenmesi durumunda daha kolay suç işleyebilmektedir. Yani işsizlik ve ekonomik koşulların olumsuzluğu ile suç arasında pozitif ilişki bulunmaktadır. İkinci olarak Fırsat Teorisi'ne göre ise iktisadi büyümenin olduğu dönemlerde gelir seviyesinin artmasına ve piyasaya giren malların sayısındaki artışa bağlı olarak suç işleme fırsatı

da artmaktadır. Bu teoriye göre ekonomik şartların olumsuz ya da düşük olduğu dönemlerde suç oranları da azalmaktadır. Çünkü bu dönemde işini kaybeden insanlar, zamanlarının büyük bölümünü evlerinde geçirmek zorunda kalacak ve bu durum hem evin dışında bir suçun mağduru olma olasılığını hem de evine hırsız girmesi gibi suçun mağduru olma ihtimalini azaltacaktır. Bu kuramların her ikisi de incelendiğinde ekonomik koşullarla suç arasındaki ilişkinin kompleksliği de daha anlaşılır olmaktadır. Zira iktisadi koşulların olumsuz olması halinde de olumlu olması halinde de bu kuramlar suçun artış göstereceğini varsaymaktadır. (Kızmaz, 2003: 280-281).

Ekonomik yapının göstergelerinden işsizlik üzerine yapılan uluslararası çalışmalara göre işsizliğin suç davranışını oluşturmadaki rolü belirgin olarak ortaya konulamamakla birlikte suçun temel faktörlerinden biri de değildir (Croall, 1998: 105). Ülkemizde ise Emniyet Genel Müdürlüğünün yapmış olduğu bir araştırmaya göre ilk sırayı serbest meslek sahipleri (%40), ikinci sırayı işsizler (%20), üçüncü sırayı işçiler (%17) ve dördüncü sırayı da esnafların (%14) aldığı görülmektedir. Burada işsiz olanlar serbest meslek sahiplerinden (nitelikli bir işe sahip olmadığı için her işi yapabilecek olanlar) sonra gelmektedir (Emniyet Genel Müdürlüğü, 2002). İçli (1992) tarafından Türkiye'deki ceza infaz kurumlarındaki hükümlülerle yapılan bir çalışma ile Kızmaz (2002) tarafından Doğu Anadolu Bölgesindeki ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler arasında yapılan çalışmaların bulgularında ise ilk sırada esnafların (%27), ikinci sırada çiftçilerin (%24) ve üçüncü sırada da işsizlerin (%18) olduğu görülmüştür. Yani burada işsizlerin işi olanlara göre daha az suç işledikleri ortaya konulmuştur. Ekonomik yapının bir diğer göstergesi olan yoksulluk ile suç arasındaki ilişki ise çoğu suç teorisinin odak noktasını oluşturmakta ve suç ile yoksulluk birbirleriyle ilişki olarak varsayılmaktadır. Yoksul insanların genellikle olumsuz koşullarda yaşadıkları, yerleşim yerlerinin bakımsız olduğu, düzenli ve sağlık beslenemedikleri ve toplumda dışlandıkları görülmektedir. Bu haliyle kendine has bir yaşam tarzı oluşturan yoksulluk, insanların suça yönelmelerini kolaylaştırıcı bir nitelik taşımaktadır. Kişilerin psikolojik yapısını olumsuz etkileyebilecek yoksulluk, bireylerde hırçınlık ve agresiflik yaratabileceği gibi bu durumda olan bir insanın saldırgan davranışlar sergilemesi daha kolay olacaktır. Bununla birlikte açlık da insanın temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını karşılayabilmesi için çalma eylemi içine girmesine neden olabilecektir. Ancak tüm bunlara rağmen yoksulluğun, suçun tek başına sebebi olarak savunulması da imkânsızdır. Konuyla ilgili yapılan

çalışmalardan bazıları yoksullukla maddi suçlar arasında ilişki kurarken bazıları ise şiddet suçları ile bağlantı tespit etmiştir. Ancak çıkan sonuçlar birbiriyle çelişmekte ve tek başına yoksulluk suçluluğa bütüncül bir açıklama getirememektedir. Yoksulluğun maddi suçlara neden olduğunu tespit eden çalışmaların yanında, Young (1988) refah düzeyi yüksek ve zengin olan toplumlardaki yüksek suç oranlarının suçlulukla yoksulluk arasındaki bağlantıyı tartışmalı hale getirdiğini söylemektedir. Kısacası, yoksulluk faktörü her toplumda suç üzerinde aynı etkiyi yaratmamaktadır (Kızmaz, 2003: 290). Yoksullukla ilgili yapılan bazı araştırmalarda zengin olanların fakirlere göre daha çok suç işlemesine ilişkin bulguların görülmesi, göreceli yoksulluk ya da yoksunluk kavramıyla açıklanmıştır (Conklin,1989:189). Yoksunluk ya da göreceli yoksulluk kavramı daha çok insanın kendi ekonomik durumunu algılamasıyla ilgilidir. Yani insanların eğilimlerini objektif iktisadi kriterler değil insanların onları algılama ve yorumlama biçimleri oluşturmaktadır. Bireyler bu yüzden aynı ekonomik şartlarda değişik tepkiler verebilmektedir (Kızmaz, 2003: 292). Conklin (1989) bu durumu Amerika'daki zencilerle Afrika'daki zencileri karşılaştırarak açıklamaktadır. Amerika'daki zenciler refah seviyesi daha yüksek bir ülkede yaşamlarına rağmen Afrika'daki zencilerden daha fazla suç işlemektedir. Dolayısıyla ona göre yoksunluk, mevcut şartlara göre kişinin kendi ekonomik durumunu algılamasıyla ilgilidir. Merton tarafından geliştirilen gerilim teorisi ve sol gerçeklik teorisi, suçu yoksunlukla açıklamaya çalışmıştır. Merton'a göre yoksul ile zengin arasındaki servet uçurumunun fazla olması toplumdaki suç oranlarının artmasına yol açarken (Kızmaz, 2003: 293); sol gerçeklik kuramına göre ise proleter sınıf ve kenara itilmiş etnik azınlıklarda suçluluk eğilimi daha fazla olacaktır (Young, 1997). Becker (1968) geliştirmiş olduğu suçun ekonomik teorisinde insanların suç işlediklerinde elde edeceği kazançla yakalandıkları zaman alacağı cezalar arasında mukayese yaparak bir tercihte bulduklarını ve kazançlarının fazla olması durumunda suça yönelebileceklerini öne sürmüştür. Sosyal organizasyonsuzluk kuramı ise, yoksulluk, fiziksel hareketlilik ve kültürel farklılığın çözülmeye neden olduğunu ve toplumun genel değerlerine bağlılığı zayıflatarak bireyleri suça yönelttiğini savunmaktadır (Dönmezer, 1994:18).

Yoksulluk ve yoksunluk ile suç arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı çalışmalardaki bulgular (Patterson, 1991; Howsen ve Jarrell, 1987; DeFronzo, 1983; Blau ve Blau, 1982; Jacobs, 1981; Braithwaite, 1979; Gillespie, 1976; Danziger, 1976; Danziger ve Wheler, 1975; akt. Kızmaz, 2003: 296) yoksulluk ya da yoksunluk

ile mala karşı işlenmiş suçlar arasındaki ilişkiyi doğrularken; bazı araştırmalarda ise bu ilişki negatif yönlü çıkmıştır. Yani olumsuz ekonomik şartlar veya yoksulluk suçu arttırmamakta aksine azaltmaktadır. Araştırmalar arasındaki çelişki bulgular yoksullukla suç arasındaki pozitif yöndeki ilişkinin evrensel olmadığını göstermektedir. Sampson (1985) ve Patterson (1991) gibi bazı araştırmacılara göre ise yoksullukla suç ilişkisi sadece koşulsaldır ve bu ilişki ancak toplumsal dengesizlik ve aile üzerinden kurulabilir (Allen, 1996: 295-296).

Görülebileceği üzere gerek uluslararası literatürde gerekse ülkemizde yapılan araştırmalarda suç ile ekonomik yapı arasındaki bazı çalışmalarda mala karşı işlenen suçlarda pozitif yönlü bir bağlantı kurulurken, bazıları da negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bazı çalışmaların bulguları ise yoksulluğu maddi suçlardan ziyade şiddet suçlarının nedeni olarak göstermiştir. Dolayısıyla suç ile ekonomik yapı ya da yoksulluk arasında mutlak manada bir ilişkinin kurulmadığını söyleyebiliriz.

Kızmaz'a (2003) göre ekonomik değişkenlerin tek başına suç davranışı üzerinde etkili olduğunu söylemek aynı zamanda bütün yoksulların da suçlu olması anlamına gelecek mantıksal bir çıkarımı zorunlu kılacaktır ki; bunu söylememiz mümkün değildir. O halde bu etki, kişilerin öz denetimlerinin güçlü veya zayıf olmasına göre farklılık gösterecektir. Kaldı ki zimmet, yolsuzluk, rüşvet, ihaleye fesat karıştırma, hileli iflas gibi bazı suçlar işsizliğe bağlı olarak işlenen suçlar değil, tam aksine bir iş sahibi olmayı gerektiren suçlardır. Dolayısıyla işsizlik ya da yoksulluk tek başına suçluluk sebebi olamaz. Görüşme yaptığımız cezaevi profesyonelleri de ekonomik nedenleri tek başına suçun sebebi olarak göstermemiş, bu faktörlerle birlikte diğer etkenlere de değinmişlerdir.

Sevim ve Soyaslan (2008) ise Elazığ'da hırsızlık suçundan yakalanarak haklarında yasal işlem uygulanan beşi kadın olmak üzere toplam 72 denek üzerinde yaptıkları araştırmada, hırsızlık suçu işleyenlerin %58,3'ünün ekonomik sebeplerden dolayı suç işlediğini belirtmesine karşılık, suçtan kazandıklarının %66,7'sini eğlenceye, %13,9'unu ihtiyaçlarına, %11,1'ini ailelerinin geçimine, %8,3'ünü de uyuşturucu almaya harcadıklarını belirtmelerinin suç işleme nedenleriyle tezat oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu durum ise kanaatimizce suça kabul edilebilir mazeretler bularak suç işleme nedenlerinin rasyonelleştirilmesiyle ilgilidir.

Sonuç itibarıyla ekonomik yapı ile suçluluk arasındaki ilişki diğer faktörlere bağlı olarak daha anlamlı hale gelmektedir diyebiliriz. Diğer faktörler arasında da tezimizde savunduğumuz gibi sosyal ve kültürel faktörler daha fazla öne çıkmaktadır. İnsanların geçmişten gelen birikimlerle birlikte kendi ürettikleri maddi ve manevi değerlerin bütünü, aynı zamanda onların yaşam tarzını, ahlaki yapısını, olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını da etkilemektedir. Dolayısıyla bireyin, toplumun geneli tarafından kabul gören değer ve normları benimseyen bir kültürün parçası olarak kendini görmesi ve bunu içselleştirmesi, toplumsal kontrol mekanizmalarının birey üzerindeki denetim etkisini arttıracaktır. Aynı zamanda toplumsal değerlere bağlılık düzeyinin yüksek olması, bireyde ahlaki olana yönelik tutum, davranış ve tercihleri yapacağı öz denetim becerilerini geliştirecek ve suç işleme ihtimalini azaltacaktır. Bunun aksine bireyin içine doğmuş olduğu kültürel yapının toplumun genel değerleriyle çatışan bir yapıda olması da toplumsal bağlılık derecesini azaltarak bireyde sapma ve suç davranışlarının gerçekleşme riskini arttıracaktır. Bireyin böyle bir suç kültürü içinde doğması, büyümesi ve sosyalleşmesi, suç işlemeyi de böyle bir ortamda öğrenmesi, suç kültürüne aidiyet hissi, suçun yoğun olduğu bölgelerde ikamet etmesi, suç davranışının ailesi ve sosyal çevresi tarafından pekiştirilmesi, suçlu olarak damgalanarak toplumdan dışlanması kişinin suç işlemesine ve diğer suç gruplarıyla beraber olarak profesyonel suçlu haline dönüşmesine yol açacaktır. Görüşme yaptığımız kadınlardan hırsızlık suçu işleyenlerin büyük çoğunluğunun hırsızlığı meslekleri olarak görmeleri de böyle bir suç kültürünün ürünü olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle bazı hükümlü kadınların suçu meslekleri olarak kabul etmenin yanında çaresizlik, çıkar yol bulamama veya “çocuklarım için yaptım” gibi ifadeleri, kendilerini aslında suçlu değil mağdur gösterecek üstün bir amaç uğruna suç işlediklerini söyleyerek; gerek suçun mağdurundan gerek toplumun diğer kesimlerinden gerekse adli ve idari mercilerden gelecek tepkileri azaltma çabası olarak da görülebilir. Çünkü ilk kez suç işleyen bir kişi ile suçu meslek haline getirenler arasında mazeretlerin inandırıcılığı aynı değildir. Bununla birlikte toplumumuzda gerçekten daha çaresiz durumda olup da suç işlemeyen büyük bir kesim olmasına rağmen; bu kişilerin suç işlememesi olayın maddi ve manevi yoksunluklara bağlı mağduriyet boyutlu değil, bireyin kendini ait hissettiği ahlaki ve kültürel değerlere ve bunlara bağlılık düzeyiyle daha fazla ilgili olduğunu göstermektedir.

6.4.3. Türkiye Genelindeki ve Kayseri'deki Kadın Suçluluğunun Sebeplerinin Karşılaştırılması

Cezaevi profesyonelleriyle yaptığımız görüşmelerde ulaşmaya çalıştığımız bir diğer bilgi de Türkiye genelinde kadınların işlediği suçlara ilişkin genel düşüncelerinin ne olduğu, suç işlemiş kadınların ortak özelliklerinin olup olmadığı, eğer var ise bunların neler olduğu bilgisiydi. Zira birçok farklı cezaevinde kadın hükümlü ve tutuklularla çalışmış olan meslek elemanlarının görüşleri, bize, kadın suçluluğu ile ilgili Türkiye genelindeki büyük resmi sunarken; aynı zamanda Kayseri özelindeki kadın suçluluğunun genel suçluluk ile benzer ve farklı yönlerini de ortaya koyma imkânı sağlamış olacaktı. Konuyla ilgili cezaevi profesyonelleri mesleki tecrübelerini şöyle aktarmıştır:

Genel olarak düşündüğümüzde ekonomik nedenlerden ve ailenin desteğinden yoksun kaldıkları için bu suçları işlediklerini düşünüyorum. Aile desteğinden yoksun olmaları ise ortak özellikleri olarak söylenebilir. (Öğretmen 1)

Ülkemizde kadınlarımızı suça itekleyen başlıca nedenler olarak, git gide artan toplumsal yozlaşma, aile yapısının bozulması, boşanmaların kolaylaşması ve artması, etik ve ahlaki değerlerimizin asimile edilmesi, kültürün bozulması, ekonomik aç gözlülüğün artması olarak görüyorum. Çoğu boşanmış kadınlar ikinci olarak anne babasız ya da düzensiz aile yapısında büyümüş olanlar... yoksulluk ve açgözlülüğü de etkili sayabiliriz. Ortak özellik olarak erkek hegemonyası altında olmalarını bir bakıma bu kadınların esir olduğu gerçeğini görmek gerek. (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

Genellikle kadınların işlediği suçlar şiddet içermeyen hırsızlık, uyuşturucu gibi suçlardır. Ortak özellik olarak şiddete dayanmayan suç işlemleri, başkaları tarafından kandırılmaları, arkadaş seçimini yapamamaları diyebiliriz. (İnfaz ve Koruma Memuru 2)

Kadın suçluluğu ile erkeklerin işlediği suçlar arasında çok fazla bir farklılığın bulunmadığı, cana ve mala karşı işlenen suçların zamanla genel suç oranına göre azaldığı kadınların hırsızlık, fuhuş, uyuşturucu suçlarında, mala ve cana karşı işlenen suçlarda oranlarının arttığı gözlenmektedir. Suçun işlenmesinde toplum, aile, ekonomik ve kültürel değerler gibi birçok faktörün yanında kişilik ve gelişim bozuklukları, dağılmış aile ortamı gibi faktörlerin öne çıktığını söyleyebiliriz. (Psikolog 1)

Kadınların toplumsal yapı içerisinde yer edinmeleri kendi hak ve özgürlüklerin farkında olmaları hem olumlu hem olumsuz olarak hayatlarını şekillendirmiştir. Yani kadınlar toplumsal hayatta daha fazla yer aldıkça suç oranları da buna bağlı olarak artmakta. Ortak noktaları eğitim seviyesinin düşüklüğü, fiziksel anlamda bakımsızlık, suçu işleme konusundaki mecburiyet kavramı. “Mecbur kaldım yaptım” gibi ifadeler yaygın yani. (İnfaz ve Koruma Memuru 3)

Kadınlar genellikle fazla şiddet içermeyen suçları işliyorlar. Bozuk aile ilişkileri neredeyse hepsinde var. (İnfaz ve Koruma Memuru 4)

Hırsızlık en yaygın olanı, bunun yanında kadınların özel yaşantılarının istismar edilerek cinsel suçlara itildiklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda sosyal, kültürel ve demografik yapıları birbirine benzerlik gösteriyor. (Öğretmen 2)

Bana göre, kadınlar daha çok bireysel gereksinimleri için değil aileleri için suç işlemektedir. Sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik seviyelerinin düşük olması ise ortak noktaları diyebiliriz. (Psikolog 2)

Sosyo-ekonomik düzeyleri ve yaşadıkları çevrenin etkisi altında gerçekleştirdiği bir durum, bir olgu olarak alınması doğru olacaktır. Gerçekleştirilen eylemlerin belirli bir süre sonra alışkanlık / davranış olarak benimsendiği gözlemlenmiştir. Sosyo-ekonomik düzeyleri ve eğitim düzeylerinin yetersizliği bana göre ortak noktaları. (Sosyal Çalışmacı)

Din eğitiminin yetersizliği ve inanç eksikliğinden kaynaklanıyor. Kadın suçluların ortak noktalarını din duygusunun zayıflığı biraz da ekonomik şartlar, sosyal paylaşıcılıktan uzak, bencil yetişmeleri ve kıskançlık olarak sayabiliriz. (Cezaevi Vaizi)

Geçmişten günümüze bakınca hiçbir suçu kadına sindiremiyorum. Ama toplum gerçeği ki kadınlar her suça meyilli veya çaresizlikten mecbur halleri var gibi. En önemli ortak özellikleri hepsinin gözlerinde gördüğüm sevgi arayışı, güven beklentisi, ilgi, insan yerine koyulma çabası. Tüm kaybettiklerine rağmen. (Öğretmen 3)

Türkiye’de kadınların genellikle suç profili olarak uyuşturucu, hırsızlık, cinayet suçlarının çoğunlukla işlendiğini düşünmekteyim. Genellikle aynı insanların benzer suçlarla geldiğinden; yetiştikleri çevrenin etkisinin hayatlarında çok etkili olduğunu düşünüyorum. Eğitim seviyeleri ortalama, belirli bir meslekleri yok ve genellikle düzenli bir gelirleri de yok. (İnfaz ve Koruma Memuru 5)

Genellikle hırsızlık ağırlıklı suçlar olduğunu görüyorum. Kendilerini düzeltmek yerine alışkanlık haline getirilmiş suçlar. Kolaya kaçma ve cahilliğe sığınma gördüğüm ortak noktaları. (Katip)

Meslek elemanları, Türkiye genelinde kadınların en fazla hırsızlık ve uyuşturucu gibi suçları işlediklerini, suç işlemelerinde, aile yapısının bozulmasının, kadınların ailesinden beklediği ilgi, sevgi ve desteği görememelerinin, eş baskısının, kültürel ve ahlaki yozlaşmanın, dini ve manevi değerlere bağlılığın azalmasının, yoksulluk ve ekonomik açgözlülüğün, kıskançlığın, bencilliğin, kişilik bozukluklarının, ebeveynlerinden birini kaybetmiş olmanın, boşanmaların, suçlu akran gruplarının, sosyal çevrenin, istismara uğramalarının, mecburiyet kavramının ve toplumsal hayatta daha fazla yer almaya başlamaları gibi faktörlerin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kadın suçluların ortak özelliklerini ise genellikle aynı suçları işlemeleri, eğitim seviyelerinin düşük olması, aralarında suçu alışkanlık haline

getirenlerin olması ve bu kişilerin kolaycılığa ve cahilliğe sığınmaları, sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olması, aile içi ilişkilerinin bozuk olması, ilgi, sevgi ve güven ihtiyacı, fiziksel bakımsızlıkları, erkeklerin baskısı altında olmaları, bir meslek sahibi olmamaları ve düzenli bir gelirlerinin bulunmaması olarak ifade etmişlerdir. İçli ve Öğün (1988) kadın suçluluğunun sebeplerini aile yapısının değişmesi, geleneksel yapının yok olması, ana baba ve çocuklar arasındaki bağın zayıflayarak değişmesi, maddi sıkıntılar, aile içinde kadının ezilmesi, zamana ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak kadınların toplum içerisinde daha çok bulunması olarak açıklamaktadır. Onlara göre tüm bu faktörler kadını suça yöneltmekte ve işlenen suçları çeşitlendirmektedir. İl (1990) tarafından yapılan çalışmada suçlu kadınların genellikle evli, eğitim seviyeleri ve sosyo-ekonomik düzeyleri düşük, ailevi sorunları olan kadınlar olduğu belirtilerek; suç işleme sebepleri ise toplumsal değerlerin etkileşimi, eğitimsizlik, bilinçsizlik ve maddi yoksunluğun rolü olarak belirlenmiştir. İçli (1992) tarafından Türkiye’deki suçlularla ilgili yapılan en geniş çaplı araştırmanın bulguları şiddet ve aile çatışmalarını suçun başlıca nedenleri olarak göstermektedir. Bu araştırmaya göre kadınları sapkın davranışlara iten temel faktör ise aile içi çatışmalardır. Balcıoğlu ve diğerleri (1997) aile yapısı, bozuk aile ilişkileri, bölünmüş aile, eğitimsizlik, cinsiyetçi tutumlar, kişilik yapısı, toplumsal denetim ve destek eksikliğini kadın suçluluğunun genel nedenleri olarak saymıştır. Saruç (2013) çalışmasında kadın suçluluğunda, aile çevresinin ve kadınların yaşadığı tecrübelerin belirleyici etken olduğunu bu unsurlar içinde bilhassa çocukluk dönemi tecrübeleri, kadının mensubu olduğu ailenin yapısı, evlilik hayatı, şiddete maruz kalma durumu, maddi yokluklar gibi unsurların çok önemli olduğunu söylemektedir. Bu anlamda meslek elemanlarının verdiği bilgiler, yaptığımız görüşmeler ve genel literatürle uyumlu görünmektedir.

Meslek elamanları ile yaptığımız görüşmelerde, genel kadın suçluluğunun yanında Kayseri’de kadın suçluluğuna etki eden en önemli faktörlerin neler olduğu ve Kayseri’deki kadın suçlu profilinin nasıl olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Uzmanların görüşleri şu şekildedir:

Yaşam şartları, aile, çevresel faktörler, arkadaşlık ilişkileri gibi sebepler gözlemediğim kadarıyla Kayseri için en etkili sebepler. Genel olarak hırsızlık, fuhuş ve buna bağlı olarak uyuşturucu daha belirgin durumda. (Öğretmen 1)

Kayseri gibi gelişmiş şehirlerdeki kadın suç oranı en başta hızlı şehirleşmeye yani çevre şehirlerin, ilçelerin ve köylerin boşalarak Kayseri'ye toplanmasına, toprağının insanının kapitalist düzene ayak uyduramamasına bocalamasına bağlıdır. (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

İşsizlik olmakla beraber erkekler tarafından uyuşturucu batağına çekilme, tecavüze uğrama evlenme vaadiyle kandırılarak suç batağına sürüklenmeleri. Ekonomik bir destek sağlandığında suçlu profili azalabilir. Çevre faktörü, göçün önlenmesi evlendirilme yaş aralığının yükselmesi önemli etkenlerdir. (İnfaz ve Koruma Memuru 2)

Kayseri'de kadınlar tarafından işlenen suçlarla diğer iller arasında fazla bir farklılık olmadığı, ancak daha önce de değindiğim gibi son dönemlerde hırsızlık, fuhuş ve uyuşturucu suçlarında belirgin bir artışın olduğu görülüyor. Kadın, erkek, çocuk her türlü işlenen suçlarda her ne kadar çevresel faktörler ve daha önce belirttiğim nedenler etken olsa da; sonuçta, kararı veren en son kişi bireyin kendisidir. Toplumsal yapıda bireylerin eğitimi ve gelişiminde onların sağlıklı birey olmalarına öncelik verilmelidir. Sağlıklı yetişmeyen bireylerden sağlıklı toplum oluşturulamaz. "Toplum suçu hazırlar bireyler işler" gibi sözler üretilir. Elbette toplum ve çevrenin etkileri göz ardı edilemez ancak en son tetiği birey çeker. (Psikolog 1)

Ekonomik nedenler en etkili olanı bence... Genel olarak mahkûmların ekonomik nedenlerle suç işlediği, arkadaş çevresinin suç işleme konusunda etkili olduğu, bireylerin aile içerisinde huzurlu ve rahat ortamı olmadığı, suçluluk durumunun genel olarak yaşantılarında yer edindiği gözlüyorum. (İnfaz ve Koruma Memuru 3)

Aile ve çevre etkisi en fazla. Bana göre tüm şehirlerde aynıdır; ancak, Kayseri'de gördüğüm kadarıyla hırsızlık ve uyuşturucu suçları oldukça fazla. (İnfaz ve Koruma Memuru 4)

Daha çok ekonomik nedenlerden kaynaklı suçlar ağırlıklıdır. Aynı toplumda yetişen aynı çevrede büyüyen kadınların, içinde buldukları çevre ve içinde buldukları olumsuz koşullar nedeniyle birbirlerini de rol model alarak suçlu bir kadın imajı ortaya çıkıyor. (Öğretmen 2)

Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler en önemlileri bence. Suç gruplarına göre değerlendirme yapılmazsa, profil oluşturmanın çok mümkün olmadığını düşünüyorum. Fakat suç gruplarına göre ayırım yapılırsa belir oranda başarı gösteren profileme çalışmaları yapılabilir. Örneğin hırsızlık, fuhuş, uyuşturucu gibi. (Psikolog 2)

Geleneksel aile yapısından uzaklaşmak bana göre en etkili neden bu. (Sosyal Çalışmacı).

90'lı yıllardan sonra feminist hareketin kadın hakları diye öne sürdüğü fikirlerin aile içi düzeni bozması, erkek egemen bir toplum neticede. Ama aile düzeni erkek aleyhine bozuldu. Erkek olsun kadın olsun işlenmiş suçlar ortaktır. Bu suçlarda erkeğin payı daha çoktur. Bu suçların ortak nedeni de din eğitimi ve öğretiminin eksikliği yani manevi zayıflıktır. (Cezaevi Vaizi)

Tabi ki birçok etken var. Baskıcı aile, çocuğum ezilmesin diyen özgür düşüncedeki aile, okul, arkadaş ortamı, toplum, yokluk, varlık gibi pek çok etken var. Evet. Aile eğitiminden eksik olan bir çocuk çareyi okulda arar, okul zor gelir arkadaşındaki heyecana kapılır, artık o da yetmez ilaçlara başvurur sonra büyüdüm zanneder evlenir, sonra ayrılır, bu kez arkadaş gruplarına yönelir, eğlence mekanları, maddenin verdiği tutarsızlıklar ve birçok yanlışlar içince boğulmama gayreti olan

insanlar.. şimdi aile nerde olmalı bir çocuğu dünyaya getirdiğinde bir de su testisi su yolunda kırılınca mezar başında mı olmalıydı. Cevap bulmamız gereken tek soru: eğitimsiz aile mi, bu ailelerin eğitilemeyen çocukları mı suçlu? Hepsindeki ortak özellik hem aile ilişkilerinin bozuk olması hem ailesinin hem de kendilerinin eğitimlerinin düşük olması ve suç işlediklerinde artık çoğu şey için geç kalınmış olması. (Öğretmen 3)

Gerek ekonomik gerek ailevi ve gerekse eğitim ve çevresel faktörler diyebiliriz. Suç işlemeyi meslek edinen bir grup var. Bunlar benzer suçları tekrar tekrar işliyor. Uyuşturucu ve hırsızlık gibi... mevcut koşullar nedeniyle ilk defa suç işleyenler de var tabii ki cinayet ve yaralama suçları gibi. (İnfaz ve Koruma Memuru 5)

Kayseri’de belirli kişilerin sürekli suç işlediğini gözlemliyorum. Etki eden faktör ise bana göre alışkanlık. Aslında zeki ve bilinçli insanlar olduklarını ve suçu bilinçli işlediklerini düşünüyorum. Gerçekten mağdur olan sayısı içlerinde çok az sayıda bulunabilir. İlk defa suç işleyen kadın sayısı çok az. (Cezaevi Kâtibi).

Kayseri’deki kadın suçluluğunun nedenleri olarak meslek elemanları; aile yapısı, sosyal çevre, suçlu akran grupları, geleneksel aile yapısının bozulması, olumsuz yaşam şartları, hızlı kentleşme, göç, fiziksel ve cinsel şiddete uğrama, manevi değerlerin yozlaşması, öz denetim eksikliği, eğitimsizlik, erkekler tarafından uyuşturucuya alıştırılma, ailedeki ilgi, sevgi ve denetim eksikliği, suçlu çevre ve bu çevrede sosyalleşerek suçu öğrenmeleri gibi etkenleri belirtmişlerdir. En çok işlenen suçlar ise hırsızlık, uyuşturucu ve fuhuş olarak ifade edilmiştir. Bununla birlikte suç kariyer haline getiren bir grubun olduğu ve bu grupların hırsızlık, uyuşturucu gibi suçları düzenli ve bilinçli bir şekilde işledikleri, ilk defa suç işleyerek gelen kadın sayısının çok az olduğu, bu yüzden mağdur diyebileceğimiz kişi sayısının da çok az olacağı belirtilmiştir. Kayseri’deki kadın suçluluğunun nedenleri ile Türkiye genelindeki kadın suçluluğu nedenleri hakkında uzmanların görüşleri benzerlik taşımakla birlikte Kayseri’de en fazla işlenen hırsızlık ve uyuşturucu suçları için yerleşim yeri, kültürel faktörler, sosyal çevre, aile yapısı, toplumsal değer ve normlara

bağlılık düzeyi, hızlı kentleşme ve göç gibi faktörlerin daha belirleyici etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Kayseri bir sanayi kenti olması nedeniyle çevresinden gelen göç ile birlikte hızlı kentleşmenin yaşandığı, buna bağlı olarak da gecekondulaşma ve çarpık kentleşme sorunlarının ortaya çıktığı bir şehirdir. Göç ve hızlı kentleşmeye bağlı olarak kentin belirli bölgelerinde yerleşimcilerin gelir düzeyi, sosyal ilişkileri, etnik yapısı, kültürel değerleri, toplumsal normlara bağlılık düzeyi, aile yapısı, konutların bakımlılığı ve yaşam standartları gibi açılardan farklı bölgeler ortaya çıkmaktadır. Sosyal organizasyonsuzluk teorisine göre bu yerleşim alanlarındaki hareketlilik, etnik farklılıklar, aile yapısındaki bozukluklar ve yoksulluk gibi faktörler aynı zamanda toplumsal düzeni ve bütünlüğü bozan unsurlardandır. Bu sebeple, yaşam standartlarının düşük olduğu bu bölgelerde sosyal kontrol mekanizmalarına bağlılık düzeyi de düşük olacağından suç eğilimi daha yüksek olmaktadır (Kelly, 2000:531). Düzensizliğin olduğu toplumlarda toplumsal kontrol mekanizmalarının gücünü yitirdiği ve suçlu altkültür kolaylıkla gelişebildiği için suç işleme ihtimali de artacaktır (Kızmaz, 2005: 152). Böyle bir suçlu altkültürün olduğu mahallelerde yaşayanlar tarafından özellikle hırsızlık suçu işleyenler için, uzmanların görüşlerinden dikkat çekici olan belirli kişilerin aynı suçları işlemeleri, gerçekleştirilen suçlu eylemlerin bir süre sonra davranış haline gelmesi, suçun alışkanlığa dönüşmesi ile aile ve sosyal çevreye yapılan vurgular önem arz etmektedir. Bu tespitler sosyal organizasyonsuzluk kuramının suçlu davranışların genellikle ana baba ve komşular tarafından onaylanması, ailenin işlevini yitirmesi, kentleşme, çocuklar üzerinde toplumsal kontrolün zayıflaması, suç işleme için fırsatların fazla olması (Bohm, 1997:74) gibi temel savları ile örtüşmektedir. Benzer şekilde sosyal öğrenme kuramının aile ile ilgili problemler (ailenin dağılması, ana babaların suçluluk durumu, ana babaların çocukları ile ilgilenme durumu, ailenin otorite yapısı gibi), sapkın ya da suçlu arkadaş çevresinin varlığı gibi etkenleri kişilerin suçlulaşma sürecinde etkili faktörler olarak gördüğü bilinmektedir (Kızmaz, 2002:162). Yine suçun sebeplerini altkültürle açıklayan kuramlar, belirli altkültürün üyesi olmanın bireyi suç özelliği taşıyan belirli gayelere yöneltebileceğini öne sürmektedir (Sokullu-Akıncı, 2002:187). Etiketleme teorisi ise bir kişinin ilk kez suç işlemesi nedeniyle karakteri ve sosyal hayatı açısından olumsuz olarak değerlendirildiğini, yani damgalandığını bireyin de buna tepki olarak yeniden suç işlediğini öne sürmektedir. Başka bir deyişle ilk mahkûmiyeti bireyi lekelemekte bu da kişinin toplumsal statüsünü, mesleğini, ailesini ve asıl olarak da toplumu etkilemektedir (Demirbaş, 2001:136). Meslek elemanlarının

Kayseri'deki kadın suçluluğunun nedenlerine ilişkin görüşleri, sosyal kontrol teorisi, kültürel sapma ve altkültür kuramları, sosyal ekoloji ve sosyal organizasyonsuzluk kuramları, sosyal öğrenme ve damgalama teorileri ile daha uyumlu görünmektedir. Belirli bir mesleği olmayan ve suç kültürü ile bir yönleriyle bağlı olan kadınlar, yaşam tarzları bakımından toplumun genelinden zaten farklı algılanırken, bir kez suç işledikten sonra etiketlenmekte ve cezaevine girip çıktıktan sonra da kolay para kazanmanın bir yolu olarak hırsızlık suçunu işlemeye devam etmektedirler. Bu anlamda meslek elemanlarının görüşleri doğrultusunda hırsızlık suçu işleyenlerin karakteristik bir yapısı olduğunu söyleyebiliriz. Konuyla ilgili daha önceki çalışmalarda da hırsızlık suçunun kadınlar için bir meslek olduğunu gösteren bulgulara ulaşılmıştır (Canay, 2004; Çoban ve Akgün, 2011; Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan; Akgün, 2012; Saruç, 2013; Tepecik, 2016; Güllü ve Yıldırım, 2016; Temurçin ve Haydaroğlu, 2017).

Kayseri'de, meslek elemanlarının da belirttiği üzere kadınlar tarafından en fazla işlenen diğer bir suç türü olan uyuşturucu suçları için kadınların uyuşturucuya başlama nedenlerinin haricinde, ilk defa suç işledikten sonra uyuşturucu kullanımına devam eden, uyuşturucu ile ilgili suçları davranış haline getiren ve bu suçlar nedeniyle cezaevine sürekli girip çıkan bir grubun varlığı, bu suç türünün tipik bir kadın suçluluğu olup olmadığının incelenmesini gerekli kılmaktadır. Cezaevi çalışanları, uyuşturucu suçundan gelen kadınlar için özellikle aile, sosyal çevre ve kötü arkadaş gruplarının etkisi üzerinde durmuşlardır. Bu kadınların uyuşturucuya bir şekilde başlamalarının ardından bağımlılıklarının devam ettiği, toplumdan uzaklaşarak yabancılaştıkları ve madde kullanan diğer arkadaşlarıyla daha fazla birlikte olmaya başladıkları yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Bu da bağımlılıkları başladıktan sonraki süreçte işlenen suçların, maddeyi temin edebilmeye yönelik olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Merton (1968) toplumun genelinde onaylanan toplumsal hedefler ve yollar bakımından yabancılaşan kişileri tanımlamak için geri çekilme kavramını kullanmıştır. Bu davranış şekli, aylaklık, serserilik, alkol ve uyuşturucu bağımlısı olma gibi toplumdan uzaklaşma ve yabancılaşma biçiminde görülmektedir. Merton, geri çekilmenin, legal yollardan hedeflerine ulaşmak için yoğun gayret göstermelerine rağmen genellikle başarısızlığa uğrayan kişilerde daha fazla görüldüğünü ifade etmektedir (Kızmaz, 2005:155). Görüştüğümüz kadınların çoğunun bağımlılıktan kurtulmak istemesine rağmen; kişisel, ailevi ve sosyal

çevresinde yaşadığı sorunlarını aşamaması nedeniyle, başarısız oldukları ve bağımlılıklarının devam ettiği tespit edilmiştir. Meslek elemanları tarafından da uyuşturucu suçlarından aynı kişilerin sürekli olarak cezaevine girdiklerini söylemeleri eski hükümlü kadınların ifadeleri ile örtüşmektedir. Bu anlamda uyuşturucu suçlarından hükümlü kadınların geri çekilme davranışı sergiledikleri, toplumdan uzaklaşan kadınların toplumun genel norm ve değerlerine bağlılık düzeylerinin azaldığı bu nedenle de toplumsal kontrol mekanizmalarının etkisinin zayıfladığı, madde temin edebilmek için diğer kullanıcılarla bir araya geldiği ve bağımlı damgası yiyerek bu etiketine uygun davranışlar sergilediği söylenebilir. Cloward ve Ohlin (1960) tarafından geliştirilen geri çekilmeci altkültür teorisine göre özellikle uyuşturucu kullanımı biçiminde görülen bu altkültür, kişinin toplumdan kaçışını tarif etmektedir ve bu kaçış önemli oranda bireyin kendini uyuşturucuya vermesi biçiminde somutlaşmaktadır (Vito ve Holmes, 1994: 167).

Kayseri’de kadınlar tarafından en fazla işlenen bir diğer suç türü olan uyuşturucu suçlarını işleyen kadınların, ilk kullanımdan sonra uyuşturucudan kurtulmak için gayret gösterdikleri ancak tüm çabalarına rağmen başarısız oldukları ve bu başarısızlığın sonucunda toplumdan uzaklaştıkları görülmüştür. Toplumdan uzaklaşan bu kadınlar kriminal kültür içinde kendilerine yer bularak bağımlılıklarını ve suç davranışlarını devam ettirmişlerdir. Bu anlamda, Kayseri’de aynı kadınların aynı suçları tekrar işlemeleri uyuşturucu suçlarının tipik bir kadın suçluluğu haline gelmeye başladığını göstermektedir. Ancak hırsızlık suçundan farklı olarak bu suçların, suçtan kazanç elde etme veya geçimini sağlama şeklinde değil, daha çok uyuşturucuyu bırakmadaki başarısızları nedeniyle bağımlılıklarının devam etmesi ve maddeyi temin edebilme biçiminde olduğu görülmüştür. Kadınlarda alışkanlık haline gelen bu suç türü ile ilgili benzer bulgular daha önceki çalışmalarda da görülmektedir (Şenol ve Yıldız, 2012; Temurçin ve Haydaroğlu, 2017).

6.5. Suçu İşledikten Sonra Ailenin Tepkisi

Suç işlemiş kadınların bu suçu işledikten sonra ailesi ve sosyal çevresinin tepkilerine ilişkin bulgulara baktığımızda ise, görüşme yaptığımız kadınların ifadeleri şu şekildedir:

Ailem benim canım ailem. Ben o aileye layık değilim. Çok iyi ailem var ve beni bu yoldan döndürmek için her şey yaptılar. Ama ben eşimi çocuğumu bile terk ettim. Annem babam ve kayınpederim kayınvalidem hepsi çok uğraştılar... Ben ise vazgeçmedim. (Eski Hükümlü F.T.)

Keşke herkes gibi bir ailem olsaydı. Tepkiler verseydi. Zaten kimsesizliğimdi belki de. Bir kadın olarak iyi şeyler yapmak istesen de toplum ya da arkadaşlar yanlıştın ortasına itiyor bazen. (Eski Hükümlü T.E.)

Bu suçtu işlerken tepkiler iyi ama hapis olmasa yakalanmak kötü oluyor biliyon mu? Ailem çocuklar hepsi hapisteyken çok üzüldüler ama ben hapisken onlar rahat etti en azından... (Eski Hükümlü Z.E.)

Başta hepsinden olumsuz tepki aldım. Kayınpederim ve eşimin ailesi de başta olmak üzere olumsuzdu. Ama çektiklerimi bildikleri için mahkemede bana tanıklık bile yaptılar. Çok zor bir hayat yaşıyordum çünkü... (Eski Hükümlü S.A.)

Bizim ailelerde hapisanede olmak kötü bir şey değildi. Hatta ikinci adresimiz gibiydi. Ben bir kere kaldım çok kötüydü. Ailemiz normal karşıladı. Ama ayrılık olunca zor ve üzücü tabi ki tek zorluğu çocuklarımdan ve ailemden ayrı olmaktı. (Eski Hükümlü R.P.)

Ailem canım babam çok üzüldü hem de çok. Ama beni hiç yalnız bırakmadılar. Anladım ki ailem her şeyimmiş. Üzüldükleri kadar da benim bu olaydan ders alacağıma inanıp sevindiler. Bin nasihatten bir musibet iyidir misali. Ama ben bazen kendimden emin olamadım gel gitlerim çok oldu. (Eski Hükümlü E.B.)

Bu işi yaptıktan sonra yakalanmak kötü oldu. Ailemiz yakalandığımız için tepki gösterdi. Biz Romanız abi... (Eski Hükümlü K.P.)

Kayınpederim çocuklar bütün üzüldüler ben de üzüldüm. Benimki suç değil ki işimiz bu ben işimi yaptım. (Eski Hükümlü G.P.)

Ailem bi annem var o da benden beter. Bu hayat içinde hangi ailem tepki versin ki. Tek üzülen sevdiğim adamdı. (Eski Hükümlü H.S.)

Ailem çok üzüldü. Onlara bu durumu yaşattığım için ben de kahroldum. Ama her şeye rağmen hep yanımda olan aileme teşekkür ediyorum. (Eski Hükümlü M.B.)

Babam adımı bile anmadı. Babamdan gizli annem ve teyzem tepki gösterecekler de bazı zaman çocuklarıma sahip çıkmaya çalıştılar. Ben de istemezdim ki bu hayatı. (Eski Hükümlü S.K.)

Tabi ki olumsuz çok tepki aldım ama ailem yine de hep yanımda oldu. Görüşlerime geldiler, para yatırdılar, varlıklarıyla çok destek oldular. Ben ise pişmanlığın verdiği azapla yüzlerine bakamadım. Rüyalarımda gördüm imtihanmış deyip dayanmaya çalıştım. (Eski Hükümlü A.K.)

Beni yetimhaneye bırakan annemin tepkisi olamazdı. Ama hep yanımda olan halam çok kızdı. Yapmamam için yasaklar koydu ama ben evden kaçıp yine arkadaş kurbanı olmayı seçtim. Yıllarca özlemini duyduğum aile sıcaklığına rağmen çocuklarıma o aile sıcaklığını aile bütünlüğünü veremedim. (Eski Hükümlü R.S.)

Aile ve sosyal çevre tarafından suçlu kadınlara verilen tepkiler incelendiğinde, suç türü ve aile yapısına göre verilen tepkilerin farklılaştığını görmekteyiz. Özellikle hırsızlık suçu için, görüşme yaptığımız kadınların ailelerinin bu durumu fazlaca yadırgamadıkları, yaşamlarının bir parçası olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Fiziksel şiddete veya cinsel istismara uğrayan kadınların aileleri ise, gerek mahkeme sürecinde gerek ceza infaz sürecinde gerekse tahliye sonrasında destek olmaya devam

etmişlerdir. Hatta eşini öldürme suçundan hüküm giymiş eski bir hükümlü olan S.A.'nın eşinin ailesi tarafından bile kendi lehine tanıklık yapıldığını, çünkü neler çektiğini en iyi bilen onlar olduğunu belirtmesi dikkat çekici olmuştur. Bölünmüş, parçalanmış veya aile birlikteliği kalmamış bir aileden gelen kadınların ise gerçek aile özlemi yaşadıkları, ancak tutunacak bir aile desteği bulamadıkları için suçlu ortamlarına geri döndükleri anlaşılmaktadır. Uyuşturucu suçundan hüküm giymiş kadınların ise ya ailelerinin kendilerini dışladığı ya da aile desteğine rağmen kendilerinin uyuşturucudan vazgeçemedikleri ve tekrar suç işledikleri görülmüştür.

Eski hükümlü kadınların sosyal çevresi ve yetiştikleri kültürel ortama baktığımızda %61,5'inin ailelerinde ya da yakın çevresinde suç işlemiş kişilerin olduğu görülmektedir. %38,5'inin birden fazla kez cezaevine girdiği yani mükerrer suçlu olduğu, %53,8'inin işlediği suçtan dolayı pişmanlık duymadığı, aile ve yakın çevresi tarafından eleştirilmediği, suçun normal karşılandığı görülmüştür. Yine suç ayırımına göre baktığımızda hırsızlık suçu işleyen kadınlar, ailelerinin suçlarını normal karşıladıklarını, ailelerinde ve yakın çevrelerinde suç işlemiş kişilerin bulunduğunu ifade etmişlerdir.

Suç işleme nedenlerini anlatırken bazı eski hükümlü kadınların bu konudaki ifadeleri özellikle dikkat çekici olmuştur:

Bu bizim işimiz ben Romanım ve Roman kadınları evin geçimini bu meslekle sağlar. Yani geçinmek için çalmak zorundayım. Bizler böyle gördük memnun olmasak da yapmak zorundayız. (Eski Hükümlü K.P.).

Neden mi? Şöyle bu bizim işimiz ve çok seviyorum. Çok para var çok altın var. Vallahi çok seviyorum bu işi yapmayı yemin ediyorum bu iş çok güzel... (Eski Hükümlü G.P.).

Hırsızlıktan eski bir dosyam vardı. Onun cezasını yattım. Ailemin baskısıyla işlemiştim. (Eski Hükümlü R.P.).

Bu iş bizim geçim kaynağımız biliyon mu? Çoluk çocuk aç kalır mecburum yapmaya. Mecbur olmasam ben yapmazdım. Çeşitli zamanlarda çok hapis yattım. Mecbur kalıp yaptım. (Eski Hükümlü Z.E.)

Eski hükümlü kadınların ifadelerinden, hırsızlık suçunun bir meslek olarak, bir geçim kaynağı olarak görüldüğü, bazılarının aileleri tarafından suç işlemeye zorlandığı anlaşılmaktadır.

Yaptığımız görüşmelerde konuyla ilgili ortaya çıkan başka bir durum ise, kadınların çalıştıkları işyerlerinde yaptıkları bazı resmi işlemlerin neticesinde suça karıştıklarıdır.

Eşimle çalıştığım işyerinde adıma olan evraklardaki yanlışlıklar sonucu hapishanede buldum kendimi. (Eski Hükümlü M.B.).

Bir telefon trafiğinde benim de adım geçti ve kendimi hapiste buldum. Arkadaş ve işyeri patronlarımla gazabı mı kendimi bir anda içerde buldum. (Eski Hükümlü T.E.)

Madde bağımlısı olan F.T. ve E.B. ise işledikleri suçlardaki arkadaş etkisini şöyle dile getirmişlerdir:

Madde bağımlısı olmaktan ve tırnakçılık işi yapan arkadaşımın yanında olmaktan dolayı ceza aldım...(Eski Hükümlü F.T.).

...düzgün bir ailenin kızıyım. Eğitilmiş bir ailenin. Her şeyim vardı. Okulda başarılıydım. Narin görüntümün dışında çok cesaretim vardı. Evden kaçıp arkadaşlarla takılırdım. Kendimden büyük bir arkadaşına aşık oldum. Arkadaşım beni uyuşturucuya alıstırdı. O cezaevine girdi ve ben yine vazgeçmedim. Uyuşturucudan ceza aldım. (Eski Hükümlü E.B.).

Eski hükümlü S.A. ve S.K. ise işlediği suç üzerinde eşlerinin etkisini şöyle anlatmışlardır:

Ağır şiddet ve tahrikten dolayı suç işlemek zorunda kaldım. Eşimin sarhoşluktan içki bağımlısı oluşundan çocuklarımın olumsuz etkilenmelerinden. Çok neden çok...(Eski Hükümlü S.A.).

...14 yaşında uğradığım tecavüz sonrası ailem beni evlatlıktan reddetti. Sonrasında gelen yanlış evlilikler eş kurbanı oluşum, uyuşturucu ve hayat kadını olarak yaşamak zorunda kalışım beni bu suçlara sürükledi. (Eski Hükümlü S.K.).

Yine eski hükümlü H.S. ve R.S. neden suç işlediklerini anlatırken sosyal çevre etkisini şu sözleriyle dile getirmişlerdir:

Neden mi? Çaresizliğin verdiği bir hayatı yaşadım o yüzden belki de. Belki de muhtaç olduğum mutluluğu yanlış insanlarda aramamdı hep. Doğruyu ararken yanlış bulmaktı hayatım. (Eski Hükümlü H.S.).

...11 yaşında yetimhaneden kaçıp arkadaşın evine gittiğimde tüm dünyam değişti. Aldığım ilaçlı su ile gelişen tecavüz olayı ve uyuşturucu bağımlılığım başladı... (Eski Hükümlü R.S.).

Görüşme yaptığımız kadınların %92'sinin işlediği suçlarda ya ailelerinin ya da yakın çevresi ve arkadaşlarının etkisi olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu kişilerde bozuk ve dağılmış aile yapısı, suçlu akran ve arkadaş grubu, daha önce suç işlemiş akraba ve sosyal çevreden kişiler bulunduğu görülmüştür. Dolayısıyla, suç üzerinde aile ortamı, sosyal çevre ve kültürel ortamın çok büyük bir etkisinin olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal çevre araştırması kapsamında Yavuzlar, Gazi Osman, Argıncık ve Battalgazi Mahallelerinde yaptığımız görüşmelerde, aile yapısı, sosyal çevre ve kültürel ortama ilişkin aldığımız bilgiler şu şekildedir:

Mahallemizde şu gördüğün gecekonduarda oturanların çoğu suça karışmıştır. Bildiğim kadarıyla bunların içinde cezaevine girip çıkan kadınlar da var. Genelde hırsızlık, yankesicilik falan yapıyorlar... erkelerinde uyuşturucu, yaralama, adam öldürme her ayak var... bunlar çocukları olduğunda ağızlarına tükürürler kendilerine çeksin diye. Öyle bir yaşamları var işte kardeşim...(Yavuzlar Mahallesi sakini, S.E.).

Biz de çingeneyiz. Eskiden bohçacılık yapardık, çok yer gezdik. Gittiğimiz köylerde kavga dövüş olayları oluyordu illaki. Bunlardan sabıkamız var. Erkekler içeri girdiğinde eve mecburen kadınlar bakıyor. Kimse iş vermeyince mecburen hırsızlık yapıyorlar. Cezaevinde kocasına bakması lazım. Çocuklar aç onlara bakması lazım. (Gaziosman Mahllesi sakini, Z.P).

Bizim evlerin hemen altında Romanların oturduğu konutlar var. düğünleri dernekleri her şeyleri bizden farklı. 13-14 yaşına geldi mi çocuklarını evlendirirler. 15-16 yaşına geldi mi suç işler cezaevine girerler. Önceden hırsızlık yaparlardı. Şimdi esrar da satıyorlar. Anlayacağın hem uyuşturucu, hem hırsızlık hem bıçaklama olayları çok. Kendi aralarında da kavgaları çok oluyor. Ama sonra barışıyorlar. Çocukları dilendiriyorlar ya da mendil falan sattırıyorlar. Erkekleri pek çalışmaz, kadınlar çocuklar çalışır onlar yerler. Onların da yaptığı işler kadın satıcılığı, torbacılık falan işte. Ha Türk olup da suç işleyen yok mu var. Uyuşturucu işi yapanlar, kavga dövüş bıçaklama işlerine karışanlar var komşularımızdan tanıdıklarımızdan... Ama kadın olarak bildiğim yok. (Argıncık Mahallesi sakini, S.Y.).

Bizim mahallemizde oturanlar genelde Doğu'dan gelen insanlar, çingeneler de var. Aileler haliyle kalabalık aileler çoğunun zaten gelir durumu iyi olmadığı için mecburen bir arada yaşamak zorundalar. Eğitimleri düşük, çoğu çocuğunu okula göndermiyor. Ben kendim de cezaevinden emekli olduğum için mahallemizden çok

kişiyi pek çok kez cezaevinde de görmüşlüğüm var. Girip çıkan müdavimleri var yani. Suçu meslek haline getirenler de var, bunlar ailesinden öğreniyor suç işlemeği geçim kaynakları bu yani. Bazıları da çaresizlikten suç işliyor. (Battalgazi Mahallesi sakini, Y.G.).

Kültür ile öğrenme ve sosyalleşme arasındaki ilişkinin önemine dair, Kantarcıoğlu (1982:19) tanımı ve sınıflandırılması hangi kritere dayanarak yapılırsa yapılsın tüm kültürlerin eğitim/öğrenim ve sosyalleşme süreçleriyle kazanıldığını ve toplumsal miras olarak nakledildiğinin bilinmesi gerektiğini belirtmektedir. Altkültür gruplarına mensup kişiler, egemen kültürden farklılık gösteren kendi kültürel varlıklarını sürdürebilme yönünde bir çabanın içinde olurlar. Hakikaten de, kültür öğrenilmiş bir davranış olarak, norm ve değerler vasıtasıyla tüm bütünlüğü ile kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Değerler sistemi, davranış biçimleri, geçim yolları, konuşma, ideoloji, teknoloji ve toplumunun öğrenilen bilgilerindeki benzeşimler, bireyleri kültürel bir yapı içerisinde birbirleriyle bağlayarak onların içinde yaşamış oldukları dünyayı tanımlarına ve şekillendirmelerine yardım eder (Tümertekin, 2002: 105-106). Bu tanıma ve şekillendirme süreçleri, topluma hazırlama veya toplumsallaşma, daraltılmış anlamıyla da bir grupta bütünleşme süreci olarak tanımlanabilir (Tezcan, 1999: 39). Bu anlamda toplumu oluşturan bireylerin tamamı aynı kültürü paylaşmamakta, hâkim kültürel yapının içinde hayat tarzları ile diğerlerinden ayrılan grup veya topluluklar var olabilmektedir. Erkul (1998: 21) altkültür kavramının azınlıklar, göçmenler, etnik gruplar, kırsal ve kentsel alanlar, meslek grupları ve gençler gibi toplumsal zümreleri içeren geniş boyutlu bir konsept olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda yerleşim yerlerinin özelliklerine dair yaptığımız görüşmelerden yerleşimcilerin etnik ve mezhepsel aidiyet farklılıklarına göre ayrı bölgelerde yaşadıkları, kentin kırsal alanlarından ve diğer şehirlerden gelen insanların aslında şehir merkezine çok da uzak olmayan boş alanlara yerleşerek buraları gecekondu tarzı yerleşim bölgelerine çevirdikleri, göç ederek kente kendi kültürleriyle birlikte gelen insanların yerleşik kültürle uyum sağlayamadığı ve bu nedenle bu bölgelerde kenar mahalle kültürünün geliştiği anlaşılmaktadır. Ayrıca çöküntü ya da gecekondu yerleşim alanlarının gelir seviyesi yüksek olan kesimlerin ikamet ettiği lüks konutlara yakın olması ve bölge sakinlerinin varlıklı olanların yaşantılarını yakından izlemeleri,

kendi bölgelerini mahrumiyet bölgesi olarak nitelermelerine ve üst sınıfın yaşam tarzına özenmelerine neden olmaktadır. Yerleşimcilerin çoğunluğunu çingeneler oluşturmakla birlikte etnik ve mezhepsel yapılarına göre bir araya gelmiş grupların olduğu da görülmüştür. Görüştüğümüz kişiler bölge sakinlerini gelir seviyesi düşük, okul hayatlarında başarılı olamamış, düzenli bir işi olmayan, genellikle bohçacılık ve kâğıt toplayıcılığı yapan, çoğunluğunun geçimini suçtan sağladığı, suç işleyen, belalı tipler olarak tanımlamıştır.

Cloward ve Ohlin (1960) göçmenlerin yerleştiği yeni iskân alanları ile değişik etnik köken, ırk ve dinden olan grupların birleşmesiyle oluşan farklı yapıların, çatışmacı kültürün oluşması için elverişli koşulları içerdiğini belirtmişlerdir. Çatışmacı kültürün oluşması için uygun şartların oluştuğu bu mahallelerde ortaya çıkan gecekondü kültürü ise Durkheim'in anomi kavramını akıllara getirmektedir. Bayhan (1997) anominin nedenini toplumun sosyo-kültürel yapısındaki toplumsal değer ve normların işlevinin bozulması ve bu nedenle de toplumsal denetimin işlerliğini kaybetmesi olarak belirtmiştir. Hızlı teknolojik ve sosyal değişimler nedeniyle normların değişmesi, yeni ve eski kurumlar arası çatışmalar ve farklı iki toplumun değerlerinin karşılaşması ile yaşam biçimlerindeki çatışmalar toplumsal standartların bozulmasına neden olduğu için anomi, ortaya çıkmaktadır. Toplumsal dokuyu oluşturan sosyo-kültürel kurumların yapılarındaki bozulmalar ve düzensizlikler kişisel ve toplumsal anomiye yol açabilmektedir. Anominin yapısını amaçların erişilemezliği, kolektif amaçlar bütünlüğünün bozulması ve sembolik sistemin dağılması oluşturmaktadır. Anomi özellikle kırsaldan şehre göç sonucunda meydana gelen uyumsuzluk sorununu anlatır. Bu anlamıyla kırsaldan gelen bir kişinin şehir hayatına ve sosyal kurallara uyum sağlayamaması sonucunda yaşadığı gerilimi ifade etmektedir (Bayhan, 1997: 7-24). Merton, anomi kavramından hareketle, kişilerin amaçlanan toplumsal hedeflere, kurallara ve isteklere erişememesinin gerilime, işlev bozukluğuna ve yabancılığa sebep olduğunu vurgulamıştır. Normatiflik ve toplumsal uyum kavramlarına dikkat çeken Merton, uyumsuzluk kavramının, toplumsal hedeflere, amaçlara ve isteklere ulaşamayan kişilerde ortaya çıkan hoşnutsuzluğu ifade ettiğini belirtmiştir (Gelder, 2007:41). Dolayısıyla bu mahallelerde varlıklı kişilerin yaşamına ulaşma isteğini yasal yollardan gerçekleştirilemeyen bireylerde oluşan gerilimin Merton'un tarif ettiği uyumsuzluk kavramıyla örtüştüğünü söyleyebiliriz. Kişilerin legal yollarla elde edemediği

isteklerini ve hedeflerini gerçekleştirememesi onları illegal yollardan hedeflerini gerçekleştirmeye yöneltebilir ki bu da suçtur.

Cohen (1955) toplumsal bir sınıf içerisinde yaşayan çocukların tümünün orta sınıfın ölçülerine göre değerlendirildiğini belirtmektedir. Ancak alt sınıf çocuklarının bu ölçümlerde başarı sağlayabilmek için gerekli rekabet şartlarından ve toplumsallaşma kanallarından yoksun olmaları nedeniyle başarısız oldukları ve hayal kırıklığına uğradıkları, bu durumun da onları orta sınıfa ait değerleri reddetmeye lanetlemeye sevk ettiğini ifade etmektedir. Yaşamış olduğu düş kırıklığı ile toplum kendini reddettiği hissi yaşayan ve özsaygısı zayıflayan çocuk, kapıldığı hoşnutsuzluk duygusunun üstesinden gelememektedir. Bu çözümsüzlük, aynı problemleri yaşayanları birleştirici işlevi vasıtasıyla etkileşime uygun ortak bir çatı oluşturmaktadır. Nihayet, reddedilmiş ve öfkeli alt sınıf çocukları artan nefret duygularının beslenebileceği ve örselenmiş özsaygısının destekleneceği ortama, arkadaş gruplarının oluşturduğu çeteler içerisinde sahip olmaktadır (Shoemaker, 2000: 142-145). Cohen, bu nedenle suçlulukla bağlantılı olarak alt sınıf mensubu çocukların okul başarılarının düşük olduğunu ve çeteleşmenin özsaygılarını artırma vasıtası ve anti-sosyal değerlerin beslendiği bir olgu olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir (Shoemaker, 1990: 116). Cohen, bu çocukları kötü niyetli, faydacı olmayan, negatif, öğretmenlerini dinlemeyen, iyi çocukları korkutan, başkalarını rahatsız eden, her zaman ihtiyaçları olduğu için değil kimi zaman da eğlenmek için hırsızlık yapan, ailelerinin kendilerini denetlemesine müsaade etmeyen, çetelerine bağlı kişiler olarak tanımlamaktadır (Beirne ve Messerschmidt; 2006:398). Mahallelerde gözlemlenen çocukların akran gruplarıyla birlikte okulda sık sık kavga, dövüş ve bıçaklama gibi olaylara katılmaları ve okul hayatına dair diğer problemler ile ailelerin çocukları üzerinde kontrolünün olmaması Cohen tarafından geliştirilen altkültürel tanımlamalara uymaktadır.

Gelder'e (2007:41-42) göre toplumsal kurallara uymayan bireylerin etkileşimiyle birlikte, birey kendi gibi uyumsuzlarla beraber farklı normlara bağlanır. Toplumsal kural ve amaçlar daha dominant olmasına karşılık, toplumda çok sayıda alt grubun var olması, altkültürel çıkar yol arayışlarının daha yaygın olduğu izlenimi vermektedir.

Chicago ekolünden olan Becker (2015) de aynı şekilde uyumsuzluk ve toplumsal farklılığın önemine dikkat çekmektedir. Becker'e göre de toplum birçok alt

gruptan meydana gelmekte ve birey aynı zamanda farklı birçok gruba katılabilmektedir. Ona göre toplumsal normların bir sonucu olan sapkınlığın oluşumunda sapkınlık kadar sapkın olmayan bireyler de etkili olmaktadır. Becker, sapkın davranışın, sapkın olmanın belirleyicisi olmadığını aksine bireyin sapkın olarak damgalanıp damgalanmayacağını belirleyen etkenin, davranış üzerinde önemli bir etkisi bulunmayan, davranışın kendisi ile alakasız süreçler olduğunu öne sürmüştür. Bireyin geldiği ülke, giyimi veya konuşma tarzı, sapkın damgasının konulup konulmayacağını belirleyen başlıca unsurlar olabilmektedir (Giddens, 2000: 49). Mahalle sakinleriyle yaptığımız görüşmelerde, bölge sakinlerinin ırk, etnisite, mezhep gibi farklılıkları, geldikleri yerler, yaşam tarzları, konuşmaları, düğünleri, eğlenceleri, geçim kaynakları, sosyo-kültürel ve ekonomik düzeylerinin düşüklüğü ile suçlulukları arasındaki bağlantıya vurgu yapıldığı ve bu bölgelerde yaşayanların bu hususiyetleri bakımından farklı algılandığı görülmüştür. Mahallelerde suçun yoğun işleniyor oluşu ile bu farklılıklar arasında bağlantı kurulması, tüm bölge sakinlerini bir anlamda suçlu olarak yaftalamaktadır. Dolayısıyla bu mahallelerde oturuyor olmak, aslında suç işlemese bile bireyin toplumun diğer kesimlerinin gözünde suça meyilli olduğu anlamına gelmektedir. Toplumdan damgalanarak dışlanan ve yabancılaşan kişiler başka çıkar yol bulamamakta ve toplumun kendilerine biçtiği rolü oynamak mecburiyetinde kalmaktadır. Yani, bireyin kökeni ve aidiyeti ile suçluluk eşdeğer olmaktadır. Becker (2015) bu anlamda dans müzisyenlerini örnek vermektedir. Ona göre faaliyetleri yasalar dâhilinde olsa da, kültürleri ve yaşam şekilleri, toplumun daha geleneksel üyeleri tarafından yabancı olarak etiketlenmeleri için yeterince tuhaf ve sıra dışıdır.

Bununla birlikte kendi durumun kabul eden bireyler kendi içinde etkileşime girmekte ve kendi değerlerini inşa etmektedirler. Böylece suçlu mekanlar suç kültürünü doğurmaktadır. Damgalanmış bireyler için yaptıkları normal görünmeye başlamakta, aslında onları damgalayanların kendilerini anlamadıklarını ve en az kendileri kadar suçlu olduklarını düşünebilmektedirler. Becker'e (2015) göre korunan özel bölgeler, genellikle şehirlerde bulunurken, bu tüm kentsel yaşamın bir özelliği değildir. Birçok kentsel alanda etnik olarak homojen olan küçük bir kasabanın karakterine sahip, bazı gecekondu ve bölümler bulunmaktadır ki bölge sakinleri mahallede devam eden her şeyi kendi işleri olarak görmektedir. Bu yüzden sapkın faaliyetlerde bulunan insanların birbirleriyle etkileşim kurma fırsatına sahip oldukları

yerlerde, yaptıkları şeyin tanımları ile toplumun diğer üyeleri tarafından yapılan tanım arasındaki farklardan doğan sorunların etrafında inşa edilmiş bir kültür geliştirmeleri muhtemeldir. Kendilerine, sapkın faaliyetlerine ve toplumun diğer üyeleri ile ilişkilerinde bakış açıları geliştirirler (Cressey, 1962). Bu kültürler toplumun egemen kültürü içinde faaliyet gösterdikleri ve birbirinden ayrıldıkları için sıklıkla altkültürler olarak adlandırılırlar. Birçok sosyal bilimci, esas olarak, bir grup insan tarafından ortaklaşa karşılaşılan bir sorun karşısında, etkileşim ve iletişim kurabildikleri ölçüde, kültürün ortaya çıktığını ileri sürmüştür. Buna karşılık birbirleriyle etkili bir şekilde sapkın olarak değerlendirilen faaliyetlerde bulunan insanlar, yaptıkları şey hakkındaki görüşlerinin toplumun diğer üyeleri tarafından paylaşılmaması sorununu yaşarlar. Örneğin, eşcinsel, cinsellik hayatının uygun olduğunu düşünür ama diğerleri düşünmez, aynı şekilde hırsız da çalmanın uygun bir davranış olduğunu düşünür ama herkes yapmaz (Becker, 2015). Mahallelerde suçu alışkanlık haline getiren kişilerin olduğu, özellikle hırsızlık suçunun geçim kaynağı ve meslek olarak icra edildiği ve bu suçların genellikle Roman ya da Çingene kadınlar tarafından işlendiği, bunun yanında uyuşturucu suçlarının görülmeye başlandığı ve belirli gruplar tarafından uyuşturucu satıldığı ve bu suçtan da gelir sağlandığı anlaşılmıştır. Bu durum özellikle Cloward ve Ohlin (1960) tarafından formüle edilen ve hırsızlık, tehdit ve illegal yollardan suç işlemeyi tanımlayan kriminal altkültür tarifine uymaktadır. Bu kültürel biçim, esasında örgütlü suç tiplerini kapsamaktadır. Bu suçlular, bilinçli bir şekilde maddi bir kazanç elde etme amacı güderler ve bununla birlikte suç işlemek onlar için bir meslek/kariyer olarak görülmektedir (Vito ve Holmes, 1994:167).

Yerleşim yerlerinin özelliklerinin yanı sıra yerleşimcilerin aile yapısı, sosyal ilişkileri, yaşam tarzları, suça karşı tutumları, suç kültürüne bağlılık düzeyleri, suçlu altkültürün aktarımı gibi özelliklerine dair görüşmelerimiz sonucunda; suçun yaygın olarak işlendiği, çoğunun ailesinde ve yakın çevresinde suç işlemiş kişilerin olduğu, genellikle hırsızlık, yankesicilik ve uyuşturucu gibi suçları işledikleri, hırsızlık yapanların genellikle kadınlardan oluştuğu, düzenli gelir getirici bir işleri olmadığı ve iş bulma konusunda sıkıntılar yaşadıkları, suçtan geçimlerini temin ettikleri, erken yaşlarda evlendirildikleri ve yine erken yaşlarda suça karışarak cezaevine girdikleri, yaşam tarzlarının farklı olduğu, şiddet olaylarının sıklıkla yaşandığı, çocukların dilendirildiği veya mendil sattırıldığı, çoğunlukla ailelerinin geleneksel geniş aile tipinde olduğu, eğitim ve gelir seviyelerinin düşük olduğu, çocukların genellikle okula

gönderilmediği, suç işlemenin aileden öğrenildiği, bazılarının da suç işlemekten başka çıkar yol bulamadığı için suç işledikleri görülmüştür. Özellikle bir mahalle sakininin çocuklar doğduğunda kendileri gibi olması için “ağızlarına tükürürler” ifadesi suçun ailede öğrenilen, öğretilen ve aktarılan bir davranış olduğu şeklindeki kültürel yapıya ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

Sosyal öğrenme kuramına göre, günümüz toplumlarında şiddet davranışları aile yapısı, çevre deneyimleri ve medya unsurlarından kaynaklanmaktadır (İçli, 1998:100; Siegel, 1989:140). Bu suçluluk modeli; aile ile ilgili problemler (ailenin dağılması, ana babaların suça karışma durumu ve çocuklarla ilgilenme düzeyleri, otorite yapıları gibi), medyada şiddet içerikli görüntülerin yaygın olması, sapkın ya da suçlu arkadaş gruplarının varlığı gibi faktörlerin kişilerin suçluluk sürecinde belirleyici etkenler olduğunu varsaymaktadır (Kızmaz, 2005: 162).

Sosyal öğrenme kuramlarından Sutherland (1939) tarafından geliştirilen ayırıcı birleşenler teorisi, suçluluğun kişilerin suçlu norm ve değerlerle irtibatları sonucunda öğrenildiğini savunmaktadır. Fakat Sutherland, burada yalnızca suçlu kişilerle temas kurma şartının yeterli olmadığını, suçun oluşmasında suç gruplarıyla bağlantının süresi, yoğunluğu, sıklığı ve önceliğinin de önemli olduğunu belirtmektedir (Hagan, 1991: 179-180).

Bu sebeple sosyal öğrenme teorisine göre suç, zekâ geriliği ile bağlantılı olarak bireyin doğumuyla gelen kişisel ya da biyolojik bir nitelik olmadığı gibi psikopati yahut kişilik bozukluğuyla ilintili psikiyatrik ya da psikolojik bir unsur veyahut fakirlik gibi iktisadi faktörlerden kaynaklanan bir olgu da değildir. Suç, kültürel etkilenimler çerçevesinde bir öğrenme aktivitesi biçiminde meydana gelmektedir (Conklin, 1989: 275; Siegel, 1989: 193). Görüşmelerimiz çerçevesinde edindiğimiz izlenim de mahallerde suçun öğrenilen, öğretilen ve aktarılan bir davranış olduğu yönündedir. Bu suçlu kültür içinde doğan çocuklara özellikle suçun nasıl işleneceğine dair teknikler ailesi tarafından öğretilmekte ve kendilerine benzetilmeye çalışılan çocukların suç işlemesi teşvik edilmektedir. Bilhassa dilendirilme, mendil sattırılma gibi yöntemlerle aile bütçesine katkı sağlaması beklenen çocuklar, küçük yaşlarda sokaklara itilmekte, bu durum da çocukların suça karışma ihtimallerini arttırmaktadır. Suça karşı en hassas kişilerin çocuk ve kadınlar olduğu düşünüldüğünde aynı durumun kadınlar için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Suç işleyen ve cezaevinde kalan kocalarına bakmak ve çocuklarının nafakasını etmek

zorunda kalan kadınlar, meşru yollarla gelir elde edemeyince suça yönelebilmektedir. Fakat bu durum da zaten suç kültürüyle bir şekilde ilişki içinde olan kadınların kolaycılığa kaçması veya kolay yoldan gelir elde etme yolunu tercih etmesi olarak görülebilir.

Sosyal öğrenme teorilerinden bir diğeri Burgess ve Akers'in formüle ettiği ayırıcı pekiştirme ya da güçlendirme kuramıdır. Bu kurama göre sosyal çevre faktörü, suçun oluşumunda etkili bir pekiştirmeç olarak görülmektedir. Akers'e göre, toplumsal davranışlar toplumsal etkileşim süreçlerinde öğrenilmektedir. Ayırıcı pekiştirme kuramına göre; bireyler gerek sapkın eylemleri, gerekse bu eylemlere dair tanımlamaları, şartlanma yoluyla direkt yahut taklit aracılığıyla endirekt yollarla öğrenmektedir. Bununla birlikte öğrenilen davranışlar, cezayla zayıflatılabilir yahut pekiştirmeyle güçlendirilebilir (Williams III ve McShane,1999:221). Bireyin sosyal çevresinin çoğunlukla suç işlemiş insanlardan oluşması ve bu kişilerle girdiği ilişkinin sıklığı ve derecesi kendinin de suç işleme ihtimalini arttıracığı gibi suç davranışlarının gözlemlenmesi yoluyla suçun nasıl işlendiğini de öğrenmesini sağlayacaktır. Bu anlamda görüşmelerimizde elde ettiğimiz, mahallelerde suç işlemiş kişi sayısının fazla olduğu bilgisine dayanarak, burada yaşayanların en fazla bu kişilerle iletişim kuracağı ve suç işlemese bile suçun nasıl işleneceğini diğerlerine bakarak öğrenebileceği öngörülebilir. Aynı şekilde suç işleyen kişilerin davranışları sonucunda elde ettiği kazanımları ile aldığı cezalar gözlemlenerek suç ve ceza arasında kar- zarar muhasebesinin dolaylı olarak yapılabileceği bir ortam söz konusudur. Yani bir kişinin doğrudan suça karışmak yerine suç işleyen başka bir kişiyi gözlemlemesi sonucunda, suç işleyen kişinin yakalanmaması ve işlediği suç karşısında elde ettiği kazanç diğer kişi için dolaylı pekiştirmeç görevi üstlenecektir. Pekiştiricilerin fazla olması suç davranışının taklit edilerek aynı kazancı elde etme yönünde bireyde güçlü bir istek uyandıracaktır. Mahallelerde hırsızlık, yankesicilik ve tırnakçılık yaparak yüksek kazanç sağlayan kadınlar diğerleri için güçlü bir pekiştirici olacaktır. Yine bu suçların nasıl işlendiği de bu sosyal çevre içindeki kültürel etkileşimler yoluyla olmaktadır. Bu anlamda sosyal çevrenin rolü oldukça önemlidir diyebiliriz. Nitekim çocukların büyükleri taklit ederek suçu öğrendiği suçun normal kabul edildiği bir sosyal çevrede, suçun öğrenilmesi ve pekiştirilmesi daha kolay olacaktır. Ters durumda, toplumun genel normlarıyla örtüşen normal bireylerin çoğunlukta olduğu bir yerleşim yerinde suç işleyen birkaç kişi olsa dahi bu

mahallenin kültürünü ve diğer mahalle sakinlerini kriminojen hale getirmeye yetmeyecektir.

Sosyal öğrenme kuramlarının önemli olanlarından biri de Matza ve Sykes tarafından geliştirilen nötrleştirme kuramıdır. Bu teoriye göre insanlar tamamen dış etkenler nedeniyle ya da tamamen kendi hür istençleriyle suç işlemektedir. Başka bir deyişle kişiler suçlu davranışlarında; ne tamamen kısıtlanmış ne de tamamen bağımsızdırlar (Hagan,1991:184).

Bu teori, suçun ortaya çıkmasında kişilerin başvurduğu rasyonelleştirme ya da haklılaştırma yöntemlerini kapsamaktadır. Teoriye göre suçlular tarafından beş teknik kullanılmaktadır:

1. Sorumluluğun reddedilmesi: kişi suç işleme nedenini; aile yapısının sorunlu olmasına, yoksulluk durumuna, yaşadığı ortama ve koşullara, kültürel yapıya, sosyal normlara ve beklenmedik bir olay karşısında suç işlediği şekilde kendi dışındaki faktörlere bağlamaktadır. (*Çoluk çocuk aç kalır mecburum yapmaya. Mecbur olmasam ben yapmazdım, Eski Hükümlü Z.E; Arkadaş ve işyeri patronlarımın gazabı mı kendimi bir anda içerde buldum. Eski Hükümlü T.E.; Madde bağımlısı olmaktan ve tırnakçılık işi yapan arkadaşımın yanında olmaktan...Eski Hükümlü F.T.; Ailemin baskısıyla işlemişim...Eski Hükümlü R.P; Biraz heyecan, biraz gençlik, biraz cahillik...Eski Hükümlü E.B; Bu bizim işimiz ben Romanım ve Roman kadınları evin geçimini bu meslekle sağlar. Yani geçinmek için çalmak zorundayım. Eski Hükümlü K.P; öyle bu bizim işimiz ve çok seviyorum. Eski Hükümlü G.P; Çaresizliğin verdiği bir hayatı yaşadım o yüzden belki de. Eski Hükümlü H.S; Eşimle çalıştığım işyerinde adıma olan evraklardaki yanlışlıklar sonucu... Eski Hükümlü M.B; Hayat diyelim. Hayat bana yanlışlarla yaşamayı öğretti...Eski Hükümlü S.K.; ...cinnnet geçirdim duvara kafasını vurmuşum. İstemezdim böyle olsun pişmanım ama oldu. Eski Hükümlü A.K.).*

2. Suçtan doğan zararın reddedilmesi: Suç işleyenler aslında eylemlerinin illegal olduğunun bilincindedir; ancak yaptıkları eylemlerin kimseye zararı dokunmadığını veya haklı yönleri olduğunu savunarak, yasa dışı davranışlarını rasyonelleştirmekte ve zararı yadsımaktadırlar.

3. Mağdurun reddedilmesi: Suç işleyen kişiler suçtan dolayı, mağduriyet yaşayan birinin olmadığını ileri sürmekte ve davranışlarının haklılığını

savunmaktadırlar. Suçtan mağdur olanın kimliğinin belli olmaması, olay yerinde olmaması gerektiği veya karşı tarafa bir ders vermek, yaptıklarının karşılığını ödetmek, öç almak biçiminde görülebilmektedir. (*Eve her gün sarhoş gelen ve çocuklarımın yanında bana dayak atan çocuklarımı huzursuz eden beni uyuşturucuya alıştırmak isteyen bir eşim vardı. Ölümü hak ettiğini düşündüm.* Eski Hükümlü S.A.).

4. Yargılayanları yargılama: Suçlular, kendilerini yargılayan kişilerin, aslında kendilerine göre daha kabahatli kişiler olduğunu öne sürerek yansıtma yapmaktadırlar. Yani suçlu davranışlarının sorumlusu olarak kendi dışındakileri suçlamaktadırlar, çevresinde onları suçlayan kişilerin birçoğunun ve gerçekte yasalara uygun davranıyormuş gibi gözüken birçok insanın da suça karıştığını, fakat bir şekilde bunu gizlemeyi başardıklarını savunmaktadırlar.

5. Suçun daha yüksek bir gaye uğruna işlendiğini düşünme: Suçlular, toplumsal kurallarla arkadaş grubuna olan bağlılıklarından doğan beklenti ve istekler karşısında ikilem yaşamakta; fakat sonuçta, arkadaş grubunun beklenti ve istekleri toplumsal kurallardan daha baskın gelmekte ve onları öncelemektedir (Hagan, 1991:184; Siegel, 1989:197-198). Yani birey ait olduğu kültürel değerleri tıpkı altkültür kuramlarında anlatıldığı gibi hâkim kültürel değerlerden daha üstün görmektedir. (*...düzgün bir ailenin kızıyım. Eğitimli bir ailenin. Her şeyim vardı. Okulda başarılıydım. Evden kaçıp arkadaşlarla takılırdım... Ailem canlarım hep yanımda olan harika insanlar. Ama ben arkadaşlarımı da görmek istedim...çok kez denedim ve uzaklaşmak için hep çareler aradım olmadı olmadı.* Eski Hükümlü E.B;).

Görüleceği üzere eski hükümlü kadınlar, suç işleme nedenlerini anlatırken nötrleştirme tekniklerinden bazılarını kullanmışlardır. Çoğunlukla sorumluluğun reddedilmesi tekniğine, hırsızlık, evrakta sahtecilik, gasp gibi mala karşı suçları işleyen, mağdurun reddedilmesi tekniğinin adam öldürme ve suçun daha yüksek bir gaye uğruna işlendiğini düşünme tekniğine ise uyuşturucu suçlarından hükümlü kadınların başvurduğu anlaşılmaktadır. Uyuşturucu suçu işleyen kadının aynı zamanda sorumluluğun reddi tekniğine de başvurduğu görülmüştür. Skykes ve Matza (1957) nötrleştirme stratejilerinin suç türüne ve suçun niteliğine göre değişiklik gösterebileceğini ifade etmektedir. Yani bu teknikler bazı suç türlerinde daha fazla bazılarında ise daha az kullanılabilir. Copes (2003) yaptığı çalışmasında, toplumsal bağları güçlü olan suçluların, nötrleşme stratejilerinden “yüksek bir gaye

uğruna suç işleme” ve “mağdurun reddi” tekniklerini daha fazla kullandığını, toplumsal bağları zayıf olan suçluların da “sorumluluğun reddi” ve “mağdurun reddi” yöntemlerini daha çok kullandıklarını belirtmiştir. Cromwell ve Thurman (2003) da çalışmalarında işyeri hırsızlığı yapanların çoğunlukla bu tekniklere başvurduklarını belirtmişlerdir. Topalli (2006) toplumun geleneksel yapısıyla bağı olmayan 191 suçluyla yaptığı görüşmelerin sonucundaki çalışmasında, bu suçluların nötrleştirme yöntemlerinden daha çok, suç işlemeden önceki karar verme sürecinde suçların özelliğine göre suçun doğal, kaçınılmaz, zevk verici, hoş giden bir davranış olduğunu söyleyerek kendilerini savunduklarını gözlemlemiştir. (*Şöyle bu bizim işimiz ve çok seviyorum. Çok para var çok altın var. Vallahi çok seviyorum bu işi yapmayı yemin ediyorum bu iş çok güzel... Eski Hükümlü G.P.*).

Nötrleştirme kuramına Cromwell ve Thurman (2003) tarafından erteleme ve karşılaştırmalı mazeret olarak iki yeni teknik eklenmiştir. Buna göre;

Erteleme; suç işleyen kişilerin suçluluk duygularını bastırmak için “bu şekilde olacağı hiç aklıma gelmemişti, olayın etkisi geçtiğinde daha ayrıntılı düşünürüm” şeklindeki ifadelerle durumu geçiştirmek istemeleri olarak tanımlanmıştır.

Karşılaştırmalı mazeret ise; suçluların işledikleri suçları, daha ağır suçlarla mukayese ederek suçun hafif gösterilmeye çalışılması şeklinde tanımlanmaktadır (Cromwell ve Thurman, 2003: 546).

Özetle, nötrleştirme kuramı suç işleyen bireylerin; “kendim için yapmadım”, “herkes hatayı bende buluyor”, “aslında kimseyi kırmak istememiştim”, “bunu yapmak istememiştim” gibi mazeretler üreterek, illegal norm ve değerleri rasyonelleştirmeye çalıştıklarını vurgulamıştır (Siegel, 1989:198). Çalışmamızdaki bulgularla sosyal öğrenme kuramlarının öne sürdüğü açıklamaların ve bu alanda yapılan suçluluk araştırmalarından elde edilen bulguların uyumlu olduğu görülmektedir. Bu anlamda sosyal öğrenme kuramlarının Kayseri’deki kadın suçluluğunu açıklamada yararlı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda Kayseri’deki kadın suçluluğunun büyük ölçüde yerleşim yerinin ve bölge sakinlerinin özelliklerine göre bu alanlarda suçlu altkültürlerin oluşmasına ve bu kültürün sosyal öğrenme yoluyla aktarılmasına bağlı olduğu görülmüştür. Dolayısıyla burada altkültür kavramı önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumdaki hâkim kültürel yapıdan bir yönüyle ayrılan altkültür kavramının çalışmamıza konu olan tarafı, bu kültürün kriminal kültür haline gelmesi ve bu kültürel yapı içinde sosyalleşen kişilerin suç davranışı üzerindeki etkisidir. Sosyal öğrenme teorisine göre suç, kültürel etkilenmeler çerçevesinde daha çok da arkadaş grupları içerisinde bir öğrenme etkinliği biçiminde ortaya çıkmaktadır. Altkültürel kuramlar ise daha çok alt sınıfa ait kültürel değerlere veya hayat tarzlarının suçluluktaki merkezi önemine değinirler. Sosyal kontrol kuramı da suçluluğu, kişinin toplumsal kurumlara ve değerlere olan bağlılık düzeyinin azalmasıyla açıklamıştır. Sosyal düzensizlik teorisi de suçun ortaya çıkmasında göç, kentleşme ya da teknolojik gelişime bağlı olarak ortaya çıkan suçun yoğun olarak işlendiği bölgelere dikkat çekmiştir. Damgalama teorisi ise etiketlenmiş olmanın kişinin kriminalleşme süreci üzerindeki etkisine yoğunlaşmıştır (Kızmaz, 2005: 351). Kriminal kültürün oluşmasında hiç şüphesiz bu teorilerin belirttiği unsurların hepsi belirli ölçüde katkı sahibidir. Bu bakımdan suç gibi kompleks bir olguyu açıklamaya çalışırken birçok faktörün ve farklı değişkenlerin birlikteliğini göz önünde bulundurmanız gerekmektedir. Kadınların suç davranışları üzerinde kriminal kültürün belirleyici bir rolü olduğu düşünüldüğünde suç kültürünü açıklamaya bu teorilerin etkisinin de birlikte değerlendirilmesi gereklidir. Bu bağlamda Elliot ve arkadaşları, geliştirdikleri bütünleşik suçluluk kuramında suçun oluşumunda gerilim, yetersiz sosyalleşme ve sosyal çözülme olmak üzere üç ana etken üzerinde durmuşlardır. Gerilim, insanların yasal hedeflere geleneksel yollarla ulaşmada başarısızlık yaşamaması ve yasal yolların da bu isteklerini elde etmek için tıkalı olması nedeniyle yaşamış olduğu durumu anlatmaktadır. Bu durum, bireyi amaçlarını illegal yollardan gerçekleştirmeye yani suç işlemeye yöneltebilmektedir. Sosyalleşme, bireyin toplumda herkesçe kabul edilen kalıplara uydurulmasını ifade etmektedir. Bireylerin toplumla bağdaşan normal bir kişi olma hüviyetini kazandığı bu sürecin yetersizliği durumunda ise kişinin toplumsal olanla uyuşması sorunsallaşarak hukuka ve normlara olan uyumluluğu tehlikeye girecektir. Bu yüzden Elliot'un kuramında yetersiz sosyalleşme suçun en önemli belirleyicisi olarak görülmüştür. Sosyal çözülme ise sosyal çöküntü ya da suç bölgeleri olarak vasıflandırılan yerlerde yaşamak veya ikamet etmenin suçluluk açısından büyük bir risk teşkil ettiğini tanımlamaktadır. Bu kurama göre sosyal çözülme, yetersiz sosyalleşme ve anomi gibi unsurların her biri, kişilerin toplumsal değer ve kurumlara duyduğu bağlılık düzeyini azaltıcı yönde etkiye sahiptir. Bu bağlılık düzeyinin azalması ise, kişileri sapkın veya suçlu altkültür grupları ile yeni ve

daha kuvvetli bağlar kurmaya yönlendirecektir. Sonuçta; kişilerin suçlu altkültürel gruplarla güçlü bağlar kurmaları ise, bireylerin suça meyilli olmalarında yahut suç işlemelerinde baskın bir etken olma işlevi görmektedir (Kızmaz, 2005:353). Siegel'de (1989:208-209) suçlu akran gruplarına olan bağlılığın, bireyi geleneksel norm ve gruplardan uzaklaştırması durumunda suç işlemeye yöneltebileceğini belirterek, Elliot ve arkadaşlarının 1800 ergen üzerinde yaptıkları çalışmaları sonucunda geliştirdikleri teorinin doğrulandığını ifade etmektedir. Braithwaite tarafından formüle edilen yeniden bütünleştirici ayıplama teorisinde, kişilerin kriminojen altkültüre yönelmeleri, toplumun damgalama biçimiyle açıklanmaya çalışılmıştır (Kızmaz, 2005: 362). Aynı şekilde bireylerin damgalanarak toplumdan dışlanmasıyla suçlu altkültürel gruplara yönelme ve tekrar suç işleme ihtimali artacaktır (Williams III ve McShane,1999: 277; Hay, 2001:133; Barak, 1998:203; Lilly ve diğerleri,1989:123-124; McLaughlin ve Muncie, 2001:262-263). Stark (1987) formüle ettiği sapkın yerler teorisinde suç bölgeleri olarak nitelenen alanların suç işlemeyi kolaylaştıran ve tahrik eden özellikte olması nedeniyle yerleşim yerinin ve yerleşimcilerin niteliklerine dikkat çekmektedir. Thornberry (1987) geliştirdiği etkileşimsel kuramda; ırk, sosyal sınıf, toplumsal yapı ve yerleşim bölgesinin niteliklerinin, kişinin gerek toplumsal bağlılık durumu üzerinde gerekse sosyal öğrenme faktörleri üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bu kurama göre; suçluluğun oluşmasındaki ana unsur, kişilerin toplumsal bağlarının zayıflamasıdır (Akers, 1999: 215).

Daha önce de belirttiğimiz gibi birçok faktörün bir araya gelerek ortaya çıkardığı suçlu altkültürün kadın suçluluğunda belirleyici bir etken olduğu anlaşılacakla birlikte, altkültürel teorilerin kadın suçluluğuna uyarlanmasındaki en büyük sıkıntı bu teorilerin kadın suçluluğu üzerine yapılmış araştırmalarının neredeyse hiç olmamasıdır. Ancak burada Chicago ekolünden olan Cressey'in (1932) bir dans kulübünde çalışan kiralık kadın dansçıları konu alan çalışması dikkat çekicidir. Cressey'in, bu işletmelerin, Chicago'ya ve geleneksel Amerikan standartlarına bağlayan çok az kişisel, profesyonel ya da kültürel bağları olduğunu belirtmesi, yaygın kültürün altında farklı bir yaşam tarzının geliştiğini göstermesi açısından önemlidir. Bu tür dans salonları kentin daha çok taksi ile ulaşımın sağlanabileceği ya da tramvay hatlarına yakın ve diğer insanların makul görebileceği alanlarda açılmaktadır. Toplumun diğer kesimleri tarafından tepkiyle karşılaşmamak için halkın çok fazla bilmediği bu geçiş bölgeleri, salonların kurulması için en uygun

alanlardır. Böylece muhalif olanlara karşı korunmanın yanı sıra potansiyel müşterilere olan yakınlık kulüp sahiplerini bu bölgeye yerleşmeye teşvik etmektedir (Cressey, 1932 : 232). Cressey'in çalışması da yerleşim yerinin ve yerleşimcilerin özellikleri ve burada gelişen sosyal ilişkiler ile altkültürel bir yapının ortaya çıktığını göstermektedir.

Cressey (1932) bu salonlarda görülen altkültürün bir ahlaki yalıtılmışlık içerisinde gelişmiş ayırıcı nitelikleri olan farklı bir sosyal dünya olduğunu belirtmiştir. Bu dünya, kendine has davranış şekilleri, düşünme ve konuşma biçimleri olan bir dünyadır. Buranın kendisine has bir jargonu vardır ve burada kendine has faaliyetler ve menfaatler ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle burada spesifik bir hayat algısı ortaya çıkar, diğer bir deyişle yaşamda nelerin anlamlı ve önemli olduğuyula ilgili bir anlayışın geliştiği yaşam şeması ortaya çıkmaktadır (McBee, 2000:55).

Cressey'in çalışmasındaki salonlar, günümüz kentlerinin bu örnekteki gibi erkekle kadını yabancılaştırarak sonradan onları ticari bir ortamda tekrar bir araya getiren yaygın yabancılaştırma problemini iyi bir biçimde özetlemiştir. Chicago ekolünün yer değiştirme ve göç konusunu özellikle vurgulamasıyla ortaya çıkan topluma yakınlıkla ayırışma sorunu altkültür kavramını geniş manasıyla toplumun bir küçük evreni şeklinde tanımlamasıyla açıklığa kavuşmuştur (Gelder, 2007:40).

Çalışmamızda da ele aldığımız yerleşim yerleri aslında kent merkezine, dolayısıyla da hâkim kültürel yapıya yakın olmasına rağmen, burada yaşayanlar yaygın kültürden yaşam tarzları, hayat algıları gibi kendilerine has özelliklerle ayrılmaktadır. Toplumun geneli tarafından kabul edilen değer ve normlardan ayrılarak topluma yabancılaşan ve kendi kültürel değerlerini inşa eden gruplar bir altkültür oluşturmakta ve bu kültür yukarıda detaylarıyla açıkladığımız faktörlerin de etkisiyle kriminalleşebilmektedir. Bu nedenle yerleşim yerinin ve yerleşimcilerin özellikleri kadar buradaki sosyal ilişkilerin niteliği ve suça karşı tutumları da suçlu kültürün aktarılmasında önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaptığımız görüşmeler neticesinde bu mahallelerde suça karışmış ailelerin dışı kapalı bir yapıda olduğu, evliliklerin grup içinden yapıldığı (Ceyhan, 2003; Kolukırık, 2006; Kolukırık, 2008; Tanrıverdi ve diğerleri, 2012; Güllü ve Yıldırım, 2016;) ailelerinde suç işleyen kişilerin bulunduğu ve suçun yetişkin aile fertlerinden öğrenildiği ve normal bir davranış olarak görüldüğü, dolayısıyla bu ailelerden yetişen

çocukların da toplumsal normlarla çatışan ve uyum sorunu yaşayan bireyler olarak yetiştikleri anlaşılmaktadır. Çocukların genel toplumsal normlarla tanışması ve sosyalleşmelerini sağlayacak en önemli vasıtanın okul hayatı olduğu düşünüldüğünde, çocuklarını okula göndermeyen bu ailelerde yetişen bireyler genel toplumsal norm ve değerlerle tanışma imkânı bulamamakta ve kendi altkültürleri içinde sosyalleşmektedir. Yetişkinler açısından ise herhangi bir işte düzenli olarak çalışmadıklarından çalışma hayatı içinde sosyalleşme kanalları kapalıdır. Dolayısıyla suçlu aile ve sosyal çevre içerisinde yetişen bireyler yine suçlu insanlar haline dönüşmektedir.

Netice itibarıyla, yerleşim yerinin ve yerleşimcilerin özelliklerine bağlı olarak gelişen suç kültürü, aile yapısı ve sosyal çevrenin, özellikle hırsızlık ve uyuşturucu gibi suçlarda önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu tür suçların bir yaşam biçimi olduğunu, kişilerin geçim kaynaklarını oluşturduğunu ve bireylerin rasyonel tercihleri sonucunda gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Kadın suçluluğu üzerinde kültürel faktörlerin etkili olduğuna dair benzer bulgulara daha önceki çalışmalarda da değinilmiştir (Canay, 2004; Çelik, 2008; Yıldırım, 2014; Güllü ve Yıldırım, 2016; Temurçin ve Haydaroglu, 2017).

6.6. Hükümlü Kadınların Suç ve Aldıkları Cezalara İlişkin Bilgiler

Eski hükümlü kadınların işledikleri suçlara baktığımızda; %34,46'sı hırsızlık, %15,38'i uyuşturucu, %15,38'i adam öldürme (cinayet), %7,69'u uyuşturucu-kişiyi hürriyetinden alıkoyma, %7,69'u uyuşturucu dolandırıcılık, %7,69'u gasp-kişiyi hürriyetinden alıkoyma ve yine %7,69'unun evrakta sahtecilik suçlarını işlediği görülmüştür. Ayrıca, uyuşturucu ve gasp suçlarını işleyen kadınların bu suçun yanında farklı bir suçtan da ceza aldıkları saptanmıştır. Bu durumda uyuşturucu ile ilgili suçların oranı %30,76'ya yükselmekte ve kadın suçluluğu içinde ikinci sırayı almaktadır.

Görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınların suç türü ve aldıkları cezalara ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda sınıflandırılmıştır.

Tablo 8. Kadınların İşlediği Suç Türü ve Aldıkları Ceza Miktarı

Suç Türü	Alınan Ceza Miktarı
Hırsızlık	2 ay – 4 yıl arası

Uyuşturucu	1 yıl
Adam Öldürme (Cinayet)	15 – 35 yıl arası
Uyuşturucu - Kişiyi Hürriyetinden Alıkoyma	9 ay
Uyuşturucu - Dolandırıcılık	20 ay
Gasp – Kişiyi Hürriyetinden Alıkoyma	1 yıl
Evrakta Sahtecilik	7 ay

Araştırmamızdaki bulgulara göre, eski hükümlü kadınların en çok hırsızlık, dolandırıcılık, gasp ve sahtecilik gibi mala karşı suçları işlediği, ikinci sırayı ise uyuşturucu ile ilgili suçların aldığı görölmektedir. Araştırmamızın bulguları, özellikle son yıllarda uyuşturucu ile ilgili suçlarda dikkat çekici bir artış olduğunu göstermektedir. Zira kadın suçluluğuna yönelik daha önce yapılan araştırmalarda uyuşturucu suçları oldukça düşük oranlarda görölmektedir (İçli ve Öğün, 1988; İl, 1990; Öğün, 1990; Özcan; 1996).

Görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınlar, suç işleme nedenlerini, uyuşturucu bağımlılığı, arkadaş kurbanı olma, ağır şiddet ve tahrik, aile baskısı, gençliğin verdiği heyecan ve cahillik, çaresizlik, cinnet getirme, genç yaşta tecavüze uğrama gibi nedenlerle açıklamışlardır. Hırsızlık suçundan hüküm giyen beş kadından dördü bu suçu meslekleri ve geçim kaynakları olduğu için işlediklerini söylerken; biri ise iş ve arkadaş çevresinin etkisiyle işlediğini ifade etmiştir. Yukarıda suç işleme nedenlerini aktardığımız kadınlara ilaveten uyuşturucu ve cinayet suçlarından hüküm giyen eski hükümlü kadınlar ise suç işleme nedenlerini şöyle anlatmıştır:

Ben ampul (bir çeşit uyuşturucu) kullanmayı seviyorum. Her şeyden vazgeçerim ama ampulsüz olmaz. (Eski Hükümlü F.T.)

Biraz heyecan, biraz gençlik, biraz cahillik...(Eski Hükümlü E.B).

Üvey çocuğum altına kaçıyordu. Hep uyardım sonra cinnet geçirdim duvara kafasını vurmuşum. İstemezdim böyle olsun pişmanım ama oldu. (Eski Hükümlü A.K.).

Eski hükümlü kadınların suç işleme şekilleriyle yakınlarının tepkileri karşılıklı olarak incelendiğinde, özellikle cinayet ve diğer şiddet suçlarında, kadınların fiziksel ya da cinsel istismara maruz kalma, cinnet getirme ve çaresizlik gibi yaşam öykülerinin mazur görülmelerinde etkili olduğu kabul edilebilir. Bu şekilde istismara maruz kalan kadınların suçu teşebbüs aşamasında bırakmadığı, sonuna kadar götürdüğü; ayrıca suçun işlenmesi esnasında ya da işlendikten sonra yakınlarından yardım aldıkları da yaptığımız görüşmelerden anlaşılmaktadır. İstatistiki veriler incelendiğinde, kadınlar tarafından işlenen suçların çoğunlukla öncesinde tasarlanmamış ve genellikle karşılaştıkları kötü muameleler (şiddet, taciz...) karşısında nefsi müdafaa maksadıyla yaralama ve cinayet benzeri vakalar olduğu görülmektedir. Buna benzer suçlar içinde kadınların aile içi şiddet uyguladığına ilişkin deliller bulunmaktadır; kadını şiddete başvurmaya veya suçluluğa sürükleyen koşullar, şiddete maruz kalması durumunda kendini koruyabilmek ve fiziksel şiddetten kaçmak şeklindedir (İçli, 1995). Eşlerini öldürmüş kadınlar, kriminologlarca spesifik bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Kıskançlık, psikiyatrik rahatsızlıklar, maddi gelir, başka bir erkekle beraber olma isteği gibi nedenlerle kadınlar eşlerini öldürebilmektedir. Bunun yanı sıra, cinayet suçu çoğunlukla kendini savunma biçiminde ortaya çıkmakta ve şiddetli bir korku ya da çaresizlik hissi içinde işlenmektedir (Flowers, 1987:108). İki yüz kadın mahpusla gerçekleştirilen bir saha çalışması olan bir araştırmada kadının suç işlemesine sebep olan unsurlardan en önemlisinin “kadınların ailede ve toplumda eziliyor olmaları” olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Balcıoğlu ve diğerleri; 1997:346). Evlilikleri boyunca ayyaş, asabi, rahatsız yahut yalnızca sinirli olan eşinden şiddet gören kadının, geliri ve eğitimi yoktur. Çocuk sahibidir. Müracaat ettiği kuruluşlar ona tavsiye haricinde başka bir şey vermemektedir. Sürekli dövülen kadın açısından kocasından kurtulabilmenin yegâne yolu, kocasını öldürmek olmaktadır (Flowers; 1987:311). Görüştüğümüz kadınlar arasında Eski Hükümlü olan S.A.’nın durumu buna bir örnek olarak gösterilebilir. Saygılı ve Aliustaoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada da kadınların işlediği özellikle yaralama ve cinayet gibi suçlarda kadınların nefsi müdafaa gayesiyle suç işledikleri görülmüştür. Buna benzer şekilde kadınların şiddet mağduru olmaları nedeniyle suç işlediğine dair pek çok araştırma bulunmaktadır (İçli, 1995; Chesney-Lind, 1997; Cansuvar ve diğerleri, 1997; İçli ve Ögün, 2000; Özbek, 2011; Saruç, 2013; Kenevir, 2015;2017).

Walker (2009) şiddete maruz kaldıkları kişiyi öldürme suçundan haklarında adli işlem yapılan kadınların bu suçu işlemelerine ilişkin, Hırpalanmış Eş Sendromunu ortaya koymuştur. Bu durumda, kadınlar maktulleri tarafından suistimale uğramakta ve bu nedenle suç işlemektedirler. Bu nedenle feminist kuramcılar, kadınlar tarafından işlenen cinayet suçlarında hırpalanmış eş sendromunun istisnai bir hal olarak düzenlenmesi gerektiğini savunmuşlardır. Biggers (2008) bu teorinin feminist akımla beraber gelmesinin nedenini, evliliklerde ya da duygusal ilişkilerde şiddete maruz kalan ve mağdur olan tarafın kadınlardan oluşmasıyla açıklamıştır. Örselenmiş kadın sendromu teorisinin başlıca farklılığı ve özelliği kadının şiddete maruz kaldığı ilişkiden kaçmak yerine, ilişkiye nasıl katlanmaya çalıştığına yoğunlaşması ve kadınları yalnızca şiddet gördükleri kocalarının değil, aynı zamanda kamunun mağduru olarak da görmesidir. Bize göre, teorinin örselenen kadınları ailedeki şiddetin suskun kurbanları olarak görmeyip, niçin partnerlerini terk etmek yerine, kendilerini hırpalayan eşlerine karşılık vermek zorunda kaldıklarını çok açık biçimde ortaya koyması ise bir diğer önemli özelliğidir (Callahan, 1994: 126-132). Kadınlar, kendilerine şiddet uygulayan eşlerinden ya da erkek arkadaşlarından kendilerini koruyamamakta, ailesinden ve resmi kurumlardan da yeterli desteği görememektedirler (Küçüktaşdemir, 2015). Kadınlar şiddete maruz kaldıkları ilişkilerinden kurtulmaya yönelik her teşebbüslerinde şiddetin dozu daha da artmaktadır. Araştırmalara göre kadınlar bir yolunu bularak ilişkilerini sona erdirse dahi şiddete uğrama tehdidi ve tehlikesi sürmekte, üstelik ayrılığı takip eden iki senelik süre de şiddete maruz kalma tehlikesi en sık görülen dönem olmaktadır (Biggers, 2008). Yani, kadınlar bir bakıma sosyal ekonomik ve kültürel çaresizlikleri yüzünden şiddet içeren birlikteliklerine devam etmekte ve bu durumun yarattığı fiziksel ve ruhsal çöküntü artık dayanılmaz hale gelince tek kurtuluş yolu olarak öldürmeyi seçmektedirler diyebiliriz.

Bununla birlikte bazı kadınların, mağdurun varlığının reddi yöntemine başvurduğu ve işlemiş oldukları suçları kendilerine yapılan haksızlık karşısında kendilerini savunma, bir nevi yaşam mücadelesi şeklinde tanımladıkları görülmektedir. Böylece mağdur olan kişi öldürülmeyi hak etmiş biri olarak görülmektedir (Skyles ve Matza, 1957:668).

Kadınların cinayet işleme sebeplerine ilişkin mevcut literatürdeki bir diğer açıklama ise psikolojik yaklaşımlardan gelmektedir. Bu yaklaşıma göre kadınlar birtakım psikopatolojik rahatsızlıkları nedeniyle cinayet suçunu işlemektedirler.

Buna göre erkekler genellikle kızgınlıklarını fiziksel reaksiyonlarla ifade ederken, kadınlar ise bu duygularını daha örtük bir şekilde ve dolaylı yollardan gösterirler. Bunun nedeni ise toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerinin buna uygun olmaması, toplumun öfkeyi kadına yakıştıramamasıdır (Biaggio ve Godwin, 1987). Bu yüzden kadınlar kızgınlıklarını direkt olarak ifade edememekte, bedensel tepkilerle yansıtamamakta ve içlerine atmaktadırlar. İçsel öfke ise kadınlarda çoğu kez çöküntü, bunalım ve intihar teşebbüsleri şeklinde bazı psikişik problemlere ve kalp hastalıkları, ülser gibi bazı bedensel rahatsızlıklara yol açabilmektedir. Ortaköylü ve arkadaşlarının (2004) çalışmasında hastalık sebebiyle suç işlemiş kadınlarda psikiyatrik rahatsızlıklar %29.4'le ilk sırayı almaktadır. Hastalıkları nedeniyle suç işleyen kadınlarda psikozlar (%29,4) ilk sıradadır. Genellikle cinnet getirme durumuyla işlenen suçların mağdurları ise koca ya da erkek arkadaş, kardeş, anne ve çocuk gibi yakın kişiler olmaktadır (Ortaköylü ve diğerleri, 2004).

Wilbanks, Florida'da cinayet suçu işleyen kadınları incelediği çalışmasında, suçların özelliklerini de incelemiş; bu olayların erkek faillere göre aile içinde, hanede, maktulün başlattığı ve erkeklere karşı gerçekleşme eğilimini daha fazla olarak tespit etmiştir (Wilbanks, 1983). Finlandiya'daki bir araştırmaya göre de adam öldürme suçunu işleyen erkek ve kadınlar farklı pek çok parametrelere göre karşılaştırılmıştır. Buna göre kadınların kurbanlarının çoğunlukla aile fertlerinden oluştuğu, çocuk cinayetlerinin hemen hemen tamamına yakınına kadınların işlediği ve cinsiyetler arasında saldırganlık özelliklerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Kadınların işledikleri cinayetin ardından daha yoğun pişmanlık gösterdiği ve yardım istedikleri belirlenmiştir (Hakkanen-Nyholm ve diğerleri, 2009).

Saygılı ve Aliustaoğlu (2009) tarafından yapılan çalışmada kadınların işlediği cinayet suçlarında maktullerin sırayla çocuk (%31,8), eş (%31,8), anne (%18,2) ve arkadaş (%13,7) olduğu, şiddet suçlarında ise sırayla çocuk (%24,4), eş (%22,2) ve arkadaş (%20,0) olduğu tespit edilmiştir. Buna göre çalışmamızda üvey çocuğunu getirdiği cinnet nedeniyle öldüren Eski Hükümlü A.K.'nin işlediği suçta psikolojik yaklaşımların daha açıklayıcı olduğu görülmektedir.

Kadınların suçu işlerken yardım alma durumları incelendiğinde ise Gldoğan (2010) tarafından yapılan çalışmada en fazla yardım alınan kişilerin sırayla erkek arkadaş/sevgili (%22,0), arkadaş (%20,3), kardeş (%16,9) ve eş (%15,3) olduğu görülmektedir. Saruç (2013) tarafından yapılan çalışmada ise suçu işlerken yardım alan kadınların %24,4' arkadaşlarından, %24,1'i eşlerinden ve %20,4' ise aile üyelerinden yardım almıştır. Yine Erkunt (2011) kadınların suçu işlerken yanlarında birilerinin bulunma ihtimalini erkeklere göre daha fazla olduğunu ve çoğunlukla kadınların işledikleri eylemlerde yardım aldıklarını tespit etmiştir.

Kadınların işlediği cinayet suçlarında şiddete maruz kalmanın yanında psikiyatrik nedenlerin de önemli bir etken olduğu, kurbanların genellikle aile içinden ve yakın çevrelerindeki kişilerden olduğu, olayların çoğunun planlanmadan ve aniden gelişen bir tarzda gerçekleştiği, sonrasında çoğunlukla pişmanlık duyulduğu, kadınların hatırı sayılır bir oranda suçu işlerken ve sonrasında yardım aldıkları gibi özellikler barındırması bakımından mevcut literatürde benzerlikler olduğu görülmektedir (Gottlieb ve diğerleri, 1987; Eronen ve diğerleri, 1996; Kalichman, 2006; Campbell ve diğerleri, 2007; Gldoğan, 2010).

Çalışmamızda literatürde anlamlı bir karşılığı bulunmayan tespitlerimizden biri de eski hükümlü S.A.'nın kocasını öldürdükten sonra, ldrdğu kocasının ailesinin olayın şokunu atlattıktan sonra S.A.'ya hak vermeleri ve mahkemeye onun çektiği sıkıntıları anlatarak lehinde konuşmalarıdır. Bu durumu ise daha çok manevi değerler, kültürel kabuller ve vicdani boyuttan değerlendirmenin daha doğru olacağını düşünmekteyiz.

Dolandırıcılık, evrakta sahtecilik gibi suçlar ise kadının iş hayatında ve ekonomik faaliyetlerde daha fazla var olmasıyla yakından ilgilidir (Adler, 1975; Heidensohn, 1995; Chesney- Lind, 1997; Simon ve Redding, 2005; Gürtuna, 2009; Saruç, 2013). Uyuşturucu ve çete suçları gibi suçlarda ise özellikle sosyal çevrenin büyük etkiye sahip olduğu görülmüştür (Keels, 2008; Kling, Ludwig ve Katz, 2005; Görgülü ve Cankurtaran ntaş, 2013). Hırsızlık suçu ise diğer suçlardan farklı olarak ekonomik nedenlerin yanında daha çok bir yaşam tarzı olarak karşımıza çıkmıştır. (Vito ve Holmes, 1994; Canay, 2004; oban ve Akgün, 2011; şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan; Akgün, 2012; Saruç, 2013; Tepecik, 2016; Güllü ve Yıldırım, 2016; Temurçin ve Haydaroğlu, 2017). Maddi kaygılar nedeniyle işlenen ve şiddet unsuru barındırmayan mal varlığına karşı işlenen suçlarda ekonomik amiller özellikle

belirleyici olmaktadır. Fakat ekonomiyi ölçü olarak kullanan teoriler yalnız başına suçluluk oranlarında görülen genel değişimi açıklayamayacağından; ekonomik kuramların diğer suçluluk kuramlarıyla birleştirilmesi sonucunda suçun izah edilebileceği öngörülmüştür. Bununla birlikte suçluların hiçbir surette yalnızca yoksullar arasından çıkmamasına karşılık, suçluluk ve yoksulluk arasında kuvvetli bir bağ olduğu varsayılmaktadır (Polat, Eren ve Erbakıcı, 2013:6). Suç, aile yapısı, yetişilen kültür ve ortam, sosyal dışlanmışlık, yoksulluk, gelir ve ücret eşitsizliğinden doğan problemler, eğitim düzeyi ve diğer sosyo-ekonomik unsurlarla çok yakinen ilgilidir (Yıldız, Öcal ve Yıldırım, 2010). Şöyle ki, hırsızlık suçundaki ana hedef her ne kadar maddi bir kazanç sağlamak olsa da, bu suçun asıl nedeni her zaman yoksulluk, yoksunluk, işsizlik ve gelir dağılımındaki eşitsizlikler gibi ekonomik temelli değildir. Çoğu zaman bu suç türünde yaşam tarzı, aile yapısı, aile ve sosyal çevrede hırsızlık suçu işleyenlerin olması, suçun aile ve sosyal çevre içinde öğreniliyor oluşu, toplumsal dışlanma, yerleşim yeri, ahlaki değerler, benlik algısı, suç kültürüne aidiyet hissi gibi sosyal, kültürel ve kişisel faktörler daha etkin ve belirleyici olmaktadır. Özellikle Kayseri’de kadınlar tarafından işlenen hırsızlık suçları, ekonomik yoksunluklar nedeniyle değil, sosyal ve kültürel faktörlerin belirleyici etkisiyle bu suçun alışkanlık, bir yaşam tarzı haline getirilmesi nedeniyle işlenmiştir. Çoban ve Akgün (2011) çalışmalarında, kadın hükümlülerin ailelerinde, kadınların suç işleyerek cezaevlerinde yatan çocukları ve eşleri olduğunu, ayrıca baba, amca gibi yakın akrabalarından da suç işlemiş kişilerin bulunduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle ailelerinde suçun işleniyor olmasının kadınları suça karşı duyarsızlaştığını ve bu kadınlar açısından suç işlemenin çok önemli olmadığını ifade etmişlerdir. Onlara göre başka bir açıdan da aile ve yakınlarının suç işleyerek mahkûm olması, kadınları yaşamlarını sürdürebilmek için suça yöneltmiş olabilir. Bu husustaki son kanaat ise hükümlü kadınların suçu meslekleri haline getirmiş olacakları şeklindedir. Cezaevine giren Romanların ise bu konuya örnek olarak verilebileceğini, kendileriyle yaptıkları görüşmelerde bir Roman’ın mesleğini hırsızlık olarak belirttiğini ve hırsızlığın onun için bir suç olmadığını aksine bir hayat tarzı, bir meslek olduğunu belirtmişlerdir.

Aile üyelerinin işlemiş olduğu suçun türü de birtakım suçların aile ve yaşanılan çevreyle ilgili olması bakımından önemlidir. Buna göre hırsızlık ve uyuşturucu suçlarının sosyal çevreyle direkt bağlantılı olduğu söylenebilir. Kadın

mahkûmların yakınları tarafından işlenen suçlar genellikle hırsızlık ve uyuşturucuyla alakalı suçlar olması sebebiyle bu suçların bir hayat tarzı olduğunu, bu hayat tarzında ise suçluların münferit olarak değil ailesi ve çevresiyle beraber işlendiğini söyleyebiliriz. Bu tarz ailelerde suçlu yaşam tercih edilmekte ve bu tercih bir yaşam tarzına dönüşerek; suç, gelir kaynağı olarak görülmektedir. Kadınlar tarafından işlenen hırsızlık suçlarının büyük oranda Romanlar ya da Çingenerler tarafından işlenen suçlar olarak kabul edildiği ve Roman kadınların bunu bir yaşam tarzı haline getirdiği gözlemlenmiştir (Saruç, 2014). Çalışmamızda meslek elemanları tarafından hırsızlık suçunun en çok Romanlar tarafından işlendiği belirtilmiştir. Bununla birlikte hırsızlık suçundan ceza almış eski hükümlü beş kadından üçü Roman olduğunu ve bu işin meslekleri olduğunu belirtmiştir. Bir diğeri ise (Eski Hükümlü, R.P.) aslında Roman olmadığını ama bir Romanla küçük yaşta evlendikten sonra eşinin ailesi tarafından hırsızlığa zorlandığını ve hırsızlığı burada öğrendiğini belirtmiştir. Eski hükümlü olan R.P.'nin bu ifadeleri hırsızlığın aile içinde öğrenilen, organize ve bilinçli şekilde yapılan bir suç olduğu yönündeki kanaatimizi daha da güçlendirmiştir. Aynı zamanda suç işlemek için kayınpederinin baskısından bahsetmesi de ailede bir bakıma suç işlemenin zorunlu olduğu algısı uyandırmaktadır. Bu yönleriyle daha önce bahsettiğimiz çalışmalarla bulgularımızın uyduğu görülmektedir. Konuyla ilgili bir cumhuriyet savcısının görüşleri de bizi destekler niteliktedir:

Kayseri'de kadınlar tarafından en çok işlenen suçlar hırsızlık ve uyuşturucu suçlarıdır. Bunun yanında yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma, adam öldürme ve cinsel suçlar gibi suçları da görmekteyiz. Hırsızlık suçundan gelenler genellikle aynı kişiler ya da aynı aileden olan kişiler... bu kadınlar ailelerinin desteği ve yardımıyla hırsızlık yapıyorlar. (Cumhuriyet Savcısı).

Hemen hemen tüm suç çeşitlerinde, kadınların, suçu yakın çevreleri içinde, sıklıkla yakınlarıyla beraber işledikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında, örneklerin çoğunda, kadınların kendilerini işledikleri suçu yöneten ya da kontrol eden değil suça dâhil olarak tanımladıklarını görmekteyiz. Suçun yöneltildiği kişi ya da kişilere baktığımızda ise cinayet suçundan hüküm giyen kadınların suçu eşine ve üvey çocuğuna karşı işledikleri, uyuşturucu suçlarının ise

arkadaş ve akran grupları arasında gerçekleştiği; gasp, kişiyi hürriyetinden alıkoyma, dolandırıcılık, evrakta sahtecilik suçlarından hüküm giyen kadınlar ise yine eşi ya da arkadaşları aracılığıyla bu suçları işlediklerini ve suçun arkadaş veya çalıştıkları işyeri ortamında gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Wilbanks (1983) cinayet suçu işleyen kadınların erkek failere göre aile içinde, hanede, maktulün başlattığı ve erkeklere karşı gerçekleşme eğilimini daha fazla olarak tespit etmiştir. Howard (1986) ise erkek ve kadınların işlemiş olduğu cinayet suçlarında mekânsal farklılıkların bulunduğunu, kadınların genellikle mutfakta öldürdüklerini, yatak odalarında ise öldürdüklerini belirtmektedir. Saygılı ve Aliustaoğlu (2009) ise olay yerini, olguların %80'inde ev olarak bulmuştur. Bunun yanında suçlu akran grupları ve bu gruplarla ilişkili olmanın suçluluk üzerindeki belirleyici etkisi çeşitli teorilerle ortaya konulmuş ve çeşitli araştırmalarla da bu teoriler desteklenmiştir. Mesela, sosyal kontrol kuramı bireylerin arkadaşlık ilişkisini suçlu eylemlerine göre seçtiğini savunurken, ayırıcı birleşenler kuramı ise suçlu davranışların akran ilişkileriyle öğrenildiğini ve suçun derecesine bağlı olarak da arkadaşlık ilişkilerinin belirlendiğini öne sürmektedir (Tittle ve diğerleri, 1986). Tarde'nin taklit yasaları modeline göre kişiler yakın ilişki kurdukları insanları taklit ederek suçu öğrenirler. Sosyal öğrenme kuramına göre de suçlulukta aile yapısı ve çevre belirleyici etkenlerden sayılmaktadır (Siegel, 1989).

Kişinin içerisinde yaşamış olduğu toplumun kültürel yapısı; erkeğe ve kadına nasıl düşünmesi, davranması ve hareket etmesiyle ilgili beklentileri belirleyen, diğer bir deyişle erkek ve kadını toplumsallaştıran özellikleri tanımlamaktadır. Aile, içinde bulunduğu toplumunun etkisiyle erkek ve kız çocuklarına cinsiyet rollerini öğretir ve çocuklar buna uygun rolleri kazanarak toplumsal cinsiyet kimliklerini edinirler. Buna göre kadınlar evi içi işleri yürütmek ve annelik gibi rolleri üstlenirken erkekler için evin geçimini sağlama ve çalışma hayatıyla ilgili ev dışı roller daha fazla önem kazanmaktadır (Powell ve Greenkouse, 2010). Kültürel yapı kadına mevcut yakın ilişkilerini devam ettirmesini, ailesine ve yaşamında önemli bir yeri olan diğer erkeklere (oğul, eş, baba) bağlı olmasını beklemektedir (İlbars, 2008). Dolayısıyla geleneksel aile yapısı ve kadının toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen kültürel yapı, kadına ev içi ve yakın çevresiyle ilişki içinde olacağı sınırlı bir alan çizmektedir. Bu nedenle kadınların işlediği suçlar da genellikle ev içinde ve yakın çevresiyle sınırlı olarak gerçekleşmekte, yardım aldığı suç ortakları da yine bu sınırlı alan içerisinde bulunan yakın tanıdıklarından oluşmaktadır. Yapılan araştırmalar da bunu kanıtlar

niteliktedir (Güldoğan, 2010; Erkunt, 2011, Saruç, 2013). Bizim çalışmamızda da cinayet vakaları ev içinde gerçekleşmiş ve kadınlardan biri yakın arkadaşından suç sonrasında yardım almıştır. Diğer taraftan sosyal kontrol kuramı ve sosyal öğrenme kuramlarından olan ayırıcı birleşenler kuramına göre suçun arkadaş çevresiyle birlikte işlenmesi varsayımı bizim çalışmamızda özellikle uyuşturucu suçları için geçerli görünmektedir. Hırsızlık ve illegal yollarla suç işlemenin tanımını yapan kriminal altkültür kuramının bu suçların organize şekilde işlendiğini, suçtan gelir elde etme amacının güdüldüğü ve suçun meslek olarak görüldüğü (Cloward ve Ohlin, 1960) varsayımları ise hırsızlık suçu işleyen kadınlar için geçerli görünmektedir. Bu suçlar da yine diğer aile üyeleri ve yakın akraba veya tanıdıklarla birlikte işlenmektedir. Bu bakımdan suçun aile işi olması ve yine suç ortaklarının aile ve yakın çevresinden kişilerden oluşmakta olduğuna dair bulgularımız mevcut kuram ve çalışmalarla uyumlu görünmektedir diyebiliriz.

Görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınlardan %69'u birden fazla kez cezaevine girmiştir. Suç tekrarı üzerine yapılan çalışmalarda adam öldürme suçu işleyen kadınlarda tekrar suç işleme olgusu, öldürme suçu işleyen erkeklere kıyasla farklı bulunmuştur. Kadınların toplumun kültürel kabullerine daha duyarlı olduğu, mesela, annelik olgusunun kadınlarda mükerrer suçluluk üzerinde negatif etkiye sahip olduğu bulunmuştur (Broidy ve Cauffman 2006: 5-7; akt. Güldoğan, 2010). Amerika'da yapılan bir araştırmada ise şiddet suçu işlemiş kadınların mükerrerlik eğilimlerinin çok az olduğu, adam öldürme suçlarının hiç tekrar etmediği bulunmuştur (Deschenes ve Owen, 2007: 33; akt. Güldoğan, 2010). Çalışmamızda da cinayet suçu işlemiş kadınlarda mükerrerlik olgusuna rastlanmamıştır.

Suçun mükerrerliği üzerine yapılan çalışmalar, kadınlardan ziyade erkeklerin; erken yaşlarda ilk suçlarını işleyenlerin; cinsel suçlar, şiddet suçları, cinayet gibi suçlara kıyasla mal varlığına karşı özellikle hırsızlık gibi suçlardan sabıkası bulunanların ileride tekrar suç işleme ihtimallerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, geçmişte anti-sosyal ya da suçlu davranışları fazla gösteren, ailesiyle ilgili olumsuzlukları daha şiddetli seviyede deneyimleyen, birtakım kişilik bozuklukları bulunan, suçlu arkadaş grubuyla ilişkilerini sürdüren, akademik ve sosyal başarısızlık yaşayan ve uyuşturucu madde kullanmakta olan hükümlülerin ileride de tekrar suç işleme olasılıklarının fazla olduğu söylenebilir (Kızmaz, 2007).

Görüştüğümüz mükerrer suçlu kadınların işlediği suçları incelediğimizde ise hırsızlık, uyuşturucu, dolandırıcılık, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve gasp suçlarını işlediklerini görmekteyiz. Bunlardan hırsızlık ve uyuşturucu suçu işleyenlerin çoğu birden fazla kez cezaevine girmiştir. Diğer bir deyişle, bu suç türlerinde mükerrerlik söz konusudur. Özellikle hırsızlık suçu işleyen kadınların eğitim durumlarının düşük olması, ailelerinde suç işleyen kişilerin bulunması, aile ve yakın çevrelerinde hırsızlığın suç olarak görülmemesi, mükerrer suçlu olan ve hırsızlık suçundan hüküm giyenlerin daha önce yine aynı suçtan ceza almış olmaları ve cezaevinden çıktıktan sonra tekrar aynı işi yapacaklarını söylemeleri ortak özellikleri olarak sayılabilir. Çalışmamızın bu bulguları önceki literatürle de benzerlik taşımaktadır (Çoban ve Akgün, 2011; Saruç, 2013).

Bununla paralel bir şekilde, suçun tekrarlamasını sağlayacak suça ilişkin tutumlarının özellikle hırsızlık suçunda görüldüğünü belirtmek gerekir. Özellikle hırsızlık suçundan hüküm giyen kadınlar, hırsızlığı bir suç türü olarak görmemekte; bu suçu, bir yaşam tarzı, ailelerinin geçim kaynağı, çocuklarının geçimini temin etmek için yapmak zorunda oldukları bir mecburiyet, bir vazife olarak tanımlamaktadır. Tahliye olmalarına rağmen tekrar aynı suçu işleyeceklerini ifade etmeleri de bir diğer dikkat çekici husus olmuştur.

...Eldeki hazır para bitine kadar iyi ama sonrasında sağa bak yok bir şey, sola bak yok bir şey... çocuklara bak istediklerini alamıyorum biliyon mu? Bu işi yapmaya mecburum işte... (Eski Hükümlü Z.E.)

...Çocuk yaşta eşimle evlendim. Cahillik işte... üç çocuğum oldu ve kayınpederimin baskısıyla hırsızlığı öğrendim. Hırsızlıkla ev araba aldım. Kayınpederime muhtaç olmaktan kurtuldum.... eşim çocuklar hepsinin içinde ne yaptığımı bilmez bir şaşkınım. Hırsızlık da yaptım çünkü çocuklarımı okutuyordum. Bazı şeylere mecbur kaldım, mecbur yaptım. Ailemin işi bu olduğu için yapmaya mecburum yani. (Eski Hükümlü R.P.)

...Annem fal işi yapardı onunla birlikte evlerde fal bakardık. Sonra banka işleri, sonra tırnak. Valla öyle çok salak var ki, kendi elleriyle veriyorlar altınlarını.

Ben işimi seviyorum çok zevkli çok. Bak kayınlarımın bizim ve bizlerin çocuklarının hepsinin daireleri ve cipleri var. Bu işi yapmasak nasıl olur bunlar. Yemin ederim iyi ki bu işi yapıyorum bu işin de çeşitleri var yemin ederim bak turnak işinden çok para kazandım yemin ederim bak sonra banka işi yani nasıl deyim iyi iş... (Eski Hükümlü G.P.)

Bu iş bizim işimiz, biz Romanız abi... yapacak başka işimiz yok. (Eski Hükümlü K.P.)

Hırsızlık haricindeki diğer suç türlerinde ise kadınların işledikleri davranışları suç olarak kabul ettikleri görülmektedir. Uyuşturucu suçlarında mükerrerlik söz konusu iken bu suçların tekrar işlenmesinde eş ve yakın çevrenin etkisine yönelik öykülere rastlanmıştır.

Altı yaşından beri yurttan kalıyorum. Çok küçük yaşlarda tecavüze uğradım. Arkadaş çevremın etkisiyle uyuşturucuya başladım. Bağımlılığım devam etti. Kurtulmak istedim ama başaramadım. Çocuklarıma özlemini duyduğum aile sıcaklığını vermeye çalışıyorum. Ama başarabilir miyim bilmiyorum. Bağımlılığım devam ettiği için çocuklarıma yanına alamıyorum. Halamın yanında kalıyorlar. Uyuşturucu ortamından kendimi uzak tutmaya çalışıyorum. Bugünüm böyle yarınlar için güzel hayallerim var ama başaracak mıyım ben de emin değilim. (Eski Hükümlü R.S.)

İçimdeki ampul sevdasından bir türlü vazgeçemiyorum. Eşimi çocuğumu bile bu yüzden terk ettim ama bir türlü bu illetten kurtulamadım. Denetimimi yaktım tekrar bu yüzden hapse girdim. (Eski Hükümlü F.T.)

Kurtulmayı çok istedim ama bir türlü başaramadım. O ortamın heyecanı başka. Evden kaçıp sürekli arkadaşlarımla takılmaya devam ettim. Uyuşturucudan ceza aldım ama yine vazgeçemedim. (Eski Hükümlü E.B.)

Bu dünyada düzelmeyen bir hayatın içindeyim. Ailem yok bi tek annem var o da cezaevinde. Sevdiğim adam uyuşturucu kullanıyor ben de kullanıyorum. (Eski Hükümlü H.S.)

Uyuşturucu ile ilgili suçlarda ise önceki çalışmalardan farklı olarak son yıllarda önemli bir artışın olduğu tespit edilmiştir. Bu suçu işleyen kadınların eşi, erkek arkadaşı, ailesi veya yakın çevresinden kişilerin uyuşturucu kullandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla kadın suçluluğunda uyuşturucu ile ilgili suçların artmasında en büyük etkenin yine kadına en yakın olan çevresinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Görüşme yaptığımız ve uyuşturucu suçundan hüküm giyen kadınların bozuk ya da dağılmış aile yapılarının olması, ebeveynlerinden birinin olmayışı, küçük yaşta tacize ya da tecavüze maruz kalmaları, arkadaş ortamı içinde uyuşturucuya başlamaları gibi benzer özellikler gösterdiklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda bu kişilerin yanlış evlilikler yapma, boşanma gibi yaşam öyküleri de bulunmaktadır. Kadın suçluluğunda uyuşturucu suçları ile ilgili suçlardaki artışa yönelik tespitlerimiz, Saruç (2013) tarafından konuyla ilgili yapılan çalışma ile de benzerlik göstermektedir.

Adam öldürme, gasp, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve evrakta sahtecilik gibi suçları işleyen kadınlarda ise pişmanlık duygusu ile birlikte suçların oluşumunda aile ve yakın çevrenin etkisine yönelik ifadeler söz konusudur.

Eve her gün sarhoş gelen ve çocuklarımın yanında bana dayak atan çocuklarımı huzursuz eden beni uyuşturucuya alıştırmak isteyen bir eşim vardı. Ölümü hak ettiğini düşündüm.(Eski Hükümlü S.A.)

Üvey çocuğum sorunluymuştu. Artık dayanamıyordum. İstemedim yapmış olduğum bir anlık bir öfkenin sonucu üvey çocuğumu öldürdüm. Ben de istemezdim böyle olmasını çok pişmanım. (Eski Hükümlü A.K.)

Hayat beni hayat kadınlığı yapmaya itti. Küçük yaşta tecavüze uğradım. Biliyorum yaptığım yanlış ama benim için başka bir hayat yok. (Eski Hükümlü S.K.)

6.7. İnfaz Sürecinde ve Tahliye Sonrasındaki Yaşantılarına Ait Bilgiler

Hükümlü ve tutuklular açısından cezaevinde geçirilen süre oldukça önemli bir konu olduğundan; bu sürenin nasıl geçirildiği, cezaevi yaşantısının hükümlüler üzerindeki etkileri ve tahliye sonrası hayatlarına yansımalarının incelenmesi, üzerinde durulması gereken önemli meselelerden biridir.

Eski hükümlü kadınlarla yaptığımız görüşmelerde genellikle cezaevinde geçirdikleri süreleri iş ve meslek eğitimleriyle, eğitim ve sosyal faaliyetlerle geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Yaptığımız görüşmelerde kadınların cezaevinde kaldıkları zamanı genellikle dolu olarak geçirdiklerini ifade etmelerine rağmen, bu durumu tahliye sonrasındaki yaşamlarına uygulayamadıkları tespit edilmiştir.

Hapishanede her şey vardı. O süreler içinde gerek sosyal etkinlikler gerek eğitim gerek kurslar her şey çok eğitici ve güzeldi. Ama benim aklım hep ampuldeydi.
(Eski Hükümlü F.T.)

Hapishanede kurslar ve benzeri sosyal etkinlikler vardı. Bazen hapishane kimsesizliğime kucak açan ailem gibiydi. Benim hapiste böyle düşündüğümde oldu yani. (Eski Hükümlü T.E.)

Evet evet çok çeşitli kurslar var. Ben çok seviyordum hapisteyken bu kurslardan çok faydalandım. Hapis sonrasında da öğrendiklerimi uyguladığım oldu.
(Eski Hükümlü Z.E.)

Hapishane bambaşkaydı. Çok ama çok zordu. Eğer psikologlar, kurslar, eğitimler sinema falan olmasaydı burası da kendini sorgulayıp yarguladığın başka bir alemdi. (Eski Hükümlü S.A.)

Okumak isteyeneye dışarıdan eğitim ve kurslar psikologlar vardı. Ben de kurslara katıldım ve katıldığım süre içerisinde iyi ve zevkli vakit geçirdim. (Eski Hükümlü R.P.)

Hapishanede eğitimime devam ettim. Çeşitli kurslara katıldım. Çıktıktan sonra da eğitimime devam ettim, üniversite mezunu oldum. (Eski Hükümlü E.B.)

Hapishanede psikologlar var. Kurslar var. Hapishanede kaldığım sürece güzel şeyler de öğrendim. Bir iş yerinde dikiş dikmek bile istedim ama Romanız diye kimse güvenip beni işe almadı. (Eski Hükümlü K.P.)

Hapiste çeşitli kurslar, eğitim her şey vardı. Oradayken faydalı oldular ama çıkınca bunlar benim ne işime yarar ki... (Eski Hükümlü G.P.)

Açık lisede okuma imkânı vardı. Hapishanede kurslar vardı. Cezaevi içinde bulunmaz güzel imkânlar da vardı ama bizim hayatta bu güzel sanatlarla veya işlerle uğraşacak zaman yok ki. (Eski Hükümlü H.S.)

Hapishanede meslek ve hobi kurslarının çok faydasını gördüm. Elime almadığım iğne ipliğin verdiği psikolojik desteğin önemini yaşadım. Hapisten sonrasında bir dikiş atölyesi kurmak için çabalarım devam etti. İlerde kurmayı düşünüyorum. (Eski Hükümlü M.B.)

Hapishanede meslek kurslarına gittim. Psikologlarla konuştum. Hepsinden güzel ve doğru yola dönmem için nasihatler aldım ve meslek öğrendim. (Eski Hükümlü S.K.)

Hapishanede dikiş kursu vardı. Hem meslek öğrendim hem de psikolojik olarak rahatladım. Sonra din kursu da vardı. Manevi olarak destek oldular. Hepsi iyi ki vardı. (Eski Hükümlü A.K.)

Hapishanede bulunan psikologlar çeşitli meslek ve hobi kurslarında aldığım bilgiler ve terapilerle yanlışlarımın çok farkına vardım ve çocuklarım için uyuşturucudan vazgeçme kararı aldım. (Eski Hükümlü R.S.)

Hükümlülerin cezaevi yaşantıları kadar tahliye sonrası yaşantıları da oldukça önemli bir konudur. Zira cezaevinde geçirdiği süre zarfında edindiği tecrübeleri, duyduğu pişmanlıkları, aldığı eğitimleri tahliye sonrası hayatında uygulayabilme potansiyellerinin değerlendirilebilmesi için tahliye sonrasında neler yaptıkları bilgisi önem arz etmektedir. Kadınların cezaevinden çıktıktan sonra neler yaptıklarına ilişkin aldığımız cevaplar şöyledir:

İlk oğlumu gördüm. Sonra ailemin yanına döndüm. Hapishanedeki eğitimlerin sayesinde bir süre ailemle yaşadım. Ailem çok sevindi hatta eşim tekrar benimle evlenmek istedi. Oğlumu da alıp kendi yuvamda mutlu olabilirdim. Ama içimdeki ampul sevdamdan da vazgeçemedim. Denetimi bile yakıp kaldığım yerden devam ettim. Yine hapis yine bu yolumda devam... (Eski Hükümlü F.T.)

Hapisten çıktıktan sonra çevremi işimi değiştirmek istedim. Ama her yerde çok sayıda tanıdıklarım vardı. Bazen kirliliği bilsem de kendimi uzak tutmaya çalıştım ve güzel bir işim var ve ayaklarımın üzerinde durmaya çalışıyorum. Uzun zamandır bu işime devam ediyorum. Bir yandan da eski çevremle savaşıyorum. Görüşmemek için ve bazı işlere bulaşmamak için inşallah kader beni tekrar sürüklemesin hapis yıllarına. (Eski Hükümlü T.E.)

Hapisten çıkmak çok güzel. Özgür olmak gibi var mı? Eldeki hazır para bitene kadar iyi ama sonrasında sağa bak yok bir şey sola bak yok bir şey... çocuklara bak istediklerini alamıyorum biliyor muyuz? Mecburum yapmaya çaresizlik mecburiyet işte... evde oturmakla olmuyor işte... (Eski Hükümlü Z.E.)

Hapisten çıktıktan sonra geçmişin anılarını unutmaya çalıştım. Dışarıdaki hayat çok başkaydı. Özgürlük, dilekçesiz hayat, çocuklar, hatta aile baskısıyla ezmek isteyen toplum bile güzel geliyor. (Eski Hükümlü S.A.)

Hapis sonrasında evime aileme kavuştum. Az kendimi anlatayım size. Ben romanla evli bir Türk kızıyım. Çocuk yaşta eşimle evlendim. Cahillik işte... üç çocuğum oldu ve kayınpederimin baskısıyla hırsızlığı öğrendim. Hırsızlıkla ev araba aldım. Kayınpederime muhtaç olmaktan kurtuldum. Kendi ailem bize gelip çayımızı bile içmezlerdi çünkü her şey haramdı. Bir de annem bana gelirken çayını şekerini yiyeceğini tuza kadar getirirdi. Ben çok üzülürdüm hem de çok. Cezaevinde kursa gidip İŞKUR'dan aldığım helal paramı kendi aileme ikram parası olarak ayırdım. O para azdı ama helal ve aileme ikramım olduğu için çok onur vericiydi. Helaller ve haramlar...(Eski Hükümlü R.P.)

İlk olarak ailemle özlem giderdim. Bu anlatılamaz bir duyguydu. Ailem canlarım hep yanımda olan harika insanlar. Ama ben arkadaşlarımı da görmek istedim ve bu âleme beni sürükleyen insanlardan bu kez hesap sormak için gittim. Saatler süren konuşmalar ama yine beynimde çelişkiler vardı. O ortamın heyecanı veya o zamanın çirkin ama tekrarları oldu. Mantıklı bir kafayla asla dediğim maddeleri bir kereliğe mahsus diyerek çok kez denedim ve uzaklaşmak için hep çareler aradım olmadı olamadı. (Eski Hükümlü E.B.)

Hapisten çıkınca ailemin çocuklarımın yanına koştum ve uzunca bir süre hırsızlık yapmadım. Çaresizliğe düşmedikçe yapmam. Çocuklarım bu işi yapmasın diye okutacağım. (Eski Hükümlü K.P.)

Hapisten çıktıktan sonra yine işime devam ettim. Hapiste bir gün mahkemeye giderken ringden dışarı baktım. Yaşlı bir amcanın elinde kocaman bir çanta kesin içi doluydu. Hapis boyunca bu çantanın içindekilerin hayalini kurdum içim gitti valla... o anda dışarda olmadığım için üzülürdüm. (Eski Hükümlü G.P.)

Sevdiğim adamın yanına gittim. Annemi de ziyaret ettim bizim hayatımız hayatı mı ki... neyi anlatayım. Sonunda annemle birlikte yine cezaevine düştüm. (Eski Hükümlü H.S.)

Hapishane psikolojisi zor olduğu kadar orada duyduğum aile özlemim de çok başkaydı. İkinci bir hayatın heyecanı yeniliklerin başlangıç noktasıydı hapishane. Sonradan yaşadıklarım daha temkinli ve daha özenliydi doğruları görmemi sağlayan Allah'a şükürler olsun. Hapishane hayatından önceki çalışmış olduğum işime devam ediyorum. Bundan sonra hayatım daha değerli olduğunu anladım. Hapiste kalmışlığın verdiği eziklik içinde kocaman bir kara nokta baktıkça utanıp çekindiğim baktıkça yanlışlardan kaçtığım. Her şeye rağmen özgürlük güzel, hayat güzel... (Eski Hükümlü M.B.)

Hapis sonrası annem teyzem ve çocuklarımla düzgün bir hayat kurmaya çalıştım ama olmadı ve yanlışlarımla hayata devam ettim. Bu alem öyle bir yer ki olmuyor istiyorsun yine olmuyor. Benim için güzel bir hayat yok. (Eski Hükümlü S.K.)

Hapisten sonra evime döndüm. Kendi çocuğum artık okul çağına gelmişti. Artık tek yolum çocuğum için geçmişi unutup geleceğe yürümekti. Evimi değiştirdim ve hayata tutunmaya çalıştım. Ama toplum baskısı geçmiş baskısı ruhsal olarak hiç mutlu olamadım. Artık kendimi bıraktım da çocuğum benim yanlışlarımın kurbanı olmasın diye dua ediyorum. (Eski Hükümlü A.K.)

Tabi ki ilk işim çocuklarımı yanıma almak ve her zaman yanımda olan halamın yanına gitmek oldu. Sonrasında iş aramak ve hayata yeni adımlarla başlamak oldu. Sonra devam eden denetim imzaları sonrasında yine firar yine cezaevi ve yine dışardayım. Bu kez çocuklarımı yanıma alacak gücüm yok. Halamın yanında kalıyorum. Burada kendime bir iş bulup çocuklarımı yanıma almak için mücadeleye ediyorum. (Eski Hükümlü R.S.)

İnfaz sürecindeki zamanı kurs ve etkinliklerle dolu bir şekilde geçirdiklerini ifade eden kadınların tahliye sonrası hayata uyum sağlamada güçlük yaşadıkları görülmektedir. Özellikle hırsızlık ve uyuşturucu gibi suçlardan hüküm giyen kadınların tahliye sonrasında eski yaşamlarına devam ettiği görülmektedir. Bu konuda bir cezaevi müdürünün ifadeleri şu şekildedir:

Daha cuma günü tahliye ettiğim bir kadının pazartesi işe gelirken tekrar cezaevine getirildiğini gördüm. Ne yapıyorsun sen burada, seni daha yeni tahliye etmedik mi? Dediğimde; Ya! Müdürüm dedi, dışarıda adamın derdini kim çekecek, yok adama yemek yap, yok çocuklara bak, yok ev işlerini yap bi de dayak ye, içerde hiç değilse kafam rahat, hazır yemek var sıcak, hem de koca derdi yok, valla burası daha rahat dedi. (Cezaevi Müdürü).

Görülebileceği üzere suçu meslek haline getirmenin yanında, kadınlar için suç, bozuk aile ilişkilerinden ve katlanılmaz hale gelen koca baskısından kurtulmanın bir çıkış yolu haline dönüşmüştür. Burada cezaevi yaşantısına alışmış olmanın, cezaevine geldiklerinde nasıl bir ortamla karşılaşacaklarını bilmelerinin de önemi büyüktür. Zira bu durum genellikle mükerrer suçlu olan kadınlar açısından geçerlidir. Cezaevi çalışanları ile yaptığımız görüşmeler bu görüşlerimizi destekler niteliktedir:

Kadınların yaşam standartları incelendiğinde evli olanlar için ailevi yapının bozulması veya eş baskısı, bekâr olanlar için ise gelenekçi anne ve babanın baskısı suça itilmede etken olarak gösterilebilir. Bazı ailelerin suçu davranış haline getirmesi de önemli bir etken olarak değerlendirilebilir. (Sosyal Çalışmacı).

Eğer kızına eşine kardeşine insan olarak değer verirsen böyle bir profil ortaya çıkmayacağı gibi maalesef ortada olan genel durum çaresiz, çocuğuna hasret, bir erkeğin kötü emellerinin esiri, uyuşturucu bağımlısı ve dışarda kalacak yeri olmadığı için cezaevine girmek isteyen kadınların olduğu bir durum var. (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

Kadınlar, ekonomik yetersizlikten dolayı aile bireylerinin zorlaması ya da kendi isteğiyle suç işlemekteler. Aile yapısının bozukluğu ile dışarı hayatta aranan eksikliği giderme düşüncesi etkili olmakta. (İnfaz ve Koruma Memuru 3)

Hırsızlık ve uyuşturucu suçları haricindeki suçlardan hüküm giyen kadınların ise tahliye sonrasında kendilerine düzgün bir hayat kurmak ve tekrar suç işlememek için çaba gösterdikleri; ancak tahliye sonrasında birçok sosyal, ekonomik ve hukuksal güçlüklerle karşılaştıklarını söyleyebiliriz. Toplumumuzda zaten kadın olmanın sosyo-ekonomik alanda pek çok güçlüğü söz konusu iken; eski hükümlü yaftası almış bir kadının tek başına yeni bir hayatı inşa etmesi ve yaşama tek başına tutunabilmesi oldukça zor olacaktır.

6.8. Erkeklerin İşlediği Suçlar ve Kadınların İşlediği Suçlar

Erkek suçluluğu ile kadın suçluluğu arasında suçun şekli, işleniş biçimi, yöneltildiği kişi gibi yönlerden farklılık bulunup bulunmadığına dair uzmanların cevapları şöyledir:

Erkeklerin suç işleme oranı ve suça teşvikleri daha ziyade kendi istekleriyle, kadınların suç işlemelerinde arkadaş, aile ve çevre daha çok etkili olmakta. (Öğretmen 1)

Erkek suçluluğunun genel olarak şiddet kökenli olduğunu düşünüyorum. Kadınlarda ise suçluluğun genel olarak çaresizlikler sonucu sapkın yanlışlıklardan kaynaklandığını düşünüyorum. Erkeklerin suça içgüdüsel olarak yöneldiğini kadınların ise suça erkekler tarafından yönlendirildiğini düşünüyorum. (İnfaz ve Koruma Memuru 1)

Erkeklerin işlediği suçlar daha çok şiddet içeren canavarca işlenen suçlardır. Cinayet işkence ile adam öldürme gibi. Kadınlar ise bu tarz şiddet içeren suçları işlemezler. (İnfaz ve Koruma Memuru 2)

Kadınların 18-40 yaşları arası suç işleme oranlarının arttığını görmekteyiz. Çocuk koğuşu bulunan kurumlarda 30-40 erkek çocuğuna karşılık en fazla 3 ya da 4 kız çocuğunun tutuklu ya da hükümlü olduğunu görüyoruz. Yani erkekler her yaşta daha kadınlardan daha fazla suç işlemekte, kadınlar ise genç ve yetişkinlik dönemlerinde daha fazla suç işlemekte diyebiliriz. (Psikolog 1)

Kadın suçlular erkeklere göre daha hafif suç işlemekte ve erkeklere göre daha fazla pişmanlık yaşamaktalar. (İnfaz ve Koruma Memuru 3)

Erkekler kadınlara göre vahşice şiddet içeren suçları işler fakat kadınlar şiddet içeren suçları çok fazla işlemiyorlar. (İnfaz ve Koruma Memuru 4)

Erkek suçluluğu şiddete dayalı, kadın suçluluğu mağduriyet kaynaklı dış etkenlerden kaynaklı... (Öğretmen 2)

Erkekler bireysel sebeplerle suç işlerken; kadınların suça sürüklendiğini düşünüyorum. (Psikolog 2)

Herhangi bir fark bana göre yok. İkisi de aynı. (Sosyal Çalışmacı)

Bana göre fark yok. (Cezaevi Vaizi)

Suçluluk konusu kadın erkek kavramlarını aşmış insan olarak kadınlı erkekli gruplardan oluşan çeteler kurmuşlar, yani kadına şu suç erkeğe bu suç yakışır diyemem. Günümüzde çığ gibi artan madde bağımlılarında gözlemlerim erkeklerin kadınları, kadınların erkekleri birbirlerine inandırıp bu bataкта gönüllü olarak kendilerini yok etme çabaları var ve maddenin etkisiyle işlenen şiddetler, cinayetler, çocuk istismarları gasp, darp gibi birçok suçu da beraberinde yaşıyorlar. Bu

durumun farkına varıp çıkma çabası yerine bu yolda başka yöntemlerle yaşama çabası içerisine giriyorlar. Acı gerçek ki toplumda kocaman bir pasta dilimi var o da suçlu... (Öğretmen 3)

Kadınların suç çeşitliliği açısından genellikle hırsızlık, uyuşturucu ve cinayet gibi suçları işlediğini; ancak erkeklerin suç yelpazesinin kadınlara göre çok daha geniş olduğunu düşünüyorum. Yani bana göre kadınlar sadece belirli tür suçları işlemekte, erkekler ise her türlü suçu işleyebilmektedir. (İnfaz ve Koruma Memuru 5)

Bana göre fark yok. Yalnızca erkek suç oranı daha fazla. Kadınlar toplumsal baskından dolayı biraz daha kendini çekiyor veya gizli yapıyor. (Katip)

Erkek ve kadınların işlediği suçlara ilişkin aldığımız bilgilere bakıldığında; kadınların genellikle şiddet içermeyen suçları işledikleri görülmüştür. Suçluluk kavramı içinde şiddet içermeyen ve içeren suçlu davranışlar bulunur. Şiddet içerikli suçlarda, bir insanın bedensel bütünlüğü hedef alınır (Tzoumakis ve diğerleri, 2013). Aile içi şiddet, cinsel saldırı, cinayet ve yaralama bunlar arasında sayılabilir. Şiddet unsuru barındıran suçlardaki belirleyici özellik mağduru hedef alan güç kullanma ve beden bütünlüğüne zarar vermeyi amaçlamasıdır (Fuller, 2012). Yakın birlikteliklerde şiddet kavramı, süregiden bir beraberlik sırasında eşlerden biri tarafından ötekine yönelik gösterilen şiddet ve istismar davranışlarını tanımlar (Smith ve diğerleri, 2011). Genel şiddet kavramı, çocuk, partner veya eş haricindeki insanlara gösterilen şiddet içeren ve zarar verici fiilleri ifade eder (Fuller, 2012). Bu nedenle ailenin diğer üyelerine, arkadaşlarına, meslektaşlarına, tanıdıklarına ya da hiç tanımadığı insanlara yöneltilen şiddet eylemlerini kapsar. Bu şiddet eyleminin yakın birlikteliklerdeki şiddet davranışlarından farkı, genellikle bu şiddet türünü erkeklerin kadınlara oranla daha çok göstermesidir (Smith ve diğerleri, 2011).

Şiddet içermeyen suçların tanımı ise hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, hırsızlık malı kullanma, fuhuş, uyuşturucu kullanma ve ticaretini yapma şeklinde kişiye karşı saldırı ve tehdit unsuru barındırmayan suçlar şeklinde yapılmıştır (Farrington, 1997). Cinsiyetle suç türleri arasında ilişki kuran bio-sosyal suç teorisi gelişmiş beden tipinin, genç olmanın, saldırgan kişiliğin, zekâ geriliğinin ve erkek

olmanın suçlulukta belirleyici faktörler olduğunu savunmaktadır (Wilson ve Herrnstein, 1985). Barak, bu teorinin, tehdit, tecavüz, darp, şiddet suçları ve agresif davranışları açıklayabildiğini belirtmiştir (Barak, 1998: 195). Hagan'ın güç-kontrol teorisinde de kız çocuklarının sosyalleşmesi erkeklere göre daha kontrol altında tutularak gerçekleştiğinden; kızlar daha evcimen erkekler ise daha cesur olarak yetiştirilmektedirler. Bu durum ise erkeklerin riskli davranışlarını artırmakta ve saldırgan tutumları daha fazla sergilemelerine yol açmaktadır (Lilly ve diğerleri, 1995). Kısacası, bu teoriler saldırgan ve şiddet içerikli davranışları erkeklerin kadınlara göre daha fazla gerçekleştirdiğini, diğer bir deyişle kadınların şiddet içerikli suçları daha az işlediklerini savunmaktadır. Greenfeld ve Snell, (1999) çoğunlukla şiddet suçu işleyen erkeklere kıyasla, hükümlü kadınlar, şiddet barındırmayan mal varlığına karşı veya uyuşturucu suçlarını işlediklerini belirtmektedir. Gerçekten de istatistiki verilere bakıldığında Türkiye genelinde kadınlar tarafından en fazla işlenen suç türünün %28,1'le hırsızlık olduğu görülmektedir. Ardından icra iflas kanununa muhalefet (%12,3) ve uyuşturucu suçları (kullanma ve ticareti (%10,4) olduğu görülmektedir. Cinayet, yaralama, gasp, hakaret, tehdit, görevi yaptırmamak için direnme gibi tehdit ve şiddet içeren suçlarda kadınların toplam oranı ise sadece %23,3 olarak görülmektedir (TÜİK, 2016). Kayseri'de 2008 yılı istatistiklerine göre kadınların toplam 406 şiddet olayından sadece yedisini (%1,7) işlediği görülmektedir (rapory.tuik.gov.tr, agis, 2018).

Kadınların neden şiddet suçlarını daha az işlediğine ilişkin tabii nedenlerle yapılan açıklamalara baktığımızda kadınların bedensel, fiziksel zayıflığı öne çıkarmakta, kadınların baskı ve korkutmaya dayalı suçları işlemek için uygun bünyeye sahip olmamaları noktasından yola çıkmaktadır. Çoğunlukla suçlar hem işlenmeleri, hem de sonrasında suçlunun kaçabilmesi için bedensel güç gerektirmektedir. Cinayet vakalarında erkeklere göre kadınların zehirlemeyi daha çok tercih etmeleri, kadınların diğer yolları kullanabilme kabiliyetlerinin zayıf olmasıyla açıklanabilir. Nitekim bedensel güç gerektirmeyen suçlarda kadınların daha fazla suç işlemeleri, bu hususta bedensel gücün önemini kabul etmeye yönlendirmektedir (Tosun, 1967: 31-32).

Bu konuda yapılan araştırmalardan Koçak ve Batıgün (2017) tarafından yapılan çalışmada genel şiddet içeren suç davranışlarında erkeklerin kadınlara kıyasla anlamlı seviyede daha yüksek puan aldığı bulunmuştur. İçli ve diğerleri (2011)

tarafından yapılan çalışmada da son yedi yıla ait veriler incelenmiş ve mal varlığına karşı işlenen suçlar, tüm yıllarda diğerlerine oranla fazla bulunmuştur. Bununla birlikte Saruç (2013) ve Temurçin ve Haydaroğlu tarafından yapılan çalışmalarda da kadınların en fazla mala karşı suçları ve uyuşturucu gibi şiddet içermeyen suçları işledikleri bulunmuştur.

Çalışmamızda, görüşme yaptığımız 13 eski hükümlü kadından ikisi yalnızca cinayet suçu işlemiş (%15,3), biri gasp ve kişiyi hürriyetinden alıkoyma suçlarını işlemiş (%7,6) birinin de uyuşturucu ile beraber şiddet içeren suçlardan sayılan kişiyi hürriyetinden alıkoyma suçunu işlediği (%7,6) görülmüştür. Toplamda örneklemimiz içinde şiddet suçu işleyenlerin oranı %30,5 olarak bulunmuştur. Ayrıca cinayet suçlarında mükerrerlik görülmezken diğer şiddet suçlarında suç tekrarı olduğu görülmüştür. Kadınların yüksek oranda şiddet içermeyen suçları işlediğine ve cinayet suçlarında mükerrerliğin görülmediğine dair bulgularımız mevcut kuram ve literatürle uyumlu görünmektedir. Aynı zamanda cezaevi profesyonellerinin verdiği bilgilerin de bulgularımızı destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Diğer taraftan kadınların, hırsızlık, uyuşturucu, dolandırıcılık, sahtecilik gibi şiddet içermeyen suçları işlemelerine yönelik bulgularımız, bu suçlarda aile ve sosyal çevrenin daha fazla etkili olduğu, suça erkeklere göre daha geç yaşlarda karışmaları, kadın suçluluğunun daha çok mağduriyet ve mecburiyet söylemlili olduğu, dış etkenlerle suça sürüklendikleri ve kadınların işledikleri suçların daha gizli kaldığı yönündedir. Bununla birlikte kadınların suçu işlemelerinde aile ve sosyal çevrenin daha fazla etkili olduğunu söyleyen sosyal kontrol ve sosyal öğrenme kuramlarının burada da açıklayıcı olduğunu belirtmek gerekir. Aynı zamanda suçun organize şekilde, aile ve yakın çevreyle birlikte işlendiğini savunan suçlu altkültür kuramının ve özellikle uyuşturucu suçlarını açıklamadaki başarısıyla damgalama kuramlarının faydalı olduğu görülmektedir. Bu bilgiler yaptığımız görüşmeler ve önceki literatürle de uyumludur. Bunlara ilaveten eski hükümlülerle yaptığımız görüşmeler neticesinde, şiddet içerikli suçları işleyen kadınların, suçu, ailesinden ya da yakın çevresinden tanıdık kişilere yönelttiklerini, erkeklerin ise daha geniş bir yelpazede bu tür suçları işlediklerini söyleyebiliriz.

6.9. Kadın Suçluluğunu Genel Bir Değerlendirme: Kadın Suçluların Genel Özellikleri, Suç İşleme Süreçleri, Sebepleri ve Sonuçları

Kayseri ilinde kadınların suç işlemesine en fazla etki eden nedenler; aile, sosyal çevre, hızlı kentleşme, göç, erkekler tarafından suça itilme, taciz ve tecavüze uğrama, ekonomik nedenler, suçu meslek haline getirme, manevi değerlerden uzaklaşma, geleneksel aile yapısının bozulması olarak sıralanmıştır. Bu tespitler, eski hükümlü kadınlarla yaptığımız görüşmelerle de benzerlik göstermektedir. Ayrıca meslek elemanlarının görüşleri ışığında; Kayseri'deki kadın suçlular için; eğitim seviyeleri ve sosyo-ekonomik düzeylerinin düşük olduğunu, aile ve sosyal çevrenin suç üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu, genellikle hırsızlık ve uyuşturucu gibi suçları işlediklerini ve bu suçlarda mükerrerliğin olduğunu, ilk defa suç işleyenlerin çoğunlukla adam öldürme, yaralama gibi şiddet içerikli suçları işlediğini, bu suçları işleyenlerin ise aile içi şiddete ve istismara uğradığı ya da bozuk aile ilişkilerinin olduğunu söyleyebiliriz. Kayseri'deki kadın suçlu profili, suç istatistikleri ve eski hükümlülerle yaptığımız görüşmelerle de örtüşmektedir.

Hükümlülerin sosyal ve demografik bilgileri, suç ve aldıkları cezalara ilişkin bilgiler, infaz sürecinde ve tahliye sonrasındaki yaşantılarına ait bilgiler ile cezaevi profesyonelleri ve sosyal araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerden elde ettiğimiz bilgiler birlikte değerlendirildiğinde; hırsızlık ve uyuşturucu suçları ile ilgili önemli tespitlere ulaşılmıştır. Buna göre; kadınlar tarafından işlenen hırsızlık suçlarının büyük çoğunluğu Roman veya Çingene olarak tabir edilen gruplar tarafından işlenmektedir. Benzer bulgular Çoban ve Akgün (2011) ve Saruç (2014) tarafından yapılan çalışmalarda yer almaktadır. Bu durum suçun sistemli ve kar elde etme amaçlı işlendiğini savunan Cloward ve Ohlin'in (1960) kriminal altkültür tanımlamasına uymaktadır. Bu altkültüre mensup olan kadınların ise hırsızlığı bir suç olarak görmeyip; aksine bunu meslekleri ve yaşam tarzları olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Zira araştırmamızın bulguları bazı kadınların hırsızlığı alışkanlık haline getirdiğini ve geçimlerini temin etmek için meslekleri olarak algıladıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, ailesinden veya yakın çevresinden suç işleyen kişilerin olması, birden fazla kez cezaevine girmeleri, aynı sosyo-kültürel yapıdan gelmeleri, erken evlenmeleri, resmi nikâhlarının genellikle olmaması ortak özellikleri olarak sayılabilir. Uyuşturucu suçlarında ise bozuk aile yapısı, terk edilme ve sosyal çevrenin etkisi daha yüksek olarak

bulunmuştur. Bu suç türünde tecavüze uğrama ve uyuşturucu madde kullanan arkadaş çevresi önemli nedenler olarak karşımıza çıkmıştır. Cinayet suçlarında ise kadınların şiddete ve istismara maruz kalma öyküleri bulunmaktadır.

Suç olgusu tanımı, içeriği, etkileri ve sonuçları bakımından toplumsal bir fenomendir. Bununla birlikte toplumsal yaşamda aynı nedenler her zaman aynı sonuçları doğurmamakta; benzer şartlar altında olmasına rağmen herkes suça yönelmemektedir. Bu bağlamda suç olgusundaki nedensel bağlantılar ve ilişkiler farklı değişkenlerle birlikte ele alınıp sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi etkileri ve sonuçlarıyla birlikte değerlendirilerek buna uygun toplum temelli çözüm politikaları geliştirilebilmesi için sosyolojik bakış açısı son derece önemlidir. Bu nedenle kadın suçluluğu olgusu için sosyolojik teoriler daha açıklayıcı olacaktır.

Nitekim İçli'nin (2003:513) suçun yapısını, sebeplerini, yayılımını analiz eden teoriler içerisinde en sistemli ve kapsamlı bakış açısı sunan kuramların, sosyolojik temelli kuramlar olduğuna ilişkin tespiti, suçun sosyoloji bilimi boyutundan incelenmesinin önemini gösteren türde iddialardır.

Konumuzun sınırlılıkları içerisinde Kayseri'deki kadın suçluluğu için sosyolojik suç teorilerinden suç ve mekân arasındaki ilişkiyi başarılı bir şekilde açıkladığını düşündüğümüz sosyal yapı teorileri içerisinde yer alan sosyal düzensizlik teorisinin açıklamalarının faydalı olduğu görülmüştür. Bu teori aynı zamanda sosyal ekoloji, sosyal organizasyonsuzluk ya da Chicago ekolu olarak da literatürde geçmektedir. Bu kurama göre suç, çevrenin değişimiyle beraber meydana gelen sosyal değişimlerin bir işlevi olarak açıklanmaktadır. Bu konudaki araştırmaların yapıldığı şehirlerde suç alanları olarak nitelendirilen, suçun yüksek oranda işlendiği yerler olduğu görülmüştür (İçli, 1998:84). Çalışmamızda ele aldığımız Gazi Osman, Yavuzlar, Battalgazi ve Argıncık mahallelerinde yaptığımız gözlemlerimiz sonucunda edindiğimiz izlenim, sosyal düzensizlik teorisinin savlarıyla örtüşür niteliktedir. Bu kurama göre sözü edilen bu yerlerde yaşayan bireylerin ve grupların suça eğilimleri daha fazladır. Nitekim bu kuramın suçun nedenlerine ilişkin atıfta bulunduğu kültürel heterojenlik, kentleşme, sanayileşme, çöküntü bölgeleri, metruk alanlar, geçişlilik ve sosyal hareketlilik gibi faktörlerin sosyal çözülmeye neden olduğunu, bu çözülmeye ise bireylerin toplumun değerlerine olan bağlılığını zayıflattığını, bu durumun da onların suç işlemesine yol açtığını (Dönmezer, 1994: 18) söylemesi, bu mahalleler için oldukça açıklayıcı görülmüştür. Yine, Whyte'ın (1963) bu tarz bölgeler için

yapmış olduğu çevresindeki toplumsal yapıyla kendi sosyal yapısını kaynaştıramamış yerler tanımlaması, bu kuramın çalışmamızdaki mahalleler açısından açıklayıcı bulunduğumuz argümanlarındanadır.

Bununla birlikte metruk yapıları, bakımsızlığı ve virane görüntüsüyle suç işlemeye elverişli ortamların geliştiğı bu yerleşim alanları, bölge sakinlerinin de yerleşim yeri nedeniyle damgalanmasına yol açmaktadır. Bu nedenle sosyal süreç teorilerinden olan damgalama teorilerinin açıklamaları da oldukça önemlidir. Damgalanan bireylerin toplumdaki uzaklaşması ve üzerlerindeki toplumsal yalıtılmışlık, kendileri gibi damgalananlarla bir araya gelmelerine ve toplumun kendilerine biçmiş olduğu suçlu damgasını kabullenerek buna uygun davranışları devam ettirmelerine neden olmaktadır. Suçlu davranışların normal karşılanması ise ahlaki kinizmi doğurarak bir suç kültürünün gelişmesine yol açmaktadır. Böylelikle egemen kültürün altında bir suçlu altkültür ortaya çıkmaktadır. Sosyal yapı kuramlarından altkültür kuramları, toplum içinde belirli bazı grup veya topluluklar tarafından suçun onaylandığını veya bu grupların suçu oluşturan değerleri taşıdıklarını savunmaktadır (İçli, 2007: 77). Yine, altkültürel mensubiyetin, bireyi belli hedeflere yöneltebileceğini ve bunların da yasalara aykırı, suç özelliğı taşıyabilecek nitelikte olabileceğini iddia etmektedirler (Sokullu-Akıncı, 1994: 187). Bu nedenle özellikle hırsızlık suçlarındaki suçun belirli gruplar tarafından hayat tarzı olarak benimsendiğı ve bu mahallelerde kriminal bir kültürün oluştuğı yönündeki tespitlerimiz için altkültür teorilerinin açıklamaları oldukça önemli görülmüştür.

Kriminal altkültürün gelişmesi, geleneksel kurumlarla olan bağı da zayıflatacağından birey üzerindeki formal ve informal denetim mekanizmalarının etkisini de azaltacaktır. Dolayısıyla birey üzerinde din, okul, aile ve sosyal çevre gibi geleneksel toplumsal denetim mekanizmalarının azalması ve kişinin bu kurumlarla olan bağının zayıflaması yönündeki açıklamalarıyla sosyal süreç teorilerinden sosyal kontrol ve sosyal bağ teorilerinin açıklamaları, konumuz açısından dikkate değer olmaktadır. Nitekim bu kuramlar, kişinin toplumsal bağlarının azaldığı oranda, suç işleme olasılığının arttığını savunmaktadır (İçli, 1998:111). Mahallelerde yaşayanlar genellikle okul hayatlarında başarılı olamamış ve düzenli bir işi olmayan kişilerden oluştuğundan; çocuklar için toplumsal normları öğrenecekleri okulun etkisi zayıflamış ve denetim gücü azalmıştır. Yetişkinler ise daha çok bohçacılık, kâğıt toplayıcılığı gibi işler yaptığından resmi ilişkilerin olduğı ve yasal kuralları öğrenebilecekleri iş

hayatına yönelik kanallar kapalıdır. Bu yalıtılmışlık durumu ise toplumsal bağları zayıflatmakta ve toplumsal kontrol mekanizmalarını bu bireyler üzerinde etkisiz kılmaktadır diyebiliriz. Whyte'ın (2017) çalışmasında okul arkadaşlığına dayalı hiç bir suç çetesine rastlamadığını belirtmesi konunun önemine dair önemli bir tespit olarak bulgularımızı destekler niteliktedir. Bununla birlikte okul ve iş hayatındaki girişimleri başarısızlıkla sonuçlanan bireyler, Cloward ve Ohlin (1960) tarafından kavramsallaştırılan geri çekilmeci altkültür davranışını göstermektedir. Daha çok uyuşturucu kullanımı biçiminde görülen bu davranış kişinin toplumdan kaçışını betimlemektedir. Bu mahallelerde de toplumun diğer kesimleriyle kopuk, kendi kültürel kalıpları çerçevesinde davranış şekillerinin geliştiği bir ortamın geliştiği gözlenmiştir.

Bu mahallelerde suç işleme yöntemlerinin aile, sosyal çevre ve akran grupları gibi bireyi çevreleyen unsurlar aracılığı ile sosyal öğrenme yoluyla öğrenildiği ve suç değerlerinin rasyonelleştirildiğine yönelik tespitlerimiz ise sosyal süreç teorilerinden olan sosyal öğrenme kuramlarının açıklamalarını önemli kılmaktadır. Bu bağlamda sosyal öğrenme kuramlarından Sutherland (1939) tarafından geliştirilen ayırıcı birleşenler kuramının suçlu akran gruplarıyla temas sıklığının suç davranışlarında belirleyici etkiye sahip olduğunu; Akers'in (1985) ayırıcı pekiştirenler teorisinde, sosyal ilişkiler içinde öğrenilen suç davranışında yine sosyal çevrenin suçluluğun önemli bir pekiştiricisi olduğunu ve Skykes ve Matza (1957) tarafından geliştirilen nötrleştirme ve rasyonelleştirme stratejileriyle, suçun sorumluluğunu kendi dışındaki faktörlere bağlama ve vicdani rahatsızlıktan kurtulma yöntemleri gibi illegal norm ve değerlerin, suçlu sosyal çevre içinde öğrenildiğini söylemeleri bu kuramların açıklamalarını çalışmamız açısından değerli kılmaktadır. Eski hükümlü kadınların mağduriyet ve mecburiyet söylemlerine sıkça başvurmaları bu kuramların yaklaşımıyla açıklanabilecektir. Ayrıca suçun aile işi olması, aile ve yakın çevrede öğrenildiği, suçun teşvik edildiği, öğrenilen, öğretilen ve aktarılan bir davranış olduğuna yönelik tespitlerimiz sosyal öğrenme kuramlarıyla açıklanabilecektir. Yine, çalışmamızda hırsızlık, gasp, sahtecilik, kişiyi hürriyetinden alıkoyma ve uyuşturucu gibi suçları işleyen kadınların suçlulukları üzerinde belirleyici etkilerini saptadığımız aile yapısı ve suçlu akran gruplarının etkili olduğuna yönelik vurgusu, bu kuramları değerli kılan diğer özellikleri arasında sayılabilir.

Bunun yanında kadınların suç işlemlerinin nedeni olarak erkekler tarafından kadınlara yöneltilen şiddeti gösteren feminist teoriler arasında sayılan, radikal feministlerin açıklamalarının önemli olduğu görülmüştür. Bu teori, kadınların geçmişlerinde fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet deneyimleri yaşadıkları, fiziksel şiddete maruz kalmalarının cinayet suçlarında itici faktör olduğu, cinsel ve duygusal şiddete maruz kalmalarının ise özellikle uyuşturucuya ilk başlama nedenleri olduğuna yönelik tespitlerimizde açıklayıcı olmaktadır.

Çalışmamızda özellikle uyuşturucu suçu işleyenlerin ilk suçluluktan sonra suçlu davranışlarını devam ettirmesini, yani suçlu kimliğine bürünme sürecini açıklamada da yine damgalama teorilerinin ve bilhassa Becker'in izahatlarının oldukça faydalı olduğu görülmüştür.

Araştırmamızda ele aldığımız mahallelerin kentin gelişmiş ve refah seviyesi yüksek semtlerine oldukça yakın konumlandığı ve bu semtlerdeki yaşantıya bir özentinin olduğu görülmüştür. Refah seviyesini yükseltmek isteyen ve gördükleri lüks yaşama sahip olmayı isteyen mahalle sakinleri için yasal yollarla bu isteklerini elde etme imkânları bulunmamaktadır. Çünkü çoğu bu isteklerini meşru yollardan elde etmelerini sağlayacak vasıtalara sahip değildir. Neredeyse tamamının düzgün bir mesleği yoktur, ayrıca iyi bir eğitime de sahip değillerdir ya da aileden gelen bir varlıkları da bulunmamaktadır. Toplumsal normlarla sosyal gerçekliğin çatıştığı bu durum ise karşılıklı mahalleler arasındaki ayrımı arttırmakta ve nispeten yoksun olan mahalle sakinlerinin varlıklı olma tutkusu gerilime yol açmaktadır. Durkheim'ın anomi kavramından yola çıkan Merton ise geliştirmiş olduğu gerilim kuramında, toplumsal yapının varlıklı olma, zengin olma isteği gibi tutku ve arzuları kışkırttığını ve bununla birlikte bu isteklere ulaşabilmek için gerekli yol ve araçların da yine toplumsal yapı tarafından sınırlandırıldığını ifade etmektedir. Kültürel değerler sisteminin, özellikle bu gibi istekleri yüceltmesi ve bununla beraber sosyal yapının da bu hedeflere ulaşılabilir olacak meşru kanalları toplumun geniş bir kitlesi için sınırlaması yahut kapatması ise, sapkın davranışların büyük oranda ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Sokullu-Akıncı, 2002:178). Merton, kişinin toplumsal konumuyla yaşadığı gerilimleri çeşitli davranış modelleriyle kavramsallaştırmıştır. Bunlardan yenilikçilik tipi olarak tanımladığı davranış modelinde kişinin amaçlarına ulaşacağı meşru yolların yetersizliği durumunda yeni yollar keşfettiği bu davranış modelinde zimmet ve hırsızlık suçlarını işleyebileceğini belirtmiştir. Cloward ve Ohlin tarafından

geri çekilmeci altkültür olarak daha sonra kullanılarak kavramsallaştırılacak olan geri çekilme davranışı modelinde ise topluma yabancılaşmış kişilerin davranışları tasvir edilir. Buna göre uyuşturucu kullanan kişilerin davranışları bu türdendir (Kızmaz, 2005). Mahallelerde yaptığımız görüşmeler neticesinde, suçların bir kısmının da bu lüks yaşantıya özenme ve varlıklı insanlar gibi yaşama tutkusundan kaynaklı olduğunu gördük. Dolayısıyla bu yerlerde suçtan sağlanan gelirin lüks yaşama ulaşma vasıtalarında biri olarak gördüğümüzden Merton'un anomi kavramını kişilerin davranışlarındaki gerilimi açıklayacak şekilde kullanarak geliştirmiş olduğu gerilim teorilerinin de bu türden suçlar için açıklayıcı olduğunu söyleyebiliriz.

Buna göre, çalışmamızda ele aldığımız suç olgularını açıklamada, sosyolojik suç kuramlarının açıklama potansiyeli daha yüksek oranda etkili olmuştur diyebiliriz.

Psikolojik teoriler içinde yer alan ve suçun nedenlerini akıl hastalıkları veya birtakım psikolojik rahatsızlıklarla açıklamaya çalışan psikanalitik kuramların çalışmamızdaki suçu açıklayabilme oranı ise %7,6 olarak görülmüştür.

Çalışmamızda aile ile ilgili önemli bulgularımızdan biri de eski hükümlü kadınların ailesinde suç işlemiş kişilerin bulunmasıdır. Bu kişilerin eş, kardeş, anne, baba gibi birinci derece yakınlarından oluşması ise dikkat çekicidir. Ailesinde suç işlemiş kişiler bulunan kadınlar ise daha çok hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili suçları işlemiştir. Ailesinden ya da yakın akrabalarından suç işlemiş kişilerin suçları da yine hırsızlık ve uyuşturucuyla ilgili suçlardır. Aile ve yetiştiği kültürel ortam bu suç türünü kadınlar için bir yaşayış biçimine dönüştürmüştür. Kanaatimizce bu durum altkültür ve sosyal öğrenme kuramları ile daha iyi açıklanacaktır. Sosyal öğrenme kuramlarının temelini oluşturan Gabriel Tarde'nin taklit yasalarına göre birey, suçlu davranışı, yakın temas halinde oldukları kişileri ya da grupları taklit ederek öğrenmektedir (Siegel, 1989: 192). Bandura (1969) ise suç davranışının ailedeki yetişkin bireylerden öğrenildiğini, bu nedenle aile içinde suç geçmişi bulunan kişilerin varlığının suçun öğrenilmesinde önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle ailelerde suç işlemiş yetişkinler taklit edilerek suç davranışı öğrenilmekte ve bu kültürel yapı içerisinde suçlu davranışlar normal karşılanmaktadır diyebiliriz.

Uyuşturucu suçları ise kadınlar tarafından yaygın olarak işlenen suç türlerinden bir diğeridir. Uyuşturucu kullanımı, kadınlar arasında genellikle, uyuşturucu kullanan erkeklerle bağlantılı olan (Flowers, 1987:142), ailelerinde

uyuşturucu kullanan ve bu suçu işleyen kişilerin olduğu (Saruç, 2014; Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan; Temurçin ve Haydaroğlu, 2017) ve arkadaşları uyuşturucu kullanan (Görgülü ve Cankurtaran Öntaş 2013; Şenol ve Yıldız, 2012, 27-28 Nisan; Temurçin ve Haydaroğlu, 2017) kadınlarda daha fazla görülmektedir. Güngör (2012, 27-28 Nisan) ise sokaklarda ya da aileleriyle birlikte yaşayan çocukların bir kısmının aile içi şiddete maruz kalması, istismar, ihmal ve kayıtsızlık nedeniyle maruz kaldıkları travma sonucunda uyuşturucuya başladıklarını, bu çocukların uyuşturucu kullanmak suretiyle sevgisizliklerini, endişelerini, açlıklarını ve üşüme hislerini bastırmaya çalıştıklarını belirtmiştir. Çalışmamızda da bu şekilde küçük yaşta yaşadığı travma sonucunda uyuşturucuya başlayan ve kullanmaya devam eden kadınların öykülerine rastladık. Ayrıca damgalama teorisine göre damgalanan birey, suçlu altkültür gruplarıyla irtibatını arttırarak bu kriminal kültür içinde tekrar sosyalleşmektedir. Asıl suçluluk ise işte bu ikinci sosyalleşme evresinde gerçekleşmektedir (İçli, 1998: 113). Buna göre uyuşturucuya eşi, erkek arkadaşı ya da sosyal çevresi vasıtasıyla alıştırılan kadınlar aradıkları ilgi, sevgi ve desteği yakınlarından veya toplumun diğer kesimlerinden göremeyince tekrar suçlu ortama dönmekte ve uyuşturucu bağımlısı olabilmektedirler. Görüşme yaptığımız eski hükümlü kadınların ifadeleri de bu teoriyle örtüşür niteliktedir. Buna göre geçmişinde cinsel ve duygusal şiddete maruz kalmış ve aradığı desteği bulamamış kadınların da uyuşturucu kullanma ihtimalinin daha yüksek olacağını söyleyebiliriz.

Önceleri kadınlar tarafından işlenen suçlar arasında çok fazla görülmeyen bu suç türü, son yıllarda oldukça yüksek oranlarda artış göstermiştir. Kadınların uyuşturucu ile tanışması ve bununla ilgili suçları işlemede özellikle sosyal çevrenin çok büyük bir etkisi söz konusudur. Bunun yanında eş ve erkek arkadaş etkisi de önemli olan diğer faktörler arasındadır. Yine uyuşturucu suçlarında da mükerrerliğin olduğu, kadınların ailesi ya da yakın çevresi tarafından suça teşvik edildikleri, aile ilişkilerinin genellikle zayıf olduğu, tacize ya da tecavüze uğramış olmaları, boşanmalar, düzensiz aile hayatı, evden kaçma, suçlu akran grubu gibi özellikler bu suç türüne ilişkin önemli bulgular arasında sayılabilir.

Kadınlar için incelenmesi gereken bir diğer önemli suç türü ise cinayet suçlarıdır. Bu suç türünde kadınların erkeklerden farklı olarak suçu ailesinden veya yakın çevresinden tanıdık kişilere yönelttiği tespit edilmiştir. Bu suçu işleyenlerde aile içi şiddete maruz kalma, fiziksel ve cinsel istismara uğramış olma gibi bulgulara

rastlanılmıştır. Kayseri örneğinde görüştüğümüz eski hükümlü kadınlardan birinin üvey çocuğunu öldürmüş olmasını ise psikolojik teorilerle açıklamak daha doğru olacaktır. Kadının, özellikle önemseydiği kişilerle ve yakın çevresindeki yaşantılarının neticesinde oluşan psikopatolojilerin bir sonucu olarak bireysel etkenlerle gerçekleşen bir eylem biçiminde görmek daha sağlıklı olacaktır.

Araştırmamızın bulguları kadın suçluluğunun tipik özelliklerini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir. Eski hükümlü kadınların genellikle eğitim düzeyi düşük, evli ve çocuk sahibi olan, alt gelir grubuna mensup, şiddete ve istismara maruz kalan, ilgisiz ve sevgisiz bir aile ortamında yetişen kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Görüşme yaptığımız kadınların çoğu mutlu ve huzurlu bir aile ortamına duyduğu özlemi dile getirmiştir.

Kayseri’de kadın suçluluğunu ortaya çıkaran unsurlar; yerleşim yeri ve yerleşimcilerin özelliklerine bağlı olarak gelişen kriminal altkültür ve bu altkültüre mensubiyet, aile içi şiddete ve istismara maruz kalma, aile içi ilişkilerin bozuk olması, uyuşturucu bağımlılığı, damgalanma ve sosyal dışlanmışlık, toplumsal yalıtılmışlık ve suçlu akran grupları olarak saptanmıştır. Özellikle bu unsurların Kayseri’deki kadın suçluluğunu kronikleştiren faktörler olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanında, göç, etnisite, ırk ve mezhepsel farklılıkların oluşturduğu heterojenlik, ahlaki kabuller, suça karşı kişinin ve ailesinin tutumu, toplumsal kontrol mekanizmalarının gücünün azalması, geleneksel kurumlarla bağların zayıflaması, suçun aile ve sosyal çevre içinde öğrenilmesi, bireylerin zengin olma hırsları gibi çevresel ve kişisel faktörlerin suçlu altkültürün oluşmasına zemin hazırlayıcı etkenler olarak gördüğümüzden; çalışmamızda bu faktörler altkültürel mensubiyet içinde değerlendirilmiştir.

Suç işlemiş kadınlar genellikle evli, çocuk sahibi, eğitim seviyesi düşük, düzenli gelir getirici bir mesleği olmayan ve kendini ev kadını olarak tanımlayan kişilerden oluşmaktadır. Kadın suçluluğunun tipik özelliklerinden olan bu durum kadın suçluluğunu açıklamada önemli bir bulgudur. Zira kadınlar daha çok “çocuklarım için yaptım” “mecbur kaldım yaptım” gibi ifadelerle başvurmuşlardır. Genellikle kadınlar çocuklarının ve ailesinin geçimini temin edebilmek için suç işlediklerini söylemelerine rağmen çalışmamızda bu durumun özellikle hırsızlık suçu için gerçeği yansıtmadığı, diğer bir deyişle Kayseri’de kadınlar tarafından işlenen hırsızlık suçlarının aslında mağduriyet ve mecburiyet söylemleri olduğu görülmüştür. Kadınların bir yandan bu söylemleri geliştirirken diğer yandan mesleklerini hırsızlık

olarak belirtmeleri, bu işin geçim kaynakları olduğunu ve bu suçu işlemeye devam edeceklerini ifade etmeleri, söylem ve davranışları arasında tezatlık oluşturmaktadır. Bu nedenle, Kayseri'deki hırsızlık suçunun aile işi olduğu ve kriminal bir kültürün parçası olarak organize şekilde işlendiğini söylemek daha yerinde bir tespit olacaktır. Ancak bu tarz söylemlerin cinayet ve yaralama gibi şiddet suçlarında geçerli olabileceğini söyleyebiliriz. Kadınlar genellikle çocuklarını ve kendilerini şiddetten koruyabilmek için bu tür suçları işlemektedir. Ayrıca evli kadınların daha fazla suç işliyor olması ve suçu yönelttiği kişinin daha çok aile içinden biri olması, bozuk aile ilişkilerinin ve aile içi şiddete maruz kaldıklarının bir göstergesi olarak görülebilir. İçli (2007) tarafından yapılan çalışma da bu tespitimizi doğrular niteliktedir. Buna göre, şiddete maruz kaldığını ifade eden kadınların yarısı cinayet işlemiştir (İçli, 2007:395).

Kadın suçluluğunun sosyo-ekonomik ve kültürel altyapılarını anlamaya yönelik yapmış olduğumuz çalışmamızın bulgularına göre, sadece kadınlara mahsus bir suç türüne ulaşamamıştır. Ancak hırsızlık suçunun tipik bir kadın suçluluğu olduğunu ve kendine has karakteristik özellikler taşıdığını söylememiz mümkün olacaktır. Zira Kayseri'de bu suç türü belli kadınlar tarafından sistemli bir şekilde mükerreren işlenmektedir. Yani aynı kadınların aynı suçları tekrar tekrar işledikleri görülmüştür. Bu kadınların suçu meslek haline getirdiği, yaşam biçimi olarak benimsediği ve cezaevine girmeyi de yaşamlarının bir parçası olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bununla birlikte uyuşturucu suçlarında son yıllarda önemli oranda bir artışın varlığından da söz etmemiz mümkün olacaktır. Bunun nedeni olarak eş, sevgili ya da arkadaşlar vasıtasıyla bir şekilde uyuşturucuya alıştırılan kadınların bundan sonraki suçlarına bağımlılıklarının neden olması şeklinde bulunmuştur. Yani bir şekilde uyuşturucuya başlayan ve bağımlı olan kadınlar sonrasında maddeyi temin edebilmek amaçlı uyuşturucu madde bulundurma, kullanma ve ticaretini yapma gibi suçlar nedeniyle ceza almaktadır. Bu durum da kanaatimizce kadınlar arasında uyuşturucu suçlarını arttıran önemli etkenlerden biridir. Aynı zamanda bu suç türünde de mükerrerliğin olması ve aynı kişilerin aynı suçları tekrar işlemesi, bağımlılık nedeniyle madde bulmaya çalışırken bu suçların işlendiği şeklindeki tezimizi güçlendirmektedir.

Toplumsal bir olgu olarak karşımıza çıkan suçun sebeplerinin anlaşılması, suçluluğu azaltmaya yönelik politikalar geliştirilebilmesi için oldukça önemlidir.

Ancak suçu ortaya çıkaran sebepler kadar sonuçlarının da önemli olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü suç işlendikten sonra toplumda bir karşılığı olmakta, yani suçun açtığı toplumsal bir yara oluşmaktadır. Bu nedenle, suçun sebeplerinin anlaşılması, suçu önleyici tedbirlere yönelik politikalar geliştirilmesi için önem arz ederken; suç işlendikten sonraki süreçte ise onarıcı politikalar değer kazanmaktadır. Zira artık mağdur/maktul, şüpheli, sanık, tutuklu, hükümlü, suçlu, eski hükümlü gibi kavramlar oluşmakta ve suçun sonuçlarından bu kişilerin aileleri, yakın çevreleri kadar kolluk kuvvetleri ve adli merciler de etkilenmektedir. Diğer bir deyişle suçun gerçekleşmesi hem sosyal ilişkileri hem de resmi ilişkileri etkilemektedir. Suç işlendikten sonra göle atılan bir taşın oluşturduğu halkalar gibi en yakında oluşan halkadan en uzakta oluşan halkaya kadar etkisini çevreye yaymakta ve sonuçta tüm toplumu etkilemektedir. Bu bakımdan suç olgusu kadar suçu kimin işlediği ve suçun kime karşı işlendiği de önem arz etmekte; suç olayının tarafları özellikle çocuk ve kadınlar olunca sorun daha ciddi bir boyut kazanmaktadır. Çünkü bu suçların toplumda açtığı yaralar daha derin olmaktadır. Bu açıdan çalışmamızla ilgili olarak, kadınların işlediği suçların sebepleri ve sonuçlarının ortaya konulması, önleyici ve onarıcı politikalar geliştirilmesi için özellikli bir alandır diyebiliriz. Kadınların işlemiş olduğu suçun türü de bu politikaların geliştirilmesi için öncelikli sorun alanlarını belirlemektedir.

Kayseri’de kadınların işlemiş olduğu cinayet, yaralama gibi hayat bütünlüğüne ve kişiye karşı işlenen suçlarda planlı ve organize bir durumun söz konusu olmadığı, ya kendilerine yönelik şiddetin dayanılmaz bir hal alması sonucunda ya da geçirdikleri buhranlar nedeniyle bir anda gelişen olaylar olduğu görülmüştür. Bu durum da akıllara öncelikli olarak ailede yaşanan sıkıntıların varlığını getirmektedir. Dolayısıyla geliştirilecek politikalar öncelikli olarak aile bütünlüğünü sağlayıcı ve aile içi ilişkileri onarıcı nitelikte olmalıdır. Öncelikli olarak riskli aileler, ilgili kurumlarca tespit edilerek sorun durumu görevli sosyolog, psikolojik ve sosyal hizmet uzmanı gibi uzmanlarca ortaya konulmalı ve sorunun kaynağına ilişkin oluşturulacak çözüm yollarının ve eylem planlarının uygulamasına geçilmelidir. Bu süreçte yine ilgili kurumların yanında belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllülerden tarafından oluşturulacak bir ekibin de yardımı ve desteği sağlanmalıdır. Gerektiğinde kadın ve çocuklar için çıkarılacak koruma kararları ile kadın ve çocuklar güvence altına alınabileceği gibi, risk derecesine göre kadının ve çocukların yerleşim yeri değiştirilmeli hatta farklı bir kente kaydırılmalıdır. Kısacası kadınların şiddete maruz

kaldığı/kalabileceği ortamlardan uzaklaştırılmasıyla kadınların işlediği şiddet suçlarının azaltılabileceğini düşünmekteyiz. Zira kadınların işlediği şiddet suçları genellikle birikmiş bir gerilimin bir anda patlaması şeklinde görülmekte ve bu suçlarda genellikle mükerrerlik görülmemektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi araştırmalarda, özellikle cinayet suçlarının kadınlar tarafından tekrar işlenmediğini gösteren bulguların varlığı da düşüncelerimizi destekler nitelikte bilgilerdir. Şiddet suçu işlemiş kadınların yeniden topluma kazandırılması noktasında ise tahliye sonrasında ihtiyaç duyduğu temel ihtiyaçların giderilmesi öncelikli meseleler arasındadır. Bu anlamda kadının istihdamının sağlanması temel ihtiyaçlarını karşılaması için oldukça elzem görülmektedir. Zira kadının düzenli gelir getirici bir işinin olması, kimseye bağımlı olmadan kendisi ve çocuklarının beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin ön koşulu olmaktadır. Yine, yeniden sosyalleşme sürecinde kadınların gerek resmi kurumlarla gerekse sosyal ilişkilerinde karşılaştığı sorunları aşabilmesi ve uygun problem çözme yetenekleri geliştirebilmesi için kadınlar uzmanların rehberliğine ihtiyaç duyabilecektir. Bu anlamdaki destek de yine ilgili kurum ve kişilerce sağlanmalıdır. Son olarak kadının ailesi, çocukları ve komşularıyla kopan fiziksel ve duygusal ilişkilerinin onarılması ve onların desteğinin sağlanması, kadının tekrar sosyalleşmesi ve hayata bağlanması için önemli olan bir diğer konudur. Bu konudaki sorunların aşılması da kadının normal bir birey olarak toplumla yeniden bütünleşme sürecine pozitif katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızda, Kayseri’de kadın suçluluğunda önce çıkan ve asıl endişe uyandırıcı diyebileceğimiz suçlar ise hırsızlık ve uyuşturucu suçları olarak bulunmuştur. Bu suçlar aynı kişiler tarafından tekrar işlenmekte ve özellikle hırsızlık suçları aynı aileden ya da aralarında akrabalık bağı olan kişiler tarafından organize ve bilinçli bir şekilde işlenmektedir. Çalışmamızda bu şekilde hırsızlık suçu işleyen kadınların ikisi aynı soyadı taşımaktadır ve diğerlerinin de bu kadınlarla akrabalık bağı bulunmaktadır. Dolayısıyla bu suç türü bu yönüyle diğerlerinden ayrılmakta ve daha özellikli bir hal almaktadır. Hırsızlık suçunun işlenmesinde yerleşim yerinin özelliklerine bağlı olarak burada gelişen suçlu altkültürün büyük pay sahibi olduğu görülmüştür. Yani, mekânın suça zemin hazırlayıcı nitelikte olduğu, hırsızlık suçu işleyenlerin ise genellikle bu mahallelerde ikamet ettikleri görülmektedir. Bu nedenle öncelikli olarak mekân ve suç ilişkisini ortadan kaldırmaya yönelik önleyici tedbirler uygulamaya konulmalıdır. Bu anlamda özellikle kentsel dönüşüm projelerine hız

verilerek suça zemin hazırlayan ortamların varlığı ortadan kaldırılmalıdır. Kente farklı bölgelerden göç ederek gelen nüfusun; ırk, mezhep, etnisite, hemşehrilik gibi ortak paydalar altında bir bölgede toplanarak kümelenmesine ve burada kent kültüründen kopuk yeni altkültürel değerlerin oluşmasına zemin hazırlayacak mekânlar oluşturulmasının, mümkün olduğunca önüne geçebilecek iskân politikaları geliştirilmesi gereklidir. Bu şekilde geliştirilecek politikalar kısa vadede mevcut sorunlara bir çözüm getirmese de orta ve uzun vadede çözüm olabilecektir. Nitekim, Karaman (2003) tarafından Kayseri'nin Alparslan, Gültepe ve Germir mahallelerinde yapılan araştırmada, kentte kalma süresine bağlı olarak kentlileşme düzeyinin de arttığı, kentlileşme düzeyi yüksek olan ve kent doğumluların diğerlerine göre kuşak çatışmasını daha az yaşadığı tespit edilmiştir. Bu da bireylerin kentin egemen kültürel değerleriyle bütünleşmesinin ve toplumun geneli tarafından kabul edilen normların içselleştirilmesinin mekânsal dönüşüme ve zamana bağlı olduğunu ispatlar niteliktedir. Bu nedenle ilk kuşak kadınlar için kısa vadede cezaların caydırıcı olmasına ve polisiye tedbirlerin arttırılmasına yönelik politikalar geliştirilmesi suçluluğu azaltabilecek politikalar olarak düşünülebilir.

Hırsızlık suçu işlemiş eski hükümlü kadınlar için, suçlu olarak damgalanmışlıkları, toplumdan izole halde yaşamaları, aile ve çevresinin suça karşı olumlu tutumları ve onları suça teşvik edici yaklaşımları gibi kriminal kültüre ait değerleri benimsemeleri, cezaevi yaşantısına alışmışlık, dışarıda başka bir iş bulup suçtan uzak yaşama isteği duymamaları gibi nedenlerden dolayı tekrar suç işlemekten başka çıkar yollarının olmadığı da söylenebilir. Dolayısıyla yeni kuşakların suçlu ortamda sosyalleşmesinin önüne geçecek ve kriminal kültürü kabullenmeden önce formal kültürün aktarılmasını sağlayacak tedbirler alınmalıdır. Bu ise çocuklar için okul vasıtasıyla olmaktadır. Bu noktada suç işlemiş kadınların çoğunluğunun eğitim seviyesinin düşük olduğu yönündeki bulguların, aslında eğitim seviyesinin düşüklüğünün doğrudan suçluluğa neden olduğu şeklinde değil, bilakis yaygın kültürel değerlerin formal yollarla aktarılmasındaki yetersizliklerin, suçluluğu arttırıcı etkisine vurgu yapacak şekilde yorumlanmasının daha doğru olacağı kanaatindeyiz. Yani formal kültürün eksikliği suç işlemeyi kolaylaştırmaktadır diyebiliriz. Suçun yoğun işlendiği mahallelerin gelişimi önlendikten sonra, farklı mahallelerdeki okullarda farklı bir sosyal çevrede okul vasıtasıyla geleneksel kültürel değerlerin aktarımıyla gerçekleşecek bir eğitim ortamı, bireyin ailesi ve yakın çevresinden farklı

olarak formal kültürü de öğrenmesini ve çevresindeki farklı insanları da gözlemleyerek sosyalleşmesinin önünü açacaktır. Böylelikle yeni kuşaklar hem yerleşim yeri itibarıyla damgalanmışlıktan hem de toplumsal izole durumlarından sıyrılarak geleneksel norm ve değerlerin etkisinin daha fazla hissedildiği bir ortamda yetişme fırsatı bulmuş olacaklardır. Bu durumun ise zaman içinde sonraki kuşaklar açısından kendi altkültürel değerlerini sorgulamaya başlamalarına ve damgalanmışlığın vermiş olduğu geri çekilmişliğin ve topluma yabancılaşmışlığın yarattığı kültürel kopmalardan kurtularak geleneksel değerleri benimsemeye başlamalarına zemin hazırlayacağını söyleyebiliriz. Bu şekilde yetişen kadınlar için okul hayatı boyunca aldığı formal eğitimin ve sonrasında iş hayatındaki formal ilişkilerin farklı insanlarla ilişki geliştirme becerilerine katkı sağlayacağı ve sonuçta suçtan uzak bir yaşamı tercih edebilecekleri daha kuvvetle muhtemel görünmektedir. Ayrıca zaman içinde kentlileşmeye bağlı olarak aile yapısı ve yerleşim tarzının değişmesiyle birlikte kendi altkültürel değerlerinin egemen kültür içinde eriyerek etkisini kaybedeceği de öngörülebilir.

Uyuşturucu suçu işleyen kadınlarda ise mükerrerlik olması bu suçların da belirli kişiler açısından kronik hale geldiğini göstermektedir. Hırsızlık suçundan temel farkını ise sistemli bir şekilde işlendiğine dair ciddi bir kanıtının olmadığı şeklinde belirtebiliriz. Zira kadınlar bu suçu gelir elde etmek için değil, daha çok bağımlılıkları devam ettiği için uyuşturucu temin etmek amaçlı işlemektedirler.

Maddeye başlama nedenleri genellikle uğradıkları fiziksel ve cinsel şiddet olarak görülürken ailevi ve çevresel faktörler de önemli etkenler arasında bulunmuştur. Bu durumda da öncelikli olarak yine riskli ailelerin tespit edilmesi gereklidir. Ailede uyuşturucu kullanımı, şiddet ve istismar olaylarının gerçekleşmesi gibi vakaların varlığı, tespit edilecek riskli aileler için önemli ipuçları sunmaktadır. Özellikle uyuşturucu kullanan eş, anne, baba gibi olgularda ilgili kurumlar tarafından öncelikli olarak bağımlılık tedavi programları uygulanmalı, maddenin etkisi altındayken oluşabilecek suçlara, şiddet, istismar ve uyuşturucu madde kullanmaya zorlanmalarına karşı kadın ve çocuklar koruma altına alınmalıdır.

Madde bağımlısı kadınlar için de ilk olarak tedavi programlarının uygulanması, en öncelikli husus olarak görülmektedir. Çünkü bağımlılığı devam eden kadınlar suç işlemeyi de sürdürecektir. Tahliye sonrasında denetimli serbestlik sürecinde ve sonrasında toplumla bütünleşme sürecinde uzman desteği ve rehberliği

oldukça önem arz etmektedir. Bağımlılıktan kurtulma, bozulan aile ve çevre ilişkilerinin onarılması, ihtiyaç duyduğu sevgi ve ilginin yeniden tesis edilmesi için uzmanların desteği ve kontrolü gereklidir. Zira en küçük bir olumsuz durum, ümitsizlik ve başarısızlık hissi, kaymalara neden olabileceği için kadınlar tekrar uyuşturucu kullandığı ortamlara dönebilecektir.

Kadınlarda uyuşturucu bağımlısı olarak damgalanma da bağımlılıklarını sürdürmelerindeki önemli nedenlerdendir. Zira bağımlı damgası yemiş bir kadının toplumda yeniden bir aile kurması, sabıkalı bir kişinin işe girmesi oldukça zor görünmektedir. Bu toplumsal dışlanışlığın yaratacağı risk durumunun ortadan kaldırılmasına yönelik politikalar üretilmesi de bu suç türü için oldukça önemli hususlardandır. Bunun için yerleşim yerinin değiştirilmesi, kadının kendine yeni bir arkadaş ve sosyal çevre edinmesini sağlayacak aktivitelere katılımının sağlanması, düzenli bir işe sahip olması gibi tedbirler, üretilecek sosyal politikalar arasında sayılabilir. Bunun için tahliye sonrası bireysel farklılıklar dikkate alınarak belirlenecek, kaymaların yaşanabileceği kritik zaman dilimi içinde, uzmanların desteği ve kontrolünde, kadının re-sosyalizasyonunun sağlanmasına yönelik programlar uygulamaya konulmalıdır. Yine, bu arada kadına sağlanacak düzenli bir iş sayesinde iş hayatında da farklı bir sosyal çevrede kadına yeniden sosyalleşme fırsatları sağlanarak onun eski ortamından kurtulması sağlanabilir. Bahsettiğimiz suç türlerinin bir alışkanlık olmaktan çıkarılmasına yönelik üretilecek politikalar, eski hükümlü kadınların toplumumuz içinde hak ettiği konuma tekrar dönmelerine katkı sağlayacaktır. Ceza süresinin sonunda ise insanlık onuruna yakışır şekilde toplumla bütünleşmesi ve toplum içindeki rollerini üstlenmesi her kadının hakkıdır.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

7.1. Araştırma Sonuçları ve Öneriler

Tarihsel süreç içerisinde, suç olgusunu ve suçlu davranışın oluşmasını açıklayan birçok teori geliştirilmiştir. Bu teoriler, kendi paradigmaları çerçevesinde suçun oluşumunu ve suçlu davranışın nedenlerini izah etmeye çalışmışlardır. Bireysel, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik nedenlere bağlı olarak teoriler geliştirilmiş ve suç olgusu bu teorilerle açıklanmaya çalışılmıştır. Suçla ilgili bu kadar çok teorinin geliştirilmesi, aslında suçun çok yönlü ve birçok etkene bağlı olarak ortaya çıktığının bir göstergesidir. Bu nedenle, suçun oluşumunu açıklayan teoriler, suçu açıklamada elbette ki önemli bir kaynak oluştursa da, sosyolojik bir olgu olan suçun nedenlerini tek bir nedene indirgemek ve sadece tek bir bakış açısıyla açıklamaya çalışmak; bu konuda yapılan çalışmaların bütüncül bir açıklamadan uzak kalmasına veya çalışmalardan yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir.

Son 250 yıldır geliştirilen suç teorileri, suçun nedenlerini bazen bireylerin özgür iradesiyle gerçekleştirdiği eylemlerin bir ürünü olarak, bazen biyolojik veya psikolojik birtakım rahatsızlıkların bireyi suçlu davranışa yöneltmesi olarak, bazen de suçlunun kişilik özelliklerine, yaşanılan yerin fiziksel çevrenin etkisine ve sosyal sebeplere bağlı olarak açıklamaya çalışmıştır. Suç teorilerini kesin çizgilerle birbirinden ayırmak mümkün olamayacağı gibi, her birinin suç olgusunu belirli bir yönüyle açıkladığını; fakat aynı zamanda hiçbirinin de tek başına suçluluğu açıklamada yeterli olmadığını söylememiz mümkün olacaktır. Ancak, pozitivist ekol içerisinde sayabileceğimiz sosyolojik suç teorilerinin, suçu açıklayan teoriler içerisinde ayrı bir yeri ve önemini olduğunu belirtmemiz gerekir. Zira, suç, sosyal etkileşimler neticesinde meydana gelir ve toplumsal hayatın bir parçasıdır. Suçluluğu açıklamak isteyen bir kuram sosyolojik nitelikte olmalı ve sosyal kurumları da işin içine katmalıdır. Bu nedenle, sosyoloji, suç kavramını diğer disiplinlere göre daha iyi açıklayacaktır.

Kriminoloji veya hukuk ve suç sosyolojisi alanında çalışma yapacak bir kişinin bu teorileri bilmesi ve bu teorileri referans olarak çalışmalarına yön vermesi şüphesiz kaçınılmazdır. Ancak, yapılacak çalışmanın sadece tek bir kurama bağlı kalmaması, kapsayıcı bir yaklaşımla suç olgusunun ele alınması oldukça önemlidir. Diğer bir ifadeyle, suç olgusunu ve suçlu davranışı açıklarken, sosyo-kültürel, ekonomik, siyasal, çevresel, bireysel, psikolojik, zihinsel vd. birçok unsurun göz önünde bulundurulması ve bu ana başlıkların altında birçok değişkenin dikkate alınarak geniş perspektifli ve disiplinler arası bir yaklaşımın sergilenmesi gerekir.

Kadın suçluluğunu açıklayan teorilerin tarihsel gelişimini incelediğimizde, bu teorilerin ilk olarak biyolojik temelli olarak ortaya çıktığını, sonrasında bu teorilere getirilen eleştirilerle birlikte, suçluluğun açıklanmasında kadının toplum içindeki sosyal rolünü ve ekonomik faktörleri de dikkate alan teorilerin geliştirildiğini görmekteyiz. Suçun nedenleri; cinsiyet temelinden, kadının fizyolojik ve biyolojik özelliklerinden sıyrılarak; sosyal ve ekonomik faktörlerin etkilerini de dikkate alan, sosyal değerler, normlar, okul, aile, sosyal çevre, yaş ve akran grubu gibi değişkenleri de işin içine katan yeni suç teorileri ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu yönüyle kadın suçluluğunu da açıklayan teorilerin, sadece belirli suç tiplerini açıklamak için geliştirilen bakış açısından kurtulup; bütüncül bir bakış açısına kavuşması gerekmektedir. Kadının özel durumları sayılan; adet, gebelik, lohusalık ve menopoz gibi biyolojik süreçlerle birlikte, annelik içgüdüleri ve kadının duygusal yoğunlukları gibi psikolojik süreçlerin, kadının toplumun bir üyesi olmasından kaynaklı sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik faktörleri ve bu konudaki pratikleri de kapsayan açıklayıcı teoriler geliştirilmeli ve adalet sistemine adapte edilmelidir. Kanun koyucuların da bu farklılıkları dikkate alarak yasal düzenlemeleri geliştirmesi adaletin ve eşitliğin bir parçası olarak gereklidir.

Kadın suçluluğunda, suçun ya faili ya da mağduru olarak karşımıza çıkan kadının, aile içinde şiddete maruz kalıp kalmadığı, zorla suça sürüklenip sürüklenmediği, olay anındaki biyolojik, psikolojik ve sosyal durumu gibi etkenler ceza ve adalet sistemimizde dikkate alınmalıdır. Ceza ve infaz sürecinde rehabilitasyon faaliyetlerine önem veren, ceza süresinin bitiminden sonra kadının yeniden sosyalizasyonunu sağlamaya yönelik çalışmaların ağırlık kazandığı bir anlayışa adalet sistemimizde yer verilmelidir. Ayrıca, suçun mağduru olarak

karşımıza çıkan kadınlara yönelik sosyal ve psikolojik destek programları uygulanmalıdır.

Kadın suçluluğunun nedenlerini açıklamaya yönelik teorilerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu gibi, suç işlemiş kadınların da toplumla bütünleşmesinin sağlanması adına daha fazla çalışma yapılması bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ele alınan teoriler kapsamında görüleceği üzere suç etiolojisiyle ilgili şimdiye kadar belirleyici hiç bir feminist kuram geliştirilememiştir. Ancak, feminist kuramcılar, ataerkil yapıyı, erkeklerin kadınlara uygulamış olduğu suçları izah edebilmek için kullanmıştır (Akers, 1999: 202). Feminist teoriler henüz gelişme evresindedir ve şimdiye kadar bir şekilde yapılmış olan deneysel ölçümlerinin sayısı oldukça azdır (Saruç, 2013).

Çalışmamızda, Adalet Bakanlığı'ndan gerekli araştırma iznini alamadığımız için hükümlü ve tutuklu kadınlarla görüşme ve anket çalışması imkânı bulunamamıştır. Bunun yerine, eski hükümlü kadınlarla görüşmeler yapılmış ve ceza infaz kurumlarında çalışan/çalışmış meslek elemanları ile görüşülmüştür. Yine, Kayseri'de suçun yoğun olarak işlendiği mahallelere (Gazi Osman, Yavuzlar, Argıncık ve Battalgazi Mahalleleri) gidilerek görüşme imkânı sağlayabildiğimiz kişilerle mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca resmi suç istatistikleri ve bu alanda yapılmış daha önceki çalışmalardan da faydalanılarak kadın suçluluğu açıklanmaya çalışılmış; araştırmamız bu çalışmaların verileri ile karşılaştırmalı bir şekilde yürütülerek tamamlanmıştır. Araştırmamızda, hem eski hükümlü kadınlarla, hem cezaevi profesyonelleriyle hem de sosyal çevre araştırması yoluyla elde ettiğimiz veriler, bize kadın suçluluğunu farklı boyutlardan ele alma ve yorumlama imkânı sağlamıştır. Ancak, bu alandaki çalışmaların azlığı ise karşımıza önemli bir güçlük olarak çıkmıştır.

Tezimizde ele alınan suç teorileri içinde, özellikle sosyal öğrenme, sosyal organizasyonsuzluk, sosyal kontrol, damgalama ve altkültür teorilerinin kadın suçluluğunu açıklamada daha yararlı olduğu görülmüştür. Türkiye'de ve özellikle metropol şehirlerimizde artan kadın suçluluğunu anlamada sosyal organizasyonsuzluk ve sosyal kontrol teorilerinin açıklayıcı olduğunu söyleyebiliriz. Büyük kentlere doğru gerçekleşen hızlı göç ve beraberinde yaşanan sosyal ve ekonomik problemler

suçluluğun artmasında önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda sosyal kontrol mekanizmaların büyük kentlerde azalması suçun artmasında önemli olan bir diğer etkidir. Kadınlar üzerindeki sosyal denetim mekanizmalarının azalması ve kadının serbestleşerek iş hayatına girmesi ve ekonomik özgürlüğünü kazanması da, kadın suçluluğunu artıran diğer nedenler olarak sayılmaktadır. Özellikle kadınlar tarafından işlenen beyaz yaka suçlarındaki artış bu duruma örnek olarak gösterilmiştir.

Türkiye'deki kadın suçluğu içerisinde namus ve aile içi şiddet de önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuyla ilgili daha önceki çalışmaları incelediğimizde, kadınlar tarafından işlenen şiddet suçlarında, maktullerin genellikle aile içinden ya da tanıdık kişiler olduğu sonucuna ulaşıldığını görmekteyiz. Kadının namusunu koruma isteği ya da yoğun şekilde aile içi şiddete maruz kalması, kadınlar tarafından işlenen şiddet suçlarının önemli nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda bu kadınların aile bağlarının zayıf, eğitim seviyelerinin düşük veya eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Suç işlemleri üzerinde ise, eksik sosyalleşmenin ve aile, okul gibi sosyal kontrol mekanizmalarının eksikliğinin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'deki kadın suçluluğunun anlaşılabilmesi, belirli altkültürleri ve bunların yarattığı baskıları ve bireylere dayattığı inançları anlamayı gerektirir. Ataerkil aile yapısı, namus ve töre cinayetleri, erkek ve kız çocuklarının farklı yetiştirilme tarzları ve aile içinde erkeklerin kadınlara karşı fiziksel ve sözel şiddeti öğrenmeleri, inanç sistemleri ve gelenekler, kadınlar üzerindeki şiddeti toplumsal bir meşruiyet zeminine taşımıştır. Kadınlar üzerindeki uzun süreli boyunduruk ve şiddet, sonrasında karşı bir patlamaya yol açmakta ve şiddet suçlarını doğurmaktadır. Bu bağlamda, şiddet suçları üzerinde sosyal kontrol zayıflığının yanında altkültürel faktörleri de eklememiz yerinde olacaktır. Kayseri örneğinde olduğu gibi, kırsal alanlarda kadınlar tarafından hırsızlık suçu hiç işlenmemişken; öldürme suçunun işlendiğini görmekteyiz. Ataerkilliğin ve geleneklerin daha baskın olduğu kırsal alanlarda, şiddet suçlarının işleniyor olması bu tezi doğrulamaktadır. Özellikle namus ve aile içi şiddet suçları, kadının aile içinde veya yakın akraba ya da çevresi tarafından tecavüze, fiziksel ve sözel şiddete maruz kalması bu suç türleri bakımından açıklayıcı olmaktadır.

Altkültürel faktörler ya da belirli bir altkültüre mensup olma, Kayseri'deki kadın suçluluğunun önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hırsızlık suçları açısından altkültürel kuramların daha açıklayıcı olduğu görülmektedir. Hırsızlık suçundan sabıkalı olan kadınların genellikle Romanların yoğun olarak yaşadığı mahallelerde ikamet ettikleri görülmüştür. Bu mahallelerde yapılan görüşmeler, sosyal çevre araştırmaları ve adli personellerle yaptığımız mülakatlar neticesinde, kadınların hırsızlık suçunu ve malvarlığına karşı işlenen diğer suçları ekonomik yoksunluktan kaynaklanan çaresizlik nedeniyle değil, daha çok bir yaşam tarzı ve geçimini suçtan temin etme nedenleriyle işledikleri kanaatine ulaşılmıştır. Kayseri'deki kadın suçluluğu içinde büyük bir oranı oluşturan hırsızlık suçu için diğer önemli bir bulgu ise, kırsal alanlarda işlenmiş hiçbir vakanın kayıtlara geçmemiş oluşudur. Geleneklerin ve sosyal kontrol mekanizmalarının daha baskın olduğu kırsal kesimlerde hırsızlık suçunun işlenmemiş oluşu bu kanaatimizi destekler niteliktedir. Zira suç davranışı da diğer davranışlar gibi aile ve yakın çevrenin yaşam tarzı içerisinde öğrenilen bir davranıştır. Aile içerisinde suçlu davranışların varlığı, bazı davranışların suç olarak kabul edilmeyişi ve bir yaşam tarzı olarak çocuklara öğretilmesi suçlu davranışların pekiştirilmesine ve bir yaşam biçimi haline dönüşmesine yol açacaktır. Burada, öğrenme, kadın suçluluğunu etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı suç türlerinin normal olarak kabul edildiği bir ortamda büyüyen ve suçu diğerlerinden farklı şekilde algılayan bir çocuğun ileriki yaşlarında suça yönelmesi şaşılacak bir durum değildir. Örneğin, hırsızlık suçunu işleyen bir Roman kadın, kendi çocukları ve yakın çevresi için bir model oluşturmakta ve ilerleyen yaşlarda bu çocukların suç işlemesini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, bu altkültür içerisinde eğitim seviyesinin düşük olduğunu, büyük çoğunluğunun hiç okula gitmemiş ya da sadece okur-yazar olduklarını yaptığımız görüşmelerden ve resmi istatistiklerden görmekteyiz. Eğitim seviyesinin düşüklüğü tek başına anlamlı olmasa da diğer faktörlerle birleşerek anlamlı hale gelmekte ve suça etki eden sebepler arasında sayabilmemizi mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, Kayseri'deki kadın suçluluğunu anlamak ve açıklamak büyük oranda bu altkültürleri tanımaya ve anlamaya bağlıdır.

Yaptığımız görüşmeler neticesinde ulaştığımız şaşırtıcı bir durum da Romanların yaşadığı sokak ve apartmanlarında hırsızlık yapmamaları, diğer akraba veya tanıdıklarını da kendi yaşadıkları yerde yakın çevrelerine karşı hırsızlık

yapmamaları konusunda uyarıyor olmalarıdır. Komşularından herhangi birinin malvarlığına karşı suç işlenemeyeceği konusunda kendi aralarında bir kural bulunmaktadır. Bu kuralın ihlal edildiği durumlarda, aralarında ciddi tartışmalar yaşanmaktadır. Sonrasında, kimin ihlal ettiği tespit edilerek, çalınan malların sahibine iade edildiği şeklinde vakalar yaşandığı anlatılmıştır. Bu nedenle, hırsızlık yapmak için yaşadıkları sokak, gecekondu ve apartmanlardan uzakta, başka mahalle ve sokaklara gittikleri aktarılmaktadır. Altkültürel normların şekillendirdiği bu davranış biçiminde, kültürel faktörlerin suç üzerinde ne derecede etkili olduğu açıkça görülmektedir. Zira suçun; işleneceği yer ve kime karşı işleneceği gibi konular, bu normlar tarafından belirlenmekte; ihlali halinde grubun diğer üyeleri tarafından yaptırım uygulanmaktadır.

Kadınların uyuşturucuya başlamalarında, tecavüze uğrama ve uyuşturucu kullanan arkadaş çevresi, önemli belirleyiciler olarak karşımıza çıkmıştır. Uyuşturucu suçlarını işlemelerinde ise, aile yapısının bozukluğu, terk edilme, sosyal çevre, sevgi ve ilgi eksikliği gibi faktörlerin daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uyuşturucu suçu işleyen kadınların suçlu davranışlarını devam ettirmesini, yani suçlu hüviyetine bürünme sürecini açıklamada, damgalama teorilerinin faydalı olduğu görülmüştür.

Çalışmamız, kadın suçluluğunun nedenlerini ve Kayseri örneğindeki görünümünü ortaya koymayı amaçladığından, suçu oluşturan altkültürel faktörler ve kadın suçluluğu üzerindeki etkilerinin araştırılması ayrıca özel bir araştırma konusu yapılabilir. Çalışmamızın sınırları dışında kaldığından; altkültürel nedenler, sadece kadın suçluluğu üzerinde etkili olan faktörler arasında sayılmış; bu nedenle altkültürel yapıların oluşumu derinlemesine analiz edilmemiştir. Ayrıca çalışmamızda altkültürel faktörlerin suçun oluşumu üzerinde etkili olduğu tespit edilmesine rağmen; bunun ne ölçüde etkiye sahip olduğu test edilmemiştir. Konuyla ilgili olarak kriminal altkültürlerin oluşumu, suç üzerinde ve özellikle kadın ve çocuk suçluluğunda nasıl, niçin ve ne ölçüde etkili olduğu gibi soruların yanıtlanmaya çalışılacağı niceliksel araştırmaların yapılması, problemin doğru anlaşılmasına ve çözüm politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda çalışmamızın kendi varsayımını oluşturduğunu ve sonraki çalışmalara, varsayımlarını oluşturma noktasında temel teşkil edebileceğini söyleyebiliriz.

Çalışmamız boyunca, altkültürel faktörlerin hem şiddet suçlarında hem de hırsızlık, yankesicilik gibi malvarlığına karşı işlenen suçlarda önemli bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bilhassa, namus ve aile içi şiddet suçlarında altkültür teorileri açıklayıcı olmaktadır. Aynı zamanda, bazı suç türlerinin normal olarak kabul edildiği bir ortamda yetişen bireylerin, suça ilişkin algıları da mensubu olduğu altkültürel değerlere göre şekillenecek ve bu kişiler toplumun sahip olduğu genel değerlerden saparak suçlu davranışlara daha kolay yönelecektir. Hatta kendisiyle benzer görüşleri paylaşan bir ortamda yaşamını sürdürüyor olması da bu davranışlarını pekiştirerek bir yaşam tarzı haline dönüşmesine yol açacaktır.

Diğer taraftan, sosyal kontrol mekanizmalarının güçlü olması ise, kadınların suça yönelmesini engelleyici bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile, okul, iş gibi temel kurumlarla güçlü bağların olması, kadınları suçtan uzak tutan önemli etkenlerden biridir. Geleneksel aile yapısında kadının konumu, aile içi ilişkilerde ve sosyal hayatta kadın ve erkeğe farklı roller yüklenmesi, kadınlar üzerindeki sosyal kontrolü daha etkili kılmaktadır. Böylelikle, gelenekselliğin hâkim olduğu toplumsal çevrede kadınlar suçtan uzaklaştırılmış olmaktadır.

Dolayısıyla, toplumun sosyal ve kültürel yapısına ilişkin özellikler, aynı zamanda o toplumda karşılaşılan suçlu davranışların da belirleyicisi olmaktadır. Zira bireylerin normal ya da anormal olan davranışlara ilişkin algılarını o toplumun sahip olduğu sosyo-kültürel nitelikler belirlemektedir. Kayseri örneğinde olduğu gibi kadınların, ait oldukları sosyal ve kültürel yapı içerisindeki suç algısıyla örtüşen suçları işledikleri görülmektedir.

Çalışmamızın sonuçlarına göre, Ülkemizdeki kadın suçluluğunda, sosyo-kültürel özelliklerin belirleyici bir etmen olduğunu söyleyebiliriz. Şöyle ki, sosyo-kültürel özellikler kadını suça karşı koruduğu gibi, aynı zamanda bazı suç türleri açısından da belirleyici olmaktadır. Zira bu özellikler, aynı zamanda kadının toplumsal konumunu ve ona yüklenen rolleri de belirlemektedir. Bilhassa, geleneksel kültürün kadını suçtan uzak tuttuğunu; bazı altkültürel özelliklerin ise suç işlemeyi kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Kayseri'deki kadın suçluluğu açısından da aynı sonucun geçerli olduğu görülmüştür.

Ancak, yoksulluğun yaygın olduğu Asya ve Afrika'daki çoğu ülkede ise, durum biraz farklıdır. Burada yapılan araştırmalar, kadın suçluluğunda sosyo-

ekonomik koşulların daha etkili olduğunu göstermektedir. Ekonomik yoksunluk ve kadınların geçimlerini temin etmek zorunda olduğu bir ailesinin olması, kadınları suçla itmektedir. Ülkelerin farklı gelişmişlik seviyelerinin ve ekonomik koşullarının kadın suçluluğu üzerinde belirleyici bir etken olduğunu kabul etmekle birlikte, kanaatimizce asıl faktör bu ülkelerdeki sosyo-kültürel yapının da buna müsait olmasıdır. Örneğin, ülkemizdeki suç istatistikleri incelendiğinde, ekonomik krizlerin yaşandığı yıllarda bile kadın suçluluğunda anlamlı bir artış gözlenmemiştir. Dolayısıyla, ekonomik koşullar, suç üzerinde etkili olsa bile, hâkim kültürel yapının da buna müsait olması; yani, kadının yoksullaşması, kültürel yapı içerisinde kadına yüklenen toplumsal roller ve kadının konumuyla da örtüşmelidir. Ülkemizdeki egemen kültür, kadına, aile geçiminin temin edilmesini zorunlu kılmamakta, toplumumuzda bu rol erkeğe verilmektedir; bu yüzden, kadınlar genel olarak böyle bir kaygı da taşımamaktadır. Ülkemizdeki kadın suçluluğu oranlarının düşük olmasının temel nedenlerinden biri de, hiç kuşkusuz, kadın suçluluğunun sahip olduğumuz bu sosyo-kültürel özelliklerle ilişkili oluşudur. Bu durumun ülkemizle benzer sosyo-kültürel özellikler gösteren toplumlar için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Kadının ekonomik özgürlüğünü kazanarak iş hayatına aktif olarak girmesiyle birlikte, kadın suçluluğunun artacağı tezi ise, kadınların işlemiş olduğu suç türlerinin farklılaşması noktasında önemli bir faktör olarak doğruluğu kabul edilebilir. Özellikle, büyük kentlerde, şirket suçları gibi beyaz yaka suçlarının kadınlar arasında arttığı istatistiklerden anlaşılmaktadır. Ancak, erkek suçlularla kıyaslandığında rakamların endişe uyandıracak düzeylerde olmadığı da görülmektedir. Kadınlar, her ne kadar iş hayatına aktif olarak girmiş olsalar da, kadının toplumumuzda üstlendiği temel roller yine annelik ve ev kadınlığıdır. Dolayısıyla, cinsiyete dayalı ekonomik ilişkiler değişmesine karşın, toplumumuzda hâkim geleneksel kültürün kadına yüklemiş olduğu bu temel roller, kadını suçtan uzak tutmakta ve sosyo-kültürel faktörlerin suç üzerinde ne derecede etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. Kanaatimizce, kadınların sosyo-ekonomik hayata aktif katılımıyla suç oranlarının artışı arasındaki ilişki, ekonomik nedenlerden ziyade hayatın doğal akışıyla daha fazla ilgilidir. Zira kadınlar ekonomik alanda sayıca ne kadar fazla olursa, doğal olarak bu alandaki potansiyel suçluluk oranları da o ölçüde artacaktır.

Toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel yapısıyla yakından ilişkili olan kadın suçluluğu, bu yapısal özelliklerin değişmesine bağlı olarak, suçla iten temel faktörler

açısından farklılıklar göstermektedir. Ancak, yine de, daha önce yapılan araştırmalar ışığında kadın suçluların genel özellikleri dikkate alınarak, genel bir profil çizmemiz mümkün olmaktadır.

Dünyada ve Türkiye'deki kadın suçluluğuna ilişkin genel profil, eğitim seviyesi düşük, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmış, çoğunluğunun evli ve çocuklu, orta yaşlı, ev kadını ya da işsiz olduğu ve genellikle mala karşı suçları işlemiş oldukları yönündedir. Ancak, son yıllarda yapılan çalışmalarda özellikle ABD'deki kadın suçlu profilinin, AB ülkelerinden ve Ülkemizdeki kadın suçlu profilinden ayrı özellikler gösterdiği tespit edilmiştir. ABD'de kadınlar tarafından işlenen şiddet ve uyuşturucu suçlarında ciddi bir artış görülmüştür.

Türkiye'de de, kadın suçluluğu üzerine yapılan akademik çalışmaların bulguları doğrultusunda, kadın hükümlülerle ilgili bir ön profil çizilebilir. Kadın hükümlülerin büyük çoğunluğu ilkökul mezunu ya da sadece okur-yazar, aileleri ya da eşi tarafından şiddete maruz kalmış, cinayet veya basit hırsızlıktan sabıkalı olan ve ağırlıklı olarak genç yetişkin veya orta yaşlı kişilerdir. Bu çalışmanın bulguları da bu profili desteklemektedir.

Kayseri örneğinde ise, kadınların büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmeyen, genellikle hırsızlık suçundan sabıkalı, evli, orta yaşlı ve gecekondu bölgelerinde yaşayan kişiler olduğu, en çok malvarlığına karşı suçları işledikleri, şiddet içerikli öldürme, yaralama gibi suçları daha çok istismara uğrama ve aile içi şiddete maruz kalma nedeniyle işledikleri ve bu suçların maktullerinin genellikle aile fertleri ve yakın çevresinden kişiler oldukları görülmektedir. Hırsızlık suçunun bir yaşam tarzı olarak, ekonomik yoksunluktan ziyade, altkültürel faktörlerden kaynaklandığı ve öğrenilerek alışkanlık haline getirilen bir davranış olduğu görülmüştür. Bu yönleriyle Türkiye'deki genel kadın suçlu profiliyle büyük oranda örtüştüğünü görmekteyiz.

Yine, Kayseri'de 2008 yılından sonra, daha önce hiç işlenmemiş suçların da kadınlar tarafından işlendiği görülmektedir. Örneğin; uyuşturucu suçları, cinsel suçlar, yağma, sahtecilik, tehdit, görevi yaptırmamak için direnme gibi suç türlerinin bu yıldan sonra işlendiği görülmüştür. Bu suçları, sosyo-ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak, kadın üzerindeki sosyal kontrolün zayıflamasıyla açıklamamız mümkün olacaktır. Buradan hareketle, ilerleyen yıllar için, sosyo-ekonomik gelişme ve hızlı

kentleşmenin getirdiği sosyal ve ekonomik problemlere bağlı olarak, kadınların işlemiş oldukları suç türlerinin çeşitlenerek artacağı öngörülebilir. Ancak, her şeye rağmen, halen kadın suçluluğu erkek suçlularla kıyaslandığında, oldukça düşük bir oranda seyretmekte ve hâkim sosyo-kültürel yapı bozulmadığı sürece de endişe verici rakamlara ulaşacağı düşünülmemektedir.

Ülkemizdeki kadın suçlu profili her ne kadar genel hatları ile Avrupa ve Amerika'daki kadın suçlu profili ile örtüşse de, Türkiye'deki kadın suçluluğunun kendine has koşulları olduğunu belirtmemiz gerekir. Türkiye'nin sahip olduğu, sosyal, kültürel ve ekonomik koşullar ve altkültürel çeşitliliği kadın suçluluğu üzerinde önemli belirleyiciler olarak karşımıza çıkmakta ve diğer ülkelerdeki kadın suçlulardan bu eşsiz koşulları bakımından ayrılmaktadır.

Tezimizde, kadın suçluluğu üzerinde etkili olan faktörler, nedenleriyle birlikte ve suç teorileri dikkate alınarak tartışılmıştır. Ancak, kadın suçluluğu konusunun daha iyi anlaşılabilmesi, bu alanda yapılacak çalışmaların artmasına bağlıdır. Bu tür çalışmaların sayısındaki artış, kadın suçluluğunun arkasında yatan nedenlerin doğru tespit edilerek; suçu önlemeye yönelik politikaların tasarlanması ve bu faktörlerin ortadan kaldırılmasına yönelik bazı düzenlemeler yapılması için fayda sağlayacaktır. Bizim çalışmamızda da genelde Türkiye'de, özelde ise Kayseri ilindeki kadın suçluluğuna ilişkin sınırlı literatüre bir katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Kadın suçluluğunun anlaşılması, herşeyden önce sahip olunan sosyo-ekonomik ve kültürel yapının ve bu yapıdaki özel koşulların bilinmesini gerektirir.

KAYNAKÇA

Abrahamson, M. (1990). *İşlevselcilik*. (Çev. Nilgün Çelebi). Konya: Sebat Ofset.

Adalet Bakanlığı Ar-ge Merkezi. (2008). *Türkiye’de Uyuşturucu Suçu*. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri Araştırma Merkezi. Hazırlayanlar; Kılıç, K.M., Peker, P.A., Çulhalık, M.

Adalet İstatistikleri. (2006). Ankara: Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü.

Adler, F. (1975). *Sisters In Crime: The Rise Of The New Female Criminal*. New York: McGraw-Hill.

Adler, F., Mueller, G.O.W., Laufer, W.S., (1991). *Criminology*. New York: McGraw-Hill Inc.

Adler, F., Mueller, G.O.W. and Laufer, W.S., (2004). *Criminology and the Criminal Justice System*. New York: McGraw-Hill Inc.

Adler, F. (2007). *Criminological Theory*. 4th Edition. Sage Publications, Thousand Oaks-London-New Delhi. The gendering of criminology. In. J.Robert Lilly, Francis T. Cullen, Richard A.Ball (Eds.) (pp. 207–231).

Akers, R.L. (1999). *Criminological Theories*. Chicago: Fitzroy Dearborn Publishers.

Akgün, R. (2012). *Kadın Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı*

Ceza İnfaz Kurumu Örneği, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Akgün, R. ve Çiftçi, E. G. (2014). "Kadınlar Neden Adam Öldürür: Suça Götüren Dokuz Sebep". *Adli Bilimler Dergisi*, c. XIII, S. 2, s. 1-25.

Akpolat, Y. ve Arslantürk, Y. (2013). *Suçlunun Suça Bakışı: Suçluya ve Suça İçerden Bakış*. Muammer, T. (Editör). Uluslararası katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, kesişmeler, sapmalar Bildiri Kitabı III. 2-5 Ekim 2013, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.

Aksoy, E. (2007). Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı. *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Dergisi* 55, (ss.11-15).

Aksoy Retornaz, E.E. (2014). Beccaria'nın Hapis Cezasına Bakışı Üzerine Bir Değerlendirme. *TBB Dergisi* 2014 (112).

Akyol, S. ve Sunar, D. (1982). "Social Psychological Patterns of Homicide: A Comparison of Male and Female Convicted Murderers", Sex Roles, Family and Community in Turkey. Der. Çiğdem Kağıtçıbaşı. *Indiana Uni. Press, Bloomington*.

Aktürk, A. İ; Yakuboğlu, A.; Çelik, D. ve Oral, G. (2013). Kayseri Örneği Üzerinden Kentleşme Ve Şiddet İlişkisi: İleriye Dönük Bir Projeksiyon. *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 25-40.

Almeda, E. (2005). Women's Imprisonment in Spain. *Punishment & Society*, 7(2): 183-199.

- Allen, R. C. (1996). Socio-Economic Conditions and Property Crime: A Comprehensive Review and Test of The Professional Literature. *The American Journal of Economics and Sociology*. Vol.55, N.3 .
- Aron, R. (1994). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. 3. Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aydın, A. (2001). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. 3.Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Aytac, M., Aytaç, S., ve Bayram, N., (2007). Suç Türlerini Etkileyen Faktörlerin İstatistiksel Analizi. 8. *Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi 24-25 Mayıs 2007*. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bal, H. (2008). *Hukuk Sosyolojisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Balcıoğlu, İ., Cansunar, F.N., Asırdizer, M., Aycan, N., Batuk, G. (1997). Kadının Suça Yönelimi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55 (3) 341-351.
- Bandura A. (1969). Social- Learning Theory of Identificatory Process. in David A. Goslin, editör., *Handbook of Socialization Theory and Research*, Rand Mc Nally: (ss.213- 262).
- Barak, G. (1998). *Integrating Criminologies*. USA: Allyn and Bacon.
- Başbüyük, O. ve Karakuş, Ö. (2010). Sosyal Düzensizlik ve Toplum Destekli Güvenlik Politikaları. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi / Journal of Sociological Research - 2010 / 2*

- Bayhan, V. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Beccaria, C. (2004). *Suçlar ve Cezalar Hakkında*. (Çev. S. Selçuk). Ankara: İmge Kitabevi.
- Becker, G.S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, Vol.76, N.1. (pp, 169-217).
- Becker, H.S. (2015). *Hariciler (Outsiders): Bir Sapkınlık Sosyoloji Çalışması*. (Çev. Levent Ünsaldı, Şerife Geniş). 2. Baskı. Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Beirne, P. (1987). Between Classicism And Positivism: Crime and Penalty İn The Writing Of Gabriel Tarde. *Criminology*, 25, issue 4, (pp.785–819) .
- Beirne, P. ve Messerschmidt, J. W. (2006). *Criminology*. 4. Baskı. California: LosAngeles.Roxbury.
- Belknap, J. (2007). *The Invisible Woman: Gender, Crime And Justice*. Third Edition. USA. Belmont.
- Berkday, F. (2003). *Tarihin Cinsiyeti*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Biggers, J.R. (2008). A Dynamic Assessment of the Battered Woman Syndrome and Its Legal Relevance. *Journal of Forensic Psychology Practice*, Vol.3:3 (pp.1-22).

- Biaggio and Godwin. (1987). Relation of Depression to Anger and Hostility Constructs. *Sage Journals. Volume: 61 issue: 1.*(pp. 87-90).
- Bohm, R. M. (1997). *A Perimer on Crime And Delinquency*. USA: Wadsworth Pub.
- Boys, A., Marsden, J. and Strang, J. (2001). Understanding reasons for drug use amongst young people: a functional perspective. *Health Education Research, Volume 16, Issue 4, 1 Pages 457–469.*
- Bozkurt, V. (2004). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bureau of Justice Statistics (2010). *Prisoners in 2009. U.S. Department of Justice Office of Justice Programs Bureau of Justice Statistics*. Washington, DC 20531. December 2010. NCJ 231675.
- Burgess, A.P (2006). Intersection of race, class, gender and crime: Future directions for feminist criminology. *Feminist Criminology, 1 (1), 27–47.*
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve de Suç. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Sayı: (2)/4.*
- Burkhead, M.D. (2006). *The Search For The Causes Of Crime: A History Of Theory İn Criminology*. Publishers. Jefferson, North. McFarland & Company, Inc.

Callahan, R. (1994). Will The Real Battered Woman Please Stand Up? In Search Of a Realistic Legal Definition of a Battered Women Syndrome. *Journal of Gender and the La. Vol. (3)*. (pp.117-152).

Campbell, J. C., Glass, N., Sharps, P. W., Laughon, K. and Bloom, T. (2007).

Intimate Partner Violence. *Trauma, Violence, & Abuse* 8 (3): (pp.246-269).

Canay, A.D. (2004). *Kadın Suçluluğu- Feminist Bakış Açısından Kavramsal Bir İnceleme*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

Cansuvar, N.; Aşirdize, M.; Aycan, N.; Balcıoğlu, İ. ve Batuk, G. (1997). “Kadının Suça Yönelimi; Karşılaştırmalı Bir Çalışma”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, (3): (ss.341-351).

Caspi, A., Moffitt, T. E., Silva, P. A., Stouthamer-Loeber, M., Krueger, R. F., Schmutte, P. S. (1994). Are Some People Crime-Prone? Replications of the Personality Crime Relationship across Countries, Genders, Races, and Methods. *Criminology*. Vol. (32), Number 2, (pp.163-195).

Cevizci, A. (2000). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Ceyhan S. A (2003) *Case Study Of Gypsy/Roma Identity Construction In Edirne*. A Thesis Submitted To The Graduate School Of Social Sciences Of Middle East Technical University. In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Master Of Sciences In The Department Of Sociology.

Chernoff, N. W. and Simon, R.J. (2000). Women and Crime the World Over. *Gender Issues*. Summer. Vol. (18), Issue (3), (pp 5–20).

- Chesney- Lind, M. (1997). *The Female Offender: Girls, Women and Crime*. Thousand Oaks Sage Publications, Inc.
- Chesney-Lind, M., Pasko, L. (2004). *Girls, Women and Crime; Selected Readings*. Thousand Oaks-London-New Delhi. Sage Publications, Inc.
- Cima, M., Tonnaer, F., and Hauser, M. D. (2010). "Psychopaths Know Right From Wrong But Don't Care." *Social Cognitive Affect Neuroscience*, Vol.5, No.1, (pp.59-67).
- Cleckley, H. (1988). *The Mask of Sanity. An Attempt to Clarify Some Issues About the So-Called Psychopathic Personality*. Fifth Edition: Private printing for non-profit educational use.
- Cloward, R. A. and Ohlin, L.E. (1960). *Delinquency and Opportunity*. New York: Free Press.
- Conklin, J. E. (1989). *Criminology*. New York: Macmillan Pub.
- Copes, H. (2003). Societal Attachments, Offending Frequency, and Techniques of Neutralization. *Deviant Behavior*, Vol. 24. No:2, ss. 101-127.
- Cressey, D.R. (1932). *The Taxi-Dance Hall: A Sociological Study in Commercialized Recreation and City Life*. New York: AMS Press.
- Cressey, D.R. (1962). Theory, Differential Association and Compulsive Crimes. In Arnold M. Rose, editor, *Human Behavior and Social Processes: An Interactionist Approach*. Boston: Houghton Mifflin Co. (pp. 444-467).

- Cromwell, P. and Thurman, Q. (2003). The Devil Made Me Do it: Use of Neutralizations by Shoplifters. *Deviant Behavior*. Vol. 24. No:6, (ss. 535-550).
- Croall, H. (1998). *Crime and Society in Britain*. London: Longman Pub.
- Cullen, F. T., Agnew, R. (2006). *Criminological Theory: Past to Present*. Third Edition Los Angeles, CA: Roxbury Publishing.
- Çoban, A. ve Akgün,R. (2011). Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Kalan Kadın Hükümlülerin Psiko Sosyal Durumlarının Saptanması ve Sosyal Desteklerinin Belirlenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2). (ss.63-78).
- Çelik, H. (2008). *A Sociological Analysis Of Women Criminals In The Denizli Open Prison*. Middle East Technical University, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Daly, K. and Chesney-Lind, M. (1988). Feminism and Criminology. *Justice Quarterly* 5. (ss.497–538).
- Darcan, E.(2014). Kadın Mahkûmların Cezaevinden Çıktıktan Sonra Toplumsal Hayata Katılmada Yaşadıkları Zorluklar. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, Ocak - Haziran 2014; (3 2): (87-111) ISSN : 2148-9424
- Davies, P. (1999). Women, Crime And An Informal Economy: Female Offending and Crime For Gain. ed. by Mike Brogden. *The British Criminology Conferences, Selecting Proceedings*. Vol. 2. Belfast: Queens University.

Davis, N. J. and Stasz, C. (1990). *Social Control Of Deviance, A Critical Perspective*. Mc. Graw Hill Publishing Company.

Davis, S.M., Merlo, A. V.,and Pollock, J.M. (2006). Female criminality: Ten Years Later. In A.V. Merlo and J. M. Pollock (Ed.). *Women, Law and Social Control*. (pp. 191-210). Second Edition. Boston: Pearson Education. Inc.

Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara. Seçkin Yayıncılık

Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Demirbaş T. (2013). *Ceza Hukuku Genel Hükümler*. 9. Bası, Ankara: Seçkin Yayınevi.

Dolgun, U. (2008). *Şeffaf Hapishane Yahut Gözetim Toplumu (Küreselleşen Dünyada Gözetim, Toplumsal Denetim ve İktidar İlişkileri)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri (Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dolu, O.(2011). *Suç Teorileri: Teori,Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*. 3.Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Dolu, O., Sözer, M.A., Başbüyük, O., Karakuş, Ö., Geleri, A. ve Uludağ, Ş. (2012). *Kriminoloji*. (1. Baskı), Eskişehir:T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2736

Dönmezer, S., (1981), *Kriminoloji*. 6. Baskı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi YayınNo:2891. Hukuk Fakültesi No:639.

Dönmezer, S., (1994). Suçlu Genç Erişkinlerin Sorumluluğu. *İHFM. C.LIV*.

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*. (8. Baskı), İstanbul: Beta Basım Yayım

Dönmezer, S. ve Erman S. (1997). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. Genel Kısım, Cilt:11.(11. Baskı) İstanbul: Filiz Kitabevi

Einstadter, W. and Henry, S. (1995). *Criminological Theory: An Analysis of Its Underlying Assumptions*. Forth Worth, TX: Harcourt Brace College Publishers.

Eitzen, S.(1985). *Criminology: Crime and Criminal Justice*. New York: Macmillon Publishing Company.

Ellis, L. and Walsh. A. (2000). *Criminology: Global Perspective*. USA: Allyn and Bacon.

Emniyet Genel Müdürlüğü. (2002). *Suç ve Suçlu Profili-2*. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları.

Erkul, A. (1998). Bir Alt Kültür Grubu Olarak Poşalar. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(21). (ss. 21-31).

Erkunt, A.Ç. (2011). *Öldürme ve Cinsel İçerikli Suç İşlemiş Erkek, Kadın ve Çocuk Hükümlülerde Fail, Olay Yeri ve Mağdur İlişkisi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- Eronen, M., Tiihonen, J. and Hakola, P. (1996). Schizophrenia and Homicidal Behavior. *Schizophrenia Bulletin* 22 (1). (pp 83-89).
- Evcim, H. (2011). *Sosyolojik Açidan Afyonkarahisar İlinde Suç ve Suçluluk: Yaralama ve Cinayet Suçları*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon.
- Farrington, D. P (1997). Early Prediction of Violent and Nonviolent Youthful Offending. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 5(2), (pp.51–66).
- Feinman, C.(1985). *Women in The Criminal Justice System*. Praeger: New York.
- Flowers, R. B., (1987). *Woman and Criminality: The Woman As Victim, Offender and Practitioner*. NY Greenwood Press.
- Foucault, M. (2005). *Büyük Kapatılma*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fuller, K.M.L. (2012). *Personality and crime: An examination of the Five Factor Model on offending and co-offending*. Theses and Dissertations (All). 960. The Knowledge Repository @ IUP Indiana University of Pennsylvania,
- Geçtan, E. (2003). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gelder, K. (2007). *Subcultures: Cultural Histories and Social Practice*. New York: Routledge, 2007, pp.3-4

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Ayraç Yayınevi.

Gottlieb, P., Gabrielson, G. and Kramp, P. (1987). Psychotic homicide in Copenhagen from 1959 to 1983. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 76 (3). (pp 285-292).

Göksu, T. ve Karakaya, M. (2009). Polisin Sapma Davranışlarının Etiketlenme Kuramı Açısından Değerlendirilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 11(4)*, s.27

Görgülü ve Cankurtaran Öntaş. (2013). Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine ve Suç Davranışı Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet. Cilt 24, Sayı 2*.

Greenfield, L.A. and Snell, T.L. (1999). *Women Offenders. In Bureau of Justice Statistics Special Report*. Government Printing Office. Washington, DC: US.

Güldoğan, E. (2010). *Kadınları Suça İten Psikolojik Nedenler: Adam Öldürme Suçu İşlemiş Kadınlar Örnekleminde Bir İnceleme*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Güllü, İ. ve Yıldırım, K. (2016). Alt Kültür Gruplarında Suç ve Toplumsallaşma İlişkisi: Karaman Çingeneleri Örneği. *Transnational Press London Border Crossing. Volume: 6, No: 1*,(pp. 46 – 78).

Güngör, M. (2012). *Risk Altındaki Çocukların Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri Arasındaki İlişki (Mersin İli Örneği)*. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

Günşen İçli, T. (2013). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gürkan, Ü. (1994). *Hukuk Sosyolojisine Giriş*. (Gözden Geçirilmiş 2. Baskı) Ankara: Siyasal Kitabevi.

Hagan, J. (1985). *Modern Criminology- Crime*. Criminal Behavior and its Control. Mc Graw- Hill Book Company.

Hagan, F. E. (1991). *Introduction To Criminology*. Chicago: Nelson- Hall.

Hakkanen-Nyholm, H., Putkonen, H., Lindberg, N., Holi, M., Rovamo, T. and Weizmann-Henelius, G. (2009). Gender Differences in Finnish Homicide Offence Characteristics. *Forensic Science International*.186 (1): (pp.75-80).

Hanoğlu, L. (2001). Kadın ve Erkek Beyninin Farklılıkları. *Bilim ve Ütopya Dergisi*. Sayı: 83. Mayıs, 2001.

Hare, R. D. (1999). *Without Conscience: The Disturbing World Of The Psychopaths Among*. Us. New York, London: The Guilford Press.

Hay, C. (2001). An Exploratory Test of Braithwaite's Reintegrative Shaming Theory. *Journal of Research in Crime and Delinquency* Vol.38, (ss.132-153), Sage Pub.

Heidensohn, F. (1989). *Crime And Society*. London: MacMillan Education.

Heidensohn, F. (1995). *Women And Crime*. Washington Square. N.Y. :Newyork University Press.

Howard, M. (1986). Husband-Wife Homicide: An Essay from a Family Law Perspective. *Law and Contemporary Problems*. (49). 1.

Howsen, R.M. and Jarrell S. B.(1987). Some Determinants of Property Crime: Economic Factors Influence Criminal Behavior But Cannot Completely Explain the Syndrome. *American Journal of Economics and Sociology*, Vol: 46, No: 4

İçli, T.,ve Öğün A.,(1988). Sosyal Değişme Süreci İçinde Kadın Suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt:5, Sayı:2, Aralık 1988.

İçli, T.G. ve A.Öğün, A. (2000). *Türkiye’de Kadın Suçluluğunun Bazı Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Belirleyicileri*. Ankara: T.C. Adalet Bakanlığı Yarıaçık Cezaevi Matbaası.

İçli, T. (1992). *Türkiye’de Suçlular: Sosyo- Kültürel ve Ekonomik Özellikler*. Ankara :Bizim Büro Basımevi.

İçli, T.G. (1993). *Türkiye’ de Suçlular, Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını., sayı: 71,

İçli, T., (1994). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

İçli, T. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. Ankara: T.C. Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Md. Yayınları.

İçli, T.G. (1998). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

- İçli, T. G. (2003). Toplumdan Kopuş: Suç ve Şiddet. *Sosyolojiye Giriş*. İhsan Sezal., (Editör). Ankara: Martı Yayınları, (ss.498-558).
- İçli, T. G. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Martı Yayınları
- İçli, T.G.(2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık San. ve Tic. A.Ş.
- İçli,T., Arslan, Z., Başpınar, T., Bahtiyar, M., Dinler, V. ve Altay, A. (2007). *Türkiye'nin Suçlu Profili: Cezaevlerinde Bulunan Hükümlülerin Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Özellikleri*. Zühtü Arslan (yürütücü). Ankara: Polis Akademisi Başkanlığı. TÜBİTAK Proje No: 105KO14.
- İçli, T.G., Altay, A., Başpınar, T. ve Bahtiyar, M. (2011). *Türkiye'de Hükümlü Profili:Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Özellikler*. Ankara: Ertem Basım. Polis Akademisi Yayınları.
- İl, S. (1990). *Türkiye'deki Kadın Suçluların Genel Özellikleri ve İnfaz Sürecindeki Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- İlbars, Z. (2008). Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. *Antropoloji Dergisi*.sayı:22
- Jones, S. and Lynam, D.R. (2009). "In the Eye of the Impulsive Beholder: The Interaction between Impulsivity and Perceived Informal Social Control on Offending." *Criminal Justice and Behavior*, Vol.36, No.3,(pp. 307-321).
- Kalichman, S. C. (2006). MMPI Profiles of Women and Men Convicted of Domestic Homicide. *Journal of Clinical Psychology* 44(6). (pp.847 – 853).

- Kaner, S. (1992). Suçluluğu Açıklayan Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 25 (2)
- Kantarcıoğlu, S. (1982). *Atatürk'ün Kültür Anlayışı*. Ankara: Yeni Forum.
- Karaman, K. (2003). Şehirleşme Sürecinde Bireysel ve Sosyal İlişkiler (Kayseri Örneği). *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları* 4; 2003.
- Karasu, M. A. (2008). Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57 (4), 255-281.
- Kayseri Milli Eğitim İstatistikleri (2014). *Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Strateji Geliştirme Şubesi/İstatistik*. 2013-2014.
- Keels, M. (2008). Second- Generation Effects of Chicago’s Gautreaux Residential Mobility Program on Children’s Participation in Crime. *Journal of Research on Adolescent*, 18(2), (pp.305-352).
- Kelly, M. (2000). Inequality and Crime. *Review of Economics & Statistics*. Vol.82. Issue 4 .
- Kenevir, F. (2015). *Kadın Mahkumlarda Suç ve Din Anlayışı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kenevir, (2017). Hayata ve Vücut Dokunulmazlığına Karşı İşlenen Suçlarda Kadın Suçluluğu ve Dindarlık İlişkisi. *Journal of History Culture and Art Research*. 6(3). ss.781-802.

Kernaghan, C. (2004). *Teşhir- Etiketin Arkasındaki Gerçek*. (Çev. A. E. Savran), Kuresel Başkaldırı, (Ed. Welton, N. ve Wolf, L.). İstanbul: Aykırı Yayıncılık.

Kızılcılık, S. (1996). *Sosyoloji Teorileri-3*. İzmir: Saray Kitapevleri.

Kızmaz, Z. (2002). *Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesi'nde Suç ve Suçluluk*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kızmaz, Z. (2003). Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt (13). Sayı: 2*.

Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:14 Sayı:2. Sayfa: 291-319*.

Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2005. Cilt : 29 No: 2*

Kızmaz, Z.(2006). Kriminolojide Yeni Yönelimler: Bütünleşik Suç Kuramları-2. Elazığ: *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt: 16, Sayı: 1 Sayfa: (ss..305-335)*.

Kızmaz, Z. (2007). Mükerrer Suçlulukla İlişkili Değişkenler. Elazığ: *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 17 Sayı: 2. (ss.227-249)*.

Kızmaz, Z. (2013a). Modernleşme ve Suç: Kuramsal Açıdan Bir Bakış. Elazığ: *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 23, Sayı: 1, (ss: 229-240).*

Kızmaz, Z. (2013b). Cezaevinden Çıkan Bazı Suçlular Niçin Yeniden Suç İşlemektedir: Elazığ E Tipi Cezaevi Örneği. *Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumunda sunuldu. Elazığ*

Kimmel, M. S. (2000). *The Gendered Society*. U.K: Oxford University Press.

Kling, J. R., Ludwig, J., Katz, L. F. (2005). Neighborhood Effects On Crime For Female and Male Youth: Evidences From A Randomized Housing Voucher Experiment. *The Quarterly Journal of Economics, 120, 87-130.*

Koçak, M. ve Durak Batıgün, A. (2017). Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışları Ölçeğinin (ŞİSDÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Klinik Psikoloji Dergisi, 1(1), 1-11. DOI: 10.7816/kpd-01-01-01.*

Kolukırmık, S. (2006). Sosyolojik Perspektiften Türk(iye) Çingeneleeri: İzmir Çingeneleeri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 3(1). ss.1-24.*

Kolukırmık, S. (2008). Türkiye’de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 5(8). ss. 143–153.*

Kongar, E. (1995). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Köknel, Ö. (2001). *Kimliğini Arayan Gençliğimiz*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Küçüktaşdemir, Ö. (2015). Ceza Hukukunda Örselenmiş Kadın Sendromu. *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. Cilt:1. Sayı: 1 (ss. 547-585).

LaFree, G., Drass Kriss A., (1996), The Effect of Changes in Intra-racial Income Inequality and Educational Attainment on Changes in Arrest Rates For African Americans and Whites, 1957 to 1990. *American Soc. Review*, Vol. 61, pp 614-634 .

Lemert, E. (1951). *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*. New York: McGraw- Hill Book Company.

Lilly, J. R., Cullen, F. T., and Ball, R. A. (1989). Criminological Theory: Context and Consequences. *Studies in Crime, Law, and Justice*, Vol. 5. Newbury Park, London, New Delhi: Sage Publications.

Lilly, J. R., Cullen, F.T. and Ball. R.A. (1995). *Criminological Theory: Context and Consequences*. USA: Sage Pub.

Mannheim, H. (1965). *Comparative Criminology*. vol.II. London: Routledge.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.: D. Kömürcü ve O.Akınhay). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Masrhall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü* . (2. Baskı). (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

McBee, R.D. (2000). *Dance Hall Days: Intimacy and Leisure among Working-Class Immigrants in the United States*, New York and London: New York University Press.

Mccaghy, C. H. (1976). *Deviant Behavior*. London: MacMillan Publication.

Merton, R. (1938). Social Structure and Anomie . *American Sociological Review*, Vol 3, Issue 5 (Oct., 1938), (pp. 672-682).

Merton, R. (1968). *Social Theory and Social Structure*. (1949; rev. ed. 1968) (genişletilen yeni baskı). New York: Free Press.

Merton, R.(1973). *The Sociology of Science*. University of Chicago Press.

Messerschmidt, J.W. (1995). From Patriarchy to Gender: Feminist Theory, Criminology and the Challenge of Diversity. *In Nicole Hahn Rafter and Francis Heidensohn (Edit.), International Feminist Perspectives in Criminology: Engendering a Discipline*. (pp.167-188). Philadelphia: Open University Press.

Milton,R. (1973). *The Nature Of Human Values*. New York: The Free Press.

Moir, A. ve Jessel, D. (2002). *Beyin ve Cinsiyet*. (Çev. Tarık Demirkan). İstanbul: Pencere Yayınları.

Morash, M. and Chesney- Lind, M. (1991). A Reformulation And Partial Test Of Power- Control Theory Of Delinquency. *Justice Quarterly*, 8, (pp. 347-377).

- Mazerolle, P. (2000). Understanding Illicit Drug Use: Lessons From Developmental Theory” *Of Crime and Criminality: The Use Of Theory in Everyday Life*. Sally S. Simpson (Eds.), USA: Pine Forge Pres.
- Nagla, B. K. (1991). **Women, Crime and Law**. India, Jaipur: Rawat Publications.
- Nazlıdır, M. (2010). *Kasten Adam Öldürme ve Teşebbüs Suçlarında Psiko Sosyal Özelliklerin İncelenmesi: Suç Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ortaköylü, L., Taktak, Ş., Balcıoğlu, İ. (2004). Kadın ve Suç. *Yeni Seymposium*. 42-(1),2004, 13-19.
- Ozankaya, Ö. (1980). **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özbay, Ö. (2004). Yaş, Adolesan Suçları ve Sosyal Bağ Teorisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 2004 /1.
- Özbek, B. (2011). *Cinayet İşleyen Kadınlarda Din Algısı Ankara Kadın Kapalı Cezaevi Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, N. (1996). *Feminist Bakış Açısından Türkiye’de Kadın Suçluluğu Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Özdoğan, Ö. (2005). *İsimsiz Hayatlar: Manevi Ve Psikolojik Yaklaşımın Arınma Ve Öze Dönüş*. 1. Basım. Ankara: Lotus Yay.

Özkalp, E. (2005). *Sosyolojiye Giriş*. 13. Baskı. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.

Özkan, Küçükşengül, Ş. (1990). *Kadın ve Suç, (Kadının Suça İtilmesinde Ailenin Rolü)*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Powell, G.N. and Greenhaus, J.H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at The Family-Work Interface. *Journal of Management*. (36) 4. (pp.1011-1039).

Polat, O. (2004). *Kriminoloji ve Kriminalistik Üzerine Notlar*. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Polat, C., Eren, H. ve Erbakıcı, F. (2013). Hırsızlık Suçunu Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi ve Geleceğe Yönelik Yaklaşımlar. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*.2(1). (ss. 1-33).

Regoli, R. M. and Hewitt, J.D. (1997). *Delinquency In Society*. Usa: Mcgraw-Hill.

Reid, T.S. (1982). *Crime and Criminology*. New York: Holt Rinehart and Winston Company.

Sampson, R. J., and Laub. J.H. (1993). *Crime in the Making: Pathways and Turning Points through Life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Saruç, S. (2013). *Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı ve Tahliye Sonrası Gereksinimler*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Sosyal Bilimler

Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Saruç, S. (2014). Türkiye’de Kadın Hükümlüler: Kadın Hükümlülerin Profili ve Suçluluğa Etki Eden Olguların Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet. Cilt:25*, Sayı: 1.

Savcı, İ. (2004). *Adını Kader Koyduk* . Kadın Açık Cezaevinden Notlar. Ankara: Phoneix Yayınevi.

Saygılı, S. ve Aliustaoğlu, F.S. (2009). Şiddet İçerikli Suç İşleyen Kadın Olguların Değerlendirilmesi. *Adli Tıp Dergisi.2009;23(1)*

Schmallegger, F. (2006). *Criminology Today*. 4. baskı. New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Schultz, D. P. and Schultz, S.E., (2002). *Modern Psikoloji Tarihi*. (Çev.:Yasemin Aslay). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

(SEGE-2011). (2013). *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması*. Ankara: Araştırması. T.C. Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü.

Selçuk, S. (2004). *Beccaria'nın İnsanlığa Bildirisi*. Ankara: İmge Kitabevi.

Sellin, T. (1938). *Culture and Conflict in Crime*. New York: Social Science Research Council.

- Sellin, T. (2010). "Culture Conflict and Crime." In Heith Copes and Volkan Topalli (Editörler). *Criminological Theory: Readings and Retrospectives*. New York: McGraw-Hill. (pp.386-389).
- Sevim, Y. ve Soyaslan, Y. (2008). Hırsızlık Suçu Faillerinin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri: Elazığ Örneği. *Polis Bilimleri Dergisi. Cilt:11 (3)*.
- Sezal, İ. (2002). *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- Shaw, C. R., McKay, H.D (1972). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Third Edition. Chicago: University of Chicago Press.
- Shoemaker, D. J. (1990), *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior*. New York: Oxford Univ. Press.
- Shoemaker, D. J. (2000). *Theories of Delinquency: An Examination of Explanations of Delinquent Behavior*. Fourth Edition. New York: Oxford University Press.
- Siegel, J.L. (1989). *Criminology*. St.Paul: West Pub. Company.
- Shiva, V. (2004). *Küreselleşmenin Şiddeti: Hindistan Direniyor*. (Çev. A. E. Savran), Küresel Başkaldırı, (Ed. Welton, N. ve Wolf, L.). İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- Sykes, G.M. and Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review. Vol.22. No: 6, ss. 664-670*.

- Simon, R.J., and Redding, H.A. (2005). *The Crimes Women Commit: The Punishments They Receive*. third edition. Lanham. Lexington Boks.
- Smart, C. (1979). The New Female Criminal: Reality or Myth?. *British Journal of Criminology*. Volume 19. Issue: 1, (pp. 50-59).
- Smith K., Coleman K., Eder S. and Hall P. (2011). Homi-cides, Firearm Offences and Intimate Violence. Home Office Statistical Bulletin. London, England: Home Office.
- Snell, C. (2001). *Neighborhood Structure, Crime, And Fear Of Crime: Testing Bursik And Grasmick's Neighborhood Control Theory*. New York: LFB Scholarly Publishing LLC.
- Sokullu-Akinci, F. (1999). *Kriminoloji*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Soyaslan, D. (1998). *Kriminoloji (Suç ve Ceza Bilimleri)*. (2. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. No:526.
- Soyaslan, D. (2003). *Kriminoloji*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Stark, R. (1987). Deviant Places: A Theory of the Ecology of Crime. *Criminology*. Volume 25. Issue 4.
- Şenol, D., ve Yıldız, S. (2012). *Şiddet Sarmalındaki Hükümlü Kadınların Demografik Özellikleri: Sincan ve Delice Cezaevi Örnekleri*. Uluslararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumunda sunuldu, Ankara.

Taner, T. (1953). *Ceza Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.

Tanrıverdi, G., Ünüvar, R., Yalçın, M., Sürer, M., Açar, P., Akçay, E., Hacıoğlu, A., Yaman, B. ve Hastürk, Ö. (2012). Çanakkale'de Yaşayan Romanların Purnell'in Kültürel Yeterlilik Modeli İle Değerlendirilmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 15:4

Taylor, I., Walton, P. and Young, J. (1981). *The New Criminology*. London: Routledge.

Temurçin, K. ve Haydaroğlu, İ. (2017). Kadın Suçluluğu Üzerine Bir Araştırma: Mardin ve Antalya Kapalı Cezaevleri Örneği. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2017, Sayı: 41*, ss. 197-211.

Tepecik, F. (2016). Hukuk Uygulayıcılarının ve Hukuk öğretisi ile Uğraşanların Gözüyle Suçun Nedenleri. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. (3). ss. 161-183.

Tezcan, M. (1999). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Sedat Matbaacılık.

Tittle, C. R., Burke, M. J., Jackson, E. F. (1986). Modeling sutherland' s Theory of Differential Association: Towards an Empirical Cclarification. *Social Forces*. 65(2). 405- 432.

Toroslu, N. (1994). *Ceza Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi.

- Topalli, V. (2006). The Seductive Nature of Autotelic Crime: How Neutralization Theory Serves as a Boundary Condition for Understanding Hardcore Street Offending. *Sociological Inquiry*. Vol.76. No:4, ss. 475-501.
- Tosun, Ö. (1967). Suç ve Kadın. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. (33), 44. (ss.27-44).
- Turan, M. ve Beşirli, A. (2008). Kentleşme Sürecinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 9, 248.
- Tunç, H. (2008). *Polisin Suç Olgusuna Bakışı ve Suça Karşı Uzmanlaşma Çalışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK. (2012). Adalet İstatistikleri. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK. (2014). *Seçilmiş Göstergelerle 2013 Kayseri*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları.
- TÜİK. (2016). Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri. *Haber Bülteni*. Sayı: 24676.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2002). *Beşeri Coğrafya*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Tzoumakis, S., Lussier, P., Le Blanc, M. and Davies, G. (2013). Onset, Offending Trajectories, and Crime Specialization in Violence. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 11(2), (pp.143-164).

- Urhal, Ö. (2009). *Küreselleşen Dünyada Güvenlik (Milli Güvenlik, Kamu Güvenliği, Örgütlü Suçlar ve Suç İstihbaratı)*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ünsal, A. (1995), *Kan Davası*. (Çev: Niyazi Öktem ve Emre Öktem), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Vito, G. and R. Holmes, R. (1994). *Criminology: Theory, Research Policy*. California: Wadsworth Publishing.
- Vold, G., Bernard, T., Snipes J. (2002). *Theoretical Criminology*. 5. Baskı, New York: Oxford Üniversitesi Yayınları.
- Walker, L. E. A. (2009). *The Battered Woman Syndrome*. 3. Edition, New York: Springer Pub.
- Walklate, S.(1998). *Understanding Criminology: Current Theoretical Debates*. Buckingham-Philadelphia: Open University Press.
- Whyte, W.F., (1963). "Street Corner Society: The Social Structure of an Italian Slum. (Köşe Başı Toplumu: Bir İtalyan Kenar Mahallesinin Sosyal Yapısı). *Social Research: IA Case Approach*, ed., Matilde White Riley. N. Y: Harcourt, Brace and World (44-57).
- Whyte, W.F., (2017). *Köşebaşı Toplumu: Bir İtalyan Kenar Mahallesinin Toplumsal Yapısı*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Wilbanks, W. (1983). The Female Homicide Offender in Dade County, Florida. *Criminal Justice Review*. 8 (2). (pp.9-14).

Williams III, F. P. and McShane, M. D.(1999). *Criminological Theory*. 3 rd. ed. Upper Saddle River. Usa, New Jersey: Prentice Hall.

Williams, F., McShane, M. (2003). *Criminological Theory*. 4.Baskı. USA, NewJersey. Prentice Hall.

Wilson, Q. J. and Herrnstein, R. J. (1985). *Crime And Human Nature*. New York: A Touchstone Book.

Yağmur, M., (2005). *Kadın Suçluluğunu Meydana Getiren Sosyokültürel Etkenler (Çankırı Ceza Evinde Bir Uygulama)*. Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Yıldırım, A. (2014). Sosyo-Kültürel Yapı ve Suç Olgusu Arasındaki İlişki: Malatya İli Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I): 1-7.

Yıldız, Z. (2004). Eğitim Düzeyi İle Suç Türü Arasındaki İlişkinin Araştırılması. *Kuram Uygulamada Eğitim Yönetimi*. Bahar 2004. Sayı:38. Sayfa: 278-291.

Yıldız R., Öcal O. ve Yıldırım E. (2010). Suçun Sosyo-ekonomik Belirleyicileri: Kayseri Üzerine Bir Uygulama. *Erciyes Üniversitesi İktisâdi ve İdarî Bilimler Fakültesi Dergisi*. (36). (ss.15-31).

Young, T. R. (1988). Theories of Crime; Crimes of Theorists. (www.tryoung.com)

Young, J. (1997). *Left Realist Criminology*. The Oxford Handbook of Criminology. (Edited: Mike Magurie, Rod Morgan, Robert Reiner). U.S.: Oxford Univ. Press.

Yücel, M.T. (1973). *Suç ve Ceza Anatomisi*. Ankara: Yarı Açık Cezaevi Matb.

Yücel, M. T. (2004). *Kriminoloji*. İstanbul: Umut Vakfı Yayınları.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5719cea87d5234.52748999, adresinden 12 Şubat.2016'da alınmıştır.

<http://www.cte.adalet.gov.tr>, adresinden 21 Nisan 2016'da alınmıştır.

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070, adresinden 21 Nisan 2016'da alınmıştır.

<http://www.rapory.tuik.gov.tr/28-04-2016-13:27:01-458952441451793357982167591.html?>, adresinden 28 Nisan 2016'da alınmıştır.

rapory.tuik.gov.tr/12-10-2016-09:23:00-2068895182853769557748939779.html?, adresinden 12 Ekim 2016'da alınmıştır.

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, adresinden 12 Ekim 2016'da alınmıştır.

kayseri.gov.tr/nufus-yapisi, adresinden 12 Ekim 2016'da alınmıştır.

kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=16, adresinden 13 Ekim 2016'da alınmıştır.

kayseri.yerelnet.org.tr/il_belediye_nufus.php?iladi=KAYSER%DD, adresinden 13 Ekim 2016'da alınmıştır.

biruni.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul, adresinden 14 Ekim 2016'da alınmıştır.

tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1070, adresinden 14 Ekim 2016'da alınmıştır.

biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr, adresinden 17 Ekim 2016'da alınmıştır.

<http://okuma-yazma.meb.gov.tr/harita/>, adresinden 18 Ekim 2016'da alınmıştır.

tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1070, adresinden 18 Ekim 2016'da alınmıştır.

biruni.tuik.gov.tr/girenhukumluapp/girenhukumlu.zul, adresinden 18 Ekim 2016'da alınmıştır.

tuik.gov.tr/VeriTabanlari.do?vt_id=27&ust_id=109, adresinden 19 Ekim 2016'da alınmıştır.

<http://www.timeturk.com/kayseri-de-6-bin-130-olayda-5-bin-811-olayin-faileri-adli-mercilere-sevk-edildi/haber-340297>, adresinden 09 Kasım 2016'da alınmıştır.

http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2015/coğrafi%20bölgeler/10.pdf, adresinden 11 Kasım 2016'da alınmıştır.

[http://rapory.tuik.gov.tr/22-04-2018-20:51:46-](http://rapory.tuik.gov.tr/22-04-2018-20:51:46-5172851627714240451135490197.html?)

[5172851627714240451135490197.html?](http://rapory.tuik.gov.tr/22-04-2018-20:51:46-5172851627714240451135490197.html?), adresinden 21 Nisan 2018'de alınmıştır.

EKLER

EK 1. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ

EK- 1 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Ceza İnfaz Kurumu Uzmanları ve Emekli Personel İçin)

1. Ceza infaz kurumundaki göreviniz nedir?
2. Kaç yıldır çalışıyorsunuz/çalıştınız?
3. Daha önce kadın kapalı ceza infaz kurumlarında ya da kadın bölümü bulunan bir ceza infaz kurumunda çalıştınız mı?
4. Türkiye’de kadınların işlediği suçlar için genel olarak düşünceleriniz nedir?
5. Size göre erkek ve kadın suçluluğu arasındaki farklılıklar nelerdir?
6. Kadınlar daha çok ne tür suçları işlemektedir?
7. Kadınlar size göre en çok hangi nedenlerden dolayı suç işlemektedir?
8. Kayseri’deki kadın suçluluğuna etki eden en önemli faktör sizce nedir?
9. Size göre suç işlemiş kadınların ortak özellikleri nelerdir?

10. Kayseri'deki kadın suçlular açısından, mesleki bilgi ve deneyimlerinize dayanarak, az önce bahsettiğiniz ortak özellikler ışığında genel bir profil oluşturabilir misiniz? Nasıl?

EK 2. GÖRÜŞME ÖRNEĞİ

EK- 2 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu (Eski Hükümlü Kadınlar İçin)

Adı Soyadı:

1. Yaş:
2. Eğitim:
3. Hangi suçtan hüküm giydiniz?
4. Neden bu suçtan hüküm giydiniz?
5. Ne kadar hapiste kaldınız?
6. Bu suçu işledikten sonra ailenizin tepkisi ne oldu? (varsa, anne,baba, kardeşler, eş vs....)
7. Hapishanede rehabilitasyon için herhangi bir faaliyet var mıydı? Çıktıktan sonra bu faaliyetlerin faydasını gördünüz mü?
8. Hapisten çıktıktan sonra neler yaptınız?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İrfan AKPINAR
Doğum Yeri ve Tarihi : Karamürsel – 1980
Medeni Hali : Evli
İletişim Bilgileri : 0505 495 39 47

EĞİTİM

1993-1996 : Tortum Lisesi
1997-2001 : Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
2014-2016 : Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek
Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

25.04.2006 : Boyabat Denetimli Serbestlik Şube Müdürlüğü
- Sosyolog
01.02.2008- halen devam : Kayseri Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
- Öğretmen

YABANCI DİL : İngilizce